

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Vita & elogia S. Gregorii ex variis auctoribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

SANCTI
 GREGORII MAGNI
 PAPÆ PRIMI
 VITA
 PAVLO DIACONO
 AVCTORE.

REGORIUS urbe Romana, patre Gordiano, matre vero Silvia editus: non solum de spectabili fenatorum profapia, verum etiam religioſa, originem duxit. Nam Felix ejuſdem apoſtolice ſedis antilles, vir magne virtutis, & eccleſiæ in Chriſto gloria, ejuſatavus fuit. Sed tamen hanc Gregorius tantæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decoravit. Denique ut poſt in propatulo claruit, non ſine magno quodam præſagio tale ſortitus eſt nomen. Gregorius namque ex Græco eloquio in noſtra lingua vigilator, ſeu vigilans ſonat. Re etenim vera vigilavit ſibi, dum divinis inharendo præceptis, laudabiliter vixit. Vigilavit & fidelium populis, dum doctrinæ aſſuētus ingenio, eis quo tramite cœleſtia ſcanderent, patefecit. Diſciplinis vero liberalibus ita a puero eſt inſtitutus, ut quamvis eo tempore florent adhuc Romæ ſtudia literarum, tamen nulli in urbe ipſa ſecundus eſſe putaretur. Inerat ei in parva adhuc ætate maturum jam ſtudium: adhærere ſcilicet majorum dictis; & ſiquid dignum potuiffet auditu percipere, non ſegniter oblivioni tradere, ſed tenaci potius memoria commendare: hauriebat jam tunc ſitibundo doctrinæ ſtuenta pectore, quæ poſt congruenti tempore mellio gutture eruñtaret. Hic in annis adoleſcentiæ (in quibus ſolet ea ætas vias ſaculi ingredi) Deo cœpit devotus exiſtere: & ad ſuperne vitæ patriam totis deſideriis anhelare. Sed dum diu longeque converſionis gratiam diſſerret, & poſtquam cœleſtis eſt aſſatus deſiderio, ſaculari habitu contegi melius putaret, velletque præſenti mundo quaſi ſpecierentis deſcendere, cœperunt multa contra eum ex ejuſdem mundi cura ſuccreſcere; ut in eo non jam ſpecie, ſed (ut ipſe de ſe aſſerit) retineretur & mente. Tandem etiam parentum jam dudum obitu liberam diſponendarum rerum ſuarum haberet facultatem, quod prius mente geſſiebat aperuit: quodque jam in divinis erat obtutibus, humanis etiam viſibus oſtendit. Mox etenim cuncta quæ habere potuit, ad pietatis opus diſtribuens, ut Chriſtum pro nobis factum egenum egens ipſe ſequeretur, effecit. Sex denique in Sicilia monaſteria conſtruens, fratres illic Chriſto ſervituros aggregavit. Septimum vero intra urbis muros inſtituit, in quo & ipſe poſtmodum regulari tramite multis ſibi ſociatis fratribus ſub Abbatibus imperio militavit. Quibus monaſteriis tantum de redditibus prædiorum ſuorum delegavit, quantum poſſet illic commorantibus ad quotidianum victum iuſſicere. Reliqua vero cum omni domo prædia vendidit, ac pauperibus erogavit. Nobilitatemque illam quam ad ſæculum videbatur habere, totam ad nancifcendam ſuperne gloriæ dignitatis, divina gratia largiente, convertit. Et qui autè ſerico contextu ac gemmis

A micantibus ſolitus erat per urbes procedere trabeatus, poſt viii contactus tegmine, miniſtrabat pauper ipſe pauperibus. Etenim mutato repente ſæculi habitu, monaſterium petiit, & ex huius mundi naufragio nudus evaſit. In quo tantæ perfectionis gratiâ cœpit converſari, ut jam tunc in ipſis initiis in perfectorum poſſet numero deputari. Electus autem communi fratrum concordia in Abbatem, præſeſſe non renuit. Inerat denique ei tanta abſtinentia in cibis, vigilantia in orationibus, ſtrenuitas in jejuniis, ut inſimato ſtomacho vix conſiſtere poſſet. Suſtinebat præterea aſſiduas corporis infirmitates: & maxime eâ pullabatur moleſtiâ, quam Græco eloquio medici ſyncopin vocant; cujus incommodis ita dolore vitalium cruciabatur, ut crebris interceptus anguſtiis, per ſingula penè horarum momenta ad exitum propinquaret. Qualis autem in monaſterio fuerit, quamque laudabili ſtudio vitam duxerit, ex ipſius poſtunus verbis colligere: quibus ipſe in pontificatu jam poſitus, dum cum Petro ſuo diacono colloqueretur, ſtendo viſus eſt dicens: Infelix quippe animus meus occupationis ſuæ puſſatus vulne. B re meminit qualis aliquando in monaſterio fuit, quomodo ei « labentia cuncta ſuberant: quantum rebus quæ voluuntur « emiſebat: quod nulla niſi cœleſtia cogitare conſueverat: « quod etiam retentus corpore, ipſa jam carnis clauſtra con- « temptatione tranſibat: quod mortem quoque (quæ penè « cunctis pœna eſt) videlicet ut ingreſſum vitæ, & laboris ſui « præmiium amabat. At nunc ex occasione curæ paſtoralis, « ſacularium hominum negotia paritur: & poſt tam pulchram « quietis ſuæ ſpeciem, terreni actus pulvere foetatur. Perpendo « itaque quod tolero, perpendo quod amiſi. Cumque intueor « illud quod perdididi, ſit hoc gravius quod porto. Ecce etenim « nunc magni maris fluctibus quatior, atque in navi mentis « tempeſtatis validæ procellis illidor, & dum prioris vitæ re- « colo, quali poſt tergum reductis oculis, viſo littore ſuſpi- « ro. Quodque adhuc gravius eſt, dum immenſis fluctibus « turbatus feror, vix jam portum valeo videre quem reliqui. « Hæc autem ipſe de ſe, non profectum jaſtando virtutum, ſed « deſcendendo potius defectum, referre conſueverat: quem ſemper ſe per paſtoralem curam incurriſſe mernebat. Sed quamvis ralia de ſe ex magne humilitatis intentione dixerit, nos tamen credere decet, nihil eum monaſtica perfectionis perdidiffe occaſione curæ paſtoralis, immo potiorem tunc ſuſcipiſſe profectum de labore converſionis multorum, quam de proprie quondam quiete converſationis habuerit. Sed qualiter hic ſanctus vir ad diaconatus officium, & poſt ad pontificatus culmen aſcendit; ſubſequenti ſermo declarabit. Denique cernens Romanus pontifex, qui tunc eccleſiæ præerat, virtutum gradibus Gregorium ad alta conſcendere, eum à monaſterio abſtractum, eccleſiaſtici ordinis officio ſublimavit, levitamque ſeptimum ad ſuum adjutorium * aſſumpſit: nec multo poſt pro reſponſis eccleſiaſticiſ ad urbem Conſtantinopolim Apocriſarium direxit vit.

Præfat. in Dialog.

* al. adſc.

S. Greg. Tom. I.

Nec tamen ille, quatinus in terreno converteretur palatio, vitæ cœlestis intermisit propositum. Secuti sunt namque eum multi ex monasterio fratres sui germana devincti charitate. Quod divina factum dispensatione conspicitur: ut eorum videret exemplum, ad orationis placidum litus; quasi anchora sine refrigeretur: & dum causarum secularium inaccessibili pulvis fluctuaret, ad illorum confortium velut rutilissimum portus sinum post terreni actus volumina fluctulque refugeret. Et licet illud eum ministerium ex monasterio abtractum à pristina quietis vita, mucrone suæ occupationis extinxerit, inter eos tamen per studiosæ lectionis alloquium quotidianæ aspiratio compunctionis animabat. Horum ergo confortio non solum à terrenis est munitus incursum, verum etiam ad cœlestis vitæ exercitia magis magisque succensus. Tunc ab eisdem fratribus obnoxie rogatus, maximeque à Leandro venerabili viro Hispanensi episcopo, qui pro causis Uvisticorum legatus eo tempore Constantinopolim advenerat, compulsus est ut librum beati Job multis involutum mysteris enodaret. Nec ille negare potuit opus, quod sibi charitate interveniente amor fraternus multis utile imponebat futurum. Sed eundem librum quomodo juxta litteram intelligendus, qualiter ad Christi celestiaque sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per trigintaquingue librorum seriem miranda ratione perdoct. In quibus libris ita de virtutibus vitæque disseruit, ut non solum videatur eadem verbis exponere, sed formis aliquo modo visibilibus demonstrare. Unde non est dubium eum perfectionem ipsarum assecutum esse virtutum, quatum tam efficaciter in mare valuit effectus. Qui cum adhuc esset in eadem regia urbe positus, nascentem ibi novam hæresim de statu resurrectionis, in ipso quo exorta est initio juvene gratia catholica veritatis attrivit. Siquidem Eutychieus ejusdem urbis episcopus corpus nostrum dogmatizabat in illa resurrectionis gloria impalpabile, ventis æthereis subtilis esse futurum. Quod ille audiens & ratione veritatis, & exemplo Dominicæ resurrectionis, probavit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodo esse contrarium. Catholica etenim fides habet quod ipsum corpus nostrum in illa immortalitatis gloria sublimitatum, subtile quidem sit effectu spiritualis potentia: sed palpabile per veritatem naturæ: juxta exemplum dominici corporis, de quo à mortuis suscitato, dixit ipse discipulis: *Palpate & videte: quia spiritus carum & ossa non habet, sicut me videtis habere.* In ejus assertionem fidei venerabilis pater Gregorius in tantum contra nascentem hæresim laborare contendit: tantaque hanc instantia juvene etiam piissimo imperatore Tiberio Constantino ita commovit, ut nullus exinde sit inventus, qui eus resuscitator existeret. Igitur postquam Romam venerandus levita Gregorius regressus est, aliquanto interjecto tempore, tanta inundatione Tyberis fluvius alevum suum egressus est, atque adeo invaluit, ut ejus unda super muros urbis influeret: atque in ea * maxima regiones occupavit, ita ut plurima antiquarum ædium * monumenta dejiceret. Quæ etiam aquarum violentia, horrea ecclesiæ subverta sunt, in quibus nonnulla modiorum tritici millia perierunt. Tunc siquidem multitudo serpentium, cum magno dracone in modum trabis valida per hujus fluminis alevum in mare descendit: sed & suffocata bestia: inter falsos maris turbidi fluctus, in littore ejecta sunt. Subsecuta est eversivæ cladis, quam inguinariam vocant. Nam medio mense undecimo * adveniente, primum omnium juxta illud quod in Ezechiele legitur, *A sanctuario meo incipite*, Pelagium papam perculit: & sine mora extinxit. Quo defuncto tanta strages populi facta est, ut passim libertatis habitatoribus, domus in urbe plurimæ vacuæ remanerent. Sed quia ecclesia Dei sine rectore esse non poterat, beatum Gregorium licet totis viribus renitentem, plebs tamen omnis elegit. Quem ille apicem attentius fugere tentans, sese omnino indignum tali honore clamitabat: metuens cerè ne mundi gloria, quam prius abjecerat, e suis ecclesiasticæ colore regiminis aliquo modo surrepere possit. Unde factum est, ut epistolam ad imperatorem Manucium dirigeret, cujus filium ex lavacro sancto susceperat, adjurans & multa prece depollicens, ne unquam assensum populo præberet: ut se hujus honoris gloria sublimaret. Sed præfectus urbis Germanus nomine, ejus nuncium accipiens: comprehensoque eo ac disruptis epistolis, consensum quem populus fecerat imperatori direxit. At ille gratias Deo agens pro amicitia diaconi, eo quod locum ei deferendi honoris ut cupierat repensisset: data illico præceptione ipsam institui præcepit. Cumque * tempus insiliret ut benediceretur, & lues popululum devastaret, verbum ad plebem pro agenda poenitentia hoc modo exorsus est: Oportet fratres dilectissimi, ut flagella Dei, quæ metere ventura debemus, saltem presentia & experta timeamus. Conversionis nobis aditum dolor arenat, & cordis nostri duritiam ipsa quam patimur poena dissolvat. Ut enim Propheta teste prædictum est: *Pervenit gladius usque ad animum.* Ecce etenim cuncta plebs celestis litæ mucrone percutitur, & & res tentina singuli cæde vastantur. Nec languor mortem prævenit, sed languor moras, ut cemitis, mors ipsa præcurrit. Percussus quisque ante rapitur quam ad lamenta poenitentia converteratur. Pensare ergo fratres, qualis ad conspectum districti judicis pervenit, cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quique non ex parte subtrahuntur, sed pariter corrunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum, functa parentes aspicunt, & sui eos ad interim hæredes

A præcedunt. Unusquisque ergo nostrum ad poenitentia lamente confugiat, dum flere ante percussorem vacat. Revochemus ante oculos mentis, quicquid errando commisimus. Et quod nequit ergimus, flendo puniamus. Præveniamus faciem ejus in confessione. Et sicut Propheta admonet: *Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum.* Quippe corda cum manibus levate, est orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciam, qui per prophetam elamar: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.* Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veteranos namque Ninivitarum culpas triidua poenitentia absterfit: & conversus latro vitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ morti emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos jam percipisse quod petimus. Citius ad præcem judex stectur, si à pravitate sua animus corrigatur. Imminente ergo tanta animadversivæ gladio, nos importunis scerbis inflatam. Ea namque quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, judici veritatis placet, quia pius ac misericors Dominus vult à se precibus exigi: qui quantum mereamur, non vult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicit: *Invoca me in die tribulationis tus, & eripiam te. & magnificabis me.* Ipse ergo sibi telis est, quia invocantibus misereri desiderat, qui admonet ut invocetur. Proinde fratres charissimi, contrito corde, & correctis operibus, ab ipso serice quartæ diluculo ad septiformem litantiam devota mente cum lacrymis veniamus: ut districtus judex eum culpas nostras nos punire consideret, ipsam sententiam damnationis temperando parcat. Hanc autem exhortationem beati Gregorij, ideo huic opusculo inferendam putavimus, ut à quanta perfectione prædicationis initium sumpserit, monstrarem. Igitur dum magna multitudo sacerdotum, monachorum, diversique sexus & ætatis, juxta præceptionem beati Gregorij die constituta Dominum rogatur venisset, usque adeo lues ipsa * delavuit, ut intra unius horæ spatium, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines ad terram corruentes spiritum exhalarent. Sed non desistit sacerdos tantus populo prædicare, ne ab oratione cessarent, donec miseratione divina petis ipsa quiesceret. Cumque adhuc futuris anites fugæ latibulum præpararet, urbis sollicitudo & portis vigilia deputantur: donec opportune & gloriose, ut ordo sacer exposcit, in eo divina munia completerent. Obtinens à negotiatoribus, ut in erare occultat educeretur ab urbe, atque ita laetibus triduo se occultavit, donec illum jejuniis & orationibus populus Romanus columnâ lucis tercia super eum nocte cœlestis emissâ obtinuit: quæ non parvo noctis spatio à summo cœli usque ad eundem ipsam lineâ rectâ effulgens quærentibus votum optabile demonstravit. Sed & cuidam anachorite urbi contiguo angeli ascendentes & descendentes per præfatam columnam super illo visi sunt. Qui mox felix facrumque suscipiens auspiciam, de ea quam vidit in somnis sanctus Jacob scela, ibidemque domum Domini, dixit tunc rectorem domus dei, quæ est ecclesia: imò ipsum dei templum ibi est absconditum, exclamavit. Tandemque electus ac dilectus domini invenitur, capitur, trahitur, & ad beati Petri apostoli basilicam ducitur: ibique ad pontificali gratia officium consecratus, Papa urbis stectur. Quo in tempore cdm à Joanne Ravennatis urbis episcopo reprehensus fuisset, cur à pastoralis officio delitescendo se subducere vit tam idoneus voluisset: hac occasione compulsus volumen egressum, quod Pastoralis cura appellatur, composuit: in quo manifesta luce patefecit, quales ad ecclesiæ regimen assumi, qualiter ipsi rectores vivere, qua discretionis singularis quæque audientium personas iultueret, quanta consideratione propriam quotidie debeant fragilitatem pensare. Sed & homilias evangeliorum numero quadraginta composuit: quas in duobus codicibus aqua forte distinxit. Libros etiam Dialogorum quatuor edidit, in quibus rogatu Petri diaconi sui, virtutes sanctorum, quos in Italia clariores nosse vel audire poterat, ad exemplum viventium posteris collegit: ut sicut in libris Expositionum suarum quibus fit virtutibus insudandum, edocuit; ita etiam de scripturis sanctorum, miraculisque eorumdem claritas tanta sit, ostenderet. Primam quoque & ultimam Ezechieles propheta partes, quæ videbantur obscuriores, per Homilias viginti duas, quantum lucis intrus habeant, demonstravit. * Scripsit præterea super Proverbia, super Cantica canticorum, De prophetis, De libris Regum, De heptateuco, & alia nonnulla: Epistolas complures, quæ singulariter cuncta edicere, brevitas studio omisi. Quod eo magis miror, tot eum ac tanta condere volumina potuisse, qui omni fere juvenitatis suæ tempore, ut verbis ipsis loquar, crebris vicetum cruciabat doloribus, horis momentisque omnibus fracta stomachi virtute fatigebat. Lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat: frequens etiam eum gressuum dolor vehementer affligebat. Verum inter hæc dum sollicitus pensaret, quia scriptura teste, *omnis filius qui recipitur, flagellatur:* quò malis præsentibus durius deprimebatur, eò de æterna certius præsumptione respicitur. Fatigabat eum præterea de ordinandis urbis vigiliis, ne ab hostibus caperetur, sollicitudo continua. Urbebat quoque ejus animus propter filiorum hinc inde discrimina nunciata. Sed tamen ille inter tot & talia deprehensus incommoda, nunquam ocio indulgebat, quin aut filiorum utilitatibus interviret, aut aliquid dignum ecclesiæ scriberet, aut per contemplationis gratiam cœli secretis interesset. Deni-

* al. rutilissim

Lucæ 24.

* al. maximâ parrem regionis. * al. mania.

* al. adveniens. Ezech. 9.

* al. res facta.

Isr. 4.

Thren. 3.

Ezech. 9.

Psal. 49.

* al. divino iudicio delavuit.

* al. in quibus. Scripsit præterea & alia nonnulla: sed & epistolas, &c.

Hebr. 12.

T/sd. 112.

Ioh. 29.

Ioh. 31.

* al. Alle.

* al. Eia A. postol.

* al. Sed an- equam missi- um adissent- trum die- um jam- onfeto iti- nere adum- dem vir- Domini Gre- gorius, ut- iter.

* al. remea- bimus. Tali- que edine- interim di- lato sui de- voticnis ef- fectu mox- ut

que cum detota penè Italia Longobardorum gladijs metuen-
 tes plurimi undique ad urbem Romanam confugerent, soleit-
 simè pro omnibus curam gereret, & universis cum verbi-
 pabulo corporis subsidia ministrabat. Adeo enim ejus animum
 misericordie amor deiecerat, ut non solum horum quoque præ-
 sentibus habebat necessitatibus occurreret, sed insuper longè po-
 sitis operam suæ largitatis impenderet ita ut etiam in monte Sinai
 Dei famulis constituitis, quæque opportuna transmitteret.
 Nam alij quidem pontifices construendis orandisque auro vel
 argento ecclesiis operam dabant; hic autem & his insistebat, &
 quasi his ommissis totus erga animarum lucra vacabat, & quic-
 quid pecunie habere poterat, sedulus dispergere, & dare pau-
 peribus curabat, ut justitia ejus maneret in seculum seculi, &
 cornu ejus exaltaretur in gloria: ita ut illud beati Job veraciter
 dicere posset: *Benedictio perituri super me veniebat, ego
 cor vidua consolator sum. Justitia viduæ sum, ego vesti-
 vi me sicut vestimento, & diademate judicio meo. Ocu-
 lus sui cæcus, & pes claudus. Pater eram pauperum, & cau-
 sam quam non sciebam, diligentiissime investigabam.* Et
 paulo post: *Si comedis buccellam meam solus, & non co-
 medis jupillus ex ea, quia ab infantia mea crevit me-
 cum miseratio, & de utero matris mea egressa est me-
 cum.* Ad cuius pietatis & justitiæ opus pertinet, quod Anglo-
 rum gentem per prædicatores quos ille direxit, de denti-
 bus antiqui hostis eripiens, æternæ libertatis fecit esse partici-
 pes. Frenum qui Deo nostro fideliter adhaeret, semper ex ejus
 largitudo munere ad altiora contendit. Dum hic ergo sanctus
 ardentis studio pro colligendis particulatim fidelium animabus
 fatigaret, denavæ illi pius dominus, ut totam pariter Anglo-
 rum gentem converteret. Cujus conversionis, ut putatur, factæ
 divinitus hæc occasio fuit. Dum die quadam adventibus
 nuper mercatoribus multa venalia in forum Romæ collata fuis-
 sent, multaque ad emendum hinc inde conferrent, contigit ut
 Gregorius antea quam pontificale decus nactus fuisset, cum cæ-
 teris adventisset, ac vidisset inter alia pueros venales postos, la-
 tæti corporis, ac venusti vultus, capillos quoque præcipui
 candoris habentes. Quos cum aspiceret, interrogavit, ut aiant,
 de qua regione vel terra essent allati. Diciturque est, quia de
 Britannia insula, cuius incolæ tali omnes decore niterent. Rus-
 sus interrogavit, utrum in eadem insula Christiani essent, an
 paganorum erroribus implicati. Diciturque est, paganos esse.
 At ille inrimo ex corde longa trahens suspiria, Proh dolor,
 inquit, quid tam lucidi vultus homines tenebantur autor pos-
 sident, tantaque frontificij gratia mentem ab internis gaudiis va-
 cuam gestat. Rursus ergo interrogavit, quod esset vocabulum
 gentis illius. Respondit, quod Angli vocarentur. At ille:
 Bene, inquit, nam & angelicam habent faciem. Et tales ange-
 lorum in cælis decet esse coheredes. Quod habet, inquit, no-
 men illa provincia, de qua isti sunt allati? Respondit, quia
 quia Dei vocarentur, id est provinciales. At ille: Bene, in-
 quit, Dei, quia de ira eruti, & ad misericordiam Christi vo-
 candi. R ex autem provincia illius quomodo vocatur? Respon-
 dit, quod Aelle vocetur. At ille alludens ad nomen ait:
 Ad laudem dei creatoris Alleluia illis in partibus oportet can-
 tari. Accedensque ad Romanæ & Apostolicæ sedis antistitem,
 rogavit ut genti Anglorum in Britanniam aliquot verbi mini-
 istros, per quos ad Christum converterentur, mitteret: asserens
 & seipsum in hoc opus domino cooperante proficisci paratum
 esse, si tamen eadem Apostolico Papæ hoc ut fieret placeret.
 Quod cum primò pontifex minime annueret, victus tandem
 insatiabilibus ejus precibus assensit. Qui civibus professionis
 suæ exans negotium, quando eundem id id novissent, nullo
 pacto acceperunt (quantò celerius potuit, iter cum Apo-
 stolica benedictione arripuit. Hæc interea ad Romanorum
 civium veniuntur notitiam. Unanimes itaque tam urbis quam
 suburbanæ provincie ad ecclesiam beati Petri Pelagio occur-
 runt, terribili proclamante voce: ** Hei vir Apostolicæ, quid egis-
 si? Sanctum Petrum offendisti: Romam destruxisti: Grego-
 rium non tam dimissisti quam expulisti.* Quibus Pontifex mo-
 tus, populum enim metuebat, Gregorium à professione revo-
 cavit. ** Verum piusquam nunciis cum convenissent, trium
 dierum iter jam confecerat. Interea ut iter agentibus moris
 est, dum circa sex tam horam in prato cuodam sociis quibusdam
 quiescentibus, alii autem illi assidentibus, vel quibusque rebus
 occupatis sederet & legeret, venit ad eum locusta, quæ pro-
 siliens paginæ quam percurabat, insedit. Quam cernens Gre-
 gorius manserit ibi quiescere, ad sodales versus, Locusta, in-
 quit, hæc dici potest, quasi loco sita. Sciat, inquit, nos iter
 cœptum non licere protrahere. Venturam in surcite, & ju-
 menta sternite, ut ovari diu liceret, non tendimus propera-
 re. Dum autem hæc mutuo consalutarentur, apostolici
 nunciis equis sidantibus supervenerunt, epistolam tradunt, qua
 perlecta, ita est, inquit, socij, ut prædixeram. Romam cele-
 riter redibimus. Quod & factum est. Mox autem ut ipse
 pontificatus officio sanctus esset, opus diu desideratum perfe-
 cit, alios eundem prædicatores mittens, sed ipse prædicatio-
 nem ut fructificaret suis exhortationibus ac precibus seu mu-
 neribus susciciens. Denique direxit ad eandem insulam servos
 Dei Augustinum, Mellitum, & Joannem cum aliis multis
 Deum timentibus monachis. Qui paucis diebus regem illum,
 qui in capite morabatur insula, cum suo populo converte-
 runt. Quibus Deus faciendorum tantam miraculorum gratiam
 consulit, ut verbum fidei quod ore prædicabant, signorum*

efficacia confirmarent: ex quo factum est, ut paucis elaben-
 tibus annis carera etiam insula, & ipsarum reges cum suis sub-
 jectis, ad Christi domini fidem accederent. De cuius gentis
 conversione simul & miraculorum prodigijs, quæ ibidem fie-
 bant, ita beatus Gregorius in libris Moralibus perhibet, dicens:
 Ecce lingua Britannia, quæ nihil aliud novit quam bar-
 barum fremere, jamdudum in divinis laudibus Hebræa ce-
 pit verba resonare. Etæ quondam tumidus, jam sublatrans
 sanctorum pedibus servit Oceanus, ejusque barbaros motus
 quos terreni principes edomare ferro nequiverant, hos per
 divinam formidinem sacerdotum oia simplicibus verbis li-
 gant. Et qui catervas pugnantium infideles nequaquam me-
 tuerant, jam nunc fideles humilium linguas timent. Quia
 enim perceptis caelestibus verbis, clarescentibus quoque mi-
 raculis virtus eis divinæ cognitionis infunditur, & ejusdem
 divinitatis terrore rufrenantur, ut pravè agere metuant, ac
 totis desiderijs ad æternitatis gratiam pervenire concupiscant.
 Quod totum ut fieret, ita eidem beato Gregorio gratia divina
 concessit, ut merito ab Anglo-um populis debeat Apostolus
 appellari: quia etsi aliis non est Apostolus, sed tamen illis est.
 Nam signaculis apostolatus ejus ipsi sunt in Domino. Jam verò
 utrum aliquibus vii iste tanti meriti miraculis claverit, super-
 fluo quaeritur, cum luce clarus conset, quod is qui virtutum
 signa suis meritis valuit aliis quæ Christo largiente acquirere,
 si exegisset opportunitas, facilis poterat hæc etiam ipse
 promereri. Sed ut & his qui cum Judaïs signa visibilia ad
 ostendendam sanctitatem experunt, satisfactio non desit: &
 illis qui sanctorum exemplis ad meliora accendi & provehi
 quaerunt, edificatio proficit: quadam quæ per eum Dominus
 ad excitandum & corroborandum nostræ mentis torporem, &
 fortè infidelitatem potius quam ignorantiam, operatus sit,
 manifestate decevi. Materfamilias quadam nobiliterat in hac
 civitate Romana, quæ religionis & devotionis studio oblati-
 ones facere, & die Dominica ad ecclesiam deferre, summoque
 Pontifici ecclesiasticæ consuetudinis, & familiaritatis ejusdem
 gratiâ offerre solebat. Hæc ubi quadam die ex more ad com-
 municandum de manu Apostolici in ordine suo accederet,
 illicque Pontifex partem Domini corporis porrexisset, dicens:
 Corpus Domini nostri Jesu Christi prosit tibi in remissionem
 peccatorum, & vitam æternam: illa submisit. Quod vir Domini
 cernens, illi communionem sacram retexit: & separatim
 super altare reposuit, eamque Diacono servanda in usque dum
 curcti communicassent fideles tradidit. Explicis verò sacris
 mysterijs, interrogavit eam beatus Gregorius: Dic rogo, die
 quid cordi tuo immerferit, cum communicatura rissit? At
 illa: Recognovi, inquit, portunculam illam ex eadem obla-
 tione fuisse, quam ego meis manibus feci, & tibi obtuli: &
 cum eam te intellexeriam corpus Domini appellasse, submisit.
 Tunc sanctus Domini Pontifex sermonem exinde fecit ad po-
 pulum: exhortatusque est eum ut suppliciter Dominum exo-
 raret, quærens ad multorum fidem corroborandam, carnis
 oculis ostenderet, quod infidelitas hujus mulieris mentis ocu-
 lis videre, & fidei lumine conspiciere debuisset. Quod cum
 fuisset oratum, ipse una cum populo eademque muliere ab
 oratione surrexit, & altare cunctis cernentibus, & sese ad cer-
 nendum cœleste spectaculum comprimentibus, corporalem
 pallam revelat, & universo populo atque ipsa muliere contue-
 nte, partem digiti auricularis sanguine coerentatam invenit, ac
 mulieri dixit: Disce, inquam, veritati vel modo contestanti
 credere, ** nisi qui ego do, cur mea est, & sanguis meus
 verè est portus.* Sed præcuius conditor nostræ infirmitatis, ea
 potestate qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne
 semper virginis, operante Spiritu Sancto, fabricavit: panem &
 vinum aqua mixtum, manente propria specie in carnem &
 sanguinem suum ad catholicam precem ob reparationem nos-
 tram spiritus sui sanctificatione convertit. Indeque universos
 iussit divinam peccati potentiam, ut in formam pristinam sa-
 crosanctum reformaret mysterium: quatenus mulieri ad su-
 mendum fuisset possibile: quod & factum est. Unde mulier
 post in sancta religione ac fide proficiens, participatione Do-
 minici sacramenti consecrata est. Et omnes qui viderant, in
 divino amore, & orthodoxa credulitate serventis excreve-
 runt. Quidam quoque nobilissimus secundum carnis profa-
 piam, & potentissimus juxta regiam in suo modo magnifi-
 centiam, cum per intermuncios familiaritatem Apostolicæ se-
 dis adeptus esset, & frequenti admonitione epistolarum etiam
 à beato Gregorio transmissarum instructione, erga Dei & san-
 ctorum cultum sufficienter fuisset imbutus: per strenuos viros
 munera summo Pontifici misit, petens sanctorum Apostolo-
 rum ac Martyrum sibi transmitti reliquias. Cujus legatos vir
 ipse Apostolicus honorabiliter suscipiens, a liquidu eorum lectum
 habuit, atque indesinenter sanctorum Apostolorum memorias,
 ac cimiteria martyrum circuei, & more prisco pro hujus-
 modi negotio missas celebrans, cum explevisset eorum cele-
 brationes, quorum reliquias petebantur, particulatim eosdem
 pannos consecratos super quibus sancta celebraverat, divisit,
 & singulis singulatim buxeris imposuit. Munitisque eis sigillo
 suæ sanctæ auctoritatis, petitoribus usque ecclesiastico tradidit.
 Qui debita cum veneratione benedictionem petitam suscipien-
 tes, læto animo in viam suam profecti sunt. Sed dum per ali-
 quot dies regressiois suæ iter carperent, & qui primus eorum
 habebatur, sodalibus curiosè stultèque se tanti itineris subij-
 se laborem ait, cum nesciret quid preciosi domino suo refer-
 ret.

Lib. 27. Mo-
ral. c. 3.

Ioh. 6.

* al. benedi-
ctionem pe-
titam & ac-
ceptam sus-
cipientes
profecti sūt
viam suam
gaudentes.
* al. ei qui
primus hæ-
batur, amica
humanitati
subripuit
curiositas,
dixitque so-
dalibus se
stulte lan-
ti it.

* al. Fedentem autē cresente collatione verborum, & virecente suggestionē sociorum confra-

* al. nobis contigisset venire du-bium non est periculum honoris & gratiæ suæ nos debuisset incurant tantam præsumptionem eruperint, ut Apoft.

fol. 67.

rent. * Quare contrafractis Apostolicæ dignitatis sigillis, vascula aperta sunt, & in singulis panni reperiuntur portunculæ. Mox cum indignatione Romam regressi, Archidiaconum ad eum conquirentes, Ut quid, inquit, dominus Apostolicus ad o-dominum nostrum vilipendit, qui tantam gratiam se apud eum obtinuisse speraverat, ut ei illudere, & nos de honorationi, & offensioni suæ addicere voluerit? Existimavimus siquidem nos ossa Apostolorum vel martyrum hinc ferre, sicut decuerat tantum vitium, ut dominus noster esset, à tanta nihilominus sede longa quaesita via, & difficillimo satis itinere: & data sunt nobis panni modicæ portunculæ: ac si hujusmodi panniculi genus apud nos nequidisset inventi. Nisi enim cauta sollicitudo subvenisset, ut quod gereramus cognosceremus, stolidè ad dominum nostrum, * nec sine periculo honoris & gratiæ ejus rediissemus. Quos archidiaconus modesta increpatione redarguit: cur in tanto opere præsumperint ut Apostolica sigilla corumperint, hortans eos redire, & quæ acceperant domino suo cum honore deferent. Sed hi nullatenus monitis ejus acquiescentes, usque ad domi Gregorij venire præsentiam: réque comperta patientissimè eorum tulit stultitiam, eosque sacrosanctis millarum præcepit solemnibus interesse. Deinde cum ad locum sui sermonis est ventum, frater populo Dei & sanctorum gratiam orare, quatenus in hac re dignetur sic suam potentiam patefacere, ut quid mereatur fides, evidentius minus creduli & etiam ignorantes possint cognoscere. Et data oratione accepit ab eo cultellum qui temeraverat signa, & super altare corporis sancti Petri acceptam unam panni portionem per medium pungens secavit: ex qua statim sanguis decurrit, & omnem eandem particulam cruciavit. Videntes autem legati, omnelque populi stupendum & arcantum factæ fidei miraculum, ceciderunt proni in terram, adorantes dominum, & dicentes: Mirabilis Deus in sanctis suis; Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus. Et facta silentio inter alia fidei documenta dixit ad eos beatus Gregorius, qui antea venerandas reliquias parvi duxerat: Scitote fratres, quia in consecratione corporis & sanguinis domini nostri Jesu Christi: cum ob sanctificationem reliquiarum in honorem Apostolorum vel martyrum ipsius quibus specialiter assignabatur, super sacrosanctum altare libamina offerrebantur, semper illorum sanguis hos pannos intravit: qui effusus est pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Et adificatis in fide cunctis qui viderant: munitique iterum vasculis signo suo, incomparabilia munera voti sui eis tradidit: qui cum gaudio reversi hæc per ordinem domino suo nunciaverunt: & sui desiderij compotem reddiderunt. Ille vero preciosa sanctorum patrocinia reverenter suscepit: & honorabiliter in loco venerabilis condidit: quo Deus frequentiora quam in sancti Petri ecclesiæ miracula operari dignatur ad laudem & gloriam nominis sui usque in hodiernum diem. Pater quoque familias in urbe Roma ditissimus, sed religione egenus erat. Hic non minus vitis quam rebus abundabat. Nam cum ejus uxor ei displicuisset, contra præceptum Salvatoris nostri divortium fecit. Res vero beatum Gregorium non latuit: quia & mali, & personarum magnitudo facile se prodidit. Huic itaque beatus Gregorius suavissimis monitis, seu distincti divini examinis terribus, studiosè, immo indefinenter persuadere contendit, ut uxorem in gratiam reciperet: à qua quoquo modo divelli nisi morte, aut amorem consensu intercedente nequiret. Sed is diabolica præventus pertinacia monita ejus sprevit. Quem beatus Gregorius Apostolica auctoritate ab ecclesiâ sub anathemate, nisi resipisceret, sequestravit. Quam excommunicationem parvipendens & agrè admodum ferens, & peccata peccatis accumulans, duos magos pecuniis conducit, ut in virum Apostolicum ad vindictam ejus apud dixerit artus suæ exercerent. Qui cum faciem ignorarent, & quadam die ad procellionem ex more pergeret beatus Gregorius, illi eminus secus transitum stantes sibi eum rogant insinuari. Quibus responsum est: Qui solus pontificali dignitate equitans præcedentem & subsequentem cuneum ecclesiasticorum habet vitorum. Intuentes cum repente, equum illius maleficiis vexare ceperunt. Statimque beatus Gregorius invocato nomine Domini nostri Jesu Christi, & edito signo crucis ab equo proturbavit: damonia: respicientque in partem mox ut magos est contemplantus, illi cæcati, & ab eisdem demonibus pervasi ceciderunt retrosum. Unde intellexit vir Domini eorum id perperatam nequitia: & cum jusserit eos adduci: interroganti rei ordinem prodiderunt: quibus respondit beatissimus Pontifex: Perpetuò cæci esse debetis, ne videntes ad consuetam pervexitatem redire tentetis. In nomine autem Domini nostri Jesu Christi, operante beato Petro liberi à vexatione demonum sitis. Qui confestim à demonibus emundati, & credentes fonte Salutari perfusi sunt: ac permanente cecitate damnati, jubente beato Gregorio de careto stipe sunt ecclesiastica aliti. Sed & tyrannus quidam multam oppressionem cum penè importabili importunitate quieti ingerebat sanctæ Romanæ ecclesiæ, possessiones ejusdem & mancipia crudelissimè devastabat. Qua de re beati Pontificis per internuncios admonitione correptus, majori exasit insania: adeo ut urbem depopulandam adiret. Cui adveniens beatus Gregorius ut eum alloqueretur occurrit. Tandemque vini nutu divino ejus verbis inesse expertus est, ut humiliter viro Apostolico satisfacere, & se deinceps sibi subditum, & sanctæ Romanæ ecclesiæ

A devotum famulum spondisset. Is denique postea usque ad exitum * egrotus venerandi Papæ orationem popoles: responsumque accepit, quod ei Dominus ad huc ipsam salutem: ac cum plenitudo convalesceret, illi quibus nutritus fuerat cibis indulgere studeat. Qui iussu obtempereans convalevit, & de ceteroque fideliter vixit. Idem etiam perfectissimus & acceptabilis Deo sacerdos cum quadam die in forum Trajani, quod opere mirifico constat esse extractum, procederet, in quo memorabile illud compertit: quod cum idem orbis princeps in expeditionem, circumvallatus militum cuneis * præter: ibidem obviam habuit viduam senio simulque dolore ac paupertate confectam: cujus lacrimis atque vocibus sic compellatur: Princeps piissimè Trajane, ecce hic sunt homines qui mihi unicum filium, senectutis scilicet meæ baculum, & omne solatium occiderunt: meque unâ cum eo volentes occidere, dedignantur etiam mihi pro eo rationem aliquam reddere. Cui ille festinante, ut res exigebat, pertransiens: Cum rediero, inquit, dicito mihi, & faciam tibi omnem justitiam. Tum illa: Domine, inquit, & si tu non redieris, ego quid faciam? Ad quam vocem sustulit, & reos coram se adducit. Neque cum gesseretur à cunctis accelerati negotium oportere, gressum à loco movit, quousque viduæ à filio, quod iudicis functionibus decretum est, persolvere fecerit, demumque supplicantium precibus & fletibus super facti sui poenitentiam viscerali clementia flexus, non tam potestate quam precari & lenitate vincit prætorialibus catenis absolvit. Hujus rei gratiâ compunctus venerabilis Pontifex cepit lachrymofis gemitibus secum inter verba precantia, hæc siquidem prophetica & evangelica revolvere oracula: Tu Domine dixisti: iudicate pupillo, defendite viduam: & venire, & arguite me. Dimittite, & dimittetur vobis: ne immemor sis quæso (peccator ego & indignus sum) propter nomen gloriæ tuæ, fidelissimæ promissionis tuæ in huius devotissimi viri facto. Pervenienteque ad sepulcrum beati Petri dicitur oravit & flevit: atque veluti somno correptus in extasim raptus est. Quo per revelationem se exauditum dicit: & ne ulterius jam talia de quoquam sine baptisinate sacro defuncto præsumeret petere, promeruit castigari. Qui in re licet à visis perfectæ fidei & curiosis quædam valeant quaeri: & plura ab his qui credunt veritati fideliter dicenti: quæ apud homines impossibilia sunt vel videntur, facilia sunt apud Deum, salubriter explanari, tutius tamen videtur in hoc actu divine pictatis & potestatis iudicium venerari & à nemine discutiri. Denique à Petro diacono fideli & religioso viro, ac huic nostro patri sanctissimo pro suæ religionis & utilitatis merito valde familiarissimo, fideliter post obitum ejus nobis narratum didicimus: quod cum idem vas electionis & habitaculum sancti Spiritus viderem ultimum prophetæ Ezechielis interpretaretur, obpanium velum inter ipsum & eundem exceptorem tractatus sui, illo per intervalla prolixius recitente, idem minister ejus filio perforavit, & everta per foramen conspiciens, vidit columbam nive candidiorem super ejus capite sedentem, rostrumque ipsius oris diu tenere appositum, quæ cum se ab ejusdem ore amoveret, incipiebat sanctus Pontifex loqui, & à notario graphium ceris imprimi. Cum vero reciteret sancti Spiritus organum, minister ejus oculum foraminis iterum applicabat, eumque ac si in oratione levatis ad caelum manibus simul & oculis, columbæ rostrum more solito conspiciatur ore suscipere. Quod tandem eodem spiritu revelante Pontifex sanctus cognovit, & vehementissimè tristis effectus interminatus est Apostolica auctoritate miraculi divini in se perpetrati confitemi, ne in vita sua id alicui quoquo modo patefaceret. Quod ille interim secretum custodiens, post obitum sanctissimi sacerdotis quorundam invidia (qui obtrectabant virum beatissimum præsumptionis tumore tanta et talia de celestium arcanorum mysteriis fuisse locutum) hæc ita se per omnia vidisse fideliter revelavit. Migrata namque ad Dominum Pontifex, cum fames validissima non modo in hac civitate Romana, verum & in omnibus circum regionibus satis superque grassaretur, & is qui ei in Sede Pontificali succederat, horrea ecclesiæ eminentibus frumenta aperiret, & illis quos beatus Gregorius per monasteria & xenodochia seu diaconas vel hospitalia stipendiis alendis ecclesiasticis ordinaverat clauderet, coepit omnes famis compellente inopia apostolicas aures inquirere dicentes: Domine apostolice quos pater noster deceitior tuus sanctus Gregorius hac tenus studuit pascere, tua sanctitas fame non sinat perire. Quorum vociferationem moleste ferens respondit: Si Gregorius ad famam suæ laudis cunctos populos curavit suscipere, nos omnes pascere non possumus, atque ita vacuos sicut abire. Quæ verba responsionis cum sæpius ad se clamantibus iterans redderet, apparuit ei per visum beatus Gregorius tertio, illumque tertio blandè increpans super sua detractatione, & ipsius tenacia, seu miserorum indigentia, admonuit atque corripuit. Qui nec cor ad misericordiam flexit, nec ori ab obtreccionem adhibere custodiam voluit, nec etiam manum ad largitarem extendit. Unde illi quæto apparet beatus Gregorius horribiliter eum redarguit, & comminans, eum in capite percussit, cujus dolore vexatus paulo post defunctus est. Hæc breviter de vita vel actibus beati Gregorij dicta sint. Ceterum quædam mundi huius orbita voluitur, ejus laudabile meritum semper accipit incrementum, quia ipsius sine dubio gloriæ

* al. infirmatus.
* al. & in reliquam devotus vixit.
* al. & infirmitate m. ser. cordia ejus conspicere, interque memoria illud compertiret vigilaret quod.
* al. pergere.

fol. 7.
Marc. 6.

* al. Quod haec Romana civitas una cum sanctis Apostolis eius precibus conlata videtur.

* al. Idum Martiarum, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto, vivit & regnat Deus, per omnia secula seculi. Amen. Lib. 5. c. 11 hist. Long.

adseribitur; * vel quia Anglorum ecclesia nova semper sobole fecundatur, vel quod illius doctrinis per orbem universum multi à peccatis elongati, ad Christi clementiam convertuntur, vel quod boni quique ejus suasionibus inflammati, caelestem patriam desideranter inquirunt. Qui beatissimus Pontifex postquam sedem Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex, & diebus decem gloriosissime rexerat, ex hac luce subtrahitur, atque ad æternam regni celestis sedem translatus est. Sepultus vero est in ecclesia beati Petri Apostoli ante secretarium. Quarto * Idus Martias, aliquando in ipsis cum cæteris sanctæ ecclesiæ pastibus resurrexerat in gloria.

EX EODEM PAVLO DIACONO.

IN pestilentia calamitate beatissimus Gregorius, qui tunc Levita erat, à cunctis generaliter Papa electus est. Qui dum septiformem Litaniam ordinasset: intra unius horæ spatium, dum populi Deum precarentur, octoginta ex eis subitò ad terram corruentes, spiritum exhalaverunt. Septiformis autem Litaniam ideo dicta est, quia totus Urbis populus à beato Gregorio in septem partes Deum deprecaturus, divisus est. In primo namque choro fuit omnis clerus. In secundo omnes Abbates cum monachis suis. In tertio omnes Abbatissæ cum congregationibus suis: In quarto omnes infantes. In quinto omnes viri laici. In sexto omnes viduæ. Et in septimo omnes mulieres conjugatæ. Ideo autem de beato Gregorio plura dicere omittimus quia jam ante aliquot annos ejus vitam, Deo auxiliante, contexamus. In qua, quæ dicenda fuerant, juxta tenuitatis nostræ vires, universa descripsimus.

EX EODEM.

Hoc eodem tempore idem beatus Gregorius Augustinum, & Mellirum, & Ioannem cum aliis pluribus monachis timentibus Deum, in Britanniam misit: eorumque prædicatione Anglos ad Christum convertit.

EX EODEM.

Idem diebus sapientissimus, ac beatissimus Papa Gregorius Romanæ urbis Episcopus, post alia multa, quæ ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ scripserat, etiam libros quatuor de vitis Sanctorum composuit: quem Codicem Dialogum, quia cum colloquens cum suo diacono Petro, ediderat, appellavit. Hos autem libros præfatus Papa Theodelinda Regina misit: ut pote quam sciebat, & Christi fidei deditam, & in bonis actibus esse præcipuam. Per hanc quoque Reginam multum utilitatis Ecclesiæ Dei consecuta est. Nam pene omnes ecclesiarum sublimitates Longobardi, cum adhuc gentilitatis errore tenerentur, invaserunt: sed ejus salubri supplicatione rex peremptus, & catholicam fidem tenuit, & multas possessiones Ecclesiæ largitus est: atque Episcopos, qui in depreffione & abjectione erant, ad dignitatem & honorem reduxit.

Lib. 4. c. 23

IBIDEM.

Ex aurem Agilulfus, extincto Mauritione, Ticinum repedavit. Nec multò post suggerente maxime Theodelinda Regina conjuge ejus, sicut eam beatus Gregorius suis epistolis sapienter admonuerat, cum eodem viro sanctissimo Papa Gregorio, atque Romanis pacem firmissimam pepigit.

Cap. 3.

IBIDEM.

Tunc beatus Gregorius Papa migravit ad Christum: cum jam Phocas per indictionem octavam anno regnaret secundo. Cujus in locum ad Apostolatus officium Sabinianus est ordinatus. Fuit autem hiems frigida nimis: & mortuæ sunt vites pene in omnibus locis. Messis quoque percussæ uredine passim evanere. Debit etenim mundus famem sitimque pati: quando, decedente tanto doctore, animas hominum spiritualis alimentis penuria, sitisque ariditas invasit.

Cap. 9.

SANCTI
GREGORII MAGNI
PAPÆ PRIMI
VITA
A IOANNE DIACONO SCRIPTA.
Libris Quatuor.

PRÆFATIO.

Beatissimo ac felicissimo D. Ioanni sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ
Præsuli, Ioannes ultimus Levitarum.

NUPER ad vigiliis beati Gregorij Romani Pontificis, Anglorum gentis Apostoli, lectione de Paulino civitatis Nolanae præfule consuetudinaliter personante, visus es à venerabilibus Episcopis, divino quodam instinctu commotus, requirere, cum tantus Pontifex, qui multorum Sanctorum vitas texerat, gestis propriis in propria dumtaxat ecclesia caruisset: præsertim cum & apud Saxones, & apud Longobardorum sibi prorsus infensissimam gentem, gestis propriis ubique polleret. Cumque venerabiles Episcopi has ab utriusque gentibus haberi quidem, sed compendiosissimè, responderent: meam quoque parvitatem consciscens, præceperas, ut vitam ipsius de serinio sanctæ Sedis Apostolicæ tantò plenius, quantò certius carpere studissem. Sed dum ego propria merita conficis, me meis prioribus, ac sapientioribus, qui vitam eius, licet breviter, tamen pio conatu, * pulcherrimoque stylo descriperant, conferre penitus dubitarem; identidem iubendo vehementer hortatus es, ut Romane Sedis Pontificem, eiusdem sedis præfulis auctoritate describerem, cui Deus omnipotens probandorum, seu repellendorum scriptorum omnium specialem dederit proculdubio potestatem. Itaque tam imperiosis auctoritatibus tandem compulsus, vix primum librum Gregorianæ vitæ compleveram, quando hunc in eiusdem vigiliis annus vertigine revolutis, tua probavit pariter, ac publicavit auctoritas. Ergo sollicitior factus ad cetera, pauca de multis, te inceptor, te præceptore, te fautore, teque iudice, colligens, in libris quatuor, auxiliante Domino, coartavi: & secundam distributionem eiusdem doctoris, * qui librum regule pastoralis quadripartita ratione distinxerat, ego quoque illum, qualiter ad * culmen regiminis venerit, in primo huius operis libro perhibui; & ad hoc rite perveniens, qualiter vixerit, in secundo disserui: & bene vivens, qualiter A docuerit, in tertio designavi: & rectè docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoverit, in quarto conclusi. Neque magnopere tempora temporibus contuli, sed rebus similibus similia coaptavi: quoniam vera non tantum quando fecisset, sed quantum fecisset, sollicitus deslorare curavi. In quibus quamquam multa & varia memoratu digna studio brevitatè omiserim, nihil memini me posuisse; quod scriptorum veterum nequeat auctoritate defendi, exceptis illis miraculis, quæ nostris temporibus facta, * multorum adhuc superstium viris vocibus celebrantur. Si cui tamen, ut asselet, visum fuerit aliter, ad plenitudinem serinij vestri recurrens, tot chartaceos libros epistolarum eiusdem patris, quot annos probatur vixisse, revolvat. Et quia quedam illarum, vario tempore destinate, * varium sensum retinent: eademque nonnullis integræ, quibusdam vero parte aliqua diminutæ pro personarum, locorum, sive temporum dispensatione videntur, sinetenus relegendo conspiciat: sicque demum lucidam veritatem cognoscens, me aut cum amassis defendat, aut cum osoribus arguat: quamquam in eo, quod tuo iudicio placeo, cunctis veritatem tuentibus me perpetuo placiturum fore præsumam. Peto igitur, ut, sicut tuis iussionibus humiliter parui: sic beati Gregorij precibus, & in hoc seculo ab emulorum insidiis, & in futuro à peccatorum nexibus merear misericorditer liberari per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

CAPITA LIBRI PRIMI.

DE genere beati Gregorij. Caput primum
* De nomine, quod is habuit conveniens vitæ studiis. * al. Quod
cap. ij. fuerit.
De institutione eius. cap. iij.
Prætor urbanus exprimitur. cap. iv.

* al. pulcherrimeque

* al. qua

* al. locum

* al. à multis adhuc superstibus.

* al. varietatem sensu

Sex monasteria in Sicilia fecit. cap. v.
 Sub abbatibus in sua domo monasterio militans, postmodum abbas efficitur. cap. vi.
 Paschali sabbato jejunare non valet. cap. vii.
 A Domino jejunandi fortitudinem impetrat. cap. viii.
 Mater Silvia ei consuetudinaliter legumina mandat. c. ix.
 Duabus vicibus ab Angelo Dei tenetur, tertia vero liberalissimus comprobatur. cap. x.
 Frater furtum faciens, a demone vexatur, & a Gregorio liberatur. cap. xi.
 Fugitivus frater caecatur, & a nigricanis morsibus liberatur. cap. xii.
 Frater fugam molitus, a demone corripitur, a Gregorio liberatur. cap. xiii.
 Fratrum larcabrae immobilitate caballorum cognoscuntur. cap. xiv.
 Frater Iustus pro re peculiari se veriter in morte puniatur. cap. xv.
 Ejus anima de inferni cruciatibus liberatur. cap. xvi.
 Dimissis peccatis Antonius mori jubetur. cap. xvii.
 Gerontius cum quibusdam fratribus se afferit moriturum. cap. xviii.
 Ioannes ab Apostolo sanatus a defuncto vocatur. cap. xix.
 Frater Merulus albis floribus se somniat coronatum. c. xx.
 De venalibus Anglorum pueris percontatur. cap. xxi.
 Pro convertendis Anglis Britanniam petiturus absolvitur. cap. xxii.
 A praesule tribus sententiis consternato redire jubetur. cap. xxiii.
 Per locustam se cognoscit continuo reversurum. cap. xxiv.
 A monasterio tractus Diaconus consecratur. cap. xxv.
 Constantinopolim Apocryphus destinatur. cap. xxvi.
 Pro exponendo libro beati Job mixte rogatur. cap. xxvii.
 Cum Eutychio disputans victor agnoscitur. cap. xxviii.
 Liber Eutychy ab Augusto ignibus deputatur. cap. xxix.
 Eutychius moriens pellem manus suae tenebat, dicens se in ea veraciter resurrecturum. cap. xxx.
 Apocryphus Gregorij qualitas declaratur. cap. xxxi.
 Epistola Pelagij Papae Gregorio mittitur. cap. xxxii.
 Maximianus cum fratribus a naufragio liberatur. cap. xxxiii.
 Romana urbs diluvio Tiberis inundatur. cap. xxxiv.
 Atheisti fluvius mirabiliter solidatur. cap. xxxv.
 Dracone cum bestiis in mari necato, aer corrumpitur. cap. xxxvi.
 Sagittis caelestibus cladem ferentibus, Pelagius Praesul extinguitur. cap. xxxvii.
 Theodorus a dracone liberatus, convertitur. cap. xxxviii.
 Gregorius ad Pontificatum nolens eligitur. cap. xxxix.
 Pontificatum subterfugere gestiens, Imperatori litteras latenter mittit. cap. xl.
 Pro concione penitentiam praedicat. cap. xli.
 Septiformem litaniam localiter ordinat. cap. xlii.
 Octoginta homines pestilentia prosternuntur. cap. xliii.
 Ab urbe diffugiens, iudicio caelesti monstratur; & redactus, prima sedis Pontifex consecratur. cap. xliiv.
 Noluisse summum sacerdotium, veraciter demonstratur. cap. xlv.
 Discretionis ejus perfecta qualitas indicatur. cap. xlvj.
 Conabatur extra mundum, & extra carnem fieri, & ad speciem anhelare. cap. xlvij.
 Condoluit ruinae suae gemitum renovari. cap. xlviii.
 Ex scriptis Anastasij Patriarchae quasi beatitudinis requiem, salutem accipiens, fontem sitiens, umbram aestivans invenit. cap. xlix.
 Ab Andrea illustris charitate & animo non recessit. cap. l.
 Ioannis exconsulis bona excellentiae est expertus. cap. li.
 Leandro Hispanensi episcopo respondere noluit, epistolis ad se transmissis. cap. lii.
 Cum magno angore animi summum sacerdotium suscepit. cap. liii.
 Investigare superna iudicia, nullus homo sufficere potest. cap. liv.

S. GREGORII PAPAE
 VITAE.

LIBER PRIMVS.

Qua ratione, quibusve virtutibus ad Pontificatum ascenderit, cumulate disseritur.

GREGORIUS, genere Romanus, arte Philosophus, Gordiani, viri clarissimi, & beatae Silviae filius, praefuit Romanae sedis annis tredecim, mensibus sex, diebus decem, temperibus Tiberij Maurij, & Phocae Augustorum. Ille senatoria stirpe progenitus, tam nobilissimam, quam etiam religiosissimam genealogiam duxit; ita ut quatuor Felix sedis Apostolicae pontifex, vir magis in Christi Ecclesia reverentia, qui basilicam sanctorum Cosmae & Damiani martyrum via sacra juxta templum Romuli, sicut haecenus cernitur, venustissime fabricavit, ejus avus fuerit; & beata virgo Tharilla, quae mortuam promissionis caelestis audivit harmoniam, & Jesum Christum ad se recipiendam videre meruit, amita nihilominus ejus extiterit.

Quam Gregorius gemina nobilitatis lineam piis moribus exultit, probis actibus exornavit, adeo ut praefatio quaedam Graece *Γρηγοριος*, quod Latine vigilantius resonat, vocaretur. Nam recta, quae doctus erat, dum vivis operibus adimplevit, sibi ipse utique se vigilasse perdocuit: dum vero recta, quae faciebat, docendo quoque disseruit, vigilasse dignoscitur, non solum sibi sed etiam futuri temporis Christianis.

Siquidem inerant ei, in tenera aetate, matura jam studia, & auditurus incognita, religiosis senibus indagator solertissimus adhaerebat: sumptaque doctrinae femina, tenaci memoria ruminanda, quae post in populos mellito declamaret guttate, congeriebat. Denique doctus adolescens, cum transmissio communiter stylo surgentis infans, ad bivio Pythagoricae litterae pervenisset, incunctanter finitimum tantum cum saeculi voluptate relinquere, & ad dextrum coepit cum caelesti desiderio totis viribus anhelare.

Sed, dum conversionis suae gratiam longius protrahens, tutius se Christo famulaturum putaret, si sub Praetoris urbani habitu, mundo spectatens deserviret, coepit multa contra eum ejusdem saeculi quae succedere, ita ut non jam, sicut proposuerat, specie, sed in eo retineretur & mente.

Tandem patre orbatus, ubi liberam disponendarum rerum suatum nactus est facultatem, sex monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus fratribus cumulavit: quibus tantum praediorum contulit, quantum posset ad victum quotidianum Deo illic militantium sine indigentia suffragari.

Septimum, intra Romanae urbis moenia, sub honore sancti Andreae Apostoli, juxta basilicam sanctorum Joannis & Pauli ad clivum Scauri monasterium in proprio domate fabricavit. In quo, relictis fencis, auro gemisque radiantibus togis, simulque suppellectilibus reliquis, in usum pauperum erogatis, ex hujus mundi naufragio nudus evasit: diuque desideratum monachicum capiens indumentum, prius sub Hilartonis, deinde sub Maximiani, venerabilium patrum, regimine, multus sibi sociatis fratribus regulari tramite militavit. Post vero cum subesse mallet, fratrum votiva concordia imminente, praesente non tenuit, sicut in consequentibus apparet.

Erat ei abstinentia tanta ciborum, sedulitas orationum & jejuniorum, studiositas tam desiderata sacrorum librorum, ut infirmato stomacho laesisset vix subsistere proculdubio videretur. Nam cum quodam tempore incisionem vitalium, quam Graeci *σπρωγιη*, dicunt, pateretur, crebrisque angustis per horarum momenta deficeret, & ad exitum propinquaret, ac nisi eum fratres frequenter cibo reficerent, vitalis ei spiritus funditus intercipi videretur, paschalis supervenit dies. Et dum sacratissimo sabbato, in quo omnes, etiam parvuli pueri jejunt, ipse jejunare non posset: coepit plus incedere, quam infirmitate defecere.

Mox accersito viro sanctissimo Eleuthero, dudum impenes Spoletum multis Praeposito, tunc vero ejusdem sui monasterij monacho, a quo videlicet audierat mortuum fuisse suscitatum, oratorium petiit, seseque cum lacrymis, ut saltem de illo ad jejunandum sibi virtus daretur, in orationem dedit. Et post paululum, completa oratione, digressus tantam virtutem suum stomachum percepisse cognovit, ut ei cibus, & morbus de memoria funditus tolleretur. Coepit secum mirari, quis esset, qui fuerit, & cum ad animum rediret infirmitas, nihil in se ex his, quae meminerat, recognoscere praevalebat. Cumque in dispositione monasterij occupata mens esset, obliviscatur funditus agnitio suae. Si vero rediret agnitus ad memoriam, cum tam fortem se esse sentiret, mirabatur, si non comedisset. Qui veniens ad vesperum, co-

CAP. I.

Beda lib. 2. cap. 1. Hist. Angl.

Ado in Martij.

Beda ibid.

Greg Tur.

lib. 10. hist.

Inf lib. 3. c.

37. & lib. 4.

Dial. c. 16.

Homil. 38.

in 1. vang.

II.

Gregorius.

* al. sui

III.

* al. cum aetate

IV.

Greg Tur.

lib. 20. hist.

VI.

Idem loco eodem.

* al. praerogatis

VII.

ibid.

Lib. 3. Dialog. c. 33.

VIII.

ibid.

gnovit sibi tantam fortitudinem permanere, ut ad diem alterum jejunium transferre potuisset, si voluisset. Verum, quamquam penes quotidiano langore tabesceret, nullam tamen corpori suo cupiebat commodare quietem, quo minus aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut diceret.

IX. In huius sacri monasterij penetralibus idem vir omnipotentis Dei Gregorius, à matre Silvia tunc temporis juxta portam beati Pauli Apostoli loco, qui dicitur Cella nova, quo haecenus oratorium nomini ejus dedicatum est, & famosum sancti Sabae confessoris Christi monasterium, cuius laus in sexta & septima Synodo, constitutum videtur, degente, crudis leguminibus pascebatur.

X. Ubi hunc, de more quadam scribentem, Angelus Dei reprensens miserem sibi flebiliter sub habitu naufragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens, bis tenuis numismatibus datis, abire praecipit. Nec multo post, eadem die idem naufragus rediit, beato multa perdidisse, pauca vero se suscepisse perhibuit. A quo, pari modo tenuis numismatibus sumptis, larabundus abscessit. Sed die tertia rediens, identidem adiutum naufragus importunis vocibus requirebat. Cui liberalissimus pater, accessit vestiariorum, alia sex numismata dari praecipiens, eodem in vestuario nihil numismatum, unde posset consolari naufragum, remansisse. Quid faceret, nesciebat. *Et* iuabat Deo devoti pectoris pietas, non sufficiens vacuum proximi requirit miseriam. Rursus vestiarium suum, si forte vas quodlibet aut vestimentum haberet, interrogans, audivit, nil penitus remansisse, praeter matris argenteam, quae cum infusis leguminibus mitti solita erat, scutulam. Mox alacrior factus, Ergo, inquit, frater hanc defer, ne tristis abeat, qui consolari quaerit, pauper. Itaque delatam scutellam, Gregorio satis hilariter largiente, pauper, qui putabatur, latus amplectitur, non jam ad expectanda, sed ad conferenda suffragia rediit. A quo videlicet angelica visitationis tempore tantis miraculis, tantis est virtutibus publicatus, ut omnibus seculi viventibus, & exemplo fuerit, & terrore: quippe qui non solus, sed socialiter cum beato Andrea Apostolo, suo monasterio, signis evidentibus, sit praefuisse paratus.

XI. Nam ut pauca, de multis loquar, quadam die duos exinde fratres misit, qui aliquid emere pro eisdem monasterij utilitate debuissent: unus junior, qui prudentior videbatur, alter senex, qui cultus junioris esset. Perregerunt utriusque, & de pretio, quod acceperunt, ipse, qui cultus missus fuerat, nesciente altero, furtum fecit. Qui mox ut in monasterium sunt reversi, atque ante oratorij limen venerunt, arreptus à demonio is, qui furtum fecerat, cecidit. Dimissus autem à demonio is, concurrentibus monachis, abbas iustum requisitus est, an forte de eo, quod acceperat, furtum fecisset. Negavit, & iterum vexatus est. Dimissus, atque iterum requisitus, negavit, atque iterum vexatus est. Octo itaque vicibus negavit, octo vicibus vexatus est. Post octavam vero negationem, Gregorio interrogante, confessus est, quod nummos furto abstulerat: eique prostratus se peccasse testatus est, perceptaque poenitentia, ultentis ad eum demonium non accessit.

XII. Alio quoque tempore, dum in die natalis ejusdem Apostoli, jam meridianis horis fratres quiescerent, subito quidam frater apertis oculis caecatus, cepit temere, voces ingentes emittere, quibus vocibus testabatur ferre se non posse, quod patiebatur. Concurrentes fratres, viderunt caecum apertis oculis tremantem & clamantem, & à praesentibus alienum, nihilque quod foris agi poterat, sentientem. Hunc in manibus levaverunt, atque ante altare sancti Andreae Apostoli, iusto Gregorij proiecero, ipseque pro eo in orationem prostratus sunt. Qui statim ad se reversus, confessus est, quia senex quidam ei apparuit, & canem nigrum ad eum dilacerandum dimisit, dicens: Quare fugere voluisti de monasterio isto? Cumque evadere de canis moribus nullo modo potuisset: venerunt quidam monachi, & eundem senem pro me rogaverunt, qui statim iussit canem abscedere: & ipse ad me reversus sum. Hic etiam saepe confessus est postea, dicens, quod eo die, quo ista periret, consilium habuerit de monasterio fugendi.

XIII. Alius quoque monachus discedere ex eodem monasterio, latenter voluit cumque hoc in mente tractasset oratorium ingredi veluit, sed demone contempente nequivit. Relinquebatur à demone, quando extra oratorium stabat, si ingredi conabatur, statim maligno spiritui traditus, vexabatur. Hoc dum saepius fieret, tandem, Gregorio inquirente, se de monasterio fugere voluisse, confessus est: eoque per triduum simul cum fratre precibus ita pietate divina curatus est, ut ad eum postmodum malignus spiritus nunquam accedere tentavit.

XIV. Alio quoque tempore duo fratres ex patris monasterio fugerunt: qui aliqua parte colloquendo fratris signa dederant, quod per viam Appiam descendentes, Hierosolymam tenderent. Hi exiit divertere de itinere, & ut à frequentibus inventi minimè possent retulsa cryptas juxta Flaminiam portam inventientes, in eis se occultaverunt. Cum vero vespertinis horis, iusto Gregorij, requisiti, minimè in congregatione inventi fuissent, ascensis caballis, eos quidam fratres secuti sunt, per Metronij portam exeuntes, ut eos in Latinam, vel Appiam viam sequerentur: subito eis consilium

A ortum est, ut eos in Salarianam viam extra civitatem requirere debuissent. Igitur pergentes deflexerunt iter: & in Salaria eos veteri non inventientes, per portam Flaminiam decreverunt redire. Cumque reverterentur, mox ut equi ante cryptas illas viderent, in quibus se monachi absconderant, fixerunt gradum: pulsati & compulsi passim movere noluerunt. Consideraverunt equites rem talem sine mysterio esse non posse, attenderunt ad cryptas, viderunt earum aditus nulla materia praedamnatos: sed caballis suis nusquam ire volentibus, descenderunt: & lapides, qui ad ora cryptarum * compositi fuerant, deponentes, * al. compositi ingressi sunt * eosque in eisdem tenebrosis laribus contentos, * al. contentos terrens, invenerunt. Qui ad monasterium rediit, tam stupore miraculi, quam exhortatione venerabilis Patris Gregorij sic meliorati sunt, ut eis multum profuerit ad parvum temporis de monasterio recessisse.

B Alio quoque tempore quidam monachus, Iustus nomine, medicinali arte imbutus, beato Gregorio sedulo obsequi, atque in assiduis agitudinibus ejus excurbare consueverat. Hic itaque corporis languore praeventus, ad extrema deductus est: cui in ipsa molestia frater germanus Copiosus nomine, serviebat. Sed praedictus Iustus cum jam se ad extrema pervenisse cognosceret, eodem Copioso fratri suo, quia occultos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimium fratribus celari non potuit: qui subreptim indagantes, atque illius medicamenta omnia persecutantes, eosdem tres aureos invenerunt in medicamine absconditos. Quod mox ubi Gregorio nunciatum est, tantum malum de fratre, qui secum communiter vixerat, aequanimiter ferre non valuit: quippe * qui eidem monasterio jam dudum regulam constituerat, ut * al. quia cuncti fratres ita communiter viverent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc Gregorius nimio dolore percussus, cogitare coepit vel quid ad purgationem morientis faceret, vel quid ad exemplum viventibus provideret. Pretioso igitur ejusdem monasterij Praeposito ad se accessit, dixit: Vide, ut nullus ex fratribus, se ad eum morientem jungat, nec sermonem consolationis esse cunjulibet eorum ore precipiat: sed cum in morte constitutus frater exquiri fuerit, ei iustus frater carnalis dicat, quia * propter aureos quos occultatos habuit, ad cunctis fratribus abominatus sit: ut taliter in morte de culpa sua mentem illius * amaritudo tranlidus quos verberet, atque à peccato, quod perpetravit, purget. Cum vero mortuus fuerit, corpus illius cum fratum corporibus non ponatur: sed quolibet in seculum fossam facere, & in ea corpus projicere, ibique super eum tres aureos, quos reliquit, jacere, simul omnes clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditionem: & sic eum terra cooperire. In quibus utaque rebus solertissimus Pater Gregorius unam morientis, altariam vero viventibus prodesse * voluit: ut & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos, avaritia tanta damnatio * terret, atque à culpa prohiberet. Quod ita factum est. Nam cum idem monachus pervenisset ad mortem, atque anxie se quaereret fratribus * commendari, nullusque fratrum ei * applicare, vel loqui tentaret: ei carnalis frater, cur ab omnibus esset abominatus, aperuit. Ille protinus ut audivit, de reatu suo vehementer ingemuit, atque in ipsa tristitia è corpore exiit. Qui ita est sepultus, ut Gregorius iussit. Sed fratres omnes eadem ejus sententia * conterriti, ceperunt singuli extrema quaerere & villa, & qua eis regulariter semper habere licuerat, ad medium proferte: vehementerque formidare, ne quid apud se esset, unde reprehendi possent.

C Cum vero post mortem fratris triginta jam essent dies evoluti, coepit animus Gregorij miser corditer ei compati, ejusque cum gravi dolore supplicia pensare: & si quod esset creptiois ejus remedium, quaerere. Tunc evocato ad se eodem Pretioso monasterij sui Praeposito, tristes dixit: Dju est, quod frater Iustus, qui defunctus est, in igne cruciatur, debemus ei aliqui charitatis impendere, & ei in quantum possumus, ut cipiatur, adiutorium commodare. Vade itaque, & hodierna die continis triginta diebus offerre pro eo sacrificium stude: ut nullus omnino praetermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia non offeratur. Qui protinus abcessit, & dictis paruit. Gregorio autem alia curante, atque evolutos dies minimè numerante, idem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo Copioso per visionem apparuit. Quem ille cum * vidisset, inquisivit: Nunc usque male fui, sed jam modò bene sum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus * pergens priorus in monasterio fratribus indicavit. Fratres vero sollicitè computaverunt dies, & ipsum diem fuisse invenerunt, quo pro eo trigesima oblatio fuerat completa: cum & Copiosus nesciret, quid pro eo frater, auctore Gregorio, agerent, & fratres ignorarent, quid de eo Copiosus vidisset: uno eodemque tempore dum agnoscebat ille oblationem, illi audiunt somnium, trigesimaloque diem cognoscunt: concordant simul visionem, & sacrificio, res aperte claruit, quia frater, quem sub animadversionis sententia Gregorius mori permissus fuerat, per salutarem hostiam à supplicio * liberatus est. ret

D Sed quia idem venerabilis Pater, quemadmodum fratribus tenore fuerit, ex parte jam tetigit, qualiter ejus exemplis iidem profecerint, brevier indicandum putavi. Frater quidam in eodem monasterio, nomine Antonius, beato Gregorio

IX. Ibid.
X. Ibid.
XI. Ibid.
XII. Ibid.
XIII. Ibidem.
XIV. Ibidem.

XV. Lib. 4. Dial. cap. 55. lvo p. 17. c. 67.
XVI. Lib. 4. Dial. cap. 55. lvo ut supra
XVII. Lib. 4. Dial. cap. 55. lvo ut supra
XVIII. Lib. 4. Dial. cap. 4.

Gregorio sedulus adhaerebat: qui tanti Patris verbis, exemplique commonitus, multis, quotidianisque lacrimis ad gaudia patrie caelestis anhelabat. Cumque studiosissime & cum magno fervore desiderat, duce Gregorio, sacra eloquia * meditaretur, non in eis verba scientia, sed solum compunctionis inquirebat, quatenus per haec excitata mens eius maderet, & ima desereret, ad regionem patrie caelestis per contemplationem pervolaret. Huic per nocturnam visionem dictum est: Paratus esto, * quia Dominus iussit migrare te. Cumque ille non habere se sumptus ad migrandum diceret, responsum protinus audivit, dicens: si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod cum semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret: nocte quoque alia in eisdem est verbis admonitus. Post quinque vero dies febre correptus, cunctis fratribus orantibus, stentibusque defunctus est.

* al. feruatur.
* al. incitata mens ejus exardeceret.
* al. & quia Dominus iussit, migra

XVIII. Dial. lib. 4. cap. 26.

* al. cognitionem ego non habeo.
* al. effectus.

XIX. Dial. lib. 4. cap. 47.

* al. congesta.

X X. eod. lib. & c. * al. qui vitam suam intelletus & humilitatis dulcedines & gravitate morum imminente

* al. ostendit.
* al. correptus febris moriendo vocem sequutus est.

X XI. * al. foro. S. Ant. p. 2. c. 1. s. 7. Bed. li. 2. c. 1. Hist. Angl. Nauci. Gener. 20.

* al. species
* al. frontis specij gratia.

* al. interrogat.

A tur. Et Gregorius: bene, inquit, Deiri, quia de ira sunt erudiendi, & ad Christi gratiam convocandi. Rex, ait, illius provinciae quomodo nuncupatur? Mercator respondit: Aelle vocatur. Et Gregorius, alludens ad nomen, dixit: Bene, quia Rex dicitur Aelle. Alleluia etenim in laude Creatoris in patribus illis oportet decantari.

Li. 27. Mo. ral. c. 8.

Mox itaque accedens ad Benedictum, Apostolicae sedis Pontificem, coepit vehementer expetere, ut in Britanniam aliquos verbi ministros mitteret. Quod cum neminem iri velle cognosceret, semetipsum quoque non dubitavit ingerere, dummodo sibi Pontifex licentiam commodaret. Qui, licet cum magna cunctatione totius cleri ac populi, Gregorium sponte proficisci cupientem abire permisit imprecatus ei divinitus prospera ministrari.

XXII. S. Ant. ibid.

De cujus absentia Romani plurimum perturbati, deliberrato consilio tristate per loca viae contigua, unde Pontifex ad beati Petri basilicam profecturus erat, patiuntur: eumque turmatim taliter alloquuntur: Petrum offendisti, Romanam destruxisti, quia Gregorium dimisisti. Quibus sententis omnino Papa perterritus, misit continuo nuncios, qui vium Domini revocarent Gregorium. Quod ipse sibi commitantibus jam praedixerat fore futurum.

XXIII. S. Ant. ibid.

Jamque trium dierum itinere profligato, ad quemdam locum requietui, forte diverterent: quo, singulis quietentibus, Gregorius lectabat. Quem locusta superveniens coegit paululum a legendo quietere, & ex consideratione sui nominis docuit eum in eodem loco se stare debere. Tunc fertur dixisse: Locusta, inquit, dici potest, quasi loco stat. Statimque comites adhortatus, festinantius ire certabat: sed praeventibus Apostolicis nunciis, licet magnoque tristaretur, redire tamen ad proprii compulsus est monasterij curam.

XXIV. S. Ant. ibid.

Denique cernens Benedictus venerabilis Pontifex, virtutum gradibus Gregorium ad alta conscendere, violenter eum a quiete monasterij sui abstrahens, Ecclesiastici ordinis officio sublimavit, Levitamque septimum ad suum juronum consecravit. In quo venerabilis Levita Gregorius tanta humilitate vixit, tanta seclertia ministravit: ut in Ecclesiasticae hierarchiae ministerio videretur Divinis Angelis non solum nitore habitus, verum etiam claritate morum probabilius quodam modo coaequari.

XXV. S. Ant. ibid.

Nec multo post pro responsis Ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim a Pelagio praefule destinatur: ubi quavis in terrene conversaretur palatio, vitae caelestis non intermisit propositum. Secuti namque sunt cum multi ex suo monasterio fratres germana devincti charitate. Quod Divina factum dispensatione conspicitur, ut eorum videlicet exemplo ad orationis placidum litus, quasi anchorae sine flingeretur: & dum casualium secularium continuatis vertiginibus fluctuaret, ad illum confortium, velut ad tutissimum portus sinum refugeret. Ac licet illud eum ministerium a monasterio abstractum, a pristina quoque quietis vita mucrone suae occupationis extinxerat: inter eos tamen per studiosae lectionis alloquium, quotidianae aspiratio compunctionis animabatur.

XXVI.

Beda lib. 2. cap. 1. Hist. Angl. S. Anton. in Chron. p. 2. c. 2. tit. 12. Blond. li. 7. Dec. 1. * al. volu mina litro-raque.

Horum ergo confectio non solum a terrenis est munus incurtus, verum etiam ad vitae caelestis exercitia magis magisque successus. Nam ab eisdem fratribus enixe rogatus, maximeque a Leandro Hispanensi Episcopo, qui pro causis Uvisgorum legatus eodem tempore Constantinopolim venerat, compulsus est, ut librum beati Job, multis involutum mysteriis enodaret. Neque ille negare potuit opus, quod sibi amor fraternus multis utile imponebat futurum, sed eundem librum quo modo juxta litteram intelligendus, qualiter ad Christi & Ecclesiae sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus per trinas intelligendi species miranda ratione perdocuit: in quibus tamen ita de virtutibus vitisque disseruit, ut non solum videatur eadem verbis exponere, sed formis quodam modo visibilibus, seu palpabilibus demonstrare. Unde non est dubium perfectionem ipsam eum confectum fuisse virtutum, quarum tam efficaciter valuit indicare profectus.

XXVII. Eoist. iu. ex. posit. 106 cap. 1.

* al. per trinitatem quinq. lib. broium scriem.
* al. in quibus libris.

Præterea venerabilis Levita Gregorius in eadem Urbe regia constitutus, nascentem novam hæresim de statu nostrae resurrectionis cum ipso, quo orta est, initio, juvante gratia nostri Redemptoris attribuit. Siquidem Eurychius, ejusdem civitatis Episcopus, libro de resurrectione mortuorum confecto, dogmatizabat corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile, ventis aëreque subtilius esse futurum. Quod Gregorius audiens, & ratione veritatis, & exemplo Dominice resurrectionis probavit hoc dogma orthodoxae fidei omni modo esse contrarium. Catholica etenim fides habet, quod corpus nostrum in illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile quidem erit per effectum spiritualis potentiae, sed palpabile per veritatem naturae, juxta exemplum Dominici corporis, de quo a mortuis resuscitato dicit ipse discipulis: *Palpate & videte, quia spiritus carnis & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Cumque hoc Evangelicæ veritatis testimonium Gregorius protulisset, Eurychius ait: Idcirco hoc Dominus fecit, ut ad probationem resurrectionis suae de discipulorum cordibus amoveret. Cui Gregorius dixit: Mira res est valde quam additrus, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorum

XXVIII.

* al. Catholice veritatis * al. attribuit Lib. 4. Mo. ral. c. 29. Beda lib. 1. cap. 1. Hist. Angl. 10. Diac. I. 4. Vit. c. 27. S. Ant. in Chron. c. 2. tit. 12 §. 123.

Luc 24. f.

corda fuerunt à dubierate sanata. Quid enim deterius dici potest, quam ut hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidem ab omni dubierate sunt reparati? Si enim hoc non habuisse addituitur, quod ostendit: unde fides discipulorum eius est confirmata, inde nostra destituitur. Euty chius ait: Corpus palpabile habuit, quod ostendit: sed post confirmata corda palpanrium, omne illud in Domino, quod palpari potuit, in subtilitatem est aliquam redactum. Ad hæc Gregorius respondit:

Rom. 6. b

* al. immutari.

* al. immutari.

1. Cor. 15. f.

Gen. 2. d

Ioan. 1. b

Gen. 6. a

Pf. 7. d

Rom. 8. b

1. Cor. 15. f.

* al. possidere non possunt.

* al. possidere non possunt.

XXXIX.

Moral. ibidem.

* al. similitudine.

* al. eum.

XXX.

Moral. ibidem.

* al. eum.

XXXI.

* al. sui.

XXXII.

Scriptum est: *Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Si quid ergo in eius corpore post resurrectionem potuit * mutari contra veridicam Pauli sententiam, Dominus rediit in mortem post resurrectionem. Quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis eius resurrectionem negat? Tunc Euty chius objecit dicens: Cum scriptum sit: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*, quare ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui Gregorius respondit: In sacro eloquio aliter caro dicitur: *Caro quippe dicitur iuxta naturam, sicut scriptum est: Hoc nunc, ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Caro verò iuxta culpam, sicut scriptum est: *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, eo quod sunt caro.* Et sicut Psalmista ait: *Memoratus est, quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.* Unde & discipulis Paulus dicebat: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu.* neque enim in carne non erant quibus epistolas transmittat: sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, iam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus Apollolus dicit: *Quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt*: carnem secundum culpam intelligi voluit, non carnem secundum naturam. Unde & mox quia carnem secundum culpam diceret, ostendit: *subdens: Neque corruptio incorruptelam possidebit.* In illa ergo celestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum corruptionem vel etiam passionis desideria non erit, in æterna incorruptione regnabit. Quibus auditis, Euty chius consentire se protinus respondebat: sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat: qui etiam in abello, quem de resurrectione scripserat, Pauli quoque testimonium indiderat, dicens: *Tu quod seminis non vivificatur, nisi prius moriatur: & quia non corpus, quod futurum est, seminis, sed nudum granum.* Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro vel palpabilis, vel ipsa non erit, dum sanctus Apollolus de resurrectionis agens gloria, non corpus, quod futurum est, seminari dixerit, sed nudum granum. Sed ad hæc Gregorius respondit: Paulus Apollolus dicens: *Non corpus, quod futurum est, seminis, sed nudum granum*: hoc insinuat, quod videmus, quia videlicet granum cum culmo & foliis nascitur, quod sine culmo & foliis seminatur. Ille itaque in augmento gloria resurrectionis non dixit granum, sed adesse quod erat, sed adesse quod non erat. Tu autem dum verum corpus resurgere denegas, nequam dicis adesse, quod deest, sed deesse quod erat.

Tunc itaque Gregorius Romanus diaconus, & Euty chius Constantinopolitanus Episcopus, hæc de re in longam contentionem perducti, gravissima cœperunt ab invicem * similitudine. Tum pie memoratæ Tiberius Constantinopolitanus Imperator, secretò utrumque suscipiens, quid inter eos discordia versaretur, agnovit: & utriusque partis allegationem subtiliter pensans, eumdem librum, quem Euty chius de resurrectione conscripserat suis quoque allegationibus destruxit, deliberavit ut flammis cremari debuisset. A quo videlicet piffimo Imperatore, ut simul egressi sunt, post longissimam disputationis consuetudinem, pariter egrotantes in lectulum deciderunt.

Cum ergo Gregorius validissimis febribus astuaret, Euty chius cum morte conficiens, pellem manus suæ tenebat coram omnibus, dicens: *Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus.* Postquam Catholice fidei confessionem defunctus est: quo mortuo, quia penè nullus erat qui ejus dicta sequeretur, Gregorius distimulavit cepta persequi, ne in favillas videretur verba jaculari.

Quanta autem auctoritate ministerium sui apocriphianus impleverit, quantæ reverentie apud Augustos extiterit, quantaque solitudine afflictæ Italiae succurri sepius fecerit, si quis plenius nosse desiderat, epistolas antecessoris * ejus Papæ Pelagij ad eum super multis modis Ecclesiæ Dei necessitatibus destinatas, quæ hæcenus in senio sanctæ sedis Apostolicæ studiosissime conservantur, percurat: ex quarum multitudine hic unam interfero, quatenus & illius ministerij qualitas, & reliquarum quoque consequentia cognoscatur. Quæ ita se habet.

Pelagius Episcopus dicto filio Gregorio venerabili Diacono. Omnia quidem, quæ necessaria fuerunt, per Honoratum notarium tibi curavimus indicare: quem cum fratre & coepiscopo Sebastiano ad dilectionem tuam adireximus; ut quia illis in partibus ad Ravennam usque nunc cum viro glorioso domno Decio patricio fuit, ipse

sua relatione te ex omnibus studeat informare: vel si quæ necessaria judicaveris, possit domno Imperatori suggerere. Quia tantæ calamitates ac tribulationes nobis à perfidia Longobardorum illatæ sunt, contra suum proprium iuramentum, ut nullus possit ad referendum sufficere. Prædictum autem fratrem Sebastianum quo modo susceperimus, vel in quali apud nos, te suggerente, fuerit charitate, ipsius poteris relatione cognoscere. Qui etiam promisit nobis, necessitates vel pericula totius Italiae piffimo domno Imperatori suggerere. Loquimini ergo & tractate pariter, quo modo nostris possitis celeriter subire venire periculis: quia ita hic * conagustata est republica, ut nisi Deus piffimi in corde Principis inspiraverit, ut insitam sibi misericordiam suis famulis largiatur, & super illam diacoposin, vel unum magistrum militum, & unum ducem dignetur Ecclesiæ concedere, in omni simus angustia destituti: quia maxime partes Romanæ omnino præsidio vacuare videntur: & Earechus scribit nullum nobis posse remedium facere: quippe qui nec ad illas partes custodiendas se testatur posse sufficere. Imperet ergo illi Deus nostris velociter periculis subvenire, antequam nefandissima gentis exercitus loca, quæ adhuc à republica derinentur, Deo sibi contrario, quod ablit, prævaleant occupare. Presbyterum autem ad nos, Deo adjuvante, retrahimur festina: quia & in ministerio tuo, & in opere, cui eum præcipuimus, necessarius esse omnino cognoscitur. Data quarto nonarum Octobrium, indictione tertia.

Huic siquidem monasterio, cuius hic Papa Pelagius meminit, Maximianus, qui postea Syracusanus Episcopus extitit, eodem tempore præfuit: qui ad venerabilem Levitam Gregorium in eisdem regis Urbis palatio pro responsis Ecclesiasticis defudantem, visitationis gratiâ cum fratribus venit: & dum ad monasterium sibi quoque comauillum Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempestate deprehensus, instimabili ordine atque inusitato miraculo erga fe, cunctosque qui secum aderant, omnipotentis Dei & iram cognovit & gratiam. Nam cum in eorum morte ventorum numeratibus fluctus elevati sævirent, ex navi clavi perdit, arbor abscessa est, vela in undis projecta, totumque vas navis nimis quassatum fluctibus ab omni fuerat sua compage dissolutum. Rimis itaque parentibus, intravit mare, atque ulque ad superiores tabulas implevit; ita ut non magis navis inter undas, quam undæ jam intra navem esse videretur. Tunc in eadem navi residentes, non jam ex mortis vicinia, sed ex ipsa ejus præfenti visione turbati, omnes sibimetipsis pacem dederunt, corpus & sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo fe singuli commendantes, ut eorum animas benigne susciperet, quorum corpora ita pavenda morti tradidisset. Sed omnipotens Deus, qui eorum mentem mirabiliter tenuit, eorum quoque vitam, per meritum Gregorij famuli sui, pro cuius speciali amore venerant, mirabilis reservavit. Nam diebus octo navis eadem ulque ad superiores tabulas aquis plena iter proprium peragens, enavit. Nono autem die * ad Crotonensis castri portum deducta est. Ex qua exierunt omnes incolentes, qui cum prædicto Maximiano viro venerabili navigabant. Cumque post eos ipse quoque fuisset egressus, mox in eisdem portus profundum navis demersa est, ac si illis egredientibus pro pondere sublevatione caruisset, & quæ plena hominibus in pelago aquas portaverat, atque natarat, Maximiano cum fratribus recedente, aquas sine hominibus in portu, nec portare valuit, nec natare: ut hinc omnipotens Deus ostenderet, quia per meritum Gregorij, quem fratres visitaverant, hanc onistam sua manu tenuerat, quæ ab hominibus vacua permanere non potuit super aquas.

Igitur postquam Romam Gregorius venerabilis Levita reversus est, aliquanto interfecto tempore, tanta inundatione Tibicis fluvius alveum suum egressus est, tantumque excrevit, ut ejus unda super muros u. bis influeret, atque in ea regiones maximas occuparet, & antiquarum ædium plurima monumenta decideret, Ecclesiastica quoque horrea violenter subverterent, in quibus nonnulla nodiorum tritici millia perierat.

Tunc siquidem apud Veronensem urbem fluvius Athefis, ut idem Gregorius refert, excrefcens, ad beati Zenonis Martyris atque Pontificis Ecclesiam venit. Cujus Ecclesiæ dum essent januæ apertæ, aqua in eam minime intravit. Quæ paulisper crefcens, usque ad fenestras Ecclesiæ, quæ erant tectis proximæ, pervenit: sicque stans aqua Ecclesiæ januam clausit, ac si illud elementum liquidum in soliditatem parietis fuisset * mutatum. Cumque esset multi intentus inventi, sed aquarum magnitudine circumdatâ omni Ecclesiâ, qua possent egredi, non haberent, ibique fe fame & siti deficere formidarent, ad Ecclesiæ januam veniebant, ad bibendum hauriebant aquam, quæ ulque ad fenestras excreverat, & tamen intra Ecclesiam aqua nullo modo diffundebat. Stans autem ante januam, ad ostendendum cunctis meritum Martyris, & aqua ad adjutorium erat, & aqua non erat ad * invadendum locum. Quod nimirum miraculum Babylonici illius ignis miraculo non dissimile poterit æstimari, qui trium puerorum, & vestimenta non tetigit, & vincula incendit.

* al. coangustata.

* al. sexta.

XXXIII. Dial. lib. 3. cap. 37. S. Ant. ch. p. 2. c. 3. tit. 22. §. 4.

* al. in porta.

XXXIV.

XXXV. Li. 3. Dial. c. r. q.

* al. immutatam.

* al. occupandum. Dan. 3. b. c.

XXXVI. Tunc etiam innumeras multitudinem serpentium cum magno dracone, in modum trabis validæ per Tiberini fluminis alveum, in mare descendit: sed suffocata bestia inter fallos maris turbidissimi fluctus sine mora in litore decidit, suaque putredine totum aerem corrumperunt.

XXXVII. Secuta est Æ vestigia clades inguinaria, quæ Romanam urbem adeo vehementer pestilentia laniavit, ut etiam corporali visu sagitta caliditas venire, et singulos quosque percutere viderentur. Quæ in mense undecimo veniens, primum omnium iuxta illud, quod in Ezechiele Propheta legitur: *A sanctorum meorum incipite*, Pelagium Papam percussit, & sine mora extinxit. Quo defuncto, ita in reliquum vulgus delavit, ut subtractis habitatoribus, domos in urbe plurimas, vacuas omnino reliquerit.

XXXVIII. Eodem tempore in monasterio venerabilis Levitæ Gregorij puer iniquus valde, Theodorus nomine, cum fratre religioso magis necessitate quam voluntate degebat, cui nimium gravis erat, si quis ei pro sui salute quidquam dicebat. Bona autem non solum facere, sed etiam audire non poterat. Numquam se ad sanctæ conversationis habitum venire, jurando, irascendo ac deridendo testabatur: qui tamen ejusdem pestilentia clade percussus in inguine est perductus ad mortem. Cùmque extremum spiritum ageret, convenerunt cum Gregorio fratres, ut egressum illius orando protegerent. Jam corpus ejus ab extrema fuerat parte præmorum: in solo tantummodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem fratres qui aderant, tantò pro eo cœperunt exortibus orare, quantum cum iam viderent fibi celsitate discedere: cùm repente cœpit eisdem fratribus assidentibus clamare, atque cum magnis vocibus orationes eorum interrompere, dicens: Recedite, ecce draconis ad devorandum datus sum, qui propter vestram præsentiam me devorare non potest. Caput meum in suo ore jam absorbit, date locum, ut me amplius non cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad devorandum datus sum, quare propter vos mortis parior? Tunc fratres cum Gregorio cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris frater? signum tibi sanctæ crucis impime. Respondit ille cum magnis clamoribus, dicens: Volo me signare, sed non possum, quia squamæ, mis hujus draconis premor. Cùmque hoc fratres audirent, una cum Levita Dei Gregorio in terram prostrati, cum lacrymis cœperunt pro ereptione illius vehementer Dominum orare. Et ecce subito cœpit ager cum magnis vocibus clamare, dicens: Gratias Deo, ecce draconis, qui me ad devorandum susceperat fugit: orationibus vestris expulsus stare non potuit. Pro peccatis meis modò intercedite, quia conuerti & secularem vitam relinquere sum ditus sum paratus. Homo ergo qui, sicut jam dictum est, ab extrema parte fuerat præmorum, Gregorij precibus & morte corporis caruit, & salutem animæ acquisivit.

XXXIX. Sed pestilentia supra modum sæviens, quia Ecclesia Dei sine rectore esse non poterat, Gregorium licet totis viribus renitentem, clericus, senatus, populusque Romanus sibi concorditer Pontificem delegerunt. Quem ille apicem totis viribus evitare decernens, sese indignum omnino tali honore clamitabat; videlicet metuens, ne mundi gloria, quam prius adjecerat, ei sub Ecclesiastici colore regimini aliquo modo subrepre potuisset.

XI. At ubi decretum generalitatis evadere nequirit, consensus tandem aliquando simulavit: & Imperatori Mauritio, cujus filium ex lavacro sancto susceperat, latenter literas destinavit, adjuvans, & multa pece deposcens, ne umquam assensum populis præberet, ut se hujus honoris gloria sublimaret. Sed Præfectus urbis, Germanus nomine, ejus nuntium anticipavit, comprehensumque ac diruptis epistolis, consensus, quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia Diaconi, eo quod locum deferendi ei honoris, ut cupierat, reperisset, data præceptione ipsium ordinari præcepit.

XII. Interim dum ab urbe regia Imperatoris prætolaretur assensus, & lues ipsa populum vehementius devaltaret, venerabilis Levita Gregorius verbum ad plebem orosus est, dicens: Oportet, fratres charissimi, ut flagella Dei, quæ metuere ventura debemus, saltem præsentia, & experientia timeamus. Conversionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa jam, quam patimur, poena dissolvat. Ut enim Propheta teste prædictum est: *Per ventum gladius usque ad aurum manum*. Ecce etenim cuncta plebs caelestis iræ mucrone percussit, & repentina singuli cade vastantur: nec languor mortem prævenit, sed languoris moras, ut cernitis, mors ipsa percurrit. Percussus quisque, que ante rapit, quam ad lamenta poenitentia convertatur. Pensate ergo, qualis ad conspectum districti judicis pervenit, cui non vacat flere, quod fecit. Et habitatores quidem non ex parte suberantur, sed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentibus aspiciunt, & sui eos ad interitum heredes præcedunt. Unusquisque ergo nostrum ad poenitentia lamenta confugiatur, dum flere ante percussorem vacat. Revocemus a tergo oculos mentis, quidquid errando commisimus: & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præveniamus faciem

A ejus in confessione: & sicut Propheta admonet, *Jeveumus corda nostra cum manibus ad Deum*. Ad Deum quippe corda cum manibus levare, est orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis eiegere. Dar profectò, dat tremor nostro fiduciam, qui per Prophetam clamat: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veteranos namque Ninivitarum culpas tridua poenitentia absterfit: & conversus latro vitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos jam percepisse quod petimus. Citius ad precem judex flectitur, si pravitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tanta animadversionis gladio, nos impositis precibus infistamus. Ea namque, quæ ingrata esse hominibus solet importunitas, & judici veritatis placet: quia pius ac misericors Deus vult, à se precibus veniam exigere. Quia quantum meremur non vult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dixit: *Invoca me in die tribulationis tuæ*: & scripsit te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia invocantibus misereri desiderat, qui admonet ut invocetur. Proinde, fratres charissimi, contrito corde, & correctis operibus crastina die, primo diluculo, ad septiformem Litaniam juxta distributionem inferius designatam, devota cum lacrymis mente veniamus. Nullus vestrum ad terrena operum in agros exeat: nullus quodlibet negotium agere præsumat, quatenus ad sanctæ genitricis Dei Ecclesiam convenientes, qui simul omnes peccavimus, simul omnes mala quæ fecimus deprecemur: ut districtus judex dum culpas nostras non punire considerat, ipse à sententia proposita damnationis parcat.

Litania clericorum exeat ab Ecclesia sancti Joannis-Baptistæ: Litania virorum ab Ecclesia sancti martyris Marcelli: Litania monachorum ab Ecclesia sanctorum martyrum Joannis & Pauli: Litania ancillarum Dei ab Ecclesia beatorum martyrum Cosmæ & Damiani: Litania feminarum conjugatarum ab Ecclesia beati primi martyris Stephani: Litania viduarum ab Ecclesia beati martyris Vitalis: Litania pauperum & infantium ab Ecclesia beate Cecilie martyris.

C Igitur dum magna multitudo omnis ætatis, sexus atque professionis, juxta præceptionem Levitæ Gregorij die constituta, Dominum rogatura venisset: in tantum lues ipsa judicio divino delavit, ut intra unius horæ spatium, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines ad terram corruentes spiritu exhalarent. Sed nequaquam desistit facundissimus Rhetor populo prædicare, ne ab oratione cessarent, donec miseratione divina pestis ipsa quiesceret.

Enimverò cùm adhuc futurus Anistes putaret se principem à consensu consecrationis suæ penitus averitisse, cognovit tandem suas literas à Germano præfecto urbis interceptas fuisse. Cujus rei gratia imperiale responsum, quod videlicet voluntati suæ contrarium rebar, præveniens, quia palam egredi portas civitatis non poterat, à negotiatoribus exponendum se dissimulato, ut fertur, habitu callidus impetravit, silvarum saltus expetiit, cavernarum latibula requisivit. In quibus dum ab omnibus summa solitudine quaeretur, indicio columbæ fulgidæ, super se jugiter à celo dependentis, agnosceatur, capitur, trahitur, & apud beati Petri Apostolorum principis templum summus Pontifex consecratur.

E Verum, quia sunt nonnulli Longobardorum perfidia, qui Gregorium appetisse magis pontificium autem quam fugisse, operæpretium reor, pauca de multis inferere, quibus cum, in quantum sine pertinaciæ vitio potuit, noluisse pontificium, immo quasi pondus importabile penitus cavere voluisse, luce clarius manifestem. At enim, pene in ipso consecrationis suæ principio, in epistola Paulo Scholastico: *Quidquid mihi ex honore Sacerdotalis officij extranei arident, non valde penso: de vobis autem mihi hac in re aridentibus, non minimum doleo, qui desiderium meum plenissimè scitis, & tamen profectis me creditis*. Summus enim mihi profectus fuerat, si potuissem implere quod volui: si voluntatem meam quam dudum cognitam habebatis, perficere optate quietis perceptione valuissim. At quia honoris nunc hujus vinculis in civitate teneor Romana religatus, habeo aliquid quod etiam vestra gloria exultem, quia viro excellentissimo domno Leone ex consule veniente, vos in Sicilia remanere non suspicor: & cùm ipse quoque tuo honore religatus Romæ retineri cœperis, quid mœroris, quid amaritudinis ego patiar, agnosces. Veniente autem viro magnifico domno Matreano Chaturario ei, quæso, in Romana urbis necessitate concurrere: quia hostilibus gladiis fors sine cessatione confodimur, sed seditione militum interno periculo gravius urgemur.

XLVI. Item Gregorius Joanni Patriarchæ Constantinopolitano: Si charitatis virtus in proximi dilectione consistit, si sic diligere proximos, sicut nos jubemur; quid est, quod me beatitudo vestra non ita ut se diligat? Quo enim ardore, quo studio Episcopatus pondera fugere volueritis, scio: & tamen hæc eadem Episcopatus pondera, ne mihi deberent imponi, non restitistis. Constat ergo, quia non me sicut vos diligitis, quia illa me voluistis onera suscipere,

Tsal. 94. a

Thr. 3. e

Ezech. 33. c

Isa. 3. d

Luce. 33. f

** al. judi-*

cio.

Ts. 46. e

** al. puni-*

se.

XLIII.

Reg. ibid.

Greg. Tur.

lib. 10. hist.

cap. 1.

XLIII.

** al. com-*

munis.

** al. vide-*

bitur.

** al. fere-*

bat.

XLV.

Lib. 3. ep. 3a

** al. emi-*

mentissimo.

** al. Romæ*

tenere

** al. testi-*

nere.

que vobis imponi noluit. Sed quia verussum navim, vehementerque contractam indignus ego infirmusque suscepimus, undique enim fluctus intrant, & quotidiana ac valida tempestate qualitate putrida: naufragium tabulae sonant; per omnipotentem Dominum rogo, ut in hoc mihi periculo orationis tuae manum porrigas: quia tanto enixius potestis exorare, quanto & a confusione tribulationum, quas in hac terra patimur, longius statis.

XLVII. Item Gregorius Theocritus fori Imperatoris: Mens mea vestrae venerationi quanta devotione subternitur, ex lib. 1. ep. 5. plene verbis nequeo: nec tamen me prodere laboro: quia, & me tacente, in vestro corde legitis, quid de mea devotione sentiat. Miror autem quod in me collatas dudum continentias vestras, ex hac moderna pastoralis officij continentia dilaxavit, in qua sub colore episcopatus ad saeculum sum redactus: in qua tanta terra curis infervio, quantis me in vita laica nequaquam deleruisse reminiscor. Alia enim queris mea gaudia perdidit, & intus corruens, ascendisse exterius video, unde me a conditoris mei facie, longè expulsum deploro. Conabar namque quotidie extra mundum, extra carnem fieri, cuncta phantasmata corporis ab oculis mentis abigere, & superna gaudia incorporaliter videre: & non solum vobis, sed totis medullis cordis ad Dei speciem anhelans, dicebam: *Tibi dixit cor meum: Quæsi vultum tuum, vultum tuum Domine requiram.*

Nihil autem in hoc mundo appetens, nihil pertimescens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita ut in me pene impleam credere, quod pollicente Domino ex Propheta didicissem: *Sustollam te super altitudines terra.* Super altitudines etenim terra sustollitur, qui & ipsa que alta & gloriosa præsentis videntur sæculi, per mentis despectum calcantur. Sed repente a rerum vertice tentationis huius turbine impulsus, ad timores pavoresque corruo: quia & si mihi nihil timeo, eis tamen qui mihi commissi sunt multum formido. Undi, que causarum fluctibus quatuor, ac tempestatibus deprimo, ita ut rectè dicam: *Veni in altitudinem maris, & tempestatum emerit me.* Redire post causas ad cor desiderose voluntatis, ab eo cogitationum tumultibus exclusus, redire non possum. Et hoc ergo mihi longè factum est, quod intra me est: ita ut obedire nequeam Prophetae voci, qua dicitur: *Redite te prævaricatores ad cor.* Sed stultis preflus cogitationibus, solummodo exclamare compellor: *Cor meum dereliqui me.* Contemplativa vitæ pulchritudinem velut Rachelem dilexi sterilem, sed videntem ac pulchram: quæ etsi per quietem suam minus generat, lucem tamen sublevis videt. Sed quo iudicio nescio, Lia mihi in nocte conjuncta est, activa videlicet vita, secunda, sed lippa, minus videns, quam viæ amplius pariens. Sedere ad pedes Domini cum Maria comnavi, verba oris ejus percipere: & ecce cum multa sagere, pellor in exterioribus ministrare, atque erga multa sagere. Expulsa à me ut credidi, legione dæmonum, volui oblivisci quos novi, & ad Salvatoris pedes quiescere: & ecce mihi nolenti atque compulso dicitur: *Revertere in domum tuam, & annuncia quantia tibi fecerit Dominus.* Sed quis inter tot terrenas curas valeat Dei miracula prædicare, cum jam mihi difficile sit saltem recolare: Pressus namque in hoc honore tumultu secularium negotiorum, ex eis me esse video, de quibus scriptum est: *Deiecisti eos, dum alleventur.* Neque enim dixit: deiecisti eos, postquam allevari sunt: sed dum alleventur: quia pravi quique dum temporaria li honore suffulti, foris videntur surgere, intus cadunt. Alleventio ergo ipsa ruina est, quia dum gloria falsa subnixi sunt, à vera gloria vacuatur. Hinc iterum dicitur: *Deficientes, ut fumus deficient.* Famus quippe ascendendo deficit, & sese dilatando evanescit. Sic videlicet fit, cum peccatoris vitam præsens felicitas comitatur: quia unde ostenditur ut altus sit, inde agitur ut non sit. Hinc rursum scriptum est: *Deus meus pone illos ut rotam.* Rota quippe ex posteriori parte atollitur, & in anterioribus cadit. Posteriora autem nobis sunt bona præsentis mundi que relinquimus: anteriora verò sunt æterna & permanentia, ad quæ vomur, Paulo attestante, qui ait: *Quæ verò sunt oblitis, in ea qua sunt priora extendens me.* Peccator ergo cum in præsentis vita profecerit, ut rota ponitur: quia in anterioribus contuens, ex posterioribus elevatur. Nam cum in hac vita gloriam percipit quam reliquit, ab illa cadit que post hanc venit. Et quidem multi sunt, qui sic exteriores provecus regere sciunt, ut per eos nequaquam interiorum corruiant.

Unde scriptum est: *Deus parentes non abiicit, cum ipse sit potens.* Et per Salomonem dicitur: *Et intelligens gubernacula possidebit.* Sed mihi hæc difficilia sunt, quia & valde onerosa: & quod mens voluntantè non recipit, congruè non disponit. Ecce serenissimus Dominus Imperator fieri simiam leonem jussit. Et quidem pro jussione illius vocari leo potest, fieri autem leo non potest. Unde necesse est, ut omnes culpas ac negligentias meas non mihi, sed sue pietati deputet, qui virtutis ministerium infirmo commisit.

XLVIII. Item Gregorius Narsi patricio. Dum contemplationis dulcedinem alitè descripsisti, ruina mea mihi gemitur renovas: quia audivi quid intus perdidit, dum foris ad culmen regiminis immeritè ascendit. Tanto autem me percussum mærotè cognoscite, ut vix loqui sufficiam: oculos enim mentis meæ doloris tenebre obtident, triste est

quidquid aspiciat, quidquid delectabile creditur cordi meo lamentabile appareat. Pense enim ab alto quietis meae culmine cor meus, ad quam dejectionem exterioris provectus culmen ascendit, & pro culpis meis in occupationibus exilium facie dominantis nullius, quasi desinitate vitæ vocibus cum Propheta dico: *Quis consolabatur me, longè recessit à me.* Quod verò cause & nominis similitudinem faciendo per scripturam, clausulas declamationisque formatis, certè frater charissime, simiam leonem vocas. Quod eo modo vobiscum agere conspiciamus, quo scabiosos sape catulos, pardos, vel tygres vocamus. Ego enim, bone vir, quasi filios perdidit: quia per terrenas curas recta opera amisi. Nolite ergo me vocare Noemi, id est pulchrum, sed ut vocare me Mara, quia amaritudine plenus sum.

Item Gregorius Anastasio Patriarcha Antiocheno. Scripta vestra beatitudinis, ut felix requiem, salurem ager, & fontem fitiens, umbram æstivam accipit. Neque enim illa verba per linguam meam videbantur expressa: quia sic specialem erga me amorem suum quem gestabat aperuit, ac sic mens per semetipsam loqueretur. Sed durum valde fuit, quod secutum est: quia amor vester terrena me portare onera præcepit: & quem prius spiritualiter diligebatis, postquam æstivo, temporaliter amantes, usque ad terram me, superposito onere depressistis, ita ut omnes mentis rectitudinem funditis perdens, contemplationisque aciem amittens, non per prophetiam spiritum, sed per experimentum dicam: *Incurvatus sum, & humiliatus sum usquequoque.* Tanta quippe me occupationum onera deprimunt, ut ad superna animus nullatenus erigatur. Multis causarum fluctibus quatuor: & post illa quietis otia tumultuosa vitæ tempestatibus affligor; ita ut rectè dicam: *Veni in altitudinem maris, & tempestatum emerit me.* Periclitanti igitur mihi orationis vestrae manum tendite vos, qui in virtutum litore statis. Quod verò me os Domini, quod lucernam dicitis, quod loquendo multis prodesse, multique posse vobis perhibetis, æstimationem mihi meam fateor in dubietatem maximam perduxistis. Considero namque quod sum, & nihil in me ex huius boni signo deprehendo. Confido autem qui estis: & vos mentiri posse non arbitror. Cum ergo credere volo quod dicitis, contradicit mihi infirmitas mea: cum discurrere volo, quod in laude mea dicitur, contradicit mihi sanctitas vestra. Sed quæso, vir sancte, nobis aliquid de hoc certamine nostro conveniat: ut & si non quod dicitis ita est, sit ita quia dicitis.

Item Gregorius Andrea illustri. Omnipotens Deus dulcissimo cordi vestro indicit, quia & absens corpore, à charitate vestra animo non recessit. Bona enim vestra, etiam si volo, oblivisci non valeo. Hoc autem, quod me ad episcopatus ordinem cognoscitis pervenisse, si me diligitis, plangite: quia tantè hic huius mundi occupationes sunt, ut per episcopatus ordinem pene ab amore Dei me videam esse separatum, quod incertanter deesse: atque, ut pro me Dominum exoretis, rogo.

Item Gregorius Joanni exconsuli & quæstori atque patricio. Bona vestra excellentiæ expertus, tanto ergo vestro amore constringor, ut vestra memoria de meo pectore aboleri nullatenus possit. Sed contra amorem non modo constringor: quia quietem me querere cognovistis, & ad inquietudinem perduxistis. Vobis quidem omnipotens Deus, quia hoc bono animo fecistis, bona æterna retribuar: sed me à tanto loci huius periculo qualiter voluerit, absolvat: quia sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum Episcopus factus sum: quorum synchichia spathæ sunt, & gratia pœna. Ecce ubi me vestra patrocinia perduxerunt. Gemo quotidie occupationibus pressus, & respirare non valeo. Sed vos qui adhuc valetis, mundi huius occupationes fugite: quia quanto in eo quilibet profecerit, tanto ut video, ab amore Dei amplius decrevit.

Gregorius Leandro Hispalensi Episcopo. Respondere epistolis vestris tota intentione voluissent, nisi pastoralis cura ita me labor attereret, ut mihi magis flere libeat, quam aliquid dicere. Quod Vestra quoque Reverentia in ipso litterarum mearum textu vigilantè intelligit, quando ei negligenter loquor, quem vehementer diligo. Tantis quippe in hoc loco huius mundi fluctibus quatuor, ut verussum amaretentem navim, quam regendam occulta Dei dispensatione suscepi, ad portum dirigere nullatenus possim. Nunc ex adverso fluctus irruunt, nunc ex latere cumulum pumosi maris intumescunt, nunc à tergo tempestas insequitur: interque hæc omnia turbatus, cogor modo in ipsam clavam adversitatem dirigere, modo curvata navi impetum fluctuum latere, minas fluctuum ex obliquo declinare. Ingemisco, quia sentio quod negligente me, crescit sentina vitiorum: & tempestate foriter obviant, jam jamque putrida naufragium tabulae sonant. Flens reminiscor, quod perdidit meæ placidum litus quietis: & suspirando terram conspicio, quam tamen iterum ventis adversantibus tenere non possum. Si ergo me, frater charissime, diligis, tuæ militationis in his fluctibus manum tendit quò laborantem me adjuvas, ex ipsa vice mercedis in tuis quoque laboribus valentior existas.

Sed quia Gregorium non solum declinare voluisse, quia

* al. de
struict.
Thre. 1. 2

Ryth. 1. 4.

XLIX.

Epist. 7.

* al. invenit

B

Tf. 113. 4

Pf. 68. 4

* al. disputar.

L.
Reg. lib. 14
ep. 29.

II.

Lib. 1. ep. 10

LII.

* al. ipsam.
* al. ex obliquo
latere declinare.

LIII.

etiam cum magno angore animi summum sacerdotium suscepisse satis, ut opinor, probatum est: qua discretione id fecerit, videtur breviter indicandum: ne scilicet tantus vir, aut pertinacia, aut pusillanimitatis vitio saltem leviter succubuisse putetur.

LIV. * al. Do. mini. Li. i. ep. 26. * al. gratis. Lib. i. ep. 31. * al. ea. * al. ut. * al. repen- sare. Ait enim in epistola Anastasio Corinthiorum episcopo. Judicia * Dei quanto sunt investigabilia, tanto debent esse humanis sensibus metuenda: quia ea ratio mortalium comprehendere non valet, his se necesse est humiliter cordis cervice subternat: quatenus quod eam regentis voluntas duxerit, illic obediens mentis gressibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meam ad Apostolicam sedis culmen non posse peringere, onus hoc malui declinare: ne in pastorem tali regimine imparis administrationis actione succumberem. Sed quia contraria non est Domini dispositionis arbitrio obediens, dicens fecutus sum, quod miseris de me regentis manus voluit operari. Nam Fratemitati vestre, & suscipiens non eventit occasio, necessitatio fuerat indicandum, quod licet indignum, me Apostolicæ sedi Dominus præfere dignatus est. Item de eadem re Philippo Comiti Excubitorum. In quantum homo discutere & investigare judicia superna non sufficit, in tantum sub * eis debet cervicem cordis inflectere: * quia id quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur igno- rat, nec ad appetendum locum prociac inflectere, nec ad repellendum contumax debet inveni. Unde indignus ego ad suscipienda episcopatus onera, iustioni omnipotentis Dei vestraque voluntati me subdidi: cui me præfere largitate magis gratiæ quam iudicii æstimatione voluissis. Potens est enim Deus, propter quem me indignum diligitis, hanc vobis in perpetuum * compensare mercedem, ut gratiam, quam indignis famulis ejus impenditis, apud eum multiplici- cus invenire valeatis. At ego hic à defforationis opere paululum respiro, ut quæ specialiter de pontificio dicenda sunt, in libello alio suffragante Domino referantur.

A De consanguinitatibus peremptis, ponit pacifice rationem. cap. xxxviii. Quanta & qualis de conversione Saxonum, signisque discipulorum suorum Gregorius præconetur. cap. xxxix. Augustinum monet, ne pro miraculis timeat. cap. xl. Panis fructum in carnem, carnis rursus in panis primordia reformavit. cap. xli. Pannum pupugit, & sanguis effluxit. cap. xlii. Maleficus cecitate multavit. cap. xliii. Qualiter intelligi debet, Gregorium Traiani animam de inferni cruciatibus liberasse. cap. xlii. Monachum sub excommunicatione defunctum mirabiliter solvit. cap. xlv. Paganos pueros comparat, ut Christianos efficiat. cap. xlvj. Pro paganis rusticis Episcopis comminatur. cap. xlvii. Judæos convertens à pensibus levigat. cap. xlviii. Baptizandis vestimenta largitur. cap. xlix. Pueris Arrianorum subveniri prædicat. cap. l. Singulis Diaconis, vel Xenodochiis rectores constituit. cap. li. Hierosolyma xenodochium constituit, & ibi & in monte Sina monachis annualia stipendia assignavit. cap. lii. Singulis paritimonis singulos rectores constituit. cap. liii. Vni persona duo ministeria nullo modo committenda desinit. cap. liii. Eleemosynas localiter ac personaliter ordinat. cap. lv. Quod omni potens se, voluntarie tribuit. cap. lvj. Quod etiam non potens necessaria ministravit. cap. lvij. Liberalitatem eius innocentiâ comprobatur. cap. lviii. Pro faciendis eleemosynis frumenta comparat quinquaginta libræ auri. cap. lix. Quale de ea somnia Eremita cognoverit. cap. lx.

S. GREGORII PAPÆ

VITÆ.

LIBER SECUNDVS.

Quo exponitur qualiter S. Gregorius in Pontificatu vixerit.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

Gregorius servum servorum Dei se scribens, mediocribus vestimentis amicitur. Caput primum. Fidei sua irreprehensibile symbolum dicitur. cap. ij. Patriarchalibus thronis suam synodicam dirigit. cap. iij. Quinque concilia se venerari facitur. cap. iiij. Collecta synodo pravas consuetudines damnat. cap. v. Antiphonarum cantonizans, cantorum constituit scholam. cap. vi. Cur occidentales dulcedinem cantilena corrumpant. cap. vij. Per Ioannem Romanum cantorem correcti sum. cap. viij. Carolus Rex dissonantiæ cantus offensus, duos clericorum suorum erudiendos Roma dimisit. cap. ix. Idem dissonantiæ cantus offensus, duos Romanos cantores ab Adriano rursus percepit. cap. x. Gregorius, pulsus laici, familiares sibi clericos elegit. cap. xi. Talem Ecclesiam Romanam exhibuit, qualis prima sub Apostolis fuit. cap. xij. Quanta & qualia tunc Roma studia restabant. cap. xiii. Quod non divites, sed sapientes ad consilium convocabat. cap. xiiii. Quamobrem laici primo ceperint susurrari. cap. xv. Laicos non ad Ecclesiasticum officium admittit, sed tantum ad Monachicum habitum. cap. xvi. Codicem Gelasianum coartat. cap. xvij. Srationes constituens, tractatus Evangeliorum declamat. cap. xviii. Cum verbi pabulo pauperibus alimenta ministrat. cap. xix. Consuetudines novas inducit. cap. xx. Murmurantibus pro eisdem humiliter satisfacit. cap. xxi. Pro hospite Dominum recipit. cap. xxij. Duodecim invitatis, tertium decimum Angelum sibi deputatum divinitus recognoscit. cap. xxiii. Quare in anno distribuendum per polyptychum censet. cap. xxiv. Aureos & peregrina vestimenta largitur. cap. xxv. Calendarum diversas species erogat. cap. xxvj. Tribus milibus ancillis Dei octoginta libræ annualiter præstat. cap. xxvij. Diem per veredarios coacta stipendia destinat. cap. xxviii. Pro paupere mortuo vehementissimè lamentatur. cap. xxix. Quos & qualium remunerandorum nomina in scrinio reneantur. cap. xxx. Arrianorum basilicam in suburbis Domino dedicat. cap. xxxi. Quos & qualia miracula ibi divinitus sunt ostensa. cap. xxxii. Pro convertendis Anglis, Saxonibus Augustinum cum aliis mittit. cap. xxxiii. Sine profectu redire volentes ad proficiendum hortatur. cap. xxxiv. Prædicantes miracula faciunt, multosque convertunt. cap. xxxv. Augustinus Episcopus consecratus postulat adiutores. cap. xxxvj. Et Gregorius pallium, & diversa necessaria, simulque nonnulla responsa transmittit. cap. xxxvij.

C

Cap. I. Gæ jam nunc, quoniam athleta Christi Gregorij, viviliter in gymnasio sanctæ Ecclesiæ defudantis, prælato libello, torosa membra descripta sunt, qualiter in palaestra quoque confixerit, aspirante Domino, proferatur. Si quidem mox, ut summum pontificium felicissimæ Romanæ urbis, Christo mortalibus confulente, sortitus est: superflitiosum, U niversalis, vocabulum, quod Joannes Constantinopolitanus episcopus insolentem sibi tunc temporis usurpabat, more antecessorum suorum Pontificum, sub districtissimæ interminationis sententia refutavit: & primus omnium se in principio epistolarum suarum servum servorum Dei scitibi satis humiliter definiit: cunctisque suis successibus documentum suæ humilitatis tam in hoc, quam in mediocribus pontificalibus indumentis, quod videlicet hæctenus in sancta Romana Ecclesia conservatur, hereditarium * reliquit.

Denique in * Specula sanctæ universalis Ecclesiæ, vit totius humilitatis, & auctoritatis orthodoxæ, unde videri & audiri clarus evangelicus præco valeret, consistens oris sui divinissimo gladio, & rectam fidem munivit, & cunctas hærefes uno symbolo dissipavit. Quod videlicet sacræ confessionis symbolum ita se habet: Credo in unum Deum omnipotentem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, tres personas, unam substantiam: Patrem ingenitum, Filium genitum: Spiritum verò sanctum nec genitum, nec ingenitum, sed coæternum, de Patre & Filio procedentem. Confiteor unigenitum Filium consubstantialem, & sine tempore natum de Patre, omnium visibilium, & invisibilium conditorem, lumen ex lumine, Deum verum de Deo verò, splendorem gloriæ, figuram substantiæ: qui manens Verbum ante sæcula, perfectus homo creatus est juxta finem sæculorum, conceptus & natus ex Spiritu sancto & de Maria virgine, qui natam nostram suscepit absque peccato: & sub Pontio Pilato crucifixus est, & sepultus tertia die surrexit à mortuis: die autem quadragesimo ascendit in caelum, & sedet ad dexteram Patris. * Inde venturus est iudicare vivos & mortuos, positurus ante oculos omnium omnia occulta singulorum: daturus * iustis perpetua præmia regni caelestis, iniquis autem supplicia ignis aeterni: innovaturus sæculum per ignem * & carnis resurrectionem. Confiteor unam fidem, unum baptisma, unam Apostolicam, & universalem Ecclesiam: in qua sola possunt laxari peccata in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Synodicam quoque suam Gregorius, secundum primum decessorum suorum morem, Joanni Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Joanni Hierosolymitano, & Anastasio * Patriarchæ Antiocheno * delegavit, quæ ita se habet: Consideranti mihi, quod impar-

Cap. I. * al. dereliquit. II. * al. specula. * al. unde. * al. sanctis. * al. in carnis resurrectione. III. Lib. i. ep. 24. * al. ex Patriarchæ Antiochia. * al. delegavit.

»meritis, ac toto animo renitens, pastoralis curæ pondera A
»portare compulsi sunt, caligo meritorum occurrat, & triste
»cor nihil aliud, nisi eas, quæ videri nil funt, tenebras vi-
»det. Nam quid anites ad Dominum, nisi pro delictis po-
»puli intercessor eligitur? Qua itaque fiducia ad eum pro
»peccatis alienis intercessor venio, apud quem de propriis
»rem suam me fieri quæreret, proinus responderem: Ad
»intercedendum venire nequeo, quia ejus notitiam ex sedula
»familiaritate non habeo. Si igitur recte homo apud homi-
»nem, de quo minimè præsumpsissem, fieri intercessor eru-
»bercerem, quantæ hoc audaciæ est, quod apud Deum pro
»populo locum intercessoris obtineo, cui familiarem me
»esse, per vitæ meritum, non agnosco? Quare in te, est mihi
»adhuc aliud gravius formidandum: quia, sicut cuncti liqui-
»dò * cognovimus, * cum is, qui displicet, ad interceden-
»dum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur: & valde
»pertimesco, ne commissa mihi plebs fidelium, reatus mei
»additamento, depercat, cuius nunc utique Dominus equani-
»miter delicta tolerabat. Cùm verò utrumque hunc timo-
»rem supprimo, & consolamur mentem ad pontificalis ope-
»ris studia accingo: considerata ipsa rei imminuitate, deter-
»reor. Perpendo quippe, quod omni cura vigilandum est
»ut rector cogitatione sit mundus, operatione præcipuus, di-
»cretus in silentio, utilis in verbo, singularis in compassione
»proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, bene
»agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium
»vicia per zelum * justitiæ erectus: & cetera; quæ post in
»libro pastoralis profertur.

* al. novimus
* al. &c

Syn. Aquif.
gr. c. 21. 24.
Grat. dist.
43. c. 1.
* al. rectitu-
dinis

IV.
Rem. 10. b

V.
Ter. i. c

VI.

VII.

sulant: quia bibuli gutturus barbara feritas, dum inflexio-
nibus & repercussionibus mitem nititur edere cantilenam,
naturali quodam fragore, quasi plaustra per gradus animos,
sonantia rigidas voces lætat, sicque audientium animos,
quos mulcere debuerat, exasperando magis, ac obstrependo
conturbat.

Hinc est, quod hujus Gregorij tempore cum Augustino
tunc Britannias adeunte, per occidentem quoque Romanæ
institutionis cantores dispersi, barbaros insigniter docue-
runt. Quibus defunctis occidentales ecclesiæ ita susceptum
modulationis organum vitiaunt, ut Joannes quidam Ro-
manus cantor cum Theodoro aquæ civæ Romano, sed
Eburaci archiepiscopo, per Gallias in Britannias à Vitelliano
fit præfule destinatus: qui circumquaque positarum eccle-
siarum filios ad pristinam cantilenæ dulcedinem revocans,
tam per se, quam per suos discipulos multis annis Romanæ
doctrinæ regulam conservavit.

Sed & Carolus noster patricius, Rex autem Francorum,
disonantia Romani, & Gallicani cantus Romæ offensus,
cum Gallorum prociacis cantum à nostratibus quibusdam
nænis argumentaretur esse corruptum, nostrisque à diverso
autenticum antiphonarum probabiliter ostentarent, inter-
rogasse fertur, quis inter rivum, & fontem limpidiorem
aquam consecrare solet? Respondentibus fontem, pru-
denter adjecit: Ergo & nos, qui de rivo corruptam lympham
usque hæctenus bibimus, ad perennis fontis, necesse est, fluen-
ta principalia recurramus. Mox itaque duos suorum indu-
strios clericos Adriano tunc episcopo dereliquit: quibus tan-
dem factis elegantior instructis, Metensem metropolim ad
suavitatem modulationis pristinæ revocavit, & per quem
illam, totam Galliam suam correxit.

Sed cum multa post tempora defunctis his, qui Romæ
fuerant educati, cantum Gallicanarum ecclesiarum à Meten-
sibus discrepare prædentisimus regum vidisset, ac unum-
quemque ab altero vitiarum cautum jactantem adverte-
ret: Iterum, inquit, redeamus ad fontem. Tunc regis præ-
cibus, sicut hodie quidam veridice adfulantur, Adriano
Papa permotus, duos in Galliam cantores misit: quorum
judicio rex omnes quidem corruptissimè dulcedinem Romani
cantus levitate quadam cognovit: Metenses verò sola natu-
rali feritate paululum quid dilonatè previdit. Denique
usque hodie quantum Romano cantui Metensis cedit, tan-
tum Metensi ecclesiæ cedere Gallicanarum ecclesiarum Ger-
maniarumque cantus ab his qui puram veritatem diligunt,
* al. meram
* comprobant. Hæc ergo per anticipationem retulerim, ne
indiscussam Gallorum levitatem videam præterissile.

Ceterum prædentissimus rector Gregorius, remotis à suo
cubiculo sæcularibus, clericis sibi prædentissimos consilia-
rios familiariter delegit: inter quos Petrum Diaconum co-
ætaneum suum, cum quo postea disputans, quatuor Dialo-
gorum libros composuit. Amilianum quoque notarium, qui
quadraginta homilias Evangelij cum locis suis * excepit,
Paterium aquæ notarium, qui ab eo secundiceris factus,
ex libris ipsius aliqua utilissima dehoravit: & Joannem de-
fensores, qui ejus jussu in Hispanias cognitior destinatus,
Januarium episcopum civitatis Malacitanæ, ab episco-
pis suis comparitis depositum fidei proprietate restitavit: &
depositores ejus cum eo, qui in locum ejus obreperat, pari
sententia condemnavit. Monachorum verò sanctissimos
sibi familiares elegit: inter quos Maximum monasterij
sui abbatem, quem postea Syracusis episcopum fecit, eique
per Siciliam vires tuas commisit. Augustinum ejusdem
monasterij sui præpositum, & Mellitum, per quo Anglo-
rum gentes ad Christianissimi gratiam convocavit, Marina-
num ejusdem monasterij sui monachum, quem in Raven-
nati Metropoli episcopum consecravit, Probum quem su-
bito abbatem spiritu revelante constituit, pro constituen-
do Xenodochio Hierosolymam destinavit: simulque Clau-
dium Clasiitanæ civitatis abbatem, qui de Proverbiis, de
Canticis canticorum, de Prophetis, de libris Regum, deque
heptateucho, Papa disputante, multa, licet non eodem sensu
composuit.

Cum quibus Gregorius die noctuque versatus nihil mona-
sticæ perfectionis in palatio, nihil pontificalis institutionis
in Ecclesia dereliquit. Videbantur passim cum eruditissimis
clericis adherere Pontifici religiosissimi monachi: & in di-
versis professionibus habebatur vita communis ita, ut ta-
lis esset tunc sub Gregorio penes urbem Romanam Ecclesia,
quam hanc fuisse sub Apostolis Lucas, & sub Marco Evan-
gelista penes Alexandria Philo commemorat.

Tunc rerum sapientia Romæ sibi templum visibiliter
quodammodo fabricavit, & septemprecibus artibus veluti
columnis nobilissimorum totidem lapidum, Apostolica sedis
artium fulciebat. Nullus pontifici famulantium à minimo
usque ad maximum, barbarum quodlibet in sermone, vel
habitu præferrebat, sed togara, Quiritum more, seu tra-
beata Latinitas suum Latium in ipso latiali palatio singu-
lariter obtinebat. Refloruerant ibi diversarum artium stu-
dia: & quæ vel sanctimonia, vel prudentia foret carebat,
suo ipsius judicio subsistendi coram Pontifice fiduciam non
habebat.

Arceflabantur pontificalibus profundis consiliis prudentes
viri, quos perhibui, potius quam potentes: & à paupere
XII,
XIII,
XIV,

VIII.

IX.

X.

XI.

XII,

XIII,

XIV,

philosophia intrinsecus, quid potius, aut potissimum in uno quoque negotio sequendum putaretur, artificiosis argumentationibus rationabiliter inquirentes, dives inertia, quæ modo se de sapientibus pari forte ulciscitur, præ cubiculi foribus despicabilis remanebat. Sola deerat interpretandi bilinguis perita: & facundissima virgo Cecropia, quæ quondam suæ mentis acuminis, Varone calibratum suum auferente, Latinis tradiderat, inopposituram sibi præligia, sicut ipse in suis epistolis queritur, vindicabat.

XV.

Nemo laicorum, quodlibet palatii ministerium, vel ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia ecclesiastici juris munia ecclesiastici viri subibant, nimirum laici ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc se nulli procerum sub obtentu religionis primò consuetudine ceperunt. Quorum tergiversationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, data per Longinum Stratorem lege præcepit, ut quilibet fuisset publicis administrationibus implicatus, ei ad ecclesiasticum venire officium non liceret. Quam legem Gregorius super hoc valde laudavit, dicens: Qui secularium habitum deserens, ad ecclesiastica officia venire festinat, non relinquere cupit sæculum, sed mutare.

Reg. I. 2. Ind. II. ep. 61

XVI.

Verum, dum ad clericalem professionem tam ex ecclesiastica, quam ex seculari quoque militia diversis occasionibus, quotidie penè innumerabilis multitudo consuevit: pastor ad omnia providus, nequam eos ad ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodo monachicum propositum suscipiendos esse censebat, dicens: Multos ex ecclesiastica familia, seu seculari militia, novimus ad omnipotentis Dei servitium festinare, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio videantur familiaris in monasteriis conservari. Quos si passim dimittimus, omnibus, fugiendi ecclesiastici vel secularis juris dominium occasionem præbemus. Si verò festinantes ad omnipotentis Dei servitium, incaute retinemus, illi invenimus negare quædam, qui dedit omnia. Unde necesse est, ut quisquis ex juris ecclesiastici, vel secularis militia servitute ad Dei servitium converti desiderat, probeatur prius in laico habitu constitutus. Et, si mores ejus atque conversatio bono desiderio illius testimonium præbuerint, absque ulla retractione, servire in monasterio omnipotenti Deo permittatur, ut ab humano servitio liber recedat, qui in divino amore distinctionem subire appetit servitutem. Si autem & in monachico habitu secundum parum regulas irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa sacris canonibus tempora licenter jam ad quodlibet ecclesiasticum officium provocatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in testamento veteri morte multantur.

* al. fungendi ecclesiastice juris dominic.

* al. ferunt

XVII.

Sed, & Gelasianum codicem de Millarum solemnibus, multa subtrahens, pauca convertens, nonnulla verò adiciens, pro exponendis evangelicis lectionibus in unius libri volumine coarctavit. In canone Missæ apposuit: Diesque nostros in tua pace dispone, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari.

XVIII.

Stationes per basilicas, vel beatorum martyrum cœmeteria secundum quod hæcenus plebs Romana quasi eo vivente certatim discurrebat, sollicitus ordinavit: per quas, & ipse simul discurrens, dum adhuc eloqui prævaleret, viginti hominibus Evangelij coram Ecclesia diverso tempore declamavit: reliquas verò ejusdem muneris dictavit quidem, sed lassescente stomacho languore continuo, aliis pronuncandas commisit.

XIX.

Sequebatur exercitum Domini ultra citraque Gregorium præeuntem, & audientia verbum doctrinæ innumerabiles undique diversi sexus, ætatis ac professionis voluntarie constabant cohortes: quibus ille, utpote ductor celestis militiæ, cunctis dumtaxat arma spiritalia suggererebat: pauperibus vero, & advenis, qui pro conditione temporum Romam influxerant, quotidiana stipendia ministrabat.

XX.

Super corpora beatorum Petri & Pauli Apostolorum, Millarum solemnia celebrari decrevit, acquisitis numerosissimis olivæ, quorum summam in tabulis marmoreis præ foribus ejusdem basilicæ anotavit. Luminaria superaddidit, officia sedula deputavit. De sepultura juxta ecclesiam, commodum sperare prohibuit. Septem ex defensoribus honore regionario decorandos indicit. Alleluia, extra Pentecostes tempora, dici ad Missas fecit. Subdiaconos expoliatos procedere statuit. Kyrie eleison cantari præcepit: & orationem Dominicam mox post canonem super hostiam censuit recitari.

XXI.

De quibus cum postea quosdam murmurare sentiret, tanquam, qui Constantinopolitanæ ecclesiæ consuetudines sequeretur: piissimus pater non indignatus est reddere rationem, nempe dicens: Nos in nullo horum aliam ecclesiam secuti sumus. Nam ut Alleluia hic, non diceretur, de Hierosolymorum ecclesiæ: ex beati Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriæ Damasci Papæ, traditur tractum: & ideo magis in hac sede illam consuetudinem amplexamur, quæ hic à Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem, ut spoliatos procedere facerent, antiqua consuetudo Ecclesiæ fuit: sed quia placuit cuidam nostro Pontifici, nescio cui, qui eos vestitos procedere præcepit, Nam vestræ ecclesiæ,

* al. Siciliæ

annuquid traditionem à Græcis acceperunt? Unde ergo habent hodie, ut subdiaconi in lineis tunicis procedant, nisi, quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt? Kyrie eleison autem nos neque diximus, neque dicimus, sicut à Græcis dicitur, quia in Græcia omnes simul dicunt: apud nos verò à clericis sicut ul dicitur, à populo responderetur, & eorundem vocabulorum Christe eleison dicitur: quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem missis alia, quæ dici solent, tacemus: tantummodo Kyrie eleison, & Christe eleison dicimus, ut in his deprecationis vocabulis paulò diutius occupemur. Orationem verò Dominicam idcirco mox post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et valde mihi inconveniens visum est, ut precem, quam scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem, quam Redemptor noster composuit, super ejus corpus, & sanguine non diceremus. Sed & Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur: apud nos verò à solo sacerdote cantatur. In quo ergo Græcorum consuetudines secuti sumus, qui aut veteres nostras reparavimus, aut novas, & utiles constituimus? In quibus tamen alios comprobamus imitari? Ergo vestra chartæ, cum occasio dederit, ut ad Caranensem civitatem pergat, vel in Syracusanâ ecclesiâ eos, quos creditur in te intelligi, quia de hac re murmurare poterunt, facta collatione doceat, & quasi alia ex occasione eos instruere non desistat. Nam de Constantinopolitana ecclesiâ, quod dicitur, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subjectam? Quod, & piissimus Dominus Imperator, & frater noster eisdem civitatis episcopus, assidue profitentur: tamen, si quid boni, vel ipsa, vel altera ecclesiâ habet, ego, & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primum existimat, ut bona quæ viderit, discere contemnat.

Ante hospitalitatis Gregorius in ipso etiam patriarchio permanfit, ut exceptis his, quos tam per diversas regiones, quam Romæ quoque Longobardorum perfidia gladiis fugientes, ecclesiastica stipe misericorditer nutrebat, ad mensam suam quotidie peregrinos quoslibet invitaret. Inter quos, die quadam, unus accessit, in cujus manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, conversus urcum accepit: sed repente eum, in ejus manibus aquam fundere voluerat, non invenit. Cumque hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte Dominus ei per visionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, hesternam autem diem me in memetipso suscepisti.

XXII.

Alio quoque tempore, idem Gregorius, juxta consuetudinem suam, præcepit Sacellario, ut duodecim peregrinos ad ptandum invitaret. Qui pergens iusta complevit, eoque ad mensam pariter ordinavit. Dum autem simul discumbere, intuens Papa tredecim numeravit: & accessit Sacellario, cur contra iussionem suam tertium decimum invitare præsumpsit, inquisivit. Ille obstupescens, convivantes peregrinos curiosus numeravit, & duodecim solos inveniens, veluti securus respondit: Crede mihi, honorabilis pater, non sunt nisi duodecim, sicut ipse iussisti. Ergo dum convictus sapius duodecim identidem numeraret, ac tertium decimum, quem solus Papa videre poterat, non videret: animadvertit spiritualis pater Gregorius virum propius discumbentem vultus crebro convertere, & nunc adolescentem, nunc verò vetulum veneranda quadam canicie simulare. Finito convivio, duodecim quidem abire permisit: tertium decimum verò manu suscipiens, in cubiculum suum indixit, vehementer adjurans, ut ei se nomenque suum simpliciter podere dignaretur. Qui respondens dixit: Et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile? Verumtamen scito memoria recognoscens, quia ego sum naufragus ille, qui quondam veni ad te, quando scribebas in cella monasterij tui ad clivum Scamii, cui dedisti duodecim numismata, & argenteam scutellam, quam tibi miserat cum infusis leguminibus beata Silvia mater tua. Et hoc tibi pro certo sit cognitum, quia ab illo die, quo mihi hæc hilari animo tribuisti, destinavit te Dominus fieri præulem sanctæ suæ Ecclesiæ, pro qua & proprium sanguinem fudit, & esse te successorem atque Vicarium Apostolorum principis Petri, cujus & virtutem imitatus es cum substantiam offerentium divideret, prout cuique opus erat. Hæc audiens Gregorius dixit: Et tu quomodo nosti, quod tunc me Dominus præfesse sanctæ Ecclesiæ suæ destinavit? At ille, inquit, quoniam ego Angelus ejus sum, & tunc ab eo ad tuum inquirendum propositum destinatus. Tunc Gregorius, quia nondum manifestè viderat Angelum, profus expavit: sibi hunc taliter dicentem audivit: Ne timeas, neque formides: ecce enim misit me Dominus, ut sim tibi custos, quamdiu fueris in isto mortali sæculo: quatenus quamcumque rem petieris, per me apud eum fiducialiter valeas impetrare. Illic Gregorius in faciem suam corruit, dicens: Si propter pusillum meæ parvitatis munusculum tanta mihi retribuit omnipotentissimus Dominus, ut & Pontificem me sanctæ suæ Ecclesiæ faceret, & custodem mihi suum Angelum deputaret: quanta putem mihi restituere, si in præceptis ejus totis viribus permanens, plura studuero de pluribus erogare?

XXIII.

Stationes per basilicas, vel beatorum martyrum cœmeteria secundum quod hæcenus plebs Romana quasi eo vivente certatim discurrebat, sollicitus ordinavit: per quas, & ipse simul discurrens, dum adhuc eloqui prævaleret, viginti hominibus Evangelij coram Ecclesia diverso tempore declamavit: reliquas verò ejusdem muneris dictavit quidem, sed lassescente stomacho languore continuo, aliis pronuncandas commisit.

- XXIV. Igitur incipiens tantum largior esse decollato temporali commodo, quantum certior de recipiendo præmio sempiterno, cunctorum patrimoniorum prædiorumque reditus ex Gelasiano polyptico, cuius nimirum studiosissimus videbatur pedissequus adaravit, eorumque pensionibus in auro argenteoque collatis omnibus ordinibus ecclesiasticis, vel palatinis, monasteriis, ecclesiis, cœmeteriis, diaconiis, xenodochiis urbanis, vel suburbanis, quot solidi singulis quater in anno distribuerentur, Pascha scilicet, natali Apostolorum, natali sancti Andree, natalitioque suo per polypticum, quo hæcenus erogatur, indixit.
- XXV. Extra quos primo Dominica resurrectionis diluculo in basilica quondam doctissimi Papæ Viglij, iuxta quam consuetudinaliter habitabat, ad impertendum pacis osculum residens, cunctis episcopis, presbyteris, diaconibus, aliisque axiomatis aureos erogabat. Natalitio verò Apostolorum vel suo, mixtos solidos offerens, peregrina nihilominus vestimenta donabat.
- XXVI. Omnibus omnino Kalendis, pauperibus generaliter eadem species, quæ congeriebantur, ex rebus erogabat: & suo tempore frumentum, suo vinum, suo caseum, suo legumen, suo lardum, suo manducabilia animalia, suo pisces, vel oleum patrifamilias Domini discretissimè dividebat. Pigmenta verò, aliaque delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat, ita ut nihil aliud, quàm communia quædam horrea, communis putaretur ecclesia.
- XXVII. Tribus millibus ancillis Dei, quas Græci monastrias vocant, quindecim libras auri pro lectissimis dedit, eisque pro quotidianis stipendiis octoginta libras annualiter concesserat. De quibus Theodorus patricius scribens; Harum, inquit talis vita est, atque in tantum lacrymis, & abstinentia districta, ut credamus, quia si ipsæ non essent, nullus nostrum jam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.
- XXVIII. Quotidianis quibusque diebus per omnium regionum viros, vel compita infirmis, seu qualibet corporis parte debilibus, certa stipendia per constitutos veredarios emittebat. Vescandionibus verò, antequam ipse cibum caperet, à mensa sua benedictionis Apostolicæ, ostiatum dirigere curabat scutellam, ita, ut neminem profusus exciperet misericordissimè benevolentia provisoris, quem ad fidem traxerat omnipotentis creatoris.
- XXIX. Horum dum quendam pauperem in angustiis andronarum recessibus à vespillionibus invenit mortuum contigisset, æstimans eum stipis inopia perisse, ita per aliquot dies ut dicitur à Missarum celebratione vacando, tristatus est, tantquam si eum propriis manibus, quod dictum nefas est, percussisset.
- XXX. Extat usque hodie in sacratissimo Lateranensis palatii serinio hujus confectum temporibus chartaceum prægrandæ volumen, in quo communis sexus cunctarum ætatum ac professionum nomina tam Romæ, quàm per suburbana, civitatesque vicinas, necnon longinquas maritimas urbes degentium cum suis cognominibus, temporibus, & remunerationibus expressius continentur. Quorum summam, ne videlicet fastiditus transfiliat, ego transferre diffugio: meique lectoris oculum ad illius venerandi serinij plenitudinem, cuius ipse penè in cunctis auctoritatem, Papa largiente, secutus sum, transmittit.
- XXXI. Præterea cum Arianorum basilica in regione urbis hujus, quæ Suburra dicitur, clausa usque Gregorij pontificatus tempora remansisset, placuit ei, ut in sede catholica, introductis illuc beati Sebastiani, & sanctæ Agathæ martyrum reliquiis, dedicari debuisset, quod factum est. Nam cum magna populi multitudine Gregorius laudes canendo perveniens, basilicam præfatam ingressus est. Cumque venerabilis Pontifex jam Missarum solemniam celebraret, ac propter ejusdem loci angustias, populi se turba comprimerent, quidam ex his, qui extra sacrarium stabant, porcum subito inter suos pedes huc, & illuc discurrere senserunt. Quam dum unusquisque sentiret, & juxta se stantibus indicaret, idem porcus ecclesiæ januas perit, & omnes, per quos transit, in admirationem convertit: sed videri nil potuit, quamvis sentiri potuisset. Quod idcirco divina pietas ostendit, ut cunctis patefceret, quia veniente cum reliquiis sanctorum Gregorio, de loco eodem immundus habitator exiret.
- XXXII. Peracta igitur Missarum celebratione, Papa cum plebe recessit: sed adhuc nocte eadem magnus in ejusdem ecclesiæ tectis strepitus factus est, ac si in ea aliquis errando discurreret. Sequenti autem nocte gravior sonitus excrevit, cum subito tantus terror insonuit, ac si omnis ecclesia illa à fundamentis fuisset everfa: & protinus recessit, ac nulla illic ulterris inquietudo antiqui hostis apparuit: sed per terroris sonitum, quem fecit, innotuit, à loco, quem diu tenuerat, quod per invocationem Gregorij coactus exibat. Post paucos verò dies in magna serenitate æris, super altare ejusdem ecclesiæ nubes calitus descendit, suoque illud velamine operuit, omnemque ecclesiam tanto terrore, ac suavitate odoris implevit, ut, parentibus januis, nullus illic profunderet intrare: & sacerdotes atque custodes, vel hi, qui ad celebranda Missarum solemniam venerant, & rem videbant, ingredi minime poterant, & suavitatem mirifici odoris trahabant. Die

verò alia in ea lampades sine lumine sunt accensæ. Post paucos iterum dies cum expletis Missarum solemnibus, extinctis lampadibus, custos ex eadem ecclesia egressus fuisset, post paululum intravit, & lampades quas extinxerat, lucentes reperit: quas negligenter extinxisse se credidit, atque eas jam sollicitus extinxit, qui extens, ecclesiam clausit. Sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades, quas extinxerat, invenit: ut videlicet ex ipso lumine aperte claresceret, quia per beatum Gregorium locus ille de tenebris ad lucem venisset.

Sed cum Gregorius pro convertendis Anglis Saxonibus, quemadmodum in monachatu suo propoſuerat, assiduis cogitationum fluctibus urgeretur, mox ubi Ecclesiæ statu composito, quartum sui pontificatus annum intravit, Augustinum cum aliis domus suæ monasterij monachis in Britanniam evangelizandi gratia destinavit. Quæ susceptæ peregrinationis, post dies aliquot, inerti tædio prægravati, redire domum potius, quàm barbarem, feram, incredulamque gentem, cuius ne linguam quidem intelligerent, adire decreverunt. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum consecrandum, si ab Anglis exciperentur, indixerat, Romam remittunt, summum præfulem deprecantes, ut tam laboriosam, tam incertam, tamque periculosam peregrinationem sibi nuper impostam removeret, & ad suos reverti permitteret. Quibus ille rescripsit, dicens:

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, servis Domini nostri Jesu Christi. Quia melius fuerat bona non incipere, quàm ab his, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire: summo studio, dilectissimi filij, oportet, ut opus bonum, quod cœpistis, auxiliante Domino, compleatis. Nec labor vos ergo itineris, nec maledictorum hominum lingue deterrat: sed omni infantia, omni fervere, quæ inchoastis, Deo auctore, peragite, scientes, quod laborem magnum major æternæ retributionis gloria consequetur. Revertenti autem Augustino propoſito vestro, quem & abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite, scientes, vestris animabus per omnia profuturum, quicquid à vobis fuerit in ejus admonitione complerum. Omnipotens Deus suâ vos gratiâ protegat, & nostri laboris fructum in æterna me patria videre concedat: quatenus & si vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inveniar, quia laborare scilicet volo.

His exhortationibus Augustinus cum fratribus roboratus, per Æthetij Arelatenis vatis, perque aliorum episcoporum Galliæ, regumque quibus eos plurimum parer propriis litteris commendarat, hospitia, Britanniam petiit, & ad Edelbertum regem Cantuariorum veniens, Dei cooperante gratia, non solum licentiam prædicandi, verumetiam vicus & mansiones in civitate Douvrensi, quæ erat regni ejus metropolis, facile impetravit. Ad quam Augustinus cum sociis prælata cruce, seu Salvatoris imagine, appropinquans cecinit dicens: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus, iraque tua à civitate ista, & à domo sancta tua, quoniam peccavimus. Prædicantibus autem eis, & in nomine Jesu miracula facientibus, crediderunt multi, & baptizati sunt, mirantes innocentis vitæ simplicitatem, completentisque dulcedinem celestis doctrinæ.

Quapropter Augustinus Arelas venit, & secundum Gregorij iussuonem ab Ætherio episcopo consecratus, in Britanniam remeavit: illicoque per Laurentium presbyterum, & Petrum Monachum Papæ Gregorio conventionem gentis Anglorum, seque consecratum innotuit, suggerens, ut sibi mitteret plurimos verbi ministros, eo, quod mensem quidem multam haberet, operarios autem paucos.

Quibus relationibus Gregorius in Christo iustificatus, misit Augustino plurimos verbi ministros, in quibus præcipui erant, Mellitus, Justus, Paulinus, & Rufinianus: & per eos unversæ, quæ ad cultum erant Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium, ornamenta ecclesiastica, vestimenta clericalia, Apostolorum & multorum Sanctorum reliquiæ, & codices multos. Misit ei & pallium, jubens, ut sub metropoli sua Cantia duodecim Episcopos ordinaret, ad Lundoniam, & Eburacam singulos Episcopos mitteret, qui sub se duodecim nihilominus episcopos consecrantes, pallium ab apostolica sede perciperent, & post Augustini obitum ipse inter eos primus haberi debuisset, qui prius consecrari meruisset. Præcepto quoque, ut in Anglorum gente idolorum fana non destrueret, sed sanctificatis aquis respersa in basilicas dedicaret. Et quia solebant Saxones in sacrificio dæmonum boves multos occidere, iussit, ut in die dedicationis, vel natalitii sanctorum martyrum, quorum reliquiæ illic ponerentur, tabernacula sibi circa eandem ecclesiam, quæ ex fanis commutata sunt, de ramis arborum facerent, & religiosus convivii solemnitates debitas celebrarent. Et quia super quibusdam capitulis Augustinus eum interrogans, qualiter Episcopus cum suis conversari deberet, clencis, requisivit, doctor humillimus inter cetera sic rescripsit: Quia tua fraternitas monasterij regulis erudita, seorsum vivere non debet à clericis suis, in Ecclesia Anglorum, quæ nuper, auctore Deo, ad fidem convertita est, hæc debet conversationem instituire, quæ in

inirio

initio nascentis Ecclesie fuit patribus nostris, in quibus nullis eorum ex his, quae possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Cum una fit fides: cur super missarum celebratione, Gallicana ecclesia à Romana discordet. Augustino quaerenti, Gregorius ait: Novit ista fraternitas Romanae Ecclesiae consuetudinem, in qua sic meminit enutritam. Sed mihi placet, ut five in Romana, sive in qualibet ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum ecclesia, quae adhuc nova est ad fidem, institutione praecipua, quae de multis ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca mandata sunt. Ex singulari ergo, quibusque ecclesiis, quae pia, quae religiosa, quae recta sunt, *elige: & haec quasi in vasculo collecta, apud Anglorum mentem in consuetudine deponere. Interrogas etiam, quomodo ea, quae fides de ecclesiis abstulerint reddere debeant: misissimus pater. Absit, inquit, ut Ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra vana requirere. Sanè requisitus ab eodem Augustino, usque ad quotam generationem fideles debeant copulari, Gregorius dispensatione sic rescripsit: Quaedam terrena lex in Romana republica permittit, ut five frater, & soror, seu duorum fratrum, germanorum, vel duorum sororum filius, & filia miscantur. Sed experimento didicimus ex tali conjugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est, ut jam tertia, vel quarta generatione generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam in secunda, quam praediximus, omnimodo debet abstinere.

XXXVIII

Verum post multum temporis à Felice Messana Siciliae praefule, requisitus utrum Augustino scripsisset, ut Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minime solverentur, humillimus pater Gregorius inter cetera talem reddidit rationem: Quod scripsi Augustino, Anglorum generis episcopo, alumno videlicet nostro, ut recorder, de sanguinis conjunctione, ipsi, & Anglorum genti, quae nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod ceperat, metuendo auteriora recederet, specialiter, & non generaliter ceteris me scripsisse cognoscas. Unde, & militetis omnis Romana civitas existit. Nec ea intentione haec illi scriptis mandavi, ut postquam firma radice fuerint in fidelitati, si infra propriam consanguinitatem in ventu fuerint, non separentur: aut infra affinitatis lineam, id est, usque ad septimam generationem jungantur: sed adhuc illos neophytos existentes, scripsisse eos pius illicta docere, veritate, & verbis, ac exemplis instruere: & quae post de talibus egerint, rationabiliter ac fideliter excludere oportet. Nam iuxta à Apostolum, quia ait: *Lac vobis potum dedi, non escam*: ista illis modo, non potestis, ut praefatum est, temporibus tenenda indulgimus: non bonum, quod infirma adhuc radice plantatum est, erueretur, sed ceptum aliquantulum firmaretur, & usque ad perfectionem custodiretur. Haec ergo idcirco pertingenda curavi, ut hi, qui occasione novae dispensationis illicita matrimonia contrahunt, eruditissimum Papam Gregorium non regulariter quartae generationis copulam consuleret, immo venialiter simulque temporaliter permisisse cognoscant. Cujus nimirum precibus Deus omnipotens tantam Augustino, ejusque sociis faciendorum signorum gratiam contulit: ut verbum vitae, quod ore praedicabant, signorum efficacia confirmarent. Unde factum est, ut paucis elabentibus annis, etiam ceteri Saxoniae reges ad Christi Domini fidem per discipulos ejus accederent.

XXXIX

De cujus gentis conversione, simulque miraculorum prodigiis, quae ibidem fiebant, ita Gregorius in libris memoratis perhibet, dicens: Ecce lingua Britanniae, quae nihil aliud noverat, quam barbarum fremere, jandudum in Dei laudibus Hebraea cepit verba sonare. Ecce quondam tumidus, jam sublevis sanctorum pedibus servit Oceanus: ejusque barbaros motus, quos terteni principes edomare ferreo nequiverant, hos, pro divina formidine, sacerdotum ora simplicibus verbis ligant: & qui catervas pugnantium infidelis nequaquam metuerat, jam nunc fidelis humilium linguas tmet. Quia enim perceptis caelestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei divinae cognitionis infunditur, ejusdem divinitatis terrore refrenatur; ut pravè agere metuat, ac toris desideris ad aeternitatis gratiam pervenire concupiscat. Eulogio quoque, Patriarchae Alexandino, de doctrina suae ecclesiae, conversione haereticorum, concordiaque fidelium plausibiliter referentis, Gregorius ita rescripsit: Quoniam in bonis, quae agitis, scio quod & aliis congaudetis, vestra quoque grati vicem reddo: quia dum gens Anglorum in mundi angulo posita, in cultu lignorum, ac lapidum perfida nunc usque remaneret, ex vestra mihi orationis adjutorio placuit, ut ad eam monasterij mei monachum in praedicationem transmittere, Deo auctore, debuissim: qui data à me licentia à Germaniarum episcopo episcopus factus, cum eorum quoque solatiis ad praedictam gentem in finem mundi perductus est. Et jam nunc de ejus salute & opere ad nos scripta pervenerunt, quia tantis miraculis, vel ipse, vel hi, qui cum eo transmissi sunt, in gente eadem coru-

S. Greg. Tom. I.

* al. eligas.

* al. vertas

* al. certiffime

i. Cor. 3.

* al. eratis exueretur.

* al. telefonare

A scant, ut Apostolorum virtutes in signis, quae exhibent, imitari videantur. In solemnitate autem dominicae nati- vitatis, quae prima indictione transacta est, plusquam decem millia Angli ab eodem nunciati sunt fratre, & coepi- copo nostro baptizati. Quod idcirco narraui, ut cognosca- tis, quod in Alexandino populo loquendo, & quod in mundi finibus agitis orando. Vestra enim orationes sunt in loco, ubi non estis, quarum operationes sanctae monst- rantur in eo loco, ubi estis.

XI.

Nihilominus eidem Augustino super eisdem miraculis inter alia scribit, inquit: Scio, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam ingentem, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Unde necesse est, ut de eodem dono caelesti, & timendo gaudeas, & gaudento pertimescas: gaudeas, videlicet, quia Anglorum anima per exteriora miracula ad interiorum gratiam pertrahuntur: pertimescas vero, ne inter signa, quae sunt, infirmus animus in sui praesumptione se elevet, ut unde foras per honorem tollitur, inde per inane gloriam intus cadat, &c.

* al. dejicia- tur

B Quae autem de Gregorij miraculis penes eandem Anglorum ecclesias vulgò leguntur, omitteunda non arbitror, ne studiosi lectoris animus, aut defraudasse se pertinaciter, aut negligenter praeterisse me cognitionem congruam suspicetur. Matrona quaedam beato Gregorio per stationes publicas Missarum solemnia celebranti, solitas oblationes obtulerat. Cui post mysteria traditurus cum diceret: Corpus Domini nostri Jesu Christi conferret animam tuam: lasciva subrisit. Ille continuo dexteram ab ejus ore convertens, partem illam Domini corporis super altare deposuit. Expletis vero Missarum solemnibus, matronam coram populo inquisivit, quamobrem corpus Dominicum sumptura ridere praesumpserit. At illa diu mussitans, tandem prorupit, quia panem, inquit, quem propriis manibus me fecisse cognoveram, tu corpus Dominicum perhibebas. Tunc Gregorius pro incredulitate mulieris cum tota plebe se in orationem proficiavit: & post paululum surgens, particulam panis, quam super altare posuerat, carnem factam reperit: quam coram cunctis incredulae matronae demonstrans, ad credulitatis gratiam tam illam revocare potuit, quam totum populum confirmare curavit. Rursus itaque in orationem cum eisdem proficiatus, carnis frustum in panis primordia reformavit.

XII.

* al. susce- ptura

C Alio quoque tempore vir Dei Gregorius, miraculum pene huic simile perpetravit. Nam cum petentibus quibusdam occidentalibus per Legatos, in singulis pyxidibus sub nominibus petitorum martyrum, brandeum solito more concludens, desuper sigillasset, Legatis largitus est. Illi susceptas reliquias veneratione congrua deferentes, postquam quaedam itineris miliaria consumplerunt, stulte se tantum viaticum consecisse murmurare ceperunt, si ne ciant utrum sanctorum ossa, an magis carnes à Romano Pontifice suscipissent. Itaque communi consilio, remoto pontificali signaculo, referatisque pyxidibus, particulas brandei repererunt. Mox ad urbis incenia cum furore nimio revertentes, per Archidiaconum à Gregorio delinolos fuisse, ut pro reliquiis vilem pannum susciperent, flebiliter querebantur, dicentes dominos suos pulcherrimis pallis abrodare, ac per hoc Romanorum viribus brandeis non egere. Fortè tunc Gregorius Missarum solemnia celebrabat. Quibus expletis, ab eisdem Legatis brandeum coram cunctis recipiens, super altare composuit: seque cum omnibus in orationem dedit, ut Deus omnipotens utrum, quod à liminibus Apostolorum de more transmissum est, pro reliquiis martyrum venerari deberet, quantocivis indicaret. Unde ad orationem surgens, incredulos Legatos propius altare fecit. Cultellum petiit: more sanctissimi Papae Leonis, brandeum pupugit: de cujus punctationibus sanguis protinus emanavit. Quo miraculo tam Legati confusi, quam omnes, qui aderant, tremefacti, jussu Gregorij cum eo terrae prostrati sunt, nec ante ab oratione cellaverunt, quam cuncta brandeorum foramina divinitus clauderentur.

XIII.

* al. praecipit

D Quidam praeterea divitum Romanorum relicta conjugè, fuerat à Romano Pontifice communionem privatus. Quod ille molestissime ferens, & auctoritatem tanti Pontificis evacuare non praevalens, magorum suffragia requisivit. Qui magnis muneribus persuasi, posse se suis carminibus agere, ut immisso daemone tam diu caballus Pontificis vexaretur, quousque cum sessor suo periclitaretur, fiducialiter promiserunt. Hac incestus iudex pollicitatione latus, magos juxta viam, qua Pontifex ad stationem profecturus erat, in edito stare permisit, ut videre transentes, non videri à transentibus possent. Cumque magi ex planetarum mappulato: unque processionibus magnum Pontificem cognovissent, immisso daemone tam fortiter ejus equum vexari fecerunt, ut nunquam à sessore, sive à stratoribus teneri posse putaretur. Tunc Gregorius, revelante Spiritu sancto, daemoniacam immisionem cognoscens, sancto crucis signo, tam caballum à praesentis rabie liberavit, quam maleficos ex latente culmine jubens deponere perpetua caecitate multavit. Quos reatum suum suggestionem incesti iudicis consentes, ac post multum temporis ad sacri baptismatis gratiam venientes, luminibus qui-

XIIII.

* al. videntur

* al. summissio-

* al. signacula

lo

C

*al. nutrizi XLIV.

dem, ne magica relegerent, reddere noluit; eos tamen ecclesiastica sipe * nutrire præcepit.

Legitur etiam penes eadem Anglorum ecclesias, quod Gregorius per forum Trajani, quod ipse quondam pulcherrimis adificiis venustat, procedens, iudicij eius, quo viduam consolatus fuerat, recordatus atque miratus sit; quod scilicet, sicut à prioribus traditum, ita se habet. Quodam tempore Trajano ad imminens belli prociuctum festinanti vehementissimè, vidua quædam processit flebiliter dicens: Filius meus innocens, te regnante, peremptus est: obsecro, ut quia eum mihi reddere non vales, sanguinem eius legaliter vindicare digneris. Cumque Trajanus, si sanus revertetur à prælio, hunc se vindicaturum per omnia responderet, vidua dixit: Si tu in prælio mortuus fueris, quis mihi præstabit? Trajanus * dixit: Ille qui post me imperabit. Vidua dixit: Et tibi quid prodierit, si alter mihi iustitiam fecerit? Trajanus respondit: Utique nihil. Et vidua: Nonne, inquit, melius tibi est, ut tu mihi iustitiam facias, & tu pro hoc mercedem tuam recipias, quam alteri hanc transmittas? Tunc Trajanus ratione pariter, pietateque commotus, equo descendit, nec ante discessit, quam iudicium viduæ per se imminens profigaret. Huius ergo mansuetudinem iudicis asserunt Gregorium recordatum ad sancti Petri Apostoli basilicam pervenisse: ibique tam diu super errore tam clementissimi principis deservisse, quousque responsum sequenti nocte cepisset, se pro Trajano fuisse auditum, tantum pro nullo utretis pagano precibus effunderet. Sed cum de superioribus miraculis Romanorum sit nemo, qui dubitet, de hoc, quod apud Saxones legitur, huius precibus Trajani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id vel maxime dubitari videtur, quod tantus doctor nequaquam presumere: pro pagano proflus orare, qui quarto Dialogorum suorum libro docuerit, eandem causam esse, cur non orerit à sanctis in futuro iudicio pro peccatoribus aeterno igne damnatis, quæ punc etiam causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis: non advertentes, quia non legitur pro Trajano Gregorium exorasse, sed tantum flevisse. Sic enim cum non orarent Gregorium, plangendo potuit exaudiri, sicuti Moyses cum dolendo taceret, potuit clamasse videri: cui Dominus tacenti labijs: Quid clamas, inquit, ad me? Nimirum Deus omnipotens corda renefque scrutatur, & frequenter ea miseris concedit, quæ homo quamvis, ut carnalis desideret, ea tamen petere non presumit. Unde Psalmista: *Desiderium pauperum exaudivit, Dominus: & desideria cordis eorum audivit auris tua.* Et notandum, quia non legitur Gregorij precibus Trajani anima ab inferno liberata, & in paradiso reposita: quod omnino incredibile videtur propter illud, quod scriptum est: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum celorum:* sed simpliciter dicitur, ab inferni solummodo cruciatibus liberata. Quod videlicet potest videri credible, quippe cum ita valeat anima in inferno consistere, & inferni cruciatibus per Dei misericordiam non sentire, sicuti unus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, * sic per Dei iustitiam cunctos non valet equaliter exurere. Nam unicuique quantum meruit culpa, iusto Dei iudicio tantum sentietur & poena.

Exod. 14. d

Pf. 7. c. Ps. 139. d

Ioan. 1. a

* al. sed

XLV. Ex Frato spirituali cap. 192.

* al. obolum

* al. capulam

* al. vadens

* al. fui

Nihilominus ex libro, qui à Græcis *Λεγιών* dicitur, à Latinis verò intelligitur campus, vel pratum, præceptor meus inter alia toto orbe iam diffamata miracula interpretatus est, mihi scribens: Enarravit nobis presbyter nomine Petrus de sancto Gregorio Papa Romano: Illinc enim erat reverendissimus hic presbyter. Is, inquit, effectus Papa, ædificavit monasterium virorum magnam, & dedit mandatum, ut nullus monachorum proprium aliquid haberet usque ad unum * obolum. Frater ergo de monasterio habebat fratrem sæcularem, & postulavit eum, dicens: * Calulam non habeo: sed fac charitatem: eme mihi. Dicit ei sæcularis frater: Ecce tria numismata suscipiens, compara, qualis tibi placeat. Acceptis itaque monachus tribus numismatibus habet ea apud se. Alius autem frater videns eum habentem tria numismata, pergens nunciavit abbati. Abbas vero * audiens, retulit beatissimo Papæ. Beatissimus autem Gregorius dicens hoc ab abbate, segregavit eum à communione, tanquam eum qui solvetat regulam monasterij. Igitur post modicum temporis moritur frater segregatus, nesciente Papa. Post duos ergo aut tres dies pergens abbas nunciavit ei, quia frater requievit. In hoc itaque non mediocriter tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis epitimio: & scribens orationem in pictatio, dedit uni diaconorum suorum, iubens ei ire, & super fratrem legi eam. Erat autem oratio solvens ab excommunicatione defuncti. Vadit ergo diaconus, sicut præceptum ei fuerat, & super tumulum fratris legit psalterium, habens orationem. Et ipsa nocte vidit abbas fratrem illum defunctum, & dixit ei: Non es mortuus frater? Ille respondit, etiam. Et iterum interrogavit eum abbas: Ubi eras usque hodie? Respondit frater: Verè Domine in custodia, & usque heri non sum absolutus. Notum itaque factum est omnibus, quia in hora, qua diaconus orationem dixit super sepulcrum, in

A ea hora absolutus est ab excommunicatione, & liberata est à damnatione anima eius.

Igitur Gregorius non solum Saxones in propriis sedibus commanentes Christo Domino dedicavit, verum etiam pueros eorum per exteras regiones diffusos, suis preteris comparans annualiter, ad cognitionem fidei deducebat. Unde Candidum presbyterum commoanet dicens: Pergens, se auxiliante Domino Deo nostro Jesu Christo, ad patrimonium, quod est in Gallis gubernandum, volumus, ut dilectio tua ex solidis, quos accepit, vestimenta pauperum, vel pueros Anglos, qui sunt ab annis decem & septem, vel decem & octo, in monasterijs dati ut Deo proficiant, comparent; quatenus solidi Galliarum, qui in terra nostra expendi non possunt, apud locum proprium utiliter expendantur. Si quid verò de pecuniis redediturum, quæ dicuntur ablatæ, recipere poteris; ex his quoque vestimenta pauperum comparate te volumus: vel, si sicut præfati sumus, pueros, qui in omnipotens Dei servitio proficiant. Sed quia pagani sunt, qui illic inveniri possunt, volo, ut cum eis presbyter transmittatur, ne quid ægritudinis contingat in via: ut quos mortuos conspexerit, debeat baptizare.

XLVI.

Reg. 1. 5. ep. 10.

Sardinia quoque rusticos mitissimus rector Gregorius in errore * venturissimo atque permanere, condidit, ut Januarius Caralitanum episcopum pro negligens increpando, inter cætera scribat: Accidit aliud valde legendum, quia ipsos rusticos, quos habet Ecclesia, nunc usque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis vestre permisit. Et quid vos admonere, ut ad Dominum extraneos adductis, qui vestros ab infidelitate negligit corrigere? Unde necesse est vos per omnia in eorum conversione vigilare. Nam si cuiuslibet episcopi in Sardinia insula pagani rusticum invenire potuerit, in eodem episcopo fortiter dicabo. Jam verò si rusticus tantum fuerit perfidiae & oblationis inventus, ut ad Dominum venire minime consentiat, tanto pensiois onere gravandus sit, ut ipsa exactionis suæ poena compellatur ad rectitudinem festinare.

XLVII.

Reg. 1. 3. ep. 26.

Quod cum Gregorius fructuosè simulque salubriter in Sardinia rusticos processisse cognosceret, etiam in Judæos parimoniorum suorum rusticos non dissimiliter est conatus extendere. Unde Cypriano Diacono scribit, dicens: Pervenit ad me esse Hebræos in possessionibus * nostris, qui converti ad Deum nullatenus volunt. Sed videtur mihi, ut per omnes possessiones, in quibus ipsi Hebræi esse noscuntur, epistolas transmittere debeas, eis ex me specialiter promittens, quod quicumque ad verum Dominum Deum nostrum Jesum Christum ex eis conversus fuerit, onus possessionis eius ex aliqua parte imminuerit. Quod ita quoque fieri volo, ut si quis ex eis conversus fuerit, si solidi pensionem habet, tremissis ei relaxari debeat: si tres, vel quatuor, unus solidus relaxetur: si quid amplius, jam ex juxta eundem modum debet relaxatio fieri, vel certè juxta, quod dilectio tua * prævidet: ut & ei, qui convertitur, onus releveur, & ecclesiastica utilitas non gravi dispendio prematur. Nec hoc inviditer facimus, si pro levandis pensionum oneribus eos ad Christi gratiam perducimus: quia & si ipsi minus fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, jam fideles baptizantur. Aut ipsos ergo, aut filios eorum * lucruiamur, & idè non est grave quidquid de pensione pro Christo dimittimus.

XLVIII.

Reg. 1. 4. ep. 6.

* al. veitris

* al. prævidet

Enimverò tam levigationibus datonum, quam promissionibus regi celorum Judæi per diversa loca redire ad Christum, quem patres eorum negaverant * venire coeperunt. Quibus cum salure animæ vestimenta quoque baptizandis habilia conferebat. Unde Fantino Defensori Domina inquit, Abbatissa monasterij sancti Stephani, quod in Agrigentino est territorio constitutum, indicante, comperimus multos Judæorum ad Christianam fidem, divina gratia inspirante, velle converti: sed esse necessarium, ut aliquis illorum ex nostro mandato debeat proficisci. Proinde huius auctoritatis tenore precipimus, ut omni excusatione sumota, ad prædictum locum peregrine, & desiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortationibus adjuvare festines. Quibus tamen: si longum, vel triste videtur solemnitatem sustinere Paschalem, & eos non aut baptisma festinare cognoscis; ne, quod ablit, longa dilatio eorum retro possit animos revocare, cum episcopo loci ipsius loquere, ut poenitentia ac abstinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico, aut si celebrantia festivitatis fortassis occurrerit, eos, omnipotentis Dei misericordia protegente, baptizet; quia & temporis qualitas propter eam, quæ libere imminet, * damnationem impellit, ut desideria eorum nulla debeant dilatione differri. Quocumque vero ex eis pauperes, & ad vestem sibi emendam non sufficere possent cognosces, te eis vestem, quam ad baptismum habeant, comparare volumus ac præbere: in quibus pretium, quod dederas, tuis novis rationibus imputandum. Si verò sanctum Pascha elegerint expectare iterum cum episcopo loquere, ut modo quidem catechumeni sunt, atque ad eos frequenter accedat, geratque sollicitudinem, & animos eorum * admonitione suæ adhortationibus accendat: ut quantum, quæ expectaretur, est * longa festivitas, tanto se * præparet, & eam desiderio ferventi debeant sustinere. Item Petro, &

* al. lucta-bimur

XLIX.

* al. non le-gitur redire

* al. veniens-tem

Reg. 1. 7. ind. 10. ep. 24.

* al. cladem

* al. admo-nitionibus accendat.

* al. clongatur

* al. præparet

Episcopo Corfica, inter alia: Transmissimus, ait, fraternitati tuae quinquaginta solidos ad vestimenta eorum, qui baptizandi sunt, comparanda.

Nihilominus pro Arianorum parvulis fidei catholicae faciendis, Gregorius pastoralis curae sollicitudinem prorsus extendit. Quapropter universis Episcopis Italiae scribens, ait: Quoniam nefandissimus Auaritiae in hac, quae nuper expleta est, Paschali festiuitate, Longobardorum filios in fide catholica baptizari prohibuit, pro qua culpa cum divina maiestas extinxit, ut solemnitatem Paschae ulterius non videret: vestram fraternitatem decet cunctos per loca vestra Longobardos admonere, ut quia ubique gravis mortalitas imminet, eisdem filios suos, in Ariana haeresi baptizatos, ad catholicam fidem concilient: quatenus iam super eos omnipotentis Dei placent. Item Proiectio, Episcopo Narniensi: Pervenit ad nos, peccatis imminuentibus, in civitate vestra Narniensi mortalitatem omnino grassari: quae res nos nimis addixit. Quamobrem salutantes fraternitatem vestram, instantissime suademus, ut à Longobardorum, sive Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, nulla ratione cessetis, & maxime à gentium & haereticorum, ut ad veram rectamque fidem catholicam convertantur. Sic enim aur divina misericordia pro sua forsitan eis conversione, & in hac vita subveniet: aut si eos migrare contigerit, à suis, quod & magis optandum est, transierit facinoribus absoluit.

Igitur prudentissimus paterfamilias Christi Gregorius singulis diaconis, vel xenodochii viros idoneos deputavit: quos etiam, ut securius, immo sagacius in opere pietatis, ac misericordiae laborarent, huiusmodi privilegiis muniendos esse decrevit. Licet eos, qui pia intentione sollicitudinis curam debilibus ac egenis impendunt, sua apud omnes valeat tueri devotio: melius tamen est, si pro quiete sua de his fuerint muniti, quae gesserint ne inde eis inquietudinis occasio, unde magis laudandi sunt, oriatur. Quia igitur ut vitam religiosam intentionis tue studio provocati, mensis pauperum exhibenda diaconae elegimus proponendum, ne qua tibi ex hac nascatur administratione dubietas, hac te munitione propeximus succedendum, constituentes, ut de hoc, quod ad mensas pauperum, vel diaconiae exhibitionem percepisti, sive subinde percipere erogandum, nulli unquam hominum quolibet modo, seu ingenio cogatis ponere rationem, vel aliquam debeas molestiam sustinere. Sed quia ita humanis te omnibus esse volumus rationibus absolutum, ut Deo nostro de his, quae tibi commissum, rationem te novens positurum: hortamur, ut fides in te sinceritas vigeat, sit mens in rebus intentior, cura propensior, studium vigilantius, devotio clarior, exhibitio efficacior: quatenus dum divino intus auxilio hoc opus solerter impleveris, & illi pro quibus sollicitudinem geris, studij tui solatio utiliter consolentur: & tu mercedis tuae bonum in aeterna vita Redemptoris nostri gratia compensante recipias.

Haec quidem Gregorius intra, vel extra urbem studio pietatis exercuit: carerem Probrum religiosum abbatem cum multis pecuniis Hierosolymam destinavit: cuius instantia venerabile xenodochium constituit, & tam ibi, quam in monte Sina penes Arabiam, Dei famulis sub regimine Palladij constituit, quotidiani victus, & vestimentis copiam quamdiu vivere potuit, annuatim mittere procuravit.

Nihilominus per diversas provincias pro custodia sacrae religionis, rebulque pauperum strenue gubernandis, Ecclesiae suae viros industrios, rectores patrimoniorum assignavit. In quibus Cyprianum Diaconum patrimonij Siculi Pantaleonem notarium Syracusani, Fantium Defensorem Panormitani, Sergium Defensorem Calabritani, Romanum notarium Apuli, Benenarum Defensorem Samnitici, Anthemium Subdiaconum Neapolitani, Petrum Subdiaconum Campani, Candidum Defensorem Tusci, Urbicum Defensorem Sabini, Optatum Defensorem Nursini, Benedictum notarium Defensorem Carsolani, Felicem Subdiaconum Apiae, Castorium cathularium Ravennatis, Callorium notarium Histriani, Antonium Subdiaconum Dalmatiani, Joannem notarium Illyrici, Symmachum Defensorem Sardiniae, Bonifacium notarium Corficani, Pantaleonem notarium Liguriae, Hieronymum Defensorem Alpium Cottiarum, Hilanum notarium Germanitiani, & Candidum Presbyterum Gallicani. Haec autem prudentissimus pater Gregorius, non solum in Romana, sed & per diversas ecclesias perpetuo observanda censuit. Unde Januario Caralitano Episcopo inter caetera scribit dicens: Inducatum est nobis, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonij committentes, postmodum in rusticorum vestrorum depraedationibus, atque per hoc ex fatigationibus fuerint deprehensi, & reddere res quas indecenter retinent, habitas quasi suae ditionis, quippe vestra non suppositi curationi postponent, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est, districtè à vobis discuti convenit, atque inter eos, ecclesiaeque vestrae iustitiam causam examinari subtilius: ut quidquid in eis fuerit fraudis inventum, cum poena legibus statuta reddere compellantur. De caetero vero cavendum à fraternitate vestra est, ne saecularibus viris, atque non sub regula vestra degentibus, cuiuslibet res ecclesiae committantur, sed probatis de vestro officio clericis: in quibus sit

S. Greg. Tom. I.

quid reperiri poterit pravitate, ut in subditis emendare, quod illicite gestum fuerit, valeatis: * quo videlicet apud vos habitus sui officium magis commendat, quam excuset.

Singula ecclesiasticae iuris officia, singulis quibusque personis singulariter committi debere iubeat, alliens, quia sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita in Ecclesia corpore secundum veridicam Pauli sententiam, in uno eodemque spiritu, alij conferendum est hoc officium, alij committendum est illud: neque unquamlibet exercitate personae, uno tempore duarum rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus oculus, tibi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia, & robur corporis servat, & pulchritudinem repraesentat: ita varietas personarum per diversa nihilominus officia distributa, & fortitudinem, & venustatem sanctae Dei Ecclesiae manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio; ita nimirum noxium simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa. Hinc est, quod quibusdam ambitiosis, sicut in suis literis, quas ego studio brevitate omisi, poterit inveniri, moderationis frana frequenter imposuit. Unde Anthemio Subdiacono pro Paschasio Episcopo, qui per semetipsum sibi maior domus, & vicecedimus permanebat, inter caetera praecipit, dicens: Volumus autem, ut frater noster Paschasius & vicecedimus sibi ordinet, & majorem domus: quatenus possit, vel hoc spiritibus supervenientibus, vel causis, quae eventum, idoneus, & paratus existere. Si vero, vel negligentem eum prospicis, vel ea, quae dicimus, implere differenter: omnis clericus ejus adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligat, quorum personae ad ea, quae praediximus, valeant ordinari. Item Ravennatibus clericis, ad monasteriorum regimina importune tendentibus, restitit, Joanni Ravennati Episcopo scribens: Pervenit ad me, quod in ecclesia fraternitatis tuae aliqua loca dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula clericorum, aut etiam laicorum facta sunt: dumque hi, qui sunt in ecclesiis, fingunt se religiose vivere, monasteriis praeponi appetunt, & per eorum vitam monasteria destruantur. Neque etenim potest, & ecclesiasticis obsequiis deservire, & in monachica regula ordinatè persistere: ut ipse distinctionem monasterij teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum est, emendare festinet: quia ego nullo modo parior, ut loca sacra per clericorum ambitum destruantur. Item Mariniano Episcopo Ravennae: Dudum ad nos multorum relatione pervenerat, monasteria in Ravennae partibus constituta, omnino clericorum vestrorum dominio praegravari: ita ut occasione quasi regimini, ea quod dici grave est, velut in propria te possideant. Quibus non modicum consolentes decesserit vestro literis misimus, ut hoc emendare per omnia debuisset. Sed quoniam vita est termino citius occupatus: ne hoc onus monasterii remaneret, fraternitati vestrae eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut competimus, in hujus rei haecenus correctione cessatum est, haec ad vos iterum praediximus scripta dirigere. Hortamur ergo, ut omni mora omnique exultatione summatim, ita monasteria ipsa ab ejusmodi studeatis gravamine relevare, quatenus nullatenus in eis clericis, vel hi, qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant, nisi orandi tantummodo causa, accedendi licentiam: aut si forte ad praegenda sacra Missarum fuerint invitati mysteria. Sed ne, vel pro cuiuslibet monachi, aut abbatis promotione, onus aliquod fortasse sustineant; studendum nobis est, ut si quisquam abbatum, aut monachorum ex quocumque monasterio ad clericatus officium, vel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat, ut diximus, ulterius potestatem: ne monasteria hujusmodi occasiois velamine, ea, quae prohibemus, sustinere onerata compellantur. Haec itaque omnia vigilanti cura agenda: re jam secundo communita sanctitas vestra non differat: si post hoc negligentes vos esse, quod non credimus, sceleremus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, quia tantae necessitati servorum Dei congregationem amplius subjacere non patimur. Item Maximiano Episcopo Syracusano post aliqua: Presbyteros, Diaconos, caeterosque cuiuslibet ordinis clericos, qui in ecclesiis quoquo modo militant, abbas fieri per monasteria non permittas: sed aut omnia clericatus militia, monachis promoventur ordinibus, aut si in abbatis loco permanere decreverint, clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum unum ex his pro sui magnitudine diligenter, quis non possit eximplere ad utrumque judicetur idoneus: sicque invicem & ecclesiasticus ordo vitae monachicae, & ecclesiasticis utilitibus regula monachatus impediatur.

Qualiter sane Gregorius per procuratores ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminumissimus, per totius mundi latitudinem suae pastoralis sollicitudinis oculos circumtulit, non ab re forsitan duxerim perstringendum. Ait enim in epistola Anthemio Subdiacono: Discedenti tibi mandavimus, & postmodum praecipis discer-

* al. quos
* el. conve-
niat

LIV.
* al. singillatim
Ivo p. 6. c.
344.
Rom. 12. 6

Reg. lib. i.
ep. ii. ind.
12.

LIV.

Regi lib. 4
ep. 37.

* el. exempta
* el. exorta

Reg. lib. 2.
ep. ind. 10.

II.
S. Anton. in
Xiron. p. 2.
c. 3. 5. 9.
Reg. l. 9. ep.
24.

* el. ut

III.

LIII.

* al. Antonium
* al. Illyri-
eiani

Reg. lib. 7.
ep. 66.

* el. vestra

* al. Patriarchia

* al. adducio

Reg. l. 1. ep. 23.

* al. Abordana domo

* al. præterea

* al. ut & hac

* al. latera

* al. Scapri

Reg. l. 1. ep. 63. ind. 9.

Reg. l. 1. ep. 18. ind. 9.

* al. Barumtanæ

* al. annuum quantum

* al. &

* al. pensitam

* al. rebus

* al. extiterint

Reg. l. 1. ep. 44.

* al. deest Filimaud

* al. conspeximus

* al. modia

* al. inibi nūciet moras

Reg. l. 2. ep. 55.

Reg. l. 5. ep. 4. ind. 14.

rentibus injunxille me memini, ut curam pauperum gerentes: & si quos illic egere cognoscere, scriptis recurrentibus indicaret: & vix de paucis hæc facere curasti. Volo autem, ut Domna * Patriarchia meæ, mox ut præsentem justificationem susceperis, offeras ad calcarium puerorum, solidos quadraginta & tritici modios quadringentos: Domna Palatina relicta Ubici solidos viginti, & tritici modios trecentos: Domna Viviana relicta Felicis solidos viginti, & tritici modios trecentos, qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputentur. Summam vero pensionis sub festinatione * transmittite, & ad Paschalem diem, Domino auxiliante, occurrat. Item eidem: Insinuatum nobis est, ancillas Domini quasdam Nolana civitatis, in * Boritana domo commorantes, nimiam victus, vestitusque penuriam sustinere. Quibus ex præcepto Dei subvenire nos convenit, & inopiam earum quantum possumus, donante Domino, sublevare. * Propterea experientia tua præsentem iussione mandavimus, * ut hac præsentem nona indictione quadraginta in auro eis solidos dare debeas: & deinceps succedentibus indictionibus annuos viginti solidos ministrare, qui tuis possint rationibus imputari. Præterea Paulino presbytero monasterij sancti Erasmi, quod in latere montis * Sorapiti situm est, sed, & duobus monachis in oratorio sancti Archangelii servientibus, quod in Iucullano castro, juxta sancti Petri basilicam esse dinoscitur, binos te tantummodo solidos dare præcipimus, qui & ipsi tuis rationibus imputentur. Ita ergo fac, ut impensæ mercedis tui quoque participium fortiaris. Item eidem: Si in proximorum necessitatibus, habita compassione, benigna mente concurrimus, nostris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperimus. Palatina siquidem illustris femina continua hospitalitate insinuavit, se plurimis necessitatibus subjacere. * Propterea experientia tua præsentem auctoritate præcipimus, ut ei pro sustentatione ejus annuos solidos triginta dare disponeretur, qui tuis possint postmodum rationibus imputari. Ita ergo fac, ut & tui bene ministratæ mercedis commodum percipias, & nostra ad effectum præcepta perducas. Item Petro subdiacono: Insinuatum nobis est Matellum * Barumtanæ ecclesiam, ibidem in civitate Panormitana in monasterio sancti Adriani, in penitentiam deputatū, non solum victus necessitatem pati, sed & nuditatis vim sustinere molestiam. Pro qua re necesse habemus strenuam iussione præsentem præcipere, ut ipsi pro victu ac vestimento, stratoque ad continentiam, pueroque ejus * annuam quantum profexeris satis esse, constituas: ut inopia nuditateque ejus tali providentia possint habere consilium, & ea quæ eidem viro deputaveris, tuis postmodum possint rationibus imputari. Ita ergo fac, ut & nostram iussione impleras: & tu quoque hoc ipsum bene disponendo, hac ipsa possis participari mercede. Item eidem: Monasterium sancti Archangelii, quod in Tropicis esse constitutum, indicante præsentium portatore, victus habere necessitatem didicimus. Ideoque experientia tua diligenter cognovit, * ut si ejusdem loci monachos bene se tractare cognoveris, in quibus eos necessitatem habere manifesta veritate patuerit, eis subvenire hac auctoritate suffultus, modis omnibus festinabis, sciturus tuis esse rationibus, quidquid nostra præceptione præberis, imputandum. Sed & terrulam ecclesie nostræ vicinam sibi, quam solidum unum & trecentos milles duos * pensitam asserunt, si ita est, libellario nomine ad summam tremisillis unius habere concedere. Studij ergo tui sit hæc omnia ita complere, si, sicut diximus, ejus monachi in Dei * servitio, sicut decet, foletes * perstiterint. Item eidem: Divina præcepta nos admonent diligere proximos sicut nosmetipsos: & cum hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto magis debemus his in subsidiis necessitatum carnalium subvenire, ut eorum angustias si non ex omnibus, saltem aliquibus sustentaculis sublevemus? Quoniam ergo filium * Filimoud viri dignissimi non solum amissione vitus, sed etiam inopia victus egessitatem pati cognoscimus, necessarium duximus, in quantum possibilitas suppetit, ei præbere consilium. Propterea experientia tua præsentem iussione præcipimus, ut annis singulis viginti quatuor * modios tritici, fabæ quoque modios duodecim, & vini decimas viginti pro sustentatione vitæ debeas ministrare, quod tuis postmodum possit rationibus imputari. Ita ergo fac, ut præsentium latoi nullas de percipiendis Domini donis * moras sustineat, & tu in die Domini bene distentatæ mercedis possis percipere inveniri. Item Gregorius Cypriano diacono: Cosmas ex variis periculis necessitatibus, multis se dicit debitis obligatum, ita ut pro eis à creditoribus suis suos dicat filios detineri. Quæ res, si ita est, nos omnino commovet. Quamobrem hortamur dilectionem tuam, ut quia de rebus pauperum dandis agitur, causam ejus cum subtilitate summa perquiras: & si inveneris eum prædictis debitis veraciter ita involutum, ut non sit substantia, unde possit hæc ipsa persolvere, prædictos creditores ejus videas, & propter recolligendos filios ejus, quanta cognoveris quantitate, componas. Et quia ipse, sicut dicit, non habet unde restimat, de rebus pauperum ex præsentem nostra auctoritate persolve: sciens, quidquid illic, te providente, datum fuerit, patrimoniij nostri pensionibus esse reputandum. Idem eidem: Zeno frater & coepiscopus

A pus nos, quosdam in civitate sua alimoniarum necessitatem innotuit sustinere. Quibus quoniam, ut possibile est, aliquid desideramus ferre consilium, idcirco dilectionem tuam antedicto patri nostro mille modis tritici, aut si plus levare poterit, usque ad duo milia scriptis te dare præsentibus deputamus. Hortamur ergo, ut in his præbendis nullam moram, aut excusationem adducas: quatenus, dum tempus finit, & hinc cum Dei adjutorio sine periculo ad propria remeare, & citius necessitatem patientibus valeat subvenire. Item Gregorius Eusebio religioso abbati. Credat mihi charitas tua, quia valde contristatus sum de tristitia tua, & cetera. Propterea centum solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus quos peto, ut absque injuria suscipias. Item Gregorius Candido Defensori: Necesse est patientibus pontificale convenit adesse subsidium. Pro * quo experientia tua præsentem auctoritate præcipimus, quatenus Albino privato luminibus, filio quondam Martini coloni, singulis annis duos tremisillis sine aliqua dilatione præstare non desinat: non dubitatur, fuis hoc sine dubio rationibus imputari. Item Gregorius Fantino Defensori: Lator præsentium Cosmas Syrus in negotio, quod agebat, debitum te contraxisse perhibuit: quod & multis aliis, & lacrymis ejus attestantibus verum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat, voluit, ut creditores illius cum eo aliquid pacifcerentur: quoniam, & lex habet, quod homo liber nullatenus pro debito teneatur, si res detulerit, quæ possint eidem debito addici. Creditores ergo suos, ut assent, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est, ut à nil habente homine octoginta solidos petant: sextaginta tibi solidos per notarium tuum transmissimus, ut tui cum eidem creditoribus subtiliter loquaris, & rationem reddas, quæ filium ejus quem tenere dicuntur, secundum leges tenere non possunt. Et si potest fieri, ad aliquid minus, quam nos dedimus, contentos descendant: & quidquid de eisdem sexaginta solidis remaneret, ipsi trade, ut cum filio suo exinde vivere valeat. Sicut autem nil remanet, vel ad eandem debitum ejus summam incidere stude, ut possit sibi liberè postmodum laborare: hoc tamen solentæ age, ut, acceptis solidis, ei plenariam munitionem scripto conficiant. Item Gregorius Castorio Diacono, & chartulario Ravennæ, inter cetera: Valerianum monachum, quem emendatum in monasterio beati Joannis in Classe posito tradidisti, in eo enim monasterio sine dubio volumus permanere. Præterea ne quæ necessitatem in expensis tua experientia patiaris de rediditibus sanctæ Romanæ Ecclesie, qui illic, te providente aggregati sunt, omnes expensas tuas te facere volumus: & si quid supererit, nobis cum veneris, deferat. Item Gregorius Romano Defensori: Divinorum nos admonent eloquia præceptorum, necessitatem patientibus Ecclesiasticis præbere subsidium. Quia ergo dilectissimus filius nos, Cyprianus Diaconus, Gaudiosum Defensorem sedis nostras, qui Syracusis degere comprobatur, pauperatis assensu inopia constingit, idcirco experientia tua præsentem auctoritate mandamus, ut à præsentem secunda indictione sex solidos annis singulis ei dare non differas: ut & ille hujus remedij solatio potiarur, & tu quod dederis, tuis sine dubio noveris rationibus imputandum. Item Gregorius Libertino exprotrati: Quanta vos saculi hujus premat angustia, incognitum non habemus. Sed quia in summa tribulatione positus solus est * consolatio misericordia creatoris: in eum spem vestram ponite, ad ipsum vos tota mente convertite, qui & iuste quem vult, perfertis affligi, & confidentem in se misericorditer liberabit. Ipsi ergo gratias agite, & patienter quæcumque illata sunt sustinere. Nam recta mentis est, Deum non solum in prosperis benedicere, sed etiam in adversitatibus collaudare. In his igitur, quæ parimur, nullum contra Dominum murmur cordi vestro surripere: quia ad quid hoc creator nos, operetur, ignotum est. Forsitan enim, magnifice filii, aliquid illum in prosperis positus offendisti, unde te clementi amaritudine vult purgari. Et idcirco nec temporalis refrangat afflictio, nec rerum damnatio distrucit: quia si in adversis gratias referens, Deum tibi patientia feceris esse placabilem: & quæ amissa sunt multiplicata reddentur: & super hæc gaudia æterna præstantur. Peto autem ne injuriosum ducatis, quod viginti annuos vestitus ad pueros vestros per Romanum Defensorem scriptis præberi: quia de beati Petri Apostoli rebus, quamvis parva sint, quæ offerantur, pro magna benedictione suscipienda sunt semper: quoniam & hic vobis majora valere impendere, & apud omnipotentem Deum beneficia æterna præstare. Item Gregorius Philippo Episcopo: Suscepi Epistolam dilectionis tuæ, in quibus mihi innotescere * curasti, quod vir venerabilis Andreas presbyter, te de hac luce migraverit. De cuius creptione gavissus sum, quia ad ea quæ semper expetit, gaudia æterna pervenit. De solidis vero, qui pro faciundo xenodochio à filio nostro Probo abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc, quod deliberatum fuerat, ut fieri debuisset, immutare non potui, sed benedictionem parvulam sanctitati vestræ quinquaginta solidos transmissi.

E Longum est, nimis quoque difficile, si elemosinarum ejus salutem hujusmodi prosequar actiones, hoc breviter assero, quia

Reg. l. 2. ep. 24. ind. 10.

Reg. l. 3. ep. 28.

* al. qua re

Reg. l. 3. ep. 43.

Reg. l. 4. ep. 24.

Reg. l. 7. ep. 38. ind. 2.

Reg. l. 8. ep. 31.

* al. consolatrix

Reg. l. 15. ep. 26.

* al. curavit

LVI.

Reg. l. 4. ep. 30. * al. Evangelia

& non petentibus ultra distribuit, & omnibus sibi petentibus hilariter ministravit. Unde Elias presbytero, & abbati provincie Illaurie: Evangelia, inquit, sicut mandastis transmissimus, & post pauca: Solidos autem vobis voluimus pro necessitatibus cellae quinquaginta transmitti, quos multum esse existimantes, ex eis nobis decem donastis, ut quadraginta mitteremus. Sed ne forsitan, & hoc grave esset, alios * decem nobis ex eis adhuc dignati estis largiri. Sed quia vos valde in continentia vestra benignos invenimus: eisdem benignitati vice simili respondentes, quinquaginta transmissimus. Et ne forsitan minus esset, alios decem superaddimus. Ne vero & hoc adhuc minus esset, alios duodecim jungi fecimus. In hoc autem cognoscimus charitatem vestram, quia de nobis ita praesumitis, sicut vos praesumere debetis.

LVII. * al. longo

Item eidem Juliano: Gloria vestra scripta suscipiens legenda latus aperui, sed tristis plebs replicavi. In eis quippe dicebatur, quod pudoris causa fuerit, mihi vos ea, quae dicenda erant, tempore * multo tacuisse. Et certum est, quia minus amatur, qui adhuc erubescit. Absque modo contristatus sum, quia me à vobis comperi minus, quam æstimaveram amari. In hoc autem valde me * contremisissis si recedis causas mihi assidue providendas studiosè non requiritis. Nec debet esse verendum ei aliquid de elemosinis importune dicere, quem constat non suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. De causis itaque mercedis, apud episcopum libere agere debuisti, etiam si meum animum qualis in amore vestro existere nesciretis. Postquam enim & nos omnino gloriam vestram diligimus, & dispensationis locum in rebus, sicut scitis, pauperum tenemus: vestra, fateor, verecundia valde accusabilis fuit. Quam ideo tot verbis increpando insequor, ut hanc à corde vestro funditus repellam: & in mercedis causas magnum solatium vestrae provisionis habeam. Monasterio itaque * nostro, quod à vobis in Catanensi urbe constitutum est, per Adrianum notarium, & rectorem patrimonij, semel præcepti pagina, decem annuos solidos dari deputavimus. Quos petimus sine injuria suscipi, quia non hæc vobis nostra oblatio, sed sancti Petri Apolosolum principis benedictio offertur.

* al. contremisissis

* al. vestro

LVIII.

Sane, quia sunt nonnulli, qui ea quidem, quae habent tribuunt, sed aliena quae non habent rapere non desunt: & dum valde videri iunifici appetunt, violenter ab habentibus auferunt, quae quasi misericorditer non habentibus largiantur: duas hic Gregorij episcopi infero, quibus liberalitatis ejus innocentia mirabiliter doceatur. Ait enim in epistola Pantaleoni notario: Experientia tua, quod vel quale apud sacratissimum corpus beati Petri Apostoli jurandum præberit, memor est. Unde nos quoque securi discussionis ei causas in patrimonio partis Syracusanæ commisimus. Oportet ergo te fidem tuam, & ejusdem beati Petri Apostoli timorem semper ante oculos habere, utque ita agere, ut neque in presenti vita ab hominibus, neque ab omnipotenti Deo in extremo judicio valeas reprehendi. * Valerio siquidem chartulario nostro narrante, cognovimus, quia modum, cum quo coloni ecclesiae frumenta dare compellantur, viginti & quinque sextario in inveneris, quod omnimodo execrari sumus, atque eandem discussionis causam te tarde fecisse doluimus. Quia vero eundem modum te fregisse, & justum fecisse commemoras, gavisus sumus. Sed quia praedictus chartularius summam quoque nobis indicare studuit, quae de fraudibus, conductorum apud experientiam tuam jam de duobus terentis est collecta, sicut te studiosè fecisse, fracto injusto modo, gaudemus: quia in futuro nobis proderit: ita etiam de peccatis praeteritis cogitamus, ne si ea, quae fraudulenter conductores à rusticis abstulerunt, ad nos perveniant: peccata quae ab ipsis perpetrata sunt, ad nos trahantur. Et ideo volumus cum omni fide, omnique puritate, considerato timore omnipotentis Dei, reducta ad memoriam districtione beati Petri Apostoli, per unamquamque massam colonos patentes, & indigentes experientiam tuam describere, atque ex eis pecunias, quae in fraudibus sunt inventae, vaccas, oves, porcosque comparate, & singulis colonis pauperibus eas distribuere. Quod facere te cum consilio viri Reverendissimi Domini Joannis Episcopi, atque Adriani chartularij nostri, & rectoris volumus. Si autem necesse propter consilium fuerit, etiam filius meus dominus Julianus debet adhiberi, ita ut nullus alius hoc cognoscat, sed omnino secretum sit. Vos igitur apud vos pertractate, utrum in auro, an certe pecunias eisdem colonis pauperibus, dari eadem continentia debeat. Quidquid vero communiter fuerit, prius descriptionem, sicut praedixi, facite, & postmodum singulis juxta qualitatem suae paupertatis distribuere stude. Ego enim, sicut Magister gentium testatur, habeo omnia, & abundo, nec pecunias, sed mercedem quero. Ita ergo age, ut in die judicij de eadem causa mercedis, quae experientia tua commissa est, mihi fructum, quem feceris, ostendas. Quod si pure, & fideliter ac strenue egeris, & bicillum in filijs tuis recipies, & postmodum retributionem plenariam in aeterni judicij examine habebis.

Reg. l. 11. ep. 39.

* al. Salerio

* al. ea

Thil. 4. d

* al. recipis

LIX.

Item idem Petro subdiacono: Quod responsum tuum tunc dimissimus, Paschalis festivitatis occupationibus im-

plicari eum relaxare citius minime valuimus. Causas vero in quibus indicandum curasti, omnes subtiliter perquirentes, qualiter disposuimus, inferius agnosces. Cognovimus rusticos ecclesiae vehementer in frumentorum pretiis: gravata ut in miltura summa eis in comparatione, abundantia tempore non fervetur. Et volumus, ut juxta pretia publica in omni tempore five minis, five amplius frumenta nascantur, in ejus comparationis mensura teneatur. Frumenta autem, quae naufragio pereunt, per omnia volumus reputari: ita tamen, ut à te negligentia ad transmittendum minime fiat: ne dum transmittendi tempore negligitur, damnum ex vitio vestro generetur. Valde enim iniquum, & injustum esse perspeximus, ut à rusticis ecclesiae de sextariatis aliquid accipiantur, & ad majorem modum dare compellantur, quam in horreis ecclesiae inferuntur. Unde praesenti admonitione praecipimus, ut plus, quam decem & octo sextariorum modium nunquam à rusticis ecclesiae frumenta debeant accipiunt, si quid est, quod nave juxta consuetudinem super accipit, quod minus ipsi in * navibus arretantur. Cognovimus etiam in aliis quibus * malis ecclesiae exactionem valde injustissimam fieri, ita ut ad septuaginta * urnas, & semis, quod dici nefas est, conductores exigantur. Et adhuc neque hoc sufficit: sed insuper aliquid ex usu jam multorum annorum exiguntur. Quam rem omnino derelictam, & amputatam patrimonio funditus volumus. Sed tua experientia five in hoc, quod per libram amplius, five in aliis minutis oneribus, & quod ultra rationis aequitatem à rusticis accipitur, penset: & omnia in summam pensionis redigat, & prout vires rusticorum portant, pensionem integram, & pensant ad septuaginta vini lagenas perfolvant: & neque siliquas extra libras, neque libram majorem exigere debeant, sed per æstimationem tuam prout virtus sufficit, in summam pensionis crescat: & sic turpis exactio nequaquam fiat. Neque vero post obitum meum hæc ipsa onera, quae super pensum illata subtraximus, & in capite pensionis fecimus crescere, iterum in quolibet addantur, & inveniatur summae pensionis augeri, & onera adjectionis insuper rustici perolvere compellantur: volumus, ut securitatis libellos ita de pensionibus facias, quatenus in primis * dicas tantam pensionem unumquemque perolvere debere, inibi abjectis siliquis, oleis, vel granaticis. Quod autem ex his minutis in usum rectoris accedebat, volo, ut hoc ex praesenti justione nostra ex summa pensionis in usum tuum veniat. Ante omnia hoc te volumus sollicitè attendere, ne injuste pondera in exigendis pensionibus ponantur: sed si qua talia inveneris, frange: & nova, & recta constitue, quia & filius meus Servus Dei Diaconus jam talia invenit, quae ipsi displicerent: sed licentiam hæc immutandi non habuit. Superius ergo pondera praetercepta, & villa cibaria, nihil aliud volumus à colonis ecclesiae exigi. Praeterea cognovimus, quod prima illatio burdenis rusticos nostros vehementer angulter, ita ut prius, quam labores suos vendate valeant, compellantur tributa perolvere. Quae dum de suo, unde dare non habent, ab auctionis publicis empta accipiunt, & gravia commoda ex eodem beneficio perfolvunt. Ex qua re fit, ut dispensis gravibus coangustentur. Unde praecipimus praesenti admonitione, ut plus, quam decem & octo sextariorum nunquam exigatur: & omne, quod mutuum pro eadem causa ab extraneis accipere poterant, à tua experientia ex publico detur, & à rusticis ecclesiae paulatim, ut habuerint, accipiantur: ne, dum in tempore coangustantur, quod eis postmodum sufficere poterat, in inferendum prius compulsi, vilis vendant, & hoc eis minime sufficiat. Pervenit etiam ad nos, quod de nuptijs rusticorum immoderata commoda percipiunt. De quibus praecipimus, ut omne commodum nuptiarum unius solidi summam nullatenus excedat. Si qui sunt pauperes, etiam minus dare debent. Si qui autem divites, praefati solidi summam nullatenus transgrediantur. Quod nuptiale commodum nullatenus volumus in nostra ratione redigi, sed utilitati conductorum proficere. Cognovimus etiam, quod, quibusdam conductoribus morientibus, parentes sui non permittuntur succedere. Sed res eorum ad usum ecclesiae pertrahuntur. De qua re diffinimus, ut parentes morientium, qui in possessione ecclesiae degunt, hæc res eis succedere debeant, nec aliquid de substantia morientium subtrahatur. Si vero filios parvulos aliquis reliquerit, quousque ad aetatem talem veniant, ut substantiam suam regere valeant, personae eligantur cautes, quibus parentum eorum res tradi debeant ad custodiendum. Cognovimus etiam, quod si quis ex familia culpam fecerit, non in ipso, sed in ejus substantia vindicatur. De qua re praecipimus, ut quisquis culpam fecerit, in ipso quidem, ut dignum est, vindicetur: à commoda autem omnino abstineatur: nisi forte parum aliquid, quod in usum executoris, qui ad eum transmissus fuerit, proficere possit. Cognovimus etiam, quia quoties conductor aliquis à colonis suo iniuste abstulerit, hoc quidem à conductore extinguitur, sed ei non redditur, à quo ablatum est. De qua re praecipimus, ut quidquid violenter culibet ex familia ablatum fuerit, ipsi restituatur, cui ablatum est, & utilitati nostrae non proficiat: ne nos ipsi auctores esse violentiae vi-

* al. aggravi

* al. autem

* al. manibus

* al. manibus

* al. ternum

* al. dicas

* honoribus

* al. quando

* al. & civilia

Grat. 16. q. 4. c. 4.

Idem Grat. ubi sup.

»deamur. Præterea volumus, ut si quando eos, qui sunt in
 »obsequio expectentur tuæ, in aliquibus causis, quæ sunt
 »extra patrimonium, transmittis; parva quidem ex eis com-
 »moda accipiant, sed tamen ita in eorum utilitatem pro-
 »ficiant, ut nulla sibi exinde lucri commoda sub specie no-
 »stræ utilitatis requirant: quia nos sacculum ecclesiæ ex lu-
 »cris turpibus nolumus inquinari. Jubemus etiam, ut hoc
 »experientia tua summo modo custodias, ut per commodum
 »conductores in massis ecclesiæ nunquam fiant: ne dum
 »commodum queritur, conductores frequenter immuten-
 »tur. Ex qua mutatione quid aliud agitur, nisi ut eccle-
 »siastica prædia nunquam colantur? Sed & ipsa etiam li-
 »bellatica, prout summa pensionis fuerit, moderentur. Res,
 »cellas, & cellaria non plus de massis ecclesiæ te accipere
 »volumus, nisi quantum consuetudo est. Tua autem, quæ
 »comparati iustissimè, ab extraneis comparentur. Pervenit
 »autem ad nos tres libras auri Petro conductori de Subpa-
 »triana iniuste ablatas: de qua causa Fantinum Defensorem
 »subtiliter require: & si manifestè, iniuste, & incompeten-
 »ter ablatæ sunt, sine aliqua tarditate restituere. Cognovi-
 »mus etiam rusticos burdationem, quam jam ab eis exactam
 »Theodosius minime persolverat, iterum dedisse: ita & in
 »duplo exacti sunt. Quod ideo factum est, quia ejus sub-
 »stantia ad debitum ecclesiæ non sufficiebat. Sed quoniam
 »per filium nostrum servum Dei Diaconum edocti sumus,
 »quod ex rebus substantiæ ejus possit hoc ipsum damnum
 »sufficenter refarciri, volumus quingentos septem solidos
 »eisdem rusticis sine aliqua immutatione restituere in duplo
 »videantur exacti. Si autem supra damnum rusticorum, es-
 »tiam quadraginta solidi de rebus Theodosij remanent quos
 »& apud te diceis habere, volumus, ut filia ejus reddantur
 »aut res suas, quas in pignore dederat, recipere debeat. Cui
 »etiam bacila patris sui restitui volumus. * Campanius
 »gloriosus magister militum, duodecim solidos annuos Joan-
 »ni notario suo reliquerat ex massa Varoniana: quos dare
 »te annis singulis sine aliqua * diminutione precipimus ne-
 »pti Eupli conductoris, quamvis omne mobile ejusdem Eu-
 »pli perceperit, exceptis dumtaxat solidis. Dare etiam de
 »solidis illius te volumus solidos vigintiquinque. * Suppo-
 »sitorium aliquod argenteum pro uno solidio dicitur esse
 »appositum, & calix pro sex solidis dicitur esse appositus.
 »Interrogato Dominico secretario, vel aliis, qui scire pos-
 »sunt, debitum recipere, & vascula præfata restitue. Agimus
 »autem gratias sollicitudini tuæ, quia de causa fratris mei
 »præcepti tibi, ut argentum illius retransmittere debuisses:
 »& sic oblivioni mandasti, ac si tibi aliquid ab extremo
 »mancipio tuo diceretur. Quod jam, vel modo non expe-
 »rientia, sed negligentia tua studeat implere: vel quidquid
 »ejus apud Antoninum fuisse cognoveris, sub omni veloci-
 »tate retransmitte. De causa Salpingi Judæi epistola aliqua
 »est inventa, quam tibi fecimus transmitti, ut eam relegens,
 »& subtiliter causam ejus, vel viduæ cuiusdam, quæ in
 »eodem negotio dicitur implicata, cognoscens, de quin-
 »quaginta uno solidis, * qui reddi non possunt, sicut ju-
 »stum tibi visum fuerit, responsum facias, ita ut res alienæ
 »iniuste nullo modo * credimur deffraudentur. Antoni-
 »no medietas legati sui data est, medietas redimetur: quam
 »medietatem ex communi substantia ei volumus adimple-
 »ri: & non solum ei, sed etiam defensoribus, & peregre-
 »nis, quibus legati titulo aliquid dereliquit, & familiaribus
 »egatum persolvi volumus: quod tamen ad nos pertinet.
 »Collecta ergo ratione pro nostra parte, id est, pro novem
 »unciis persolve. De solidis ecclesiæ * Canusine volumus,
 »ut aliquid clericis ejusdem ecclesiæ largiaris, quatenus, &
 »ij, qui nunc inopiam patiuntur, sustentationem aliquam ha-
 »beant: & si illic Deus voluerit ordinari episcopus, habeat
 »unde subsistat. De lapsis sacerdotibus, vel quolibet ex cle-
 »ricis obsequare te volumus, ut in rebus eorum nulla conta-
 »minatione misceris, sed pauperima regulam monasteria
 »require, quæ secundum Deum vivere sciunt: & in eisdem
 »monasteriis ad penitentiam lapsos trade, & res lapsorum
 »in eo loco proficiat, in quo agere penitentiam traduntur:
 »quatenus ipsi ex rebus eorum subsidium habeant, qui de
 »correctione eorum sollicitudinem gerunt. Si vero paren-
 »tes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita autem
 »ut eorum stipendium, qui in penitentiam dati fuerint, suf-
 »ficienter debeat procurari. Si qui vero ex familia ecclesia-
 »stica Sacerdotes vel Ierite, vel Monachi, vel Clerici, vel
 »quilibet alij lapsi fuerint, dari eos in penitentiam solu-
 »mus, sed res eorum ecclesiastico juri non subtrahantur: ut
 »tamen sum accipiant, unde ad penitentiam subsistant: ne
 »si nudentur, locis, in quibus dati fuerint, onerosi sint. Si
 »quos parentes in possessione habent, ipsi res eorum traden-
 »da sunt ut ab ipsis * juri Ecclesiæ conserventur. Ante trien-
 »nium Subdiaconi omnium ecclesiarum Sicilia prohibiti
 »fuerant, ut more Romanæ Ecclesiæ suis uxoris nullate-
 »nus miscerentur. Quod mihi durum atque incompetens vi-
 »detur, ut qui usum ejusdem continentie non invenit, neque
 »castitatem ante proposuit, compellatur à sua uxore sepa-
 »rari, atque per hoc, quod abest, detentus cadat. Unde vi-
 »detur mihi, ut à præfenti die Episcopus omnibus dicatur,
 »ut nullum facere Subdiaconum præsumant, nisi qui se vi-
 »cturum castè promiserit, quatenus & præterita, quæ pro-

A
 »posito mentis appetita non sunt, violenter non exigantur,
 »& futura eatur caveantur. Qui vero post eandem prohi-
 »bitionem, quæ ante triennium facta est, continenter cum
 »suis conjugibus vixerint, laudandi atque remunerandi sunt,
 »& ut in bono suo permancant, exhortandi. Eos autem qui
 »post prohibitionem factam se à suis uxoris continere no-
 »luerunt, pervenire ad factum ordinem nolumus: quia nullus
 »debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus casti-
 »tatis ante susceptum ministerium fuerit approbata. Li-
 »berato negotiorum, quise Ecclesiæ commendavit, qui ha-
 »bitat in massa Cinciana, annuam continentiam à te volumus
 »fieri. Cujus continentie summam ipse aestima, qualis esse
 »debeat, ut renunciata nobis, in tuis rationibus possit impu-
 »tari. De præfenti vero indictione jam à filio nostro Se-
 »vero Diacono percepti, quod Fantinum Defensorem, Joan-
 »nes quidam monachus moriens in sex uncias hæredem dimi-
 »sit. Cui hoc quidem quod dimissum est tractat, sed * contem-
 »te cum, ut hoc facere ulterius non præsumat: sed pro labore
 »suo itame, quod accipiat, ut ei vacuum labor suus esse non
 »debeat: & hoc meminerit, ut qui ecclesiæ stipendiis subsistit
 »ad lucra propria non anhelat. Si quid vero sine peccato, &
 »sine appetitu concupiscitur, per eos, qui causas ecclesiæ
 »agunt, ad ecclesiam venerit, dignum est, ut ipsi vacui ex la-
 »bore suo esse non debeant, sed nostro serventur iudicio, qua-
 »liter debeant remunerari. De argento Rusticorum causam
 »subtiliter require, & quæ tibi iustum videtur exequere,
 »Alexandrum virum magnificum admone, ut causam suam
 »cum sancta Ecclesia * dicere debeat. Quod si forte facere
 »neglexerit, eandem causam cum timore Dei, honestate
 »servata, ut potes, exequere. In qua vero etiam largiri ali-
 »quid te volumus: & si potest fieri, quod aliis dandum est, ipsi
 »relaxetur, dummodo causam, quam nobiscum habet, persol-
 »veat. Donationem ancillæ Dei, quæ lapsa est, & in mo-
 »nasterio * præfata data, omni postposita tarditate restituere:
 »quatenus ipse locus, ut superius dixi, rerum ejus stipendia
 »habeat, qui ejus olivæ labores portat. Sed & quodquid
 »ab aliis ex ejus substantia tenetur, recollige, & monasterio
 »præfato trade. Pensiones è xenodochiis de via nova, quan-
 »tas tibi indicasti, * quia apud te habes, nobis dirigere.
 »Actionario autem, quem in eodem patrimonio deputasti,
 »prout tibi videtur, ei aliquid largire. De ancilla Dei
 »quæ cum Theodosio fuit, extranea nomine, videtur mihi
 »ut ei continentiam facias, si utile conspicis: aut certe do-
 »nationem, quæ fecit, reddas. Domum monasterij quem An-
 »tonius datus triginta solidis, monasterio tulit. Receptis so-
 »lidis, omni postposita tarditate, restituere. Annulis onychi-
 »nas, requisita subtiliter veritate restituere, quas per por-
 »torem præfatum retransisti. * Sarminium, si vacat, &
 »occupatus apud te non est, ad nos dirigere. Felix conductore
 »domnæ Campanæ, quem liberum reliquerat, aut quæ indite
 »cursu esse julierat, dixit tibi à Maximo subdiacono septu-
 »aginta duos solidos * abatos: pro quibus dandis asseruit, quæ
 »omnes res suas, quas in Sicilia habuit, vel * vendidit, vel
 »apposuit. Sed scholastici dixerunt, quia de fraudibus in-
 »dificulis esse non potest, dum tamen ad nos de Campania
 »reverteretur, facta tempestate, motuus est. Cujus te vo-
 »lumus uxorem, & filios require: & quidquid, vel appo-
 »suerat, vel venderat, apposita absolute de venditis pretium
 »restituere: & insuper eis aliquid alimentum præbere, quia Ma-
 »ximus Siciliam miserat, & ibi ei quæ * assererat, abstu-
 »lerat. Cognosce ergo, quæ ablata sunt, & uxori filisque ejus
 »sine aliqua mora restituere. Hac omnia sollicitè relege: om-
 »nemque illam familiaritatem tuam negligentiam postpone.
 »Scripta mea ad rusticos, quæ dixi, per omnes massas facere
 »relegi, ut sciant, quid contra violentias suas ex auctoritate
 »nostra defendere debeant: quæque vel authentica, vel ex ma-
 »plaria eorum dentur. Vide, ut omnia absque immutatione
 »custodias: quia de his, quæ tibi pro servanda justitia scribo,
 »ego absolvor: * & tu si negligis, obligaris. Terribilem
 »iudicem venientem considera, & de adventu illius nunc
 »tua consideratio contremiscat: ne tunc sine causa jam ti-
 »meat, cum coram illo caelum & terra tremuerint. Audisti
 »quid volo: vide, quid agas.

E
 »Hactenus de Gregorianæ liberalitatis innocentia me re-
 »tulisse sufficiat: ceterum, quia famis tempore, ut videlicet
 »haberet, unde Christi pauperibus subveniret, frumenta com-
 »parare studebat, nullo modo prætermittam. Ait enim in
 »alia epistola eisdem Petro subdiacono inter cætera: Quin-
 »quaginta auri libris nova frumenta ab extraneis compara-
 »ta, & in Sicilia in locis, in quibus non pereant, reponere: ut
 »mensis Februarii illuc naves, quantas possimus, dirigamus,
 »ut eadem ad nos frumenta deferantur. Sed & si nos trans-
 »mittere cellamus, ipse naves provide, & ad nos auxiliare.
 »Domino hac eadem frumenta Februarii mensis transmitten-
 »te, exceptis dumtaxat frumentis, quæ nunc mensis Septem-
 »bris, vel Octobris juxta consuetudinem transmitti præsto-
 »lamur. Ita ergo nos experientia faciat, ut sine alicujus ve-
 »xatione coloni ecclesiastici frumenta congregentur: quia
 »tam hic parva natiuitas fuit, ut, nisi, auxiliante Deo, de
 »Sicilia frumenta congregentur, fames vehementer immi-
 »neat.

Hujus liberalitatis multitudinem quidam emirantur,
 »vir magna virtutis, qui nihil in mundo possidebat præter

* al. Campa-
 »niamus vel
 »Campanius
 * al. dubita-
 »tione
 * al. Suppo-
 »sitorium
 * al. quibus
 »redimi no-
 »toris
 * al. Canosiz
 Grat. dist. 32
 »cap. 1.
 * al. viti. el.
 »iura
 Grat. dist. 28
 »c. 1.

* al. per con-
 »tente
 * al. ducere
 * al. decide-
 »re
 * al. mona-
 »stio
 * al. q. 443
 * al. Satua-
 »nium
 * al. rulos
 * al. venun-
 »davit
 * al. asser-
 »bat
 LIX.
 Reg lib. 1.
 »ep. 70.
 * al. intan-
 »tum
 LX.

unam gattam, quam blandiens crebro, quasi cohabitricem in suis gremiis refovebat, cognoscens, oralle fertur ad Dominum, ut sibi ostendere dignaretur, quam futura remerationis mansionem sperare debuisset, qui pro illius amore seculum delensum, nil ex ejus divitiis possideret. Cumque nocte quadam dormiret, cognoscit sibi revelatum fuisse, ut cum Gregorio Romano Pontifice mansionem sibi preparandam sperare debuisset. At ille fortiter ingemiscens, parum sibi profuisse voluntariam rerum inopiam, tantaque suae remotionis jejunia putabat, si cum eo mansionem reciperet, qui tantis mundialibus divitiis redundaret. Cum vero Gregorianas divitiis suae paupertati die nocteque suspirando conferret, alia nocte quiescens, audivit sibi Dominum in somnis dicentem: Quando divitem non possessio divitiarum faciat, sed cupido: cur audes paupertatem tuam Gregorij divitiis comparare, qui magis illam gattam quam habes, quotidie palpando, nullique conferendo, diligere comprobaris, quam ille, qui tantas divitiis non amando, sed contemnendo, cunctisque liberaliter largiendo, dispergit? Ita solitarius increpatus Deo gratias retulit: & qui meritum suum decrevisse putaverat, si Gregorio conferretur, orare vehementius coepit, ut cum eo mansionem, quandoque percipere mereretur. Sed istius jam secundi libri finis adveniat, ut, quae factura sunt, auxiliante Domino, tertius prosequatur.

CAPITA TERTII LIBRI.

- Q**uibus Gregorius studiis commissam sibi regebat ecclesiam. Caput primum.
- Quantis auctoritatibus contra simoniacam & Neophytorum haereses dimicavit. cap. ij.
- Pro eisdem fieri synodum iussit. cap. iij.
- Contra easdem totis viribus non pugnavit, cum Simone mago portionem habituros praeiit. cap. liij.
- Quam sapienter etiam pastellaticum pro usu pallii, vel consecratione Pontificis, dari sive accipi prohibuerit. cap. v.
- Tria genera simoniacae dationis notavit. cap. vj.
- In ordinandis Episcopatibus, neque Cardinalibus ecclesia sua, neque monachi pepererit. cap. vij.
- Violenter neminem omnino promovit. cap. viij.
- Violenter promovit, in summum gradum reduxit. cap. ix.
- Ab alio calumniosè detectos in ordines suos restituit. cap. x.
- Cardinalem in forensibus parochiis promotus ad cardinem revocavit. cap. xj.
- Vndecumque meliores eligere potuerat, Episcopos consecrabat, & quanta districtione consecrandos examinaret. cap. xij.
- Etiam alterius diocesis Episcopos ad regendas suae diocesis ecclesias in virabat. cap. xij.
- Quomodo episcopatum sedes unierit. cap. xliij.
- Vacantes episcopos, vacantibus inordinavit ecclesiis. cap. xv.
- Inbronitatis episcopos expulsos praesules iunxit. cap. xvj.
- Sedum loca mutavit. cap. xvij.
- Nulla occasione pontificem ab una in aliam ecclesiam, aut mutavit, aut mutari permisit. cap. xvij.
- Alterius parochianum sibi Cardinalem sacravit. cap. xix.
- Qualiter alterius ecclesia clericos, alius inordinari permisit. cap. xx.
- Nunquam prioribus, clericis posterius ordinatos praetulit. cap. xxj.
- Qualiter defunctorum episcoporum, ecclesias vicinis visitatoribus committit. cap. xxij.
- Pro inventario faciundo, nihil accipiendum decrevit. cap. xxij.
- Constitutio dationum, vel xeniorum repulit. cap. xxiv.
- Episcopos ad urbem Romanam, nisi semel in quinquennio venire statuit. cap. xxv.
- Etiam rerum pretia suscipere recusavit. cap. xxvj.
- Suffraganeos suos episcopos necessaria prerogavit. cap. xxvij.
- Quam curiose ab episcopo sanctitatem, sapientiam, & liberalitatem querebat. cap. xxvij.
- Marinianum episcopum pro avaritia notat. cap. xxix.
- Serenum episcopum, pro contractis imaginibus arguit. cap. xxx.
- Ianuarium episcopum suas invidiam vindicantem dederit. cap. xxxj.
- Eundem pro exaratione mensis exasperat. cap. xxxij.
- Desiderium episcopum pro lectione librorum gentium corripit. cap. xxxij.
- Natalem episcopum de negligentia simulque conviviis reprehendit. cap. xxxiv.
- Quam sacratissime eundem propriis assertionibus obligat. cap. xxxv.
- Episcopos ab ecclesia sua deesse vetuit. cap. xxxvj.
- Episcopos per diversa loca non vagari censuit. cap. xxxvj.
- Lapsum propria amica non dubitavit memoria commendare. cap. xxxvij.
- Italianum episcopum, pro femina, qua religiosum habi-

- A** tum mutaverat, arguit. cap. xxxix.
- Sergium Defensorem pro negligentia reprehendit. cap. xl.
- Paschasium episcopum pro fabrica navis, & sui utilitate compescuit. cap. xli.
- Campanorum Episcoporum, & Victoris Panormitani negligentias increpat. cap. xliij.
- Quam moderatè Andream Episcopum, pro concubina dimittit. cap. xliij.
- A praedis consiliariis abstinendum censuit. cap. xliij.
- Lapsos, vel criminosos ab episcoporum familiaritate repulit. cap. xlv.
- Restringendam praepositorum iram, & unius culpam alii non esse nocivam statuit. cap. xlvj.
- Liberos homines verberari, vel includi vetuit. cap. xlvij.
- Qualiter iudicum vitia redarguens publicavit. cap. xlvij.
- Instigante diabolo iudices contra eum savierrunt. cap. xlix.
- Mauritio Imperatori, pessimam legem ferenti, viriliter contradicit. cap. l.
- De hypocrisis Ioannis Constantinopolitani episcopi se universalem sententia. cap. lj.
- Augustales litteras pro eo supplicantes redarguit. cap. liij.
- Tempora Mauriti, moresque deturpat. cap. liij.
- Superbiam hypocrisis sapienter enervat. cap. liij.
- Constantiam suam demonstrans, asserit se pro Imperatore fidem nullatenus perditurum. cap. lv.
- Quamobrem postulatam reliquias Imperatrici non dederit. cap. lvj.
- Vsq; ad illa tempora Romanus Pontifex pro reliquiis brandeum consecravit. cap. lvij.
- Quantis miraculis vestes sancti Ioannis claraverint. cap. lvij.
- Quid sit de eiusdem vestibus sentiendum. cap. lix.
- Gregorius pestem universalis nominis, a totius Ecclesia universitate repulit. cap. lx.

S. GREGORII PAPAE
VITAE.
LIBER TERTIUS.

Quo exponitur, quemadmodum S. Gregorius vita doctrina responderit.

LIBER venerabilis Papa Gregorius commissam sibi divinitus Ecclesiam studijs efficaciter gubernabat. Jam Ligures, Venetos, Iberos, aliosque a schismate sub libello confessos, Chalcedonensem synodum venerari compellens, ad unitatem sanctae Ecclesiae revocarat. Jam Barbaricos, Sarcos, & Campanae rusticos tam praedicationibus, quam verberibus emendatos, a paganizandi vanitate removerat. Jam Donatistarum haeresim penes Africam, Manichaeorum penes Siciliam, Arianorum penes Hispaniam, Agnoetarum vero penes Alexandriam, scriptorum suorum validissimis auctoritatibus, importunitissimisque legationibus, Domino suffragante, a corpore totius sanctae matris Ecclesiae sequestrarat. Sola penes Galliam Neophytorum haeresis, quot simoniacis muneribus, quasi tot radicibus pullulans, longè lateque proterius excreverat, & manabat. Contra quam venerabilis Pater apud Brunichildem reginam, Theodoricum quoque, & Theodobertum Francorum reges, fortiter expugnavit: donec, collecta generali synodo, hanc sub anathemate damnandam penitus impetraret. Nec antè, Syagrio Episcopo Augustudunensi, regina & regibus, multis precibus, flagrantibus, pallium dedit, quam praesente Cyriaco suo abbate, ipsi, quod de propellendis haeresibus moniti fuerant, adimplerent. Nam pro his Brunichildi reginae inter cetera scribit, dicens: Sacerdotale officium in tantam illic, sicut didicimus, ambitionem perductum est, ut sacerdotese subitò, quod grave nimis est, ex laicis ordinentur. Sed quid e illi acturi, quid populo praestaturi sunt, qui non ad utilitatè, sed fieri ad honorem, Episcopi concupiscunt? Hi ergo, qui necdum, quod docere debeant, didicerunt, quid aliud agunt, nisi, ut paucorum proventus illicitus, fiat multis interventus, & in confusionem Ecclesiasticae moderationis oblectantur deducantur? Quippe ubi nullus regularis ordo servatur. Nam qui ad ejus regimen improvidus, vel precipitatus accedit, qua admonitione subiectos edificet, cujus exemplum non rationem docuit, sed errorem? Pudet profectò, pudet aliis imperare, quod ipse nescit custodire. Nec illud quidem, quod simili emendatione talendum est, praeterimus: sed omnino execrabile. & esse gravissimum detestatur, eò, quod sacri illic ordines per simoniacam haeresim, qua prima contra Ecclesiam orta est, & districtae maledictione damnata est, conferantur. Hinc ergo agitur, ut sacerdotis dignitas in despectu, & sanctus sit honor in crimine. Perit utique reverentia, admittitur disciplina: quia, qui culpas, debuit emendare, committit, & nefaria ambi-

CAP. I.
Reg. l. 7.
Ind. 2, ep. 155
Gtat. dist. 62
cap. 1.

»tione honorabilis sacerdotij ducitur in depravationem cen-
 »stura Nam quis denuo veneretur, quod venditur? Aut quis
 »non vile putet esse, quod emitur? Unde valde contristat, &
 »terre illius condoleo: quia dum Spiritum sanctum, quem
 »per manus impositionem omnipotens Deus hominibus lar-
 »git dignatur, divino munere habere despiciunt, sed præmiis
 »alleguntur; sacerdotium illic subsistere diu, non abitor.
 »Nam ubi dona supernæ gratiæ venalia judicantur, ad Dei
 »servitium non vita queritur: sed magis contra Deum pe-
 »cunia venerantur.

II.
 Idem de eisdem Theodorico, & Theodeberto regibus
 »Francorum post aliqua: Fertur Simoniaca hæresis, quæ
 »prima contra Dei Ecclesiam, diabolica plantatione subie-
 »psit, & in ipso ortu suo, * zelo apostolice ultionis percussa
 »atque damnata est, in regni vestri finibus dominaricum in
 »sacerdotibus fides sit eligenda cum vita: * quæ si deest, fides
 »meritum non habet, beato Jacobo attestatur, qui ait: *Fides
 »sine operibus, mortua est.* Quæ enim opera esse valeant sa-
 »cerdotis, qui honorem tanti sacramenti convincitur obti-
 »nere per præmium? Ex qua re agitur, ut ipsi quoque,
 »qui sacros ordines appetunt, non vitam corrigere non mo-
 »res componere studeant: sed divitias, quibus facer honor
 »venitur, congregare satagent. Hinc fit etiam, ut infantes,
 »& pauperes à sacris ordinibus prohiberi, despectique * resi-
 »liant: & dum innocentia pauperis diffidat, dubium non est,
 »quòd præmium illic delicta commendat: quia ubi aurum
 »placet, ibi & vitium Hinc igitur non solum in ordinato-
 »ris, & ordinati animam letale vulnus infigitur, verum etiam
 »excellentia vestra regnum, episcoporum vestrorum cul-
 »pâ, quorum magis intercessionibus juvari debuerat, prægra-
 »vatur. Sic enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actio-
 »nis merita, sed præmiorum copia suffragatur: restat, ut
 »nihil sibi in honores ecclesiasticos gravitas, nihil defendat
 »industria, sed totum auri profanus amor obtineat: & dum
 »vita honore munerantur, in locum uloris is, qui fortasse
 »fuerat ulciscendus, adducitur: atque hinc facer, dotes non
 »proficere, sed perire potius indicantur. Vulnerato namque
 »paltore, quis curandis oculibus adhibeat medicinam? Aut
 »quando populum orationis clypeo mœatur, qui jaculis se
 »hostium feriendum exponit? Aut qualem de se fructum
 »producurus est, cujus gravi peste radix infecta est? Major
 »sergo * mœtenda est illis locis fore calamitas, ubi tales in-
 »tercessores ad locum regimini adducuntur, qui Dei in se
 »magis itacundiam provocent, quàm per semetipsos populis
 »placare debuerant. Nec hoc quoque malum sollicitudo no-
 »stra patitur negligenter omittere, quòd quidam instanti
 »gloria inanis electi, ex laico repente habitu, sacerdotij ho-
 »norem arripiunt: & quod dicere pudet, & tacere grave est,
 »regendi, rectoris, & qui docendi sunt, doctores nec erubel-
 »cant videri nec metuunt. Ducatum animarum impudenter
 »assument, quibus via omnis ignota ductoris est: & quò vel
 »ipsi gradientur, ignari sunt. Quod quàm pravum, quam-
 »vis sit temerarium, sacrali etiam ordine, & disciplina mis-
 »stratur. Nam dum dux exercitus non nisi labore, & solli-
 »citudine expertus eligitur: quales animarum duces esse
 »debeant, qui episcopatus culmen immatura cipiunt festi-
 »natione conscendere? Hujus saltem rei se comparatione
 »confiderent, & aggredi repente inexpectos labores timeant,
 »ne cæca honoris ambitio, & ipsi in peccatam sit, & aliis pes-
 »tiferam erroris semina janciant: quippe qui non didicere,
 »quòd ipsi doceant. Proinde paterno salutantes effectu, peti-
 »mus præcellentissimi filij, ut hoc tam detestabile malum de
 »regni vestri studiatibus * prohibere, & nulla apud vos
 »excusatio, nulla contra animam vestram suggestio locum
 »inveniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod
 »potest corrigere, negligit emendare. Item pro eisdem hæ-
 »retibus Syagrio, episcopo Angultudunensi, & aliis episcopis:
 »Nuncio apud * nos olim discurrente, vulgatum est, quòd in
 »Galliarum partibus sacri ordines per simoniacam hæresim
 »conferantur. Et vehementi tædio mæoris affectatur, si in
 »ecclesiasticis officiis quemquam habet locum pecunia, &
 »sit faculare, quod sacrum est. Quicumque ergo hoc pretij
 »in dote datione percipere, sacerdos non esse, sed dici tantum.
 »modo, inaniter concupiscit. Quid scilicet quid per hoc aliud
 »agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de
 »moribus, nulla sit de vita discussio, sed ille solummodo di-
 »gnus, qui dare pretium suffecerit, æstimetur? Ex qua re si
 »recti libraminis examinatione pensetur, dum improbe ad
 »inanem gloriam locum festinat utilitatis arripere, eo ipso
 »magis, quòd honorem querit, indignus est. Sicut autem
 »is, qui invitatus renuit, quæstus refugit sacris est altaribus
 »admovendus: sic, qui ultro ambit vel * impotente se inge-
 »rit, est proculdubio repellendus. Nam, qui sic nititur ad
 »altiora conscendere, quid aliud agit nisi, ut crescendo de-
 »crescat, & ascendendo extendis, interitis * ad profunda
 »descendat? Itaque fratres charissimi, in sacerdotibus ordi-
 »nandis sinceritas vigeat, sit simplex sine venalitate consen-
 »sus, pura præferatur electio: ut ad summam sacerdotij non
 »suffragio venditorum provectus, sed Dei credatur esse
 »iudicio. Nam quia grave omnino sit facinus, Dei do-
 »num, vel precio comparare, vel vendere, evangelica est te-
 »stis auctoritas. Templum enim Dominus, & Redemptor
 »noster in cellis, cathedras vendentium columbas everit.

A Quid aliud est columbas vendere, nisi pretium de manus
 »impositione percipere, & sanctum Spiritum, quem omnipo-
 »tens Deus hominibus tribuit, venditare? Quorum paten-
 »dotium ante Dei oculos cadere, cathedarum utique facen-
 »ter everfione signatum est: & tamen exent adhuc nequitia
 »pravitatis vires suas. Nam cogit vendere, quos decept, ut
 »emerent. Et dum non attenditur, quod divina voce præci-
 »pitur: *Gratis accepistis, gratis date:* agitur, ut crescat, &
 »geminata fiat in uno eodemque delicto conditio ementis, sci-
 »licet, & vendentis. Et cum liqueat hæresim ante om-
 »nes tædace pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apo-
 »stolica esse detestatione damnatam: cur non caveatur, curæ
 »non prædeditur, quia benedictio illi in maledictionem con-
 »vertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur? Plenum
 »que igitur adversarius animarum, dum non potest in his, ce
 »quæ ad faciem sunt prava, surripere, callidè specie quasi
 »pietatis injecta, nititur supplantare: suadetque forsitan debe-
 »re ab habentibus accipi, ut sic, quod possit non habentibus
 »erogari, dummodo, ut fit venena mortifera elemosyna
 »celata obumbratione transfundat. Nam nec venator face-
 »ram, nec avem aucups deciperet, vel piscem piscator ca-
 »peret, si aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille ha-
 »mum etcâ absconditum non haberet. Omnino ergo metu-
 »da, & cavenda est hostis astutia, ne quos aperta nequit tentat-
 »ione subvertet, latente telo sævis valeat trucidare. Neque
 »enim elemosyna reputanda est, si pauperibus dispenditur,
 »quod ex illicitis rebus accipitur: quia qui hac intentione ma-
 »lè accipit, ut quasi benedictio sentiat, gravatur potius, quàm ju-
 »vatur. Elemosyna Redemptoris nostri oculis illa placet, ce
 »quæ de non illicitis rebus, & iniquitate congeritur, sed quæ
 »de rebus concessis, bene acquisitis impenditur. Unde etiam
 »illud certum est, quia & si monasteria, aut Xenodochia, vel
 »quid aliud de pecunia quæ pro factis ordinibus datur, conse-
 »struatur, mercedi non proficit: quoniam dum perverfus, & ce
 »emptor honoris in locum transmittitur, & alios ad sui simi-
 »litudinem sub commodi datione constituit: plura malè or-
 »dinando destruit, quàm ille potest adificare, qui ab eo pe-
 »cuniam ordinationis accipit. Ne ergo sub obtentu elec-
 »mosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè
 »sacra scriptura nos prohibet, dicens: *Hostia impiorum
 »abominata Domino, quæ offeruntur ex seelere.* Quia
 »quid enim in Dei sacrificio ex seelere offeritur, omnipoten-
 »tis Dei itacundiam non placat, sed iritat. Hinc rursus scri-
 »ptum est: *Honora Dominum de cuius iustis laboribus.* Quia
 »ergo malè tollit, ut quasi bene præbeat: constat sine dubio, ce
 »quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomo-
 »nem dicitur: *Qui offert sacrificium de substantia pauperis, ce
 »ne si viderit filium in conspectu patris.* Quantum autem
 »dolor patris fit, perpendamus, si in ejus conspectu filius vice-
 »timetur: & hinc facillè cognoscimus, * quantum apud Deum
 »dolor exasperat quando ei sacrificium ex rapina tributur. Ce
 »Nimis ergo declinandum est, dilectissimi fratres, sub obten-
 »tu elemosynæ, peccata simoniacæ hæreses perpetrare ce
 »Nam aliud est, propter peccata elemosynas facere, aliud ce
 »propter elemosynas peccata committere. Hoc quoque ce
 »ad nos pervenisse, non dissimili dignum detestatione com-
 »plectimur, quòd quidam desiderio honoris * inflammati, de ce
 »Cunctis episcopis, consulantur, & sunt repente ex laicis fa-
 »cerdotes, atque inverecundè religiosi præpositi ducatum ce
 »arripiunt, qui necesse adhuc milites didicerunt. Quid pu- ce
 »tamus, quod isti subjectis præstantur sunt, qui antequam ce
 »discipulus limen attingant, tenere locum magistrj none ce
 »formidant: Quæ de re necesse est, ut quamvis inculpati quis ce
 »que sit meriti, aut tamen per * distinctos ordines ecclesia ce
 »sticis exerceatur officiis. Videat, quod in iterum, difcat, quod ce
 »doceat: informetur, quod teneat, ut postea non debeat et ce
 »rate qui eligitur viam erranti demonstrare. Diu ergo re ce
 »ligiosa meditatione * poliat, ut placeat, & sic lucernas ce
 »super candelabrum posita luceat, ut adversa ventorum visi ce
 »irruens conceptam eruditionis flammam non extinguat, sed ce
 »augeat. Nam cum scriptum sit, ut prius, quis probetur, ce
 »et sic ministrer: multo amplius ante probandus est, qui po- ce
 »puli intercessor assumitur, ne fiant causa ruinæ populis, ce
 »sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla ce
 »potest esse defensio: quia cunctis liquidò notum est, quæ sit ce
 »in hujus rei diligentia sancti * egregij sollicitudo doctoris, ce
 »qui neophytum ad ordines veter sacros accedere. Sicut an- ce
 »tem tuac neophytus dicebatur, qui initio in sancta fide ce
 »erat eruditione plantatus: sic modò neophytus habendus est, ce
 »qui repente in religionis habitu plantatus ad ambiendos ho- ce
 »nores sacros irreperit. Ordinare ergo ad ordines ascen- ce
 »dendum est. Nam casum appetit, qui ad summam loci fasti- ce
 »gia, postpositis gradibus, per abrupta querit ascensum. ce
 »Et cum idem Apostolus doceat inter alia facit ordinis infir- ce
 »ruta discipulum, manum non esse cuiquam citius imponen- ce
 »dam: quid hoc celerius, quidve præcipitatis, quàm, ut exo- ce
 »riatur: à summitate principium, & antè quàm esse incipiat ce
 »discipulus, sit magister? Quisquis igitur sacerdotium non ce
 »ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci desiderat, ce
 »prius vires suas cum eo, quod est futurus, onere metiatur: ce
 »ut & impar abstineat, & ad id cum metu etiam, qui se iusti ce
 »cere existimat accedat. Ab re autem non facimus, si ad ar- ce
 »gumentum rationabile, usum rerum irrationabilium collige- ce
 »gamus.

Matr. 10. a
 Grat. 1. q. 1.
 c. 13.
 Grat. 1. q. 7.
 cap. 28.
 Prov. 1. d
 Prov. 3. b
 Eccl. 3. 4. c
 * al. quanto
 Deus omni-
 potens do-
 lore
 Grat. d. 59.
 c. 3.
 * al. inflati
 * al. dist. ncta
 ordinis ecc-
 clesiastici
 exerceatur
 officia.
 * al. Probat-
 tur
 1. Tim. 3. a
 * al. & egt
 * al. Cele-
 stius vel de-
 terius.

gamus. Apta namque adificationibus de silvis ligna succidentur: nec tamen adhuc viridibus adificij pondus imponitur, nisi eorum viriditatem multorum dierum mora fecerit, & apta ad necessarium ulum effecerit. Quæ si observantia forte negligitur, citius superimposita mole franguntur: & gignit ruinam, ad auxilium res provisa. Hinc etiam medici, qui corporum curam gerunt, quadam adjutoria recenti adhuc confessione formata indigenti non offerunt, sed maturanda temporibus derelinquunt. Nam si immature quis dedit, dubium non est, quia fit causa periculi, res salutis. Discant itaque, discant in officio suo sacerdotes, quibus animarum credita est cura, servare, quod diversarum artium homines, docente ratione custodiunt: & præcipi se ambitione, & si non metu, saltem pudore, continent. Sed ne forsitan adhuc prævæ de consuetudinis quiquam velit objectu defendere, fraternitatis tuæ discretio rationis eos frano coërcet, & labi in illicitis non permittat: quia, quicquid ultione dignum est, non ad imitationis, sed potius ad exemplum debet correctionis adduci. Et post pauca.

III. De his itaque, quæ superius dicta sunt, fraternitatem vestram, auctore Deo, volumus synodum congregare: atque in ea Reverendissimo fratre nostro Aregio Episcopo, & dilectissimo filio nostro Cyraco Abbate mediantis, omnia, quæ sanctis canonibus, sicut prædiximus, sunt adversa, districte sub anathematis impositione damnetur: id est, ut nullus pro adipsendis ecclesiasticis ordinibus dare aliquod commodum præsumat, vel pro datis accipere: neque ex laico habitu quicquam repente audeat ad locum sacri regimini pervenire: neque ut alie mulieres cum sacerdotibus habitent nisi, eas, quæ sacris canonibus sunt permittæ.

IV. Has pestiferas hæreses cernens prudentissimus doctor Gregorius, per sacerdotum conventum, sive taciturnitatem magis magisque diffusis muneribus, quasi pestifer cancer, non solum infirma posse corrodere, verum etiam fortia membra mucrone pulcherrimarum rerum corumpere, divino zelo commotus, Victori Episcopo generale sententiæ protulit, dicens: Quicquid ad hoc faciatis (videlicet simonia, ac neophytorum hæresim) emendandum, officij sui consideratione vehementer non ardeat: cum ipso se habere non dubitet portione, à quo prius hoc piaculare flagitium sumpsit exordium.

V. Cum vero quosdam cognosceret, ad evitanda simoniacæ hæresis crimina, pestifera negotiationis munera pastellari-cum callide vocitare, ac hujusmodi mutato nomine, suæ cupiditatis avaritiam velle contingere, prudentissimus doctor Gregorius sententiâ, quam in primordio sui pontificatus eorum synodo promulgaverat, iterato protulit, dicens: Antiquam patrum regulam sequens, nulli unquam quidquam de ordinationibus accipiendum esse constituo: neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quæ nova per ambitionem simulatio invenit, appellatione pastellari. Quia enim in ordinando Episcopo pontifex manum imponit, evangelij verò lectionem ministrat legit, confirmationis autem ejus epistolam notarius scribit: sicut pontificem non decet manum, quam imponit, vendere, ita ministrer, vel notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam, vel casulam venundare. Pro ordinatione ergo, vel usi pallij, seu chartarum atque pastellis eundem, qui ordinandus est, vel ordinatus, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatione exigere, vel petere forte præsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatu subiacet.

VI. Item Joanni, Episcopo Constantinorum, post multa: Novit, inquit, fraternitas vestra, quia prius pallium, nisi dato commodi, non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto concilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quam de ordinationibus, aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentatis, vel permissis adducit.

VII. Sed altuta turpissima cupiditatis iniquitas non sufferens tantis se commodis, licet turpissimis, imò periculosissimis angustari, commentum satis artificiosum reperit: quo scilicet illos sacerdotio sublimaret, qui sibi post consecrationem tanto subjectiores esse debuissent, quanto non divino, quin potius humano judicio se fuisse promotos, ipsi proculdubio reputant. Quapropter omnipotentis Dei præco Gregorius in evangeliorum tractatibus, ut scilicet, frequentius legi, vel auditu potuisset, disputat, inquit: Sunt nonnulli, qui quidem numerorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur: atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem querunt. Hi nimium, quod gratis acceptunt, gratis non tribuunt: quia de impenso officio sanctitatis, expectant numerum favotis. Unde bene, eum justum virum deseribere Propheta ait: *Sus excutit manus suas ab omni munere.* Neque enim dixit: *Qui excutit manus suas à munere, sed adjunct, ab omni:* quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua.

S. Greg. Tom. I.

A Munus quippe ab obsequio est subjectio indebitè impensa: munus à manu, pecunia: munus à lingua, favor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

B Hæ sunt Gregorij super simoniaci, & illicitis ordinationibus doctissimi Papæ sententiæ, quas ipse summo cultu servasse docetur, in eo, quod ab ipso suæ consecrationis exordio per omnem diocesim suam, episcopos undecumque meliores invenire potuit, studiosissimè ordinavit. Et si quando necessitas ordinandi sacerdotis obrepit: neque Cardinales Ecclesiæ suæ, neque monachos monasterij sui penitus excusavit, quò minus illis Ecclesiam regendam committeret, qui exemplis, & verbis pariter illam edificare melius potuissent. Nam, ut pauca de multis contingam, ex Presbyteris Cardinalibus Ecclesiæ suæ consecravit episcopos, Bonifacium Rhegij, Habentium Perusij, & Dionitium Messanæ Sicilia. Ex subdiaconibus verò Gloriosum Hostia, Faustum Capuæ, Petrum Trevis, & Castorium Arimini. At vero ex monachis monasterij sui, Marinianum Ravennæ, Maximianum Syracusis, & Sabinium Callipoli præfules ordinavit. Sed & Augustinum penes Anglos à Galliarum episcopis ordinari præcepit. Per quem nihilominus ad episcopatum in eadem gente monachi ejusdem patris, tempore diverso, proveci sunt: Mellirus, Justus, Laurentius, & Paulinus. Solis diaconibus Apostolicæ sedis super hæc quodam modo parte parcebat: quorum cum decem & novem plenitudine redundaret, ipse Bonifacium, Florentium, & Epiphanium consecravit. Nec quemquam eorum ab officio, nisi Laurentium archidiaconum pro superbia, reliquosque criminibus, in basilica Lateranensi, quæ dicitur aurea, ubi mox Honoratum archidiaconum constituit, sequestravit.

C Cumque Gregorius percepta occasione suæ Ecclesiæ Cardinales, si tamen consentient satis voluntariè proveheret: neminem profusus, quantumcumque necessitate coactus, violenter promovere ceptabat: ne, sub hujusmodi occasione, quemquam eliminando deponere videretur. Ut Scholastico Judici Campaniæ scribens, ait: Dum de Neapolitanæ civitatis cura desitituræ sacerdotis solatio vehementius angeremur, supervenientes presentium latrores cum decreto in Florentium subdiaconum nostrum confecto, aliquid nobis in tanto cogitationis pondere relevationis invenerant: sed, dum præfatus subdiaconus noster recedens fugiens civitatem ipsam, ordinationem suam lacrymabiliter evitasset: quasi ex majori quadam desperatione, nostram cognoscite erevillæ mestitiam. Atque ideo salutantes, horamur magnitudinem vestram, ut invocantes priores, vel populum civitatis, de electione alterius cogiteris, qui dignus possit cum Christi solatio ad sacerdotium promoveri. In quo decreto solemni ter facto, atque ad hanc urbem transmissio, ordinatio illic tandem, Christo auxiliante, proveniat.

D Ab aliis quoque violenter promotus, in gradus pristinos revocabat. Unde Antonio subdiacono scribens, ait: Honoratum archidiaconum ecclesiæ Salonitanæ à sanctæ memoriæ decessore meo, missa supplicatione, proposcerat, ut ab antistite suo invitatus proveci ad fortioris gradus ordinem, contra morem, nullatenus cogereetur. Hoc enim fieri sibi non provehendi gratiâ, sed causi ingratitudeis perhibebat. Pro qua re tunc jam sanctæ memoriæ decessor noster, scriptis suis Natali fratri, coepiscopoque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum archidiaconum invitatus proveheret, neve dolorem conceptæ ingratitudeis diutius in corde retineret. Cumque & à me hæc eisdem summopere fuerint interdicta: non solum mandata Dei negligens, sed & scripta nostra contemnens, præfatum archidiaconum, quasi ad fortio rem honorem provehens, conatus est arte callide degradare. Unde actum est, ut eodem archidiaconatus loco summoto, alium accerseret, qui ejus obtemperante moribus potuisset. Quem Honoratum archidiaconum, arbitramur, antistiti suo aluande displicere non potuisse, nisi, quòd cum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam subtiliter volumus, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego, indagatone discutere. Sed ipse suorum actuum conscius, personam ad judicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam presentis præcepti auctoritate duximus fulciendam, quatenus conueniens in Salonem, Natalem fratrem, coepiscopumque nostrum saltem tot scriptis admonitum, studeat adhortari, ut supramemoratum archidiaconum in suo statim loco suscipiat. Quod si hoc facere contumaciter, ut consuevit, forte distulerit, usum ei pallij, qui ab hac sede concessus est, ex auctoritate sedis Apostolicæ contradicito. Quem si etiam amisso pallio, adhuc in eadem perseverare pertinacia perpexeris, Domini quoque corporis, ac sanguinis eundem antistitem participatione privabis. Eum verò, qui contra justitiæ regulam ad locum alterius proveci consentit, ab ejusdem archidiaconatus honore deponi præcipimus: quem, si ulterius in loco eodem ministrare præsumpserit, communionis sacre participatione privabis. Equumque

E

VIII.

* al. Festum * al. Trevis

IX.

* al. Ducij

Reg. l. 2. ep. 15. ind. 11

X.

Reg. lib. 2. ep. 16. ind. 16. Grat. dist. 74. c. 2.

* al. Salonam * al. itudeas

Grat. 7. q. 1. ep. 11.

* al. privatus

* al. m. ce. vanda

III. f. vid.

* al. interpo. stione

IV.

Reg. lib. ro. ep. 4.

V.

Reg. l. 4. ep. 55. Grat. dist. 180. ep. 5.

VI.

Reg. l. 4. ep. 55. Grat. dist. 100. c. 3.

VII.

Grat. 1. q. 1. c. 114. Hom. 4. in Evang.

Isai. 53.

* al. contemnit

* al. mihi

R. eg. l. 2. ep. 32.

Reg. lib. 2. ep. 52.

2. Tim. 2. d

R. eg. l. II. ep. 64.

* al. & contritionis suae fugae

Reg. lib. 2. ep. 18. ind. 10. * al. clarissimus

Reg. lib. 4. ep. 19.

enim est, ut asperos de iustitia sentiat, quos erga se positos in charitate contempserit. Restituo ergo loco suo Honorato archidiacono, instructam personam supradictus anti-

Irem Honorato Salomitano, jam ex presbytero in diaconum redacto: Dudum quidem decessoris nostri nostraque precepto ad dilectionem tuam cucurrerat, in qua de objectis tibi calumniose capitulis fueras absolutus, in tui gradus ordinem sine aliqua institutum alteratione restitui. Sed quia rursus ante non multum temporis spatium ad Romanam civitatem veniens, de quibusdam illic actis incongruis, & de sacrorum es conquestus alienatione vasorumque dum pro hac re, quae tuis objectionibus respondere potuisset, sustineremus in hac civitate personas, Natalis Episcopus tuus, de hac luce migravit: necessarium judicavimus eandem preceptiones tam decessoris nostri, quam nostras, quas dudum, ut dictum est, pro tua absolutione transmissimus, praesentibus deinceps apicibus confirmare. Quamobrem a cunctis tibi objectis capitulis te plenius absolventes, in tui te ordinis gradu sine aliqua volumus alteratione permanere: ut nihil tibi penitus mota a praefato viro quaestio, qualibet occasione praedictet.

Irem eidem in alia epistola post multa: Sed etiam nunc dico, aut eandem personas, videlicet Joannem Chalcedonensem, & Athanasium Illauros presbyteros in suis ordinibus suscipere, eisque illauros praebere: aut, si hoc fortasse noscueris, omni alteratione postposita, de eorum causa statuta majorum, aut canonum terminos custodi. Sin vero, nos quidem inferre rixam non volumus, sed tamen venientem a vobis non devitamus. Quid autem de episcopis, qui verbis tuis timere volunt, canones dicant, bene fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus, non percussores. Et egregius praedicator, dixit: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia, & doctrina. Nova vero, atque inaudita est praedicatorio, quae verberibus exigat fidem.

X. Irem Cardinales violententer in Patochius ordinatos forensibus, in pristinum cardinem Gregorius revocabat. Quapropter Joanni Episcopo Syraculano scribens ait: Quotundam ad nos relatione pervenit, Cosmam, qui ex monacho monasterij sanctae Luciae, a decessore tuo veneranda memoriae Maximiano in ecclesia Syraculana subdiaconus factus, atque a te postea in possessione, quae Juliana vocatur, presbyter dicitur ordinatus, ita nimia tristitia, & soloci qualitate vehementer afflictum, ut vitam sibi poenam vexisset, & contritionis suae, fugam, quaerit auxilium. Et ideo, quia tales ergo subjectos nostros debemus existere, quales nos, si subjecti fuisset, nostros volueramus esse praepositos: magna benignitatis est, si eum in ecclesiam, ubi subdiaconatus est functus officio, sanctitas tua reducere, atque illic presbyterum studuerit continere Cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debes, si nihil est, quod iuste contra ipsum animum tuum exasperet. Si vero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolae fraternitas tua, ut scire possimus, infuset.

XI. Quanta curiositate Gregorius idoneos quosque ad regimen destitutarum, quaesierit plebium, breviter indicabo: ut tantus vir non solum doctrinis, quin & operibus vena praefamilias fuisse gregis Domini probabiliter colligatur. Ait enim in epistola Maximiano Syraculano Episcopo: Felix vir consularis praesentium lator, edocuit nos, esse quemdam in illis partibus presbyterum, qui ad episcopatus ordinem provehi probatae vitae merito dignus appareat. Hunc ergo fraternitas tua coram te deduci faciat: cumque sicut Artus sum, propter animae periculum diligenter examinet. Quem si ad hunc provehi gradum dignum esse perspexerit, ad nos studeat declinare, ut eum, Domino disponente, loco, cui praevideamus, possimus ordinare pastorem. Irem Cypriano Diacono: Amantissimas dilectionis tuae epistolas de domini Maximiani obitu, mense Novembri suscepi. Et quidem ille ad praemia desiderata perventus, sed infelix populus Syraculanae civitatis lugendus est, qui pastorem talem diu habere non meruit. Proinde dilectionis tua sollicitudinem gerat, ut in eadem ecclesia talis debeat ad ordinandum eligi, qui post dominum Maximianum, eisdem regiminis locum non indignus videatur, aut immeritis fortiri. Et quidem credo, quod Trajanum presbyterum maxima pars eligat, qui, ut dicitur, bonae mentis est, sed, quantum suspicor, ad regendum locum illum idoneus non est. Tamen, si melior inveniri non valer, & ipse nullis criminibus tenetur involutus, condescendi ad eum, cogente nimia necessitate, potest. Si autem mea voluntas ad hanc electionem quaeritur, tibi secretò indico, quod volo: quia nullus mihi in eadem ecclesia, post dominum Maximianum, tam dignus videtur, quam Joannes archidiaconus Carmentis ecclesiae. Qui, si fieri potest, ut eligatur, credo, quod apta valde persona inveniantur. Sed ipse quoque prius de criminibus, quae impedire possunt, a te secreto requirendus est: a quibus, si liber inventus fuerit, eligi jure potest. Quod si actum fuerit, etiam frater, & coepiscopus noster Leo ei confessionem praestare debet: liber ad ordinandum valeat inveniri. Item Clementine patricia: Amanum presbyterum a Surrentinis ad episcopatum gloriosa filia electum esse cognoscas: Quem quia huic scilicet debere transmitti, contristari de ejus absentiae non debetis, quia nec abscedere creditur, qui mente vobiscum est. Et quoniam pastorem quaerentibus, is, qui vobis olim placuit, gratus est: omnipotentem Deum benedicentes, Christiana magis in hoc devotione gaudere. Et ut ad nos celestis alius profuturus venire debeat, hilariter studeat: quia sincerus charitatis est exultare, quando is, qui diligitur, ad hoc vocatur, ut crescat. Item Passivo Episcopo: Bene novit fraternitas vestra quam longum tempore Apertium pastoralis sit sollicitudine destitutum. Ubi diu quaesivimus, quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiae studio, in amore orationis valde laudatus, religiosam vitam omni modo agere dicitur: hunc volumus, ut fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua ad moneret, quatenus, in bonis studiis crescat: & si nulla ei critica, quae per legis sacrae regulam morte multata sunt, obviat, tunc hortandus est, ut vel monachus, vel a nobis subdiaconus fiat: & post aliquantum temporis, si Deo placeat, ipse ad pastorem curam debeat promoveri. Item Venantio patricio Panormitano petenti sibi quemdam presbyterum Episcopum consecrari, rescribit inter cetera, dicens: Hunc presbyterum dare omnino nobis excellentiae vestrae sciat esse difficile: quia personarum nos necessitas, ad ordinanda alia loca pastoribus destituta, non levis auctus gustat.

XII. Sed quia necessitate ordinandarum se angustatum meminit personarum: ne indifcuse quemquam promovibile putetur, uno exemplo videtur esse docendum. Ait enim in epistola Joanni Episcopo: Ne incauta eorum ordinatio, qui ad episcopatum eliguntur, valeat provenire, vigilanti de eorum personis est sollicitudine requirendum. Indicatum si quidem nobis est, Florentium archidiaconum ecclesiae Antiochianae, qui ad episcopatum electus fuerat, scripturae quidem sacrae scientiam habere, sed ita aetatis esse senio jam confectum, ut ad regiminis officium non possit alligere, & adjuvantes etiam ita illum tenacem existere, ut in domum ejus amicus ad charitatem nunquam intreat. Ruficinus autem, diaconus ejusdem ecclesiae, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, sed, quantum asseritur, psalmos ignorat. Florentium vero diaconum ecclesiae Ravennatis, qui electus ab omnibus memoratur, sollicitum esse novimus, sed qualis sit interior, omnino nescimus. Ideoque fraternitas tua, una cum fratre, & coepiscopo nostro Amrenio supra scriptae Antiochianae ecclesiae visitatore illuc festinate accedere, & diligenter de vita ac moribus singulorum requirere: vel si de nullo sibi sunt crimine confici, quod eos ad hoc officium veret accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de praefato archidiacono dictum est, quia nunquam amicus domum ejus ingressus est, si ita te veritas habeat: & utrum ex necessitate, an ex tenacia talis sit: aut si ita senex est, ut ad regendum non possit alligere: vel si tactis sacrosanctis evangelicis sicut nobis nunciatum est, jusjurandum praebuit, nunquam se ad episcopatum accedere, Sed & de Rutilico diacono, quantum psalmos minus tenet, scrutandum est. Florentio autem diacono Ravennati si nullum, sicut diximus, crimine est, quod obsolat, apud episcopum ejus agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato, vel dicto, ne contra suam voluntatem eum concedere videatur.

XIII. Et quidem Gregorius, prudenter cognoscens totum corpus Ecclesiae tam per bonos episcopos feliciter stare, quam per malos infeliciter cadere: non solum diversarum gentium diversis ordinis clericos, verum etiam vacantes episcopos, in sua dioceseo episcopatus invitabat. Unde Sebastiano Sirmiensis Episcopo inter cetera scribit, dicens: Debitum salutationis alioquin solvens, indico, quod ad me Bonifacio Defensore referente pervenit: quia vobis sanctissimus frater noster, dominus Anastasius, Patriarcha in una suarum civitatum regendam vobis ecclesiam committere voluit, & consensit noluitis, quem sensum, & sapientiam vestram valde ergo libenter amplexus sum, & laudavi vehementer: & vos felices, me infelicem esse deprecavi, qui tali hoc tempore regimen Ecclesiae suscipere consensit. Si tamen animus vester fortassis fratris condescendendo, & misericordiae operibus intentus, ad hoc unquam consentire decreverit: peto, ut amoris meo alium minime praeparatis. Sicut enim in Sicilia insula ecclesiae vacantes episcopi: & si vobis placet, auctore Deo, Ecclesiam regere, juxta beati Petri Apostoli limina, cum ejus adjutore toto melius potestis. Si vero non placet, feliciter staret, & pro nobis infelicibus exoraret.

Interea Gregorius locis munitis, episcopis constituitis.

* al. secretus

* al. facere

Grat. dist. 6. cap. 11.

Reg. lib. 12. ep. 6.

Grat. dist. 15. cap. 1.

* al. adificentia

Reg. lib. 4. ep. 35.

Reg. lib. 1. ep. 3.

disparatas ecclesias adunabat. Quapropter Bacaudæ For- mienfis Episcopo scribit, dicens: Et temporis necessitas nos perurget, & imminutio personarum exigit, ut destitutis ecclesijs, salubri, ac provida debeamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam Ecclesiam Minturnensem funditus tunc cleri, quâ plebs destituta desolatione cognovimus: quamque pro ea petitionem, quatenus Formianæ ecclesiæ, in qua beati Erasmi martyris corpus requiescit, cuique fraternitas tua præfideri adungi debeat, piam esse ac iustissimam providentes: necessarium duximus, consulentes tam desolationi loci illius, quam tuæ ecclesiæ paupertati, reditus futuræ ecclesiæ Minturnensis, vel quidquid ei antiquo modernoque iure, vel privilegio potuit, potestve qualibet ratione competere: ad tuæ ecclesiæ ius potestatemque hæc præcepti nostri auctoritate migrare, ut ad præsentem tempore iudicium de propria ecclesiâ debeat cogitare, eique competentia tua provisione disponere, quatenus deinceps, quod petere, nunc usque potuit, pauperum ecclesiæ tuæ utilitatibus clerice proficiat.

XV. Reg. lib. 2. ep. 31. Grat. 16. q. 1. c. 48.

Item Benenato Episcopo: Et tempore qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam atque Minturnensem unire debeamus ecclesias: quoniam hæ non longo à se iunctis intervallo se iunctæ sunt: nec, peccatis facientibus, tanta populû multitudô est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant sacerdotes. Quia igitur Cumanam nostri sacerdotes vitæ huius cursum explevit, utriusque ecclesiæ præsentis auctoritatis pagina unisse, tibi que commisit cognosce: propriumque utrumque ecclesiarum felicitate esse Pontificem: & quecumque tibi de earum patrimonio, vel cleri ordinatione promotioneve juxta canonum statuta visa fuerint, ordinare atque disponere habebis, ut proprius revera sacerdos, liberam ex nostræ auctoritatis consensu atque permissione licentiam. Ubi verò commodius, aut utilius esse prospexeris, habitato: ita sane, ut alteram ecclesiam, à qua corporaliter ad præsens absens es, sollicita providentique cura disponas quatenus divina illic mysteria solemniter, auxiliante Domino, peragantur. Fraternitas ergo tua tantò in adhortationibus lucranda: quæ animabus sollicitior cura semper invigilet, quantò te unitarum ecclesiarum gubernationis onera suscepisse cognoscit.

Reg. lib. 1. ep. 77.

At verò civitatum desolatam Pontifices Gregorius vacantibus civitatibus incarnare curabat. Unde Martino, Episcopo Corsicæ inter cætera scribens: Quoniam, inquit, ecclesiâ Tanitana, in qua dudum fuerat honore sacerdotali tua fraternitas decorata, ita est, delictis facientibus, hostili fenitæ occupata, & diruta, ut illuc ulterius spes remeandi nulla remanserit: in ecclesiam te Alerensem, quæ jam diu est Pontificis auxilio destituta, Cardinalem secundum petitionis tuæ modum hæ auctoritate constitutum sine dubio sacerdotem. Ita ergo studio vigilantium cum Dei amore, secundum canonum præcepta cuncta disponere, & ordina, ut, & fraternitas tua suis desiderijs se gaudere esse potitam, & ecclesiâ Dei æterno gaudiò replatur, Cardinalem te suscepisse Pontificem. Item Joanni, Episcopo Squillaceno: Pastoralis officij cura nos admonet, delictis ecclesijs propriis constituere sacerdotes, qui gratiam Dominicum pastorali debeant sollicitudine gubernare. Propterea te Joannem ab hostibus captivatum Ilicitanæ civitatis Episcopum in Squillacena Cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem: ut & susceptam semel animatum curam intuitu futuræ retributionis impleas. Et licet à tua, hoste imminente, depulsus sis, aliam, quæ pastore vacat, debeat ecclesiam gubernare: ita tamen, ut in civitatem illam hostibus liberam effici, & Domino protegente, ad priorem statum contigerit, revocari: in eam, in qua & pius ordinatus es, ecclesiam revertaris. Si autem prædicta civitas continua captivitate calamitate premittitur, in hac, in qua à nobis ordinatus es, debeat ecclesiâ permanere.

Reg. lib. 2. ep. 25. ind. 10.

Item Joanni Episcopo Velitrano. Postquam hostilibus impietatis diversarum civitatum, ita peccatis facientibus, desolavit ecclesias, ut reparandi eas spes nulla, populo deficiente, remanserit: majori valde cura constringimur, ne defunctis earum sacerdotibus, reliquæ plebs, nullo pastoris moderamine gubernante, per devia fidei, hostis callidi rapiantur, quod absit, invidia. Hujus ergo rei sollicitudine sepe communiti, hoc nostro sedis corde consiliâ, ut vicinis eas mandarems pontificibus gubernandas. Ideoque fraternitati tuæ curam gubernationemque trium Tabernensium ecclesiarum prævidimus committendam, quam tuæ ecclesiæ aggregari uniuersæ necesse est, quatenus utrarumque ecclesiarum sacerdos, & rector, Christo adjutore, possis existere: & quecumque tibi de ejus patrimonio, vel alicui ordinatione seu promotione, vigilantibus ac canonica visa fuerint cura disponere, quippe, ut pontifex propriis liberam habebis ex præsentis nostra permissione licentiam. Item Gratiolo Numentano Episcopo curam gubernationemque sancti Anthemijs ecclesiæ, in Cuium civitatis Sabinorum territorio constituta incarnanda conjunxit. Item Agnelo Episcopo Fundano post aliqua: Quoniam propter cladè hostilitatis, nec in civitate, nec in ecclesiâ tua est cuiquam habitandi licentia: ideo hæc te auctoritate nostra Terracinenfis ecclesiæ Cardinalem constitutum sacerdotem.

Reg. lib. 2. ep. 11. ind. 10.

S. Greg. Tom. I.

* al. gubernata: per in via

tem. Et post pauca: Illud quoque fraternitatem tuam scire necesse est, quoniam sic te prædictæ Terracinenfis ecclesiæ Cardinalem esse constitutum sacerdotem, ut, & Fundanis ecclesiæ Pontifex esse non desinas, nec curam gubernationemque præterea.

Sed & expulsos episcopos, quos tam citò Gregorius, vel incarnare non poterat, vel quorum reditum ad sedes proprias contingere posse sperabat, alijs episcopis, qui tunc videlicet in locis suis debebant, interim pro sustentatione, ac stipendijs præsentis vitæ iungebat, generaliter, dicens: Fratres, & coepiscopos nostros, quos & captivitate diversarumque necessitarum angustia compingunt, studete consolandos, convivendosque vobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere: non quidem, ut per communionem episcopalis throni dignitas dividatur, sed, ut ab ecclesiâ juxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobatur. Nullam quippe eis nos in vestris ecclesijs auctoritatem tribuimus, sed tantum veltris solatis eos contineri summopere horramur.

XVI. Reg. lib. 1. ep. 43.

Loca quoque sedium prudentissimus Pontifex accepta iusta occasione mutabat. Unde Joanni Episcopo Vellitano scribit, dicens: Temporis qualitas admonet, episcoporum sedes antiquis certis civitatibus constitutas, ad alias quæ securiora putamus ejusdem diocesis loca transponere, quo, & habitatores nunc degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Joannem fratrem coepiscopumque nostrum Vellitrensis civitatis, sedemque tuam in loco, qui appellatur Arenata, ad sanctum Andream Apostolum præcipimus exinde transfugare: quatenus, & ab hostilitatis incurfu liberior existere valeas: & illic consuetudine solemnium, festa disponas.

XVII. Grat. 7. q. 1. c. 44. Reg. lib. 2. ep. 11.

Et notandum, quòd Gregorius licet monasteria, & episcopatus unierit, atque vacantes episcopos vacantibus civitatibus incarnare studuerit, nunquam tamen episcopum ab integritate suæ ecclesiæ, vel ipse in aliam commutavit, vel sub quacumque occasione migrare consensit. Nam postquam Demetrium Neapolitanum Episcopum super criminibus manifestis deposuit: cum ab eisdem Neapolitanis incarnari sibi Paulum Nepefinum Episcopum magnopere quereretur: discretissimus pontifex visitatione civitatis Nepefinæ Joanni Episcopo delegata, eundem quidem Paulum visitatorem illis tribuit: Cardinalem verò constituere tam primò dispensatoris distulit, quam postea penitus recusavit. Cui postmodum licentiam revertendi ad suam diocesim concedens, centum solidos de Neapolitana ecclesiâ, & unum puerulum orphanum, qualem ipse de familia ejusdem ecclesiæ voluisset, dari præcepit.

XVIII.

Aharum parochiarum clericos sibi & alijs, discretissimus Pontifex discretissimè incarnare curabat. Quapropter Helias presbytero & abbati provincie Ilaurie post aliqua scribens: Filium, inquit, vestrum Epiphanium mandavisti, ut ad sacrum ordinem provehere deberemus, vobisque retranmittere. Sed in uno vos audivimus, in altero verò audire minime potuimus. Diaconus quidem factus est: sed quicquid semel in hac ecclesiâ sacrum ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet. Si ergo videres vos non potui, hæc ex te consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco.

XIX. Reg. lib. 1. ep. 10.

Item Maximiano Episcopo Syracusano: Præsentium te Felix diaconus, cum nullatenus in hæreticorum dogma lapsus sit, nec à catholica fide discesserit, pravis illecebris adversus Constantinopolitanam Synodum suspitionibus, in hæreticorum se separatione removerat. Qui cum Romam venisset, recepta à nobis, juvante Domino, ratione, excessum suum recepta Dominici corporis communionem corripuit. Quia ergo, ut dictum est, non in hæresim incidit, sed à sacris generalis Ecclesiæ ministris, quasi recta studio intentionis erravit, imbecillitati ejus atque necessitatibus consulentes, maximeque sustentationi ejus pietatis intuitu providentes, in tua Syracusana ecclesiâ eum prævidimus incarnandum. Item Fortunato, Episcopo Neapolitano: Fraternitatem tuam à nobis petisse recolimus, ut Gratianum ecclesiæ Venetianæ diaconum, tuæ concedere ecclesiæ cardinandum. Et quoniam nec episcopum, cui oblectundare, nec propriam habet ecclesiam, hoste scilicet cet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere: petitionem tuam non prævidimus differendam. Idcirco, scripsit tibi præsentibus, cum necessario duximus concedendum, habituro licentiam diaconum illum, nostra interveniente auctoritate, ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere Cardinalem.

XX. Reg. lib. 1. ep. 14. * al. dogmata

Item Cypriano diacono: Sicut dilectio tua studiosè laboravit pro persona fratris, & coepiscopi nostri Joannis, ut in Syracusana ecclesiâ, auctore Deo, debuisset ordinari: ita nunc necesse est, ut per dilectionis tuæ studia ei quoque regiminis solatia ministrantur. Quemdam enim presbyterum proprium habuisse se perhibet, qui tamen à fratre, & coepiscopo nostro Leone in Civitatensi ecclesiâ dicitur ordinatus. Et quia in novam ecclesiam vadit, & suos illic proprios homines habere necesse est: ut dum causam tumultibus premittitur, in secreto suo inveniat, ubi requiescat.

Reg. lib. 1. ep. 20. Grat. dist. 71. cap. 5.

Reg. lib. 1. ep. 20.

D ij

* al. Cathaceni

* al. dulci- ter persua- deri debet

prædicto fratri, & coepiscopo nostro Leoni blande, & le- niter *persuadere debes, ut ei præfatus presbyterum cede- re debeat: ne quem tam benignus ad ordinandum celsis, & ordinatum deservire forsalle videatur.

XXI.

Antiquissimum ecclesiastica consuetudinis ordinem Gregorius ab Apostolis traditum, & ad sua usque tempora solemniter conservatum, ad studiosissime retinebat, ut nullum, quantalibet sanctitate, sapientia, nobilitateve polle- ret, anterioribus clericis in conventu, confessu, statione, sive subscriptione præponeret. Unde Januarii, Caralitano Epi- scopo, scribens: Liberatus, inquit, de quo nobis tua frater- nitas indicavit, qui diaconi fungi perhibetur officio, si a de- cessore tuo non factus est Cardinalis, ordinatis à te diaconis nulla debet ratione præponi: ne eos, quos consecrando pro- baste cognoveris, reprobare supponendo quodam modo videaris. Prædictum itaque Liberatum, quem reprimen- dus ambitionis inflat spiritus, omni instantia ab intentus sui pravitate compelle, & ultimum inter diaconos stare constitue: ne dum se illicite præferri contendit, immeritus locò, in quo nunc situs est, judicetur. Cujus tamen si obe- dientia fueris invitatus, & cum post hoc facere Cardinalem volueris, nisi pontificis sui celsionem solempi more me- ruerit, abstinendum ab ejus incardinatione memineris: quo- niam æquitati convenit non ambigis, ut aliis servare non differas, quod ipse quoque tibi servare desideras.

Reg. lib. 1. ep. 8.

XXII.

Hujus videlicet antiquissimæ consuetudinis ordine Gregorius provocatus, defunctorum episcoporum ecclesias pro faciendo inventario, & eligendo legitimæ opinionis epi- scopo, vicinis episcopis commendabat, hoc modo, scri- bens: Obitum illius antistitis directæ relatio patefecit. Qua- propter visitationis desinitæ ecclesiæ, fraternitati tuæ ope- ram solemniter delegamus: quam ita te convenit exhibere, ut nihil de profectionibus clericorum, redditu, ornatu, mini- steriisque vel quidquid illud est, in patrimonio ejusdem à quoquam præsumatur ecclesiæ. Et ideo fraternitas tua ad prædictam ecclesiam ire *propere, & assidue adhortatio- nibus clerum plebemque ejus admonere festinet: ut remoto studio, uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expectant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solemnitate decreti om- nium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimo- nio litterarum, ad nos veniat consecrandus: commones sciam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi per- mittas ecclesiæ, nisi forte inter clericos earumdem civitatum, in quibus visitationis impendis officium, nullus ad episco- patum dignus, quod evenire non credimus, poterit inveniri: provisorius ante omnia, ne ad cujuslibet conversationis me- ritum laica personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod ablit, incurras. Monasteria autem, siqua sunt in ipsius parochia constituta, sub tua cura, dispositio- neque quovis illic proprius fuerit episcopus ordinatus, esse concedimus: ut sollicitudinis tuæ vigilantia proposito suo congrua, Deo adjuvante, actione respondeat.

Reg. l. 2. ep. 31.

* al. propo- rabilis

Reg. l. 2. ep. 27. ind. 10.

Item clero, ordini, & plebi: Vestri antistitis obitum cog- noscentes, curæ nobis fuit desinitæ ecclesiæ visitationem fratri, & coepiscopo nostro Joanni solemniter delega- re: cui dedimus in mandatis, ut nihil de profectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministeriisque à quoquam usur- pari pariat, cuius vos assidue adhortationibus convenit o- bedire, quatenus in ecclesiastico obsequio sacerdotes exquirat- ur, qui à venerandis canonibus nulla die creper ratione. Qui dum fuerit postulatus cum solemnitate decreti omni- um subscriptionibus roborati, & visitatoris pagina prosequen- te, ad nos veniat ordinandus: provisorius ante omnia, ne cu- juslibet vitæ, vel meriti laicam personam præsumatis eli- gere: nam non solum talem ad episcopatus apicem nulla ratione provehendum, verum etiam vos nullis intercessio- nibus veniam promereri posse cognoscite: sed omnes, quos ex vobis de laica personæ aspirante conspicerit, ab officio, & à communione alienos faciendos proculdubio nove- ritis.

XXIII. Reg. l. 3. ep. 11. ind. 12.

* al. hiera- tici

Nulla occasione Gregorius quidquam de donariis, sive prædiis quorumlibet ecclesiarum pauebatur auferri. Idcirco Maximiano Syraculo Episcopo inter alia scribit, di- cens: Charitatem tuam commone re curavimus, ut si quis- piam episcoporum de hac luce migraverit, vel quod ablit, pro suis fuerit remotus excessibus: convenientibus * hierarchicis, cunctisque cleri prioribus, atque in sui præsentia inventarium ecclesiæ rerum facientibus, omnia quæ reper- ta fuerint, subtiliter describantur: nec, sicut antea fieri di- cebatur, species quædam, aut aliud quodlibet de rebus ecclesiæ, quasi pro faciendi inventarij labore, tollatur. Sic namque ea, quæ ad munitionem facultatis pauperum per- tinent, desideramus expleri, ut nulla penitus in rebus eorum ambitionis hominibus venalitates relinquatur occasio. Vi- sitatores ecclesiarum, clerici quoque eorum, qui cum ipsis per non suæ civitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant, te disponere, subsidium. Justum namque est, ut illic consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperuntur obsequium.

XXIV.

Consuetudines dationum, vel xeniorum à suis episcopis

accipere Gregorius, quasi pondus quoddam pestiferum toto mentis conamine detestabatur. Unde Felici. Epi copo Messa- nensi: Consuetudines, inquit, quæ ecclesiis non cunctis gra- vamen inducere, nostra nos decet consideratione remitte- re: ne illud aliqua cogantur inferre, unde sibi inferenda de- bent potius expectare. Clericis quidem tuis, vel alio-um consuetudinem te oportet liberam servare, eisque, anis sin- gulis, quæ sunt conclusa transmittere: nobis vero de cætero, ne quid transmitti debeat, inhibemus. Et quoniam non delectamur xenis, palmatianis, quas tua direxit fraterni- tas, cum gratiarum actione susceperimus: sed eas, ne quod exinde sentire potuisses dispendum, digno fecimus pretio venundari: & id tuæ fraternitati transmissimus sigillatum. Sed quia charitatis tuam ad nos velle venire cognovimus, scriptis præsentibus admonemus, ut ad veniendum non de- beas labore affumere: sed ora pro nobis, ut quanto nostri- neris intervalla dislocant, tanto animis nostris adinvicem, Christo adjuvante, simus in charitate conjuncti: quatenus alterna nos obsecratione juvantes, susceptum officium ven- turo integro judici regnemus. Item Joanni, Episcopo prima Justiniana, cui & pallium mittit, & vices suas com- mittit, post multa scribit: Xenia autem vestra sanctitatis suscipere omnino nolueram, quia valde esset incongruum, ut à prædatis atque afflictis fratribus munera percipere vi- deremur: sed responsas vestri, alio me argumento vice- runt, ad eum illa deferentes, à quo non possent, vestra fra- ternitatis oblationes repellere.

Reg. l. 1. ep. 64. ind. 9.

XXV.

Hinc est, quod Gregorius episcoporum neminem ad ur- bem fatigare delectans, Maximiano, Syraculano Episcopo vices suas per Siciliam totam commisit: præcipiens, ut omnes episcopi, semel in quinquennio Roman veniant. Unde Cypriano diacono scribens: Novit, ait, dilectio tuo hæc olim consuetudinem tenuisse, ut fratres, & coepiscopi nostri, Roman semel in triennio de Sicilia convenirent: sed nos eorum labori consulentes, scias, constituisse, ut suam hic semel in quinquennio, præsentiam exhiberent, & cætera. Ubi notandum, quia si beatus Gregorius xenia, quod credi nefas est, anhelaret, non episcoporum adventus à triennio in quinquennio protereret, immo à triennio in biennium proculdubio festinat.

Reg. l. 2. ep. 19.

Reg. l. 6. ep. 19.

Sed quando xenia gratè susciperet, qui quamvis dispen- sandas alienis elemosynas reculare timeret, eas tamen, & timendo susciperebat, & cautissime dispensabat: quæ adeo sua dare, & aliena non accipere consueverat, ut etiam rerum quarundam pretia penitus refutaret. Unde Euglio Patriarchæ Alexandrino inter cætera scribit, dicens: Desse lignis, quod scribitis, quia breviter fuerit, navis, per quam transmissa sunt, qualitas fecit: quia si major navis venisset, potuissent ligna etiam majora transmittere. Quod autem dicitis, quia si majora transmittamus, pretium datis laugi- tati quidem gratias agimus, sed accipere pretium, & evange- lio interdicens prohibemus. Nos enim ea quæ transmittimus ligna, non emimus: & quomodo possumus pretium acci- pere, cum scriptum sit: *Gratis accepistis, gratis date*. Nunc ergo juxta modum navis per nauclerum parva ligna transmissimus: sequenti vero anno, si omnipotenti Deo pla- cuerit, majora præparamus.

XXVI.

Reg. l. 7. ep. 29. ind. 11.

Mat. 10. 4

Non mirum si liberalissimus Pontifex quibus consuetudi- nes à suis suffraganeis, nulla xenia capiebat, quibus ipse, si qua necessaria videbantur, suis hilantur ministrabat. Unde Venantio Episcopo Perusino scribit, dicens: Fratrem, & coepiscopum nostrum Ecclesium frigore omnino labora- re cognovimus, pro eo quod hiemale vestem non habeat. Et quia aliquid sibi à nobis petiri debere transmitti, frater- nitati tuæ ad hoc per latorem præsentium transmissimus amy- phimallum, & tunicam, vel pæctorale: ut ad te ei debeant sine mora transmitti. Et ideo ad prædictum fratrem nostrum sub omni illud celeritate stude transmittere: atque nobis hoc ipsum, quia transmissis tuis renuntiare epistolis non omittas: sed ita fac, ut ad transmittendum, quia vehementer frigus est, moram aliquam minimè facias.

XXVII.

Reg. lib. 10. ep. 53. ind. 52.

Item eidem Ecclesio Clusino Episcopo: Scripta frater- nitatis vestra suscipientes, contristati sumus, quod vos per- ea, & graviter infirmatos, & adhuc debiles esse cognovi- mus. Et licet sanctitatem vestram videndi desiderium ha- beremus, bene tamen fecistis, isto vos illic tempore conti- nere: ne venientes huc, de agritudinis vestrae molestia reci- divam nobis tristitiam faceratis. Et post pauca: Unum- autem caballum vobis, qualem invenire potuimus, de- benedictione sancti Petri transmissimus, ut habeatis, cum- quo post infirmitatem vestram possitis.

Reg. l. 8. ep. 46. ind. 3.

XXVIII.

Tali parono tunc illius temporis pontifices ampliati, tam novas ecclesias à fundamentis constituentes ornare, quam- veteres quoque splendidissime renovare ceperunt. Nam Gregorius nihil in suis episcopis magis, quam sanctita- tem, sapientiam & liberalitatem curiosissime queritabat. Quod, ut significantis eluceat, quoddam epistoliarum ejus adhibeo, quarum testimonio lector meus quorundam episcoporum viria reprehensa cognoscatur. Ait enim in epistola Secundo Servo Dei inter cætera, sic:

XXIX.

Reg. l. 5. ep. 29.

Fratrem nostrum Manianum Episcopum verbis, qui- bus vales, excita, quia cum obdormisse suspicor, Nam

venierunt quidam ad me in quibus erant quidam senes mendicantes, qui a me discussi sunt, à quibus, & quid acceperint, per singula reulerunt quanta eis, & à quibus in itinere data sunt. Quos dum sollicitè de prædicto fratre requirem, quid eis delisset, responderunt se eum rogasse, sed ab eo se omnino nihil accepisse, ita, ut neque panem in via acceperint, quod dare omnibus illi Ecclesie semper familiare fuit. Dixerunt enim: Respondit nobis dicens: Non habeo, quod vobis dare possim. Et miror si is, qui vestes habet, cellaria habet, argentum habet, quod pauperibus debeat dare, non habet. Dic ergo illi, cum loco mutet, & mentem. Non sibi credat solam lectionem, & orationem sufficere, ut remotus studeat federe, & de manu nihil fructificare: sed largam manum habeat, necessitatem patientibus concurret, alienam inopiam suam credat: quia si hæc non habet, vacuum episcopi nomē tenet.

Item Sereno, episcopo Malsiliensi, post aliqua: Perlatum ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, & sanctorum imagines, sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confingeret. Et quidem, quia eas adorari vetuisses, omnino laudaviimus: fregisse vero reprehendimus. Die frater, à quo factum sacerdotè aliquando, vel auditum est, quod fecisti? Si non aliud, vel illud te non debuit revocare, & despectis aliis fratribus, solum te & sanctum esse crederes, & sapientem. Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturam historiam, quid fit adorandum addiscere. Nam, quod legentibus scriptura, quod idiotis præstat pictura cementibus: quia in ipsa ignorantem videns, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui litteras nesciunt. Unde & præcipue genibus pro lectione pictura est. Quod magnopere à te, qui inter gentes habitas, attendi decuerat: ne dum recto zelo incutus succenderis, ferocioribus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit in cœntium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum de præteritis historiis non sine ratione vetustas admittit, si zelum discretionis condidisset, sine dubio, & ea, quæ intendebas, salubriter obtinere, & collectum gregem non disperdere, sed dispersum potius poterat congregare: ut pastoris in te meritum nomen excellentet, non culpa dispersos incumberet. Hæc autem dum in hoc animi tui incauto nimis motu exequeris, ita tuos scandalizasse filios perhibebis, ut maxima eorum pars à tua se communionem suspenderet. Quando ergo ad ovile Dominicum errantes oves adduces, qui quas habes, retinere non præuales: Proinde hortamini, ut vel nunc timeas esse sollicitus, atque ab hac te presumptione confideas: & eorum amicos, quos à tua disjunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni annuillo omnique studio revocare festines.

Januario quoque Carthitano Episcopo, post aliqua scribit, dicens: Inter querelas multiplices, illudoris vir clarissimus à fraternitate tua frustra se excommunicatū anathematizatumque conquestus est. Quod quamobrem factum fuerit, dum à clericis tuo, qui præsens erat, voluisset addicere, pro nulla alia causa, nisi pro eo, quod te injuriat, factum innotuit. Que res nos vehementer afflixit, quia si ita est, nil te ostendis de calce libus cogitare, sed terrenam te conversationem habere significas: dum pro vindicta propria injuria, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis invenisti. Unde de cætero omnino esto circumspicere atque sollicitus, & talia cuiquā pro defensione injuria tua, inferre denuo non præsumas.

Nam si tale aliquid feceris, in te scias postea vindicandum. Item eadem Prædicator omnipotentis Dei Paulus Apostolus præcipit, dicens: Seniores ne increpaveris. Sed hæc ejus regula in eo servanda est, cui culpa senioris exempli suo non trahit ad iteritum corda juniorum. Ut enim senior juvenibus exemplum ad iterum præbet, ibi dicitur: Stricta increpatione ferendus est. Nam scriptum est: *Laqueus invenium omnes vobis.* Et iterum propheta dicit: *Peccatorum centum annorum maledictus erit.* Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam nisi adhuc humanitas penitentiæ, fixa jam maledictione sentiremus. Dictum quippe mihi est, quod Dominico die prius quam Missarum solemniam celebrares, ad exarandam mensam lateris presentium perexisti: & post exarationem ejus Missarum solemniam celebrasti. Post Missarum solemniam etiam, & terminis possessionis illius eradicare minime stimulisti. Quod factum, quæ poena debuit insequi omnes, qui audiunt, sciunt. Dubij autem de tanta hac peccatitate, fueramus: sed filius noster Cyriacus Abbas à nobis requisitus dum esset, casualiter se cognovisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, aliquando respice senex, atque à tanta levitate morum, & operum peccatitate compescere: quia quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri sollicitior, atque timidior debes. Et quidem penè sententia in te fuerat jaculanda: sed quia simpliciter tuam cum senectute novimus, interim tacemus.

Omnes omnino pontifices à lectione librorum gentilium Gregorius inhiibeat. Quapropter Desiderio, Galliarum Episcopo, pallium posulanti, scribit, inquis: Cum multa nobis bona de vestris fuissent studius nunciata, ita cordi nostro est nata lætitia, ut negare ea, quæ sibi fraternitas ve-

stra concedenda poposcit, minime valeremus. Sed post hæc pervenit ad nos, quod sine verecundia memorare non possumus, fraternitatem tuam grammaticam quibusdam exponeere. Quam rem molestè susceperimus, ac sumus vehementer tuis aspernati, ut ea, quæ prius dicta fuerunt, in geminum, & tristitia veteremus: quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt. Et quam grave, nefandumque sit episcopos canere, quod nec laico religioso conveniat, ipse considera. Nam quamvis dilectissimus filius noster Candidus presbyter postmodum veniens, hac de re subtiliter inquisit, negaverit, atque vos conatus fuerit excusare, de nostro tamen adhuc animo non recessit: quia quantum execrabilis est hoc de sacerdote narrari, tantum ne ita sit, distincta, & veraci oportet satisfactione cognosci. Unde si post hoc evidenter hæc, quæ ad nos perlata sunt, falsa esse claruerint, neque vos nugis, & secularibus literis studere consueverit: & Deo nostro gratias agemus, qui cor vestrum maculari blasphemis nefandorum laudibus non permittit, & de concedendis, quæ poposcitis, se cui jam, & sine aliqua dubitatione tractabimus.

Nihilominus Natali, Salontano Episcopo scribit, dicens: Multis ab urbe tua venientibus, frater charissime didici, pastoralis cura deserta, solis te conviviis occupatum. Quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tuarum experientis mentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi invigiles, sed ipsum quoque usum ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in testimonio, quod eis sub quibus es positus, servare reverentiam nescis.

Sed cum Natalis per inanem philosophiam, scriptis propriis se niteretur inculpabilem demonstrare, missimus doctor Gregorius ita rescripsit: In conviviis tuarum defensionem vestra fraternitas Abraham conviviis memorat in quo, te iste sacro eloquio, tres angelos suscepisse perhibetur. Sed hoc exemplo de convivio, neque nos beatitudinem vestram reprehendimus, si hanc suscipere angelos in hospitalitatem cognovimus. Rursum narrat tua fraternitas Isaac saturatum, filio benedictionem dedisse. Quæ utraque veteris testamenti, quia ita sunt gesta per historiam, ut tamen signarentur aliquid per allegoriam: utinam valeamus sic res gestas legendo percipere, ut possimus etiam gerendas prævidendo sentire. Ille quippe in tribus angelis unum salutans, Trinitatis substantias unius substantiæ esse declaravit. Ille vero saturatus benedicit filium: quia qui divinis epulis repletur, illius sensus in prophetia virtutem extenditur. Divina autem epulæ sacri eloquij verba sunt. Si igitur asidue legitis, si exemplum ab exterioribus trahentes, interna penetratis, quasi de agri venatione saturati, mentis ventrem repletis, ut anteposito filio, suscepto videlicet populo possitis ventura nunciare. Sed jam in hoc seculo caligat, qui de Deo aliquid prophetat: quia profecto dignum est, ut hæc jam per concupiscentiam minus videat, cui sensus per intelligentiam intus coruscet. Hæc ergo ad vos metipsostrahite: & si vos tales agnovistis, nihil est, quod de nostra estimatione dubiteris. Gaudere quoque beatitudinem vestram invenio, si voracis nomen cum rerum auctore sustineat.

Quod ego breviter expono, quia si de vobis salum dicitur, nomen hoc veraciter cum rerum auctore sustinetur. Si verò de vobis verum est, hoc de illo salum fuisse, quis dubitet? Absolvere vos non valet par nomen quorum dispar est causa. Nam, cum eo cruceum etiam periturus latro susceperit: sed quem reatus proprius tenuit, per crucifixio non absolvit. Ego tamen, quantum valeo præcibus deposito, ut sanctissimam fraternitatem vestram auctori nostro Deo non solum nomen, sed etiam causam conjugat. Convivia autem, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè vestra sanctitas in suis epistolis laudat: sed tamen sciendum est, quia tunc veraciter ex charitate procedunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur, nullus ex iustione reprehenditur: & non in eis inanes sæcularium negotiorum fabulæ, sed verba sacre lectionis audiuntur: cum non plus, quam necesse est, servitur corpori, sed sola ejus caritas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris conviviis agitis, abstinentiam fateor.

Quod ergo Pauli Apostoli ad me testimonium posuisti, in quo ait: *Quis non manducat, manducantem non inducet:* omnino exitum incongruum fuisse: quia neque ego non comedo, neque ob hoc à Paulo Apostolo dictum est, ut membra Christi, que in ejus corpore: id est, in ecclesia invicem sibi charitatis compagne connexa sunt, nullam de se ullo modo curam gerant. Sed si neque ego ad te, neque tu aliquid pertinere ad me, jure tacere compellerentur: cum non reprehenderem, qui emendari non possent. Hæc ergo sententia propter eos solummodo dicta est, qui illos judicare student, quorum cura sibi commissa non est. At postquam nos, auctore Deo, unum sumus, si ea, quæ vobis corrigenda sunt, tacemus, valde delinquimus.

Neminem sanè Pontificem à parochia sua saltem parum, per absque inevitabili proflis necessitate discedere Gregorius permittit: quos nimirum in causis mundialibus occupari vehementissime prohibebat. Unde Romano De-fensori scribit, dicens: Perlatum est ad nos, Reverendissimum fratrem nostrum Basilium Episcopum velut unum de-

* al. patet. mat

XXXIV. Reg. lib. 2. ep. 14. ind. 10.

Grat. dist. 44. c. 3.

XXXV. Reg. lib. 2. ep. 37. Gen. 18. a

Gen. 27. d

Mar. 11. 8

Grati. dist. 44. c. 6.

Rem. 14. d

* al. vobis est que

XXXVI. Reg. lib. 3. ep. 11. Grat. dist. 25. c. 4.

XXX. Reg. lib. 9. ep. 9. ind. 4. Ep. 1. c. 42. Grat. de cō-sec. dist. 3. c. 27.

* al. ut

XXXI. Reg. lib. 2. ep. 34. ind. 10.

* al. fuerat

XXXII. Lib. 7. ep. 1.

Isai. 42. d. Isai. 65. d. Grat. dist. 86. c. 24.

XXXIII. Reg. lib. 9. ep. 48. Grat. dist. 16. c. 5.

laicis in causis secularibus occupari, & praetorius inuulter...

XXXVII. Reg. lib. 5. ep. 23.

Item Anthemio subdiacono: Peruenit ad nos, Pimenium...

XXXVIII

Non mitum si Gregorius ex ministerio sibi credito, curabat...

Matr. 22. b

Homil. 8. in Evang.

Quidem evangelica sententia, qua dicitur: Multi sunt...

* al. sancta Theophania

Item Victori Episcopo Panhoritano post aliqua: Cuius...

dio permanferunt: quia iuxta Dominicam vocem: Multi...

Subditorum quoque negligentias Gregorius, & subtiliter...

Item Sergio Defensori: Si homo esses, * aut discretio...

Item Anthemio subdiacono Campaniae: Peruenit ad nos,...

Quae quidem refumebat vultum subito gravitatis inter...

Item eidem: Quoties illa de fratribus copiosissime nos...

Notandum sane, quia sicut manifesta crimina discretiss...

XXXIX. Reg. lib. 7. ep. 9. ind. 1. Grat. 27. q. 2. c. 18.

XXXIX.

Reg. lib. 7. ep. 9. ind. 1. Grat. 27. q. 2. c. 18.

* al. tepore

XI.

* al. diffinitionem Reg. 1. cod. ep. 10. Grat. 27. q. 1. c. 19.

XLI.

XLII.

Reg. lib. 11. ep. 33. Grat. diff. 84. c. 2.

Reg. lib. 4. ep. 4.

XLIII.

Reg. 1. ep. 4. ind. 1. Grat. diff. 38. c. 7.

biguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuae conscientie elegimus committendum. Qua de re si in sacro ordine constitutus, eius te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotij honore deposito, ad ministrandum nullo modo praesumas accedere: scitum in anima tua periculo ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si huius sceleris confusus in eo quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

XLIV. Reg. lib. 1. ep. 33.

Ob hoc sollicitissimus Ecclesiae Dei custos Gregorius, uniuscujusque consiliarios arguens, quantum in se erat, omnes omnino salutare certabat. Unde Venantio ex monacho patricio, post aliqua scribens, ait: Scio quia cum epistola mea suscipitur, priorum amici conveniunt, literati clienteres vocantur, & de causa vitae, consilium à factoribus mortuis querunt: qui dum non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi, nisi quae ad tempus placeant, loquuntur. Tales enim fuerunt, sicut ipse reminisceris, dudum consiliarij, qui te ad tanti facinus perduxerunt delicti. Ego ut tibi aliquid saecularis auctoris loquar, cum amicis omnia tractanda sunt sed prius de ipsis. Si verò in causa tua hominem consiliarij quaeris, consiliarium rogo me suscipere. Nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quam qui non tua, sed te diligit.

Reg. lib. 2. ep. 52.

Item Joanni, Constantinopolitano Episcopo, post nonnulla: Ego beatissimo viro domno Joanni scripseram: sed credo, quia mihi familiaris ille vester juvenculus rescripsit, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui viscera charitatis nescit, qui in scelestis rebus ab omnibus accusatur, qui insidiosi quotidie diversorum moribus per occulta testamenta nec Dominum metuis, nec homines erubescit. Mihi crede, frater charissime, si zelum veritatis perfecte habes, ipsum prius corripce, ut ex his, qui vobis vicini sunt, etiam hi, qui vicini non sunt, exemplo melius emendentur. Illius linguam nolite recipere. Ille ad consilium vestrae sanctitatis debet dirigi, non autem vestrae sanctitatis ad verbum illius infecti. Si enim illum audistis, scito, quia pacem cum suis fratribus habere non poterit.

Reg. lib. 1. ep. 1.

Item Jandatio, Caraliteno Episcopo: Eos, inquit, quorum consiliis mellem alienum exarati, & eradicare terminos minimè timuisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus, ita ut si quis eius intra duorum mensium spatium humanitus evertit, benedictione vitant non priventur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus exilite, neque sollicitè custodi: ne, si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuae ulterius, nec senectuti pareamus.

Reg. lib. 7. ind. 2. ep. 99

Item Callinico, Exarcho Italiae, post nonnulla: Illud verò cognoscite, quia me non modicè contristavit, quòd Major domus, qui petitionem episcopi volentis à schismate reverti, suscipere se perdidisse professus est, & postmodum ab adversariis Ecclesiae tenebatur. Quod ego non negligentia, sed venalitate ejus, factum arbitror. Unde miror, quia in eo culpam hanc minimè vestra excellentia vindicavit: sed tamen, quia hoc miratus sum, memetipsum citius reprehendi. Nam, ubi domnus Iustinus consilium praebet, qui pacem cum catholica Ecclesia non habet, ibi non possunt haeretici addici. Praeterea sancti Petri à apostolorum principis natalitium diem in Romana civitate vos facere velle perhibetis: & oramus omnipotentem Dominum, ut sua vos misericordia protegat, & vota vestra vos implere concedat. Sed praedictus vir eloquentissimus, peto, ut simul veniat, qui si non venit, à vestris obsequiis recedat: vel certe si vestra excellentia fortasse, emerentibus causis, venire nequiverit, ipse tamen sanctae Ecclesiae unitati commoret. Bonum enim vitium audio, si pessimi non esset erroris.

XLV. Reg. lib. 9. ep. 9.

Item Sereno, Massilitano Episcopo post multa: Pervenit ad me quòd dilectio tua, libenter malos homines in societate sua, vel consilio recipiat, adeo ut presbyterum quemdam, qui postquam lapsus est, & in suae adhuc dicitur iniquitatis pollutione vestiri, familiariter habeat: quod quidem nos ex toto non credimus: quia qui talem recipit, scelera non corrigat sed magis alius talia perpetranda videatur darentiam. Sed, ne forte aliqua tibi surreptione, vel dissimulatione, ut à te reciperetur, atque adhuc haberetur gratus, fuerit: non solum nunc à te longius expellere, verum etiam excessus ipsius sacerdotali te zelo modis omnibus convenit rescandere: alios verò, qui pravi esse memorantur, paterna adhortatione à sua pravitate compelle, & ad vitam stude rectitudinis revocare. Quod si, quod absit, salubri monitu vos videtis in nullo proficere, & hos quoque curabis à te procul abicere, ne pravitates eorum ex eo, quòd recipiuntur, displicere minime videantur, & non solum ipsi in mendati remaneant, sed etiam eorum receptione alij corruptantur. Et considera, quam & hominibus execrabile, & periculosum ante Dei sit oculos, si per eum, à quo plectenda sunt crimina, nutriti vitia videantur. Haec igitur, dilectissime frater, diligenter attende, & ita agere stude, ut pravos salubriter corrigas, & scandalum de malorum frequentate, filiorum tuorum animis non inducas.

XLVI. Reg. lib. 8. ep. 12.

Pro unius culpa vindicari alium rectissimus iudex Gregorius minime permittit. Ideoque Gudifcalco Duci Campaniae, scribens ait: Illa praepositorum sollicitudo utilis,

A illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vindicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, nec quidquam agendum prius, quam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum omne putat ira, quòd fecerit. Per venit itaque ad nos, magnitudinem tuam usque ad hoc esse impetu furoris impulsam, ut non solum frangi januas monasterij sancti Archangeli, verum etiam disipi exinde, quòd ibi inventum est, feceris. Insuper autem sic contra abbatem ejusdem monasterij dicitis exarsisse, ut nisi occultans se iracundiae tuae tempore latuisset, non leve discrimen incurrisset, denique, ut metu tuo perterritus, de domo, in qua se solum receperat, exire hucusque non audeat. Quòd ne frustra fecerit forsitan videretis, fugam monachi ipsius, qui ad hostes abiit, ad ejus quantum ad nos peccatum est, crimen impingis, & allerens, quòd illius voluntate fugerit. Quòd si ita est, contristamur, & valde sapientiam vestram miramur. Nam si licitum putatis, ut aliorum culpa alij sit nociva, multi huiusmodi crimini subjacere. Diversorum enim nobilium sericorum, multarum ecclesiarum clerici, diversorum monasteriorum monachi, multorum iudicum homines saepe se hostibus tradiderunt. Ergo si hoc creditur: servorum utique Domini, clericorum episcopi, monachorum abbates, diversorum fugacium iudices, omnes sub culpa sunt, & crimine constituti. Numquid à diebus magnitudinis tuae multum de civitate, in qua consistitis, ad Longobardorum milites fuga non lapsi sunt? Et quis tanta indiscretionis tantaeque possit stultitiae reperiri, ut eorum iniquitatem tibi aestimet applicandam?

Grat. 1. q. 35. c. 57.

B Libertatem uniuscujusque hominis Gregorius contra iudicum insolentias libetis nihilominus vocibus defendebat. Unde Leoncio Exconsuli post aliqua scribens, ait: Si Libertas in ista causa cautioms culpabilis invenitur, & de aliis causis, quid pro se alleget, nescio: unum tamen hoc bene atque constanter novi, quia, & si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia ejus caedi debuit, non libertas. Nam in hoc, quòd liberi homines caedantur, vel includuntur, ut taceam, quòd omnipotens Deus offenditur, ut taceam, quòd vestra opinio vehementer gravatur: pessimi tamen Imperatoris nostri omnino tempora suscantur. Hoc enim inter Reges gentium, & imperatores Romanorum distat, quòd reges gentium, Domini servorum sunt: Imperator vero Romanorum, Dominus liberorum. Unde & vos quiddam agitis, prius quidem servata iustitia, deinde curae stodita per omnia libertate agere debetis. Scriptum est enim: Quod tibi non vis fieri, vide, ne alteri facias. Ete per semetipsum veritas dicit: Quia vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. In libertate ergo eorum, qui vobis in discussione commissi sunt, vestram specialiter attendere debetis: & si ipsi à maioribus vestris injuriati libertatem vestram non vultis subiectorum vestrorum libertatem honorando custodire. Scimus enim, quid dixit: Calam, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Cujus quia verba non transeunt, sed per omnia implentur, metumus, quòd iterum dicit: In qua mensura mensi fueritis, in ea remetentur vobis. Quid autem gloria vestra existimatis, quia si superbis, si crudeliter agimus, despecto Deo, nobis hominem placamus? Nullo modo. Nam ipse, qui despicitur, cum contra nos, quem, despecto Deo, placare volumus, iratatur. Curemus ergo per omnia placare Deum, qui potens est, & iratos homines ad mansuetudinem reducere. Nam, sicut dixit, etiam mansueti homines, indignante Deo, ad iracundiam provocantur. Si autem dicitur, quia sine verberibus atque retroibus fraudes publicae inventi non possunt, hoc admittete potestatem, si in ratiociniorum causa domnus Leoncius non venisset. Nam verum est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu, & lingua decipiunt.

XLVII.

Reg. lib. 8. ep. 31.

Tab. A. c. Mat. 7. 6.

Mat. 24. c.

Mat. 7. 14.

C Cunctorum iudicum cupiditates, vel scelera Gregorius quasi camo, frenoque pontificij sui, validissimè auctoritatibus restringebat, & si quos dulciter à pravitate corrigere non valebat, scriptorum suorum redargutionibus publicabat. Unde Romano, Exarcho Italiae residenti Ravennae scribit: inquires: Apud excellentiam vestram, pravorum audacia, correptionis debet aculeos magis, quam defensionis invenire solatium. Nam satis grave est, ut contingat illic habere pravam actionem refugium, unde disciplina debet prodire censura. Pervenit itaque ad nos, speciosum quemdam presbyterum qui, causa poscente, in monasterio à Joanne, fratre & coepiscopo nostro fuerat deputatus, contra sui pastoris exinde voluntatem exiisse, & Ecclesiae constitutionis vigore despecto, anedicto Episcopo vestra frerum tuitione resistere. Quòd quia excellentiae vestrae sine dubio pulsata invidiam necesse est, ut ab ejusmodi vos, habita discretionem, debeat tuitione suspendere: nec si nominis vestri occasione pastori suo inobediens, vel contumax fuerit: ad tempus vestros contra vos iudices desensare, atque excellentiam vestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de vestra discordia contristari. Comperimus praeterea, quòd dici nefas est, quòdam mulieres, quae nunc usque in religioso atque monachico habitatu permanserunt, religiosam vestem & suam velaturam de-

XLVIII.

Reg. lib. 4. ep. 18.

* al. decet prodire censura

E

ponere, & conjugibus, quod sine gravi dolore referre non
 possimus, sociari. Sed hoc quidem, ut dicere, vel atten-
 stare praesumant, favo is vestri patrocinio fulciri dicuntur.
 Quod nos credere perverstitatis ipsius acerbitas non per-
 mitterit. Petimus ergo ut in tanto vos peccato miscere nul-
 lateratenus debeatis. Nam huiusmodi iniquitatem impunitam
 propter Deum nullo modo patitur remanere. Unde ite-
 rum quaesumus, ut excellentia vestra in talium se causarum
 defensione non misceat: ne, & Deus suam defendat inju-
 stitiam, & inter nos aliorum pariter culpa discordiam. Item
 Venantio, ex monacho patricio: Multi hominum stulti pu-
 taverunt, quod si ad ordinem episcopatus eveheret, te allo-
 qui, ac per epistolas frequentare recusarem. Sed non ita
 est: quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, ut tacere
 non debeam. Et post pauca: Hac igitur consideratione
 compulsus, velis an nolis locutus sum, quia omni vir-
 tute, aut te cupio salvari, aut de tua morte me eripi. In
 quo enim habitu fueris, recolis: & supernae distinctionis
 animadversione postposita, ad quid sis delapsus, agnoscis.
 Culpam ergo tuam pensa, dum vacat: distinctionem futu-
 ri iudicis, dum vales, exhoresce: ne tunc illam amaram
 sententiam audias, cum eam jam nullis sletibus evadas. Et
 infra: Teste Evangelio, scis, quia divina severitas de otio-
 so sermone nos arguit, & de verbo inutili rationes subtili-
 ter exquirunt. Pensa ergo, quid factura est de perverso ope-
 rare, si quosdam in iudicio tuo reprobat de sermone. Ana-
 stasias Deo pecunias voverat, quas post, diabolica victus per-
 suasione, subtraxit: sed qua morte multatus est, scis. Si
 ille igitur mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dede-
 rat, nummos Deo abstulit: considera, quanto periculo in
 divino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum
 omnipotenti Deo, cui te sub monachico habitu devoveras,
 subtraxisti. Quapropter, si correctionis meae verba secu-
 stertis audieris, quam sint blanda, & dulcia, in fine cogno-
 sces. Ecce, fateor, marens loquor, & facti tui tristitia
 attritus, edere verba vix valeo: & tamen animus tuus
 rationis suae conscius, vix sufficit ferre, quod audit: cru-
 scelicit, confunditur, adversatur. Si ergo ferre non valet
 verba pulveris, quid facturus est ad iudicium conditoris?
 Fateor tamen, quia supernae gratiae misericordiam esse ma-
 ximam credo, quod te effugere vitam conspiciat, & tamen
 adhuc ad vitam reservat: quod superbientem te videt & to-
 lerat. Cumque Venantius, in eadem apostasia permanens,
 obortis quibusdam simulatibus, oblationes suas a Joanne,
 Syracusano Episcopo execratas, cognosceret, contra Epi-
 scopum hostili more commotus est, eumque non timuit Gre-
 gorio accusare. Cui ipse referbit, dicens: Multum nos
 ea, quam direxisti, iam contritatos invenit epistola, quod
 inter vos, & Joannem fratrem & coepiscopum nostrum,
 de quorum desiderabamus quod concordia, scandalum
 prodidisse cognovimus. Quaevis enim causa fuisset, non
 usque ad hoc debuit furor erumpere, ut armati homines ves-
 stri, sicut audivimus, in episcopum iruerent, & diversa
 hostili more mala committerent, atque vos hac res a pater-
 naiterim charitate divideret. Numquid non poterat, si
 quaelibet contentio fuit, tranquillè disponi, ut nec partium
 utilitas detrimentum, nec sentiret gratia lesio? Cujus
 autem gravitatis, cujus sanctitatis, cujus mansuetudinis
 suprascriptus frater noster sit, non habemus incognitum.
 Ex qua re patriugimus, quia nisi vis eum doloris nimia coe-
 gisset, ad hanc rem, de qua vos contritatos alleritis, ejus
 fraternitas nullatenus pervenisset. Nos autem, ut hoc
 eo scribente comperimus, illico ei scripsimus, admonen-
 tes, ut & oblationes vestras, sicut ante, susciperet, & Missas
 in domo vestra non solum celebrari permitteret, sed, si
 velitis, etiam ipse perageret, & cetera. Verum Venantius
 cum Episcopo in concordiam rediens, cum per undecim
 annos a Gregorio multiplicibus litteris exhortatus redire
 ad monachicum propositum detrectaret, in gravissimam
 aegritudinem cecidit. Quod a Joanne, Syracusano Episco-
 po Gregorius audiens, rescripsit, dicens: Fraternitatis ve-
 strae scripta suscepi, quae mihi de dulcissimi filij mei dom-
 ni Venantij aegritudine loquebantur, & cuncta circa
 eum, qualiter acta sunt, enarrabant. Sed uno tempore au-
 ditus, & illum desperare, ac graviter aegrotare, & in re-
 bus orphanorum filiarum ejus scilicet homines iniquos in-
 filtere, vix se in corde meo dolor capere poterat. Sed in
 hoc fuit solatium, quod lacrymae mihi per gemitus erum-
 pebant. Vestra igitur sanctitas primam, quam decet, curam
 negligere non debet, ut de anima ejus cogitare debeat, ex-
 hortando, rogando, Dei terribile iudicium proponendo,
 ineffabilem ejus misericordiam promittendo, ut ad habitum
 suum redire, vel in extremis debeat: ne ei reatus tanta cul-
 pa in aeterno iudicio obstat. Si quos tamen iudicium a suis
 pravitatibus inconvertibiles Gregorius advertebat, eos
 scriptis propriis penes principes denotabat. Unde Con-
 stantiae Augustae queritur, dicens: Dum in Sardinia insula
 multos esse gentium cognovimus, eosque adhuc pravae
 gentilitatis more idolorum sacrificiis deservire, & ejus-
 dem insulae sacerdotes ad praedicandum Redemptorem no-
 strum torpentes existere: unum illuc ex Italiae episcopis
 misimus, qui multos gentium ad fidem, Domino cooperante,

convertit. Sed quidam rem mihi sacrilegam nunciavit, quia hi, qui in ea idolis immolant, iudici praemium persequuntur, ut hoc eis facere liceat. Quorum quidam baptizati essent, etiam immolare idolis deservissent, adhuc ab eodem insulae iudice, etiam post baptismum, praemium illud exigitur, quod dari prius pro idolorum immolatione consueverat. Quem cum praedictus episcopus increparet, tantum se suffragium permisisse respondit, nisi de causis etiam talibus, impleri non possit. Corfica vero insula tanta nimietate exigentium, & gravamine premitur exactioinum, ut ipsi, qui in illa sunt, eadem quae exiguntur, complere vix filios suos vendendo sufficiant. Unde sit, ut derelicta pia republica, possessores ejusdem insulae ad nequissimam Longobardorum gentem cogantur effugere. Quid enim gravius, quid crudelius pati possunt a Barbaris, quam ut constructi atque compressi filios suos vendere compellantur? In Sicilia autem insula Stephanus, quidam marinarum partium charularius, tanta praesidia, tantaque oppressiones operari dicitur invadendo loca singulorum, atque sine distinctione causarum per possessiones, ac domos titulos ponendo, ut si velim acta ejus singula, quae ad me pervenerunt, dicere, magno volumine haec explere non possem. Quae omnia reverentissima domina solemiter aspiciat, & oppressorum genus compescat. Et post pauca: Quae enim mentes, qualia viscera parentum esse possunt, perpendite, quando filios suos distraunt, ne torquentur. Qualiter autem miserendum sit filiis aliorum, hoc beneficiis sufficiat, ne si ea, quae in his partibus aguntur, pietas vestra non cognosceret, me apud distinctum iudicem silentij mei culpa multaret.

Hinc est, quod hujus Gregorij tempore tot sacerdotes & laici per diversas regiones miraculis corruptae, dialogo teste, probantur, quot nunquam sub posterioribus Pontificibus inventi potestae potuerunt.

Tantis igitur, Ecclesiae Dei felicitatis hostis humani generis invidens, nonnullos pontificum simulque saecularium iudicum, ad ejus invidiam conflagravit. Super quorum afflictione Joanni Ravennati Episcopo, inter cetera queritur, dicens: Peccatis meis hoc reputo, quia iste, qui nunc interest, haud dubium quid Romanus exarchus, & pugnae re contra inimicos nostros dissimulat, & nos facere pacem vetat: quam vis jam modo, etiam si velis, facere omnino non possumus: quia Armulphus exercitum Autarith, & Nordulphi habens, eorum sibi dari precaria desiderat, ut vobiscum loqui aliquid de pace dignetur.

Item Sebastiano, Episcopo Sirmienis post aliqua: Quae sanctissime frater, de amici vestri domi Romani, personae in hac terra patitur, loqui minime valeamus: breviter tamen dico, quia ejus in nos malitia, gladios Longobardorum vicit, ita ut benigniores videantur hostes, qui nos intereunt, quam republicae iudices, qui nos malitia sua rapinis atque fallaciis in cogitatione consumunt. Et uno tempore curam Episcoporum, atque clericorum, monasteriorum quoque, & populi gerere, contra hostium infidias sollicitum vigilare, contra ducum fallacias, atque malitias suspectum semper existere: cujus laboris, cujus doloris sit, vestra fraternitas tanto verius pensat, quanto me, qui haec patior, purius amat.

Item Anastasio patriarchae post multa: Quae mala a barbarorum gladiis, quae a perveritate iudicum patitur, beatitudini vestrae narrare refugio, non estis gemiturum augeam, quem minime consolando debeuam.

Item Palladio, presbytero de monte Sina post plurima: Peto, ut pro me orare debeas, quatenus omnipotens Deus, & a malis ne spiritibus, & a perveris hominibus custodire dignetur: quia in hac vita meae peregrinatione mala me simul, & multa circumdant, ita ut cum Psalmista iure dicam: In me transierunt ira tua, & terrores tuos conturbaverunt me. Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul.

Porro Mauritio tunc avarissimo simulque rapacissimo principi, suggestionibus inimicorum suorum funestissimam legem ferenti, ut nulli militum, qui videlicet in manu signatus fuisset, liceret converteri inter cetera sic respondit: Ad hoc potestas super omnes homines, pietati dominorum meorum caelitus data est, ut qui bona appetunt, adjuventur, ut caelorum via largius pateat, ut terrestre regnum caelesti regno famuletur. Et ecce aperta voce dicitur, ut ei, qui semel in terrena militia signatus fuerit, nisi aut ex-pleta militia, aut pro debilitate corporis repullus, Domini nostro Jesu Christo, militare non liceat. At haec ecce per me, servum ultimum suum, & vestrum respon- debit Christus dicens: Ego te de notario comitem excubitorum, de comite excubitorum Caesarem, de Caesare Imperatorem, nec solum hoc, sed etiam patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tuae manus commisi: & tu a meo servitio milites tuos subtrahis? Responde, rogo, puer sine domine, servo tuo, quid venienti, & haec dicenti responsum es in iudicio Domino tuo? Et post pauca: Requitur ergo dominus meus, quis prior Imperator talem legem dederit, & subtilius astringit, si dari debeuerit.

Reg. lib. 1. ep. 33.

Mat. 12. c. Grat. 17. q. 1. c. 5.

Aff. 5. e. *al. sapis

*al. additus

Reg. lib. 5. ep. 42.

Reg. lib. 9. ep. 31.

*al. erga

Reg. lib. 4. ep. 3.

Grat. 12. c. 2. c. 8.

*al. perduxit

XLIX. Dial. 1. 44

Reg. 1. 2. ep. 2.

Reg. lib. 4. ep. 35.

Lib. 4. ep. 37

Reg. 1. 3. ep. 45.

Psal. 87. e

I. Reg. lib. 2. ep. 61.

*al. rogat

Item

Reg. lib. 2. ep. 64

Item Theodoro medico, post aliqua: Peccatis, inquit, meis facientibus, ex quorum suggestione, vel consilio, nescio an vestro, transecta anno, talem in republica sua legem protulit Imperator, ut nullus, qui actionem publicam egerit, nullus, qui officio, vel manu signatus, vel inter milites habitus est, ei in monasterio converti liceat, nisi forte militia eius fuerit expleta. Quam legem primum, sicut hi dicunt, qui leges veteres noverunt, Julianus protulit, de quo scimus omnes, quantum a Deo averfus fuerit.

II.

Confortabat insaniam iudicum, sive fovebat Joannes, tunc ex monacho regia urbis antistes, qui eo tempore, quo Gregorius a Pelagio presule destinatus Apocristianus penes Constantinopolim morabatur, fugere se summum sacerdotium quasi humiliter finxit: sed eo suscepto usque adeo in superbiam dolosa mentis exercevit, ut causam aliam occasione quaerens, Synodum faceret, in qua se universalem appellare conatus est. Quod mox Papa Pelagius, ut agnovit, directis epistolis ex auctoritate sancti Petri Apostoli, eisdem synodi acta cassavit. Diaconum vero, qui iuxta morem pro responsis ecclesiasticis faciendis Imperatoribus adhererebat, cum eo Missarum solemniam celebrare prohibuit. Cujus sententiam beatus quoque Gregorius sequens, predictum Joannem saepe commonitum acquiescere differentem, sententia pari multaverat, omnibus pontificibus sub interminatione proprii honoris mandaverat, ne unquam universales prophanum vocabulum aut scriberent, aut scriptum susciperent, aut ubi fuisset scriptum, subscriberent. Quapropter Joannes impetratoris rediens, obtinuit, ut Imperator Gregorio scriberet, quod sibi pacificus existisset. Quapropter ipse imperatrici Constantiae inter aliqua scribit, dicens: Sabiniano diacono, Responsali meo scribente, cognovi, in causis beati Petri Apostolorum principis contra quosdam superbe humiles, sicut blandos, quantam se iustitia vestra serenitas impendat. Unde adhuc peto, non nullus praevaleat contra veritatem hypocrisis permittatis: quia sunt quidam qui iuxta egregij praedicatoris vocem, per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium: qui veste quidem despecti sunt, sed corde tumenti: & quasi in hoc mundo cuncta despicunt, sed tamen ea, quae mundi sunt, cuncta simul adipisci quaerunt. Qui indignos se omnibus hominibus fateantur, sed privatis vocabulis contenti esse non possunt: quia illud appetunt, unde omnibus digniores esse videantur. Et post pauca:

Reg. lib. 4. ep. 3.

Rom. 6. c.

II. Idem ut supra.

Prov. 21. d.

Isa. 14. e.

Præterea indico, quia pissimi domini scripta suscepi, ut cum fratre & confacerdote meo Joanne debeam esse pacificus. Et quidem sic religiosum dominum decuit, ut sacerdoti ista præciperet. Sed cum se nova praesumptione atque superbia idem frater meus universalem episcopum appelleret, ita, ut sanctae memoriae decessoris mei tempore ascribi se in synodo tali hoc superbo vocabulo faceret: quamvis cuncta illius synodi, Sede Apostolica contradicente, soluta sint: triste mihi aliquid serenissimus dominus innuit, quod non eum corripuit, qui superbit, sed me sportus ab intentione mea declinare voluit: qui in hac causa, evangeliorum & canonum statuta, humilitatis atque rectitudinis defendendo veritatem. Quae in re a predicto fratre, & confacerdote meo contra evangelicam sententiam, contra beatum quoque Petrum Apostolum, & contra omnes ecclesias canonumque statuta agitur. Sed est omnipotens Deus, in cuius manu sunt omnia, de quo scriptum est: Non est sapientia, non est scientia, non est consilium contra Dominum. Et quidem saepe praefatus sanctissimus frater serenissimo domino multa suaderet conatur: sed bene novi, quia tanta illa oratione ejus, & lacrymae nil ei, a quoquam contra rationem, aut animam suam subit perimittunt. Tiste tamen valde est, ut patienter feratur, quatenus, despectis omnibus, praedictus frater, & coepiscopus meus solus conetur appellari Episcopus. Sed in hac ejus superbia, quid aliud, nisi proprioque jam Antichristi tempora esse, designatur? Quia illum videlicet imitatur, qui spreis in sociali gaudio Angelorum legionibus ad culmen conatus est singularitatis erumpere, dicens: Super astra caeli exaltabo solium meum, sedabo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium: similis ero altissimo. Unde per omnipotentem Dominum rogo, ne pietatis vestrae tempora permittatis unius hominis elatione maculari: neque tam perverso vocabulo ullum quoquo modo praebatis assensum, atque in hac causa nequaquam, me pietas vestra despicat, quia & si peccata Gregorij tanta sunt, ut pati talia debeat: Petri tamen Apostoli peccata nulla sunt, ut vestris temporibus pari talia mereatur. Unde iterum atque iterum per omnipotentem Dominum rogo, ut sicut priores principes sancti Petri Apostoli gratiam quaesiverunt, vos quoque hanc vobis, & quaerere, & conservare curetis: & propter peccata nostra, qui ei indigne servimus, ejus apud vos honor nullatenus minuat, quod & modo vobis adjutor esse in omnibus, & postmodum vestra valeat peccata dimittere. Viginti autem jam, & septem annos ducimus, quod in hac urbe inter Longobardorum gladios vivimus: quibus quam multa ab Ecclesia quotidianis diebus erogantur, ut inter

S. Greg. Tom. I.

eos vivere possimus, suggerenda non sunt. Sed breviter indico, quia sicut in Ravennae partibus dominorum pietas apud primum exercitum Italiae facillimum habet, qui, in causis supervenientibus, quotidianas expensas faciat: ita, & in hac urbe in causis talibus eorum facillanus ego sum. Er tamen haec ecclesia, quae uno eodemque tempore clericis, monasteriis, pauperibus, populo atque insuper Longobardis tam multa indefinenter expendit: ecce adhuc ex omnium ecclesiarum afflictione premitur, quia de unius hominis superbia multi gemunt, ceteri dicere nil praesumunt.

Avarissimo quoque principi Gregorius voce libera contradicit, post aliqua scribens: Ecce claves regni caelestis, haud dubium est, quin Petrus accepit: potestas ei ligandi atque solvendi tribuitur: cura ei totius Ecclesiae, & principatus committitur, & tamen universalis Apostolus non vocatur, & vir sanctissimus confacerdos meus Joannes vocari universalis Episcopus conatur. Exclamare compellor, ac dicere: O tempora, o mores. Ecce cuncta in Europa partibus Barbarorum juxta sunt tradita: destructae urbes, evertae castra, depopulatae provinciae, nullus terrarum cultor inhabitat: laevitiae, & dominatur quotidie in necem fidelium cultores idolorum, & tamen sacerdotes, quae in pavimento, & cinere flentes jacere debuerunt, vanitatis sibi nomina expetunt, & novis, ac prophanis vocabulis gloriantur. Nunquid ego haec in re, pissime domine, propriam causam defendo? Nunquid specialem injuriam vindico? Et non magis causam omnipotentis Dei, & causam universalis Ecclesiae? Quis est ille, qui contra statuta Evangelica, contra canonum decreta, novum sibi nomen usurpare praesumit? Utinam, vel sine aliorum imminutione unus sit, qui vocari appetat universalis. Et certe multos Constantinopolitana ecclesia, in haereseos voraginem cecidisse novimus sacerdotes: & non solum haereticos, sed etiam haereticos factos. Inde quippe Nestorius, qui mediator Dei, & hominum Christum Jesum duas esse personas existimans, quia Deum hominem fieri potuisse non credit, usque ad Judaicam perfidiam erupit. Inde quippe Macedonius, qui consubstantialem Patris, & Filii, Spiritum sanctum, Deum esse denegavit: si igitur illud nomen in ea ecclesia sibi quisquam arripuit, unde tot haereticos produsse noscuntur: universa ergo Ecclesia, quod absit, a statu suo corrumpitur, quando is, qui appellatur Universalis, cadit. Sed absit a Christianorum cordibus nomen istud blasphemiae, in quo omnium sacerdotum honor admittitur, dum ab uno sibi dementer arrogatur. Certe pro beati Petri Apostolorum principis honore per venerandam Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici oblatum est: sed nullus eorum unquam hoc singularitatis nomine uti consensit: ne dum privatim aliquid daretur uni, honore debito sacerdotes privarentur universi. Quid est ergo, quod nos hujus vocabuli gloriam, & oblatam non quaerimus, & alter sibi hanc arripere etiam non oblatam praesumit? Ille ergo magis est pissimorum dominorum praecipue sectendus, qui praecipis canonicis obedientiam praebere contemnit. Ille coercendus est, qui sanctae universalis Ecclesiae injuriam facit: qui corde tamen, qui gaudere de nomine singularitatis appetit: qui honori quoque vestri impetij se per privatam vocabulum superponit. Ecce omnes haec de re scandalum patimur. Ad viam igitur rectam revertatur auctor scandalum, & omnia sacerdotum jurgia cessabunt. Ego enim cunctorum sacerdotum servus sum, in quantum ipsi sacerdotales videntur. Nam qui contra omnipotentem Deum per inanem gloriae tumorem, atque contra statuta patrum, suam certem vicem erigit, in omnipotente Domino confido, quia meam sibi, nec cum gladio, siccet. Quid autem nuper in hac urbe ex hujus vocabuli auditu gestum sit, Sabiniano Diacono, ac Responsali meo subtilius indicavi.

LIII. Reg. lib. 4. ep. 12. Matt. 16. Joann. 20. c. 21. c.

Item Joanni, Episcopo Constantinopolitano: Eo tempore, quo fraternitas vestra in sacerdotalem honorem profecta est, quantum ecclesiarum pacem, atque concordiam invenerit, recolit: sed quo ausu, quove tumore, nescio novum sibi conata est nomen arripere, unde omnium fratrum corda portuissent ad scandalum pervenire. Quae in re vehementer admiror, quia, ne ad episcopatum venire potuisset, fugisse te velle, memini: quem tamen adeptum itaque exercere desideras, ac si ad eum ambrosio desiderio concurris. Qui enim indignum te esse fatearis, ut episcopus dici debuisses, ad hoc, quandoque perductus es, ut despectis fratribus, episcopus appetas solus appellari. Et paulo post: Verè enim flens dico, atque ex intimo viscerum dolore peccatis meis reputo, quod ille meus frater, nunc usque reduci ad humilitatem non valet, qui ad hoc in episcopatus gradu constitutus est, ut aliorum animas ad humilitatem reduceret: quod ille, qui veritatem docet alios, semetipsum docere, nec, me quoque deprecante, consensit. Item post aliqua: Quis rogo, in hoc tam perverso vocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis Angelorum legionibus secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut & nulli subelle, & solus praeselle omnibus videretur? Qui etiam di-

LIV. Reg. lib. 4. ep. 18.

Ad viam igitur rectam revertatur auctor scandalum, & omnia sacerdotum jurgia cessabunt. Ego enim cunctorum sacerdotum servus sum, in quantum ipsi sacerdotales videntur. Nam qui contra omnipotentem Deum per inanem gloriae tumorem, atque contra statuta patrum, suam certem vicem erigit, in omnipotente Domino confido, quia meam sibi, nec cum gladio, siccet. Quid autem nuper in hac urbe ex hujus vocabuli auditu gestum sit, Sabiniano Diacono, ac Responsali meo subtilius indicavi.

E

Item Joanni, Episcopo Constantinopolitano: Eo tempore, quo fraternitas vestra in sacerdotalem honorem profecta est, quantum ecclesiarum pacem, atque concordiam invenerit, recolit: sed quo ausu, quove tumore, nescio novum sibi conata est nomen arripere, unde omnium fratrum corda portuissent ad scandalum pervenire. Quae in re vehementer admiror, quia, ne ad episcopatum venire potuisset, fugisse te velle, memini: quem tamen adeptum itaque exercere desideras, ac si ad eum ambrosio desiderio concurris. Qui enim indignum te esse fatearis, ut episcopus dici debuisses, ad hoc, quandoque perductus es, ut despectis fratribus, episcopus appetas solus appellari. Et paulo post: Verè enim flens dico, atque ex intimo viscerum dolore peccatis meis reputo, quod ille meus frater, nunc usque reduci ad humilitatem non valet, qui ad hoc in episcopatus gradu constitutus est, ut aliorum animas ad humilitatem reduceret: quod ille, qui veritatem docet alios, semetipsum docere, nec, me quoque deprecante, consensit. Item post aliqua: Quis rogo, in hoc tam perverso vocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis Angelorum legionibus secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut & nulli subelle, & solus praeselle omnibus videretur? Qui etiam di-

1. Ioh. 14.

* al. elato

1. Ioh. 2. e

Luce. 21. e

* al. deficiente solventur

Heb. 12. d

2. Tim. 4. d

LV. Reg. lib. 4. cp. 39.

xit: in calum confendam, super astra calis exaltabo solium meum, sedabo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Quid enim fratres tui omnes ecclesie universalis episcopi, nisi astra calis sunt: quorum vita simul, & lingua inter peccata errorumque hominum quasi inter noctis tenebras lucent? Quibus dum cupis temetipsum vocabulo * elationis præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare: quid aliud dicis, nisi: in calum confendam, super astra calis exaltabo solium meum? An non universi episcopi nubes sunt, qui & verbis pluvium prædicationis; & bonorum operum luce conficant? Quos dum vestra fraternitas despiciens sub se premere conatur, quid aliud dicit, nisi hoc, quod ab antiquo hoste dicitur: Ascendam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cum affens conspicio, & occulta Dei pertimesco iudicia, augentur lacrymæ, & gemitus se in eum corde non capiunt: quod ille vir sanctissimus Dominus Joannes, tantæ abstantiæ atque humilitatis, familiarium seductione linguarum ad tantam superbiam erupit, ut in appetitu perverfi nominis, illi esse conetur similis, qui dum superbe esse Deo similis voluit, etiam donatæ similitudinis gratiam amisit: & ideo veram beatitudinem perdidit, quia falsam gloriam quaesivit. Certè Petrus princeps Apostolorum membrum sanctæ & universalis Ecclesiæ est: Paulus, Andreas, Joannes, quid aliud, quàm singularum sunt plebium capita? Et tamen sub uno capite omnes, membra sunt Ecclesiæ. Atque, ut cuncta brevi cingulo locutionis astringam, sancti ante legem, sancti sub lege, sancti sub gratia: omnes hi perficientes corpus Domini in membris sunt Ecclesiæ constituti, & nemo se inquam universalem vocari voluit. Vestra ergo sanctitas, agnoscat quantum apud se timeat, quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præsumpsit, qui veraciter sanctus fuit. Item post pauca: Certè olim clamatur per Apostolum: *Falsis, movisima hora est.* Et secundum, quod veritas prædixit, pestilentia, & gladius per mundum sævit: gentes insurgunt: gentibus: terra concutitur, orbis cum habitatoribus suis, terra dehiscente, sorbetur, omnia, quæ prædicta sunt, fiunt. Rex superbie prope est: & (quod dici nefas est,) sacerdotum ei præparatur exercitus: quia cervici militum elationis, quæ ad hoc positi fuerant, ut ducatum præberent humilitatis. Sed hæc in re, etiam si nostra lingua minime contradicit, illius virtus contra elationem erigitur, qui superbie vitio per temetipsum specialiter adversatur. Et infra: Considerate vos convenit, ne qua radix amaritudinis futurum germinans impediatur, & per illam coingentur multiti: quod tamen si nos considerare negligimus, contra tantæ elationis tumorem iudicia superna vigilabunt: Item eisdem in alia epistola post multa: Sed etiam nunc dico: aut eisdem personas, videlicet Joannem Chalcedonensem & Athanasium Isaac presbyteros, in suis ordinibus suscipite, eisque quietem præbe: aut si hoc fortasse nolueris, omni altercatione postposita, de eorum causa statuta majorum, aut canonum terminos custodi. Si verò neutrum feceris, nos quidem rixam inferre nolumus, sed tamen venientem à vobis non devitamus. Quid autem de episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus non percussores. Et egregius prædicator dicit: *Argue, obsecra, increpa, cum omni patientia, & doctrina.* Nova verò, atque inaudita est illa prædicatione, quæ verberibus exigit fidem.

Item Sabiniano, diacono Constantinopolitano: De causa fratris nostri, viri reverendissimi Joannis episcopi Constantinopolitani, duas epistolas facere nolui: sed una breviter facta est, quæ utrumque habere videtur admittum, id est & rectitudinem, & blandimentum. Tu itaque dilectio eam epistolam, quam nunc direxi, propter voluntatem Imperatoris ei dare studeat. Nam de insequenti talis alia transmittetur, de qua ejus superbia non laetetur. Ad hoc enim usque pervenit, ut sub occasione presbyteri Joannis gesta huc transmitteret, in quibus se pene per somnem versum œcumenicum patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocritism illius superna majestas dissolvat. Miror autem, quod dilectionem tuam fallere potuit, ut permitteres Domino Imperatori persuaderi, quatenus ad me de hac causa sua scripta transmitteret, in quibus admoneret, ut cum eo pacem habere debuissim: qui si justitiam tenere vult, illum debuit admonere, ut se à superbo vocabulo compesceret: & protinus inter nos pax fieret. Tamen qua calliditate à prædicto fratre nostro Joanne factum sit, ut suspicor, minimè pensasti. Idcirco enim hoc ille fecit, ut, aut audiretur dominus Imperator, & ille sua vanitate confirmatus esse videretur: aut non à me audiretur, & ejus animus contra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenebimus, nil in hac causa aliud, nisi omnipotentem Dominum metuentes. Unde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia, quæ in hoc sæculo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat: & in omnipotentis Dei gratia, atque beati Petri adjutorio confidat. Vocem veritatis recolat, dicentem: *Major est, qui in vobis est, quam qui in hoc mundo est.* Et in hac causa, quidquid agendum est, cum summa auctoritate agat. Postquam enim defendi ab inimicorum gladiis nullo modo possumus, postquam pro amore redimus: nimis ignominiosum est, ut per eos etiam fidem perdamus. In isto enim seculo vocabulo consentit, nihil est aliud, quam fidem perdere. Unde sicut fidi jam transfactis epistolis scripti, nunquam cum eo procedere præsumas.

At verò Joannes novæ præsumptionis inventor, ubi Mauticum Deo adversum, Gregorio cum suis complicibus fecit insensum, cernens Constantinam Imperatricem, totis conatibus Romanæ Ecclesiæ servanda privilegia suadere: quantis valuit artibus, incitavit, ut propter eam, quam in honorem sancti Pauli Apostoli in palatio edificabat Ecclesiam, à Gregorio caput ejusdem Apostoli, aut aliud, quid de ipsius corpore sibi diigni postularat. Quam calliditatem beatissimus Papa cognoscens, Imperatricis animo taliter satisfacit: Dum illa mihi desiderarem imperari, de quibus facillimam obedientiam exhibens, vestram erga me gratiam potuissem amplius provocare: major me maestitia tenuit, quod illa præcipitis, quæ facere nec possum, nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri & Pauli Apostolorum tantis in Ecclesiis suis conficant miraculis, atque terroribus, ut neque ad orandum sine magno illic timore possit accedi. Denique dum beatæ recordationis decessor meus, quia argeatum, quod supra sacratissimum corpus beati Petri Apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore fere quindecim pedum spatium, movere voluit, signum ei non parvi terroris apparuit. Sed & ego, aliquid similiter ad sacratissimi corpus sancti Pauli Apostoli meliorare volui: & quia necesse erat, ut iuxta sepulcrum ejusmodi effodi alius debuisset: præpositasse loci illius ossa aliqua, non quidem eidem sepulcro connectenda, reperit: quæ quoniam levare præsumpsit, atque in alium locum transponere, apparentibus quibusdam tribus signis subita morte defunctus est. Præter hæc autem sanctæ memoriæ decessor mens eisdem ad corpus sancti Laurentii martyris, quædam meliorare desiderans, dum nescitur, ubi corpus ejus venerabile collocatum, effoditur exquirendo: & subito sepulcrum ipsius ignoranter apertum est: & hi, qui præsentem erant, atque laborabant monachi, & mansionarii, qui corpus ejusdem martyris viderunt, quod quidem minime tangere præsumperunt, omnes intra decem dies defuncti sunt, ita ut nullus vitæ superesse potuisset, qui sanctum & justum corpus illius viderat.

Coguoscat autem tranquillissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quando sanctorum reliquias dant, ut quidquam tangere præsumant de corpore, sed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima sanctorum corpora ponitur: quod levatum in Ecclesia, quæ est dedicata, debita cum veneratione reconditur: & tanta per hoc ibidem virtutes sunt, ac si illic specialiter eorum corpora deferantur. Unde contigit, ut beatæ recordationis Leonis Papæ tempore, sicut à majoribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquiis dubitarent, prædictus Pontifex hoc ipsum brandeum allaris forficibus incidit, & ex ipsa incisione sanguis effluxit. In Romanis namque, vel torius occidentis partibus omnino inolerabile est, atque sacrilegium, si sanctorum corpora tangere quicquam fortasse voluerit. Quod si præsumperit, certum est, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine, quæ ossa levare sanctorum se allerunt, vehementer miramur, & vix credimus. Nam quidam Græci monachi huc ante biennium venientes, nocturno silentio iuxta ecclesiam sancti Pauli corpora mortuorum in campo jacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, servantes sibi, dum recederent. Qui cum tenti, & cur hoc facerent, diligenter fuissent discussi, confessi sunt, quod illa ossa ad Græciam essent, tanquam sanctorum reliquias portaturi. Ex quo, cum exemplo, sicut prædictum est, major nobis dubietas nata est, utrum verum sit, quod levari veraciter ossa sanctorum dicuntur. De corporibus verò beatorum Apostolorum, quid ego dicturus sum? Dum confet, quia eo tempore, quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora sicut civium suorum repererunt, quæ ductæ usque ad secundam urbem miliarum, in loco, qui dicitur Catacumbas, collocata sunt. Sed dum ea exinde levare omnibus eorum multitudine conveniens nitere, ita eos vis tonitruum atque fulguris terruit, ac dispersit, ut talia denovo nullatenus tentare præsumerent. Tunc exuentes Romanorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, levaverunt, & in locis, quibus nunc sunt condita, posuerunt. Quis ergo, ferensissima domina, tam temerarius possit existere, ut hæc sciens, eorum corpora non digne tangere, sed vel aliquatenus presumat inspicere? Dum igitur talia mihi à vobis præcepta sunt, de quibus parere nullatenus potuissem: quantum invenio, non vestrum est, sed quidam homines contra me pietatem vestram excitare.

lvi.

Reg. lib. 3. ep. 30.

voluerunt, ut mihi, quod absit, voluntatis vestrae gratiam subtraherent, & propterea quaesierunt capitulum, de quo vobis quasi inobediens inveniit. Sed in omnipotente Deo confido, quia nullo modo benignissimae vestrae voluntati surripitur: & sanctorum Apostolorum virtutem, quos toto corde & mente diligitis, non ex corporali praesentia, sed ex protectione semper habebitis. Sudarium verò, quod similiter transfiniti iussistis, cum corpore eius est: quod ita tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedit. Sed quia serenissimae dominae tam religiosum desiderium esse vacuum non debet, de cathenis, quas ipse sanctus Paulus Apostolus in manibus & collo gestavit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem vobis aliquam transmittere festinabo, si tamen hanc tollere limando valeatis: quia dum frequenter ex cathenis eisdem multi veniunt, & benedictionem perunt, ut parum quid ex limatura percipiatur, assistit sacerdos cum lima, & aliquibus perentibus ita concite aliquid de cathenis eius excutitur, ut mora nulla sit, quibusdam verò perentibus diu per cathenas ipsas lima ducitur, & tamen, ut aliquid exinde exeat, non obtinetur.

LVII.

In quibus Gregorius veracibus utique verbis apparet, quia usque ad illa tempora pro reliquis brandeum Romanus Pontifex conferebat, cum posteriori tempore de vestibus, quae sub altari sancti Joannis in Basilica Constantiniana servantur, particulae coepert pro factis reliquiis perentibus dari.

LVIII.

Quae quidem vestes usque hactenus tantis miraculis corroborantur, ut scitatis tempore foras excussa pluviam conficiant: inundationis verò, serenitatem reducant. Nam super haec, quae per singulas ecclesias faciunt, quae in oratorio domus mea in Subura posita per eas Deus omnipotens fecerit, non celabo. Nuper Adriani Pontificis tempore visum mihi est, ut altare sanctae Dei genitricis Mariae, quod extra oratorium sancti Joannis in apertissimo atrio positum, congruis luminaribus honorari non poterat, intra oratorium locari debuisset. Accersitus verò Gaudericus Velitrensis, qui adhuc superesse videtur, episcopus, cum hymnis & canticis ab altari veteri pyxidulas duas sigillatas excussit. Quantum alteram, me deprecante, nimium timoratus aperens, de illis tunicis, quantum ex similitudine curiosis oculis porit deprehendi, particulas reperit, quas solemniter sub novo altari deposuit. Ubi ex tunc, sicut multi norunt, qui adhuc superstites esse probantur, divinitus accensa lampades frequentius solito patuerunt. Nam ista octava incisione in hebdomada ante Dominici Natalis diem, cum ego super huiusmodi panem quid dubitarem, completis matutinalibus hymnis, mansionatus candelam extinxit. Quam post vesperum succendere cupiens, accensam reperit: eamque se negligerenter extinxisse perpendens, die altera sollicitius profusus extinxit: & obsecratis januis, ad vesperum succensus lampadem remeavit. Quam ubi nihilominus accensam reperit, ex conscientia servata à se clavis, & miraculo non dimittit olei, profecto cognovit: quia lampadem ille succenderat qui, ne oleum in ea diurna succensione minui posset, divinitus ampliavit.

LIX.

Haec quidem vestium, sicut opinor, altera, quae strictioribus manibus constat, veraciter sancti Joannis est tunica, quam beatus Gregorius suo tempore, quodam episcopo deferente, suscepit. Unde Joanni Abbati inter caetera scribit, dicens: De tunica sancti Joannis omnino grate suscepti, quia sollicitus fuisti mihi indicare. Sed studeat dilectio tua mihi ipsam tunicam, aut, quod est melius, eundem episcopum, qui eam habet, cum clericis suis, & cum ipsa ad me transmittere: quatenus & benedictione tunicae perfruar, & de eodem episcopo, vel clericis mercedem habere valeam. Altera verò, quae largioribus manibus, non tunica, sed plane videtur esse dalmatica, nisi fallor, sancti Paschalis Apostolicae sedis Diaconi constat, qui juxta quod idem beatus Gregorius in quarto Dialogorum libro meminit, cum temporibus Symmachi Papae fuisset defunctus, ejus dalmaticam feretro superpositam daemoniacus tetigit stansque salvatus est. Sed quamobrem ambae vestes sancti Joannis dicantur, ideo praescam consuetudinem obtinuisse crediderim, quod sub ejus altari consuetudinaliter recondantur. Nam quod earum altera Joannis Evangelistae, non autem Baptista sit, nemo est, qui dubitet: praeterea cum omnis sapiens noverit Baptistam cancellorum puerum, pro vestibus usum fuisse, Evangelistam verò, qui per tot annos post passionem Domini pontificium gerens, Missarum solemniam frequentissime celebrabat, sine sacerdotibus esse nequaquam vestibus potuisse. Si autem dicitur, quod tunica, & dalmatica quia pontificalia sunt indumenta, utraque sancti Joannis credi debeant, considerandum est, quia Gregorius Joanni Abbati non dalmaticam, sed tunicam * nominavit: qui si dalmaticam quoque sancti Joannis fuisse sentiet, ejus tunicam quatenus, consequenter habere se ipsius dalmaticam non taceret.

LX.

Haec de sancti Joannis vestibus, de quibus à quamplurimis dubitatur, me utcumque in beati Gregorij gestis in S. Greg. Tom. I.

A fuisse sufficiat. Caeterum Joannes Constantinopolitanus hypocrita, qui ab universalis nominis ambitione converti multis tergiversationibus recubabat, juxta ejusdem patris Prophetiam judicia Domini super se vigilare cognoscens, post non multi temporis spatium subita morte defungitur: & ejus ambitiosam superbiam totus capere mundus vix poterat, in unius sepulcri angustia facile collocatur. Post cujus paulatim discessum, cum Mauritius Imperator, sacerdotum videlicet Christi contemptor, pro Cyriaco, qui Joanni successerat, suaderet, ne pro causa tam frivoli nominis Gregorius laboraret: ipse tandem pontificatus sui auctoritatibus restitit, quousque pestem universalis nominis ab ipsis etiam subdolis adulatorum labiis penitus abstulisset. Quapropter Eulogio, Patriarcha Alexandrinus post aliqua scribens, ait: Indicare vestra beatitudo studuit, jam se quibusdam non scribere superba vocabula, quae ex vanitatis radice prodierunt: & mihi loquitur, dicens: Sicut iussistis, quod verbum infusionis, peto, à meo auditu removere: quia scio, qui sum, qui estis. Loco enim mihi fratres estis, moribus patres. Non ergo iussi, sed quae utilia sunt, indicare curavi. Non tamen invenio vestram beatitudinem hoc ipsum, quod memoriae vestrae intuli, perfecte retinere voluisse. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere: & ecce in praefatione Epistolae, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbae appellationis verbum, universale me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plusquam ratio exigit, praebeatur. Ego enim non verbis quare sperari, sed moribus: nec honorem meum esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor universalis ecclesiae. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ergo vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universale me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me faceret universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quae vanitatem inslant, charitatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post à subsequenter patribus hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas novit: sed tamen nullorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligenter omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

B sionis, peto, à meo auditu removere: quia scio, qui sum, qui estis. Loco enim mihi fratres estis, moribus patres. Non ergo iussi, sed quae utilia sunt, indicare curavi. Non tamen invenio vestram beatitudinem hoc ipsum, quod memoriae vestrae intuli, perfecte retinere voluisse. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere: & ecce in praefatione Epistolae, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbae appellationis verbum, universale me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plusquam ratio exigit, praebeatur. Ego enim non verbis quare sperari, sed moribus: nec honorem meum esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor universalis ecclesiae. Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ergo vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universale me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me faceret universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quae vanitatem inslant, charitatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atque post à subsequenter patribus hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas novit: sed tamen nullorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligenter omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

Lib. 7. ind. 1. cap. 30.

Grat. dist. 99. c. 3.

CAPITA LIBRI QUARTI.

De temperantia Gregorii. Caput primum
Joanni Ravennati Episcopo usum pallii mappalarum que subdixit. cap. ij.
Eidem suppliciter usum pallii repetenti quater in anno per plateas concessit. cap. iij.
Eidem pro diversis vitiis increpato, diem sua vacationis praedixit. cap. iiij.
Ioanne defuncto, Ravennatem ecclesiam visitatori commisit: Marignano, episcopo consecrato, pallii usum simili modo concessit. cap. v.
Andrea supplicanti pro pallio praecipit insurandum. cap. vi.
Marignano consuetudinem pallii, sicut convenerat, defendere non valente, Gregorius in sententia sua permansit. cap. viij.
Pro usurpatione compagiarum diaconis Catinensis arguit. cap. viij.
De Maximo Salonitana ecclesia pervasore. cap. ix.
Auctoritatem sui pontificatus contra tyrannum Imperatorem defendit. cap. x.
Contra vorum Imperiale Maximum cum suis complicibus excommunicans, episcopos ipsos ad ecclesiam reverte cogit. cap. xj.
Maximi causam Ravenna praecipit ventilari. cap. xij.
Maximus in terram praecidens lacrymabiliter veniam petit. cap. xij.
Gregorius Maximo, coram sancti Apollinaris corpore satisfaciendi, miserendum esse decernit. cap. xiiij.
Maximo, humiliter satisfaciendi, communionis gratiam reddit, & pallium se datum promittit. cap. xv.
Quam Didascalicos responsionibus superbum Imperatorem terruit. cap. xvj.
Mauricio, in Gregorium sententi, mors per gladium immineret. cap. xvij.
Mauricius penitens videt in somnis se divino iudicio, cum uxore, & filio Phoca militi tradi. cap. xvij.
Seditione commota Mauritius, Phoca iussa, cum cuncta cognatione sua perimitur. cap. xix.
Imaginem augustali suscepta, sapienter Mauriti vitiis Phoca Imperatori dimmerat. cap. xx.
Ei apocryphum more transmittit. cap. xxi.
Pondere grandi remaro, imperiale iugum levius reddisse fatetur. cap. xxij.
Ex consuetudine synodicam suam direxit, & quod Orientis E. ij

ales nullius in diptychis nomen suscipiant, donec synodica[m] fidei eius cognoverit. cap. xxij.
 Suscepit decretis Mediolanensium, eis episcopum ordinari consenti. cap. xxiv.
 Anastasium Antiochinum post multos annos throno reddidit. cap. xxv.
 Adrianum Thebanum episcopum ordini suo restituens dicesim ipsius Larissas episcopi potestati subduxit. cap. xxvj.
 Exceptis manifestis criminibus, neminem deposuit, sed communione privavit. cap. xxvij.
 Quanta districtione accusatorum lites tractaverit, & qualia de ordinibus iudiciorum decreverit. cap. xxviii.
 Altorum auctoritates: Episcoporum sua auctoritate confirmabat, non minuebat. cap. xxix.
 Cunctis episcopis propria iura conservans, executores dedit, & iudices eligi ab accusatis voluit. cap. xxx.
 Falsarios delatores ratione multavit. cap. xxxi.
 Semel ingesta crimina indiscussa praterire non passus est, & qualibus paucis peccatorum accusatores multaverit. cap. xxxij.
 Consuetas stipendia etiam infirmis clericis iussit ministrari. cap. xxxiiij.
 Cautiones episcoporum, suis clericis factas firmavit, eisque quartas pleniter dari iussit. cap. xxxiv.
 Ab aliis obligatos absolvit. cap. xxxv.
 Ab heresi se purgantes recepit. cap. xxxvj.
 Schismaticos ad suscipiendam satisfactionem Romam invitare curavit. cap. xxxvij.
 Severum Aquileiensem episcopum, Ravennam venire coegit: qui postquam ad unitatem rediit, de novo ad suum schisma recurrens, catholicoque sacerdotem assurgens, causa perpetua divisionis sua diocesis effectus est. cap. xxxviii.
 Per aegritudinem corporis nemini successorem dedit, & quod renunciatis suis sedibus successores non dederat, eisque de sumptibus eiusdem commoda ministrari precepit. cap. xxxix.
 Stupratam in uxorem a stupratore sumi iussit. cap. xl.
 Virum iam conjugatum coniugi reddi mandavit. cap. xli.
 Vim nullam invidiam inferendam statuit. cap. xliij.
 Christianos eis subici, nulla occasione debere censuit. cap. xliij.
 Christianis visis violenter auferri inebetas, quorum si qui auferri non poterant, redimi sanciebat. cap. xliij.
 Eorum mancipia confugientia ad ecclesiam reddi vetuit. cap. xlv.
 Pagana eorum mancipia venire ad fidem volentia, non reddenda statuit. cap. xlvj.
 Induorum mancipia suos dominos ad fidem precedentia in eorum servitium nullatenus redigendos iudicavit: etiam si ipsi eos ab baptisimatis gratiam sequerentur. cap. xlvij.
 Neminem circumcidi paganorum permisit. cap. xlvij.
 A Iudeis munera non suscipienda decrevit. cap. xlvij.
 Qualiter Iudei fuerint a Romanis Pontificibus habiti, cap. l.
 Gregorius non observari sabbatum iussit, & Lavari die Dominico permisit. cap. l.
 Quanta compassionis extiterit in infirmitatibus Castoris, Eulogii, & Mariniani Episcoporum, sive Rusticana patricia. cap. li.
 Pro barbaricis incursionibus litaniam fieri voluit. cap. liij.
 Spiritum prophetia habuit. cap. liv.
 Peiora prioribus futura preduxit. cap. lv.
 Neminem iniuste ab Ecclesia defendi permisit. cap. lvj.
 Confugientibus ad Ecclesiam sacramenta prestari iussit de servandis sibi iustitias. cap. lvij.
 Omnes sacerdotes, fratres, & ministros, clericos autem ceteros, dilectissimos filios, utriusque vero sexus laicos dominos vocavit. cap. lvij.
 Tam fidelis Theudelinda regina quam suo subdiacono sacrificavit. cap. lix.
 Se indignum memorat revelatione Dei. cap. lx.
 Se a presbytero comparans, illum superiorem melioremque pronunciat. cap. lxj.
 Si indignum alieno favore faceret. cap. lxij.
 Monacho sibi procedenti se in terram prostravit. cap. lxij.
 Accusatus innocentiam suam exposuit. cap. lxiv.
 Quid de sine saculi senserit. cap. lxv.
 Qualia de incommoditate urbis scripserit. cap. lxvj.
 Barbaricis incursionibus ab exponendis libris desistit. cap. lxvij.
 De eius obitu, & suffigiis argenteis ab eo paratis, necnon sepultura ipsius loco, vel titulo. cap. lxvij.
 Qua ratione, amulos libros eius incendere molentibus, Petrus diaconus moriendo defendit. cap. lxix.
 Quanta Claudius ex verbis eius se noverit: & quod Gregorius multa didicerit, qua nunc nequeant inveniri. cap. lxx.
 Duodecim epistolarum suarum libros reliquit, ex quibus Adriani Papa tempore duo volumina videntur excerpta. cap. lxxj.
 In diaconatu suo Moralia cepit, & quomodo ea in episcopatu suo per libros digesserit, eaque Leonardo Hispanensi Episcopo roganti direxerit. cap. lxxij.

In episcopatu sui exordia librum regule pastoralis Ioanni Episcopo Ravennati exponens, imperitis compressit. cap. lxxij.
 Per stationes discurrens, quadraginta lectiones didicavit, quas Secundo servo Dei petenti mandavit. cap. lxxiv.
 Dialogorum quatuor libros descripsit, quas postea Zacharias Apostolica Sedis Episcopus in Græcam linguam convertit. cap. lxxv.
 Crisibus suis petentibus, primam & ultimam Ezechielis prophetia partes per homilias viginti duas tractavit. cap. lxxvj.
 Quam humilia ipse de suis tractatibus senserit, qua a posteris doctoribus sacratissima predicantur. cap. lxxvij.
 Libros suos in comparatione Augustini tractatum sursum nominans, quousque vixit, legi vetuit. cap. lxxviii.
 Quanta consideratione quotidie infirmitatem cordis sui cognoverit. cap. lxxix.
 Corpus eius a Gregorio quarto Papa translatum: & de antiquitate ipsius, vel mediocritate, ac regulari spectabilitate. cap. lxxx.
 Græca nesciens falsas tractatus suo nomine titulos invenit. cap. lxxxij.
 Monachi, qui ab eo in Saxoniâ missi sunt, sancti Benedicti regulam suam mancipavit. cap. lxxxij.
 De formis, & vestimentis patris, & matris eius. cap. lxxxiiij.
 De forma, & habitu sive discipuli eius. cap. lxxxiv.
 Saturninus monachus iuxta eius effigiem imaginem Apolloniorum depinxit. cap. lxxxv.
 De Ioanne presbitero, qui cum diabolo coram Christo constitit: & de revelatione atque terribili transitu ipsius. cap. lxxxvi.
 De cruciatibus Andrea conductario, qui cum in eodem Præpositio monasterio charitatis se vendidisse professus est. cap. lxxxvii.
 De præstigio mortis Athanasii economi, qui consuetudines pauperum defraudavit. cap. lxxxviii.
 De diabolo a monasterio claustris fugato, qui monachum recentem percussit. cap. lxxxix.
 De visione monachi, qui duodecim homines intra dies totidem mortuos prævidit. cap. xc.
 De Lucido Piculensi Episcopi conversione, & transitu. cap. xci.
 De revelatione monachi, qui per excusationem lacrymarum cuiusdam inclusi presbyteri fratris sui sanitatem reversionemque cognovit. cap. xcii.
 De demone a fundo Barbiliano excusso, qui conductorem, & bubulos occidens Cancum fuerat percussus. cap. xciii.
 De visione Tegypti, Trevirensis quondam episcopi, qui a beato Gregorio pulsus est a monasterio. cap. xciv.
 De increpatione Faraldi, qui a demonibus tota nocte suspensus est. cap. xcvi.
 De indulto desertore monasterii a fene percusso: & de revelatione clerici, & digressionem supponit. cap. xcviij.
 Cedrico presbytero, qui Gregorianum fontem dederat, ligato, & verberato, eiusque miserabili transitu. cap. xcviij.
 De modo monasterii, & diversitate ipsius redonationis, necnon miraculo multiplicati divinitus panis. cap. xcviij.
 Quam frequenter in diversis locis Gregorius demonstratur. cap. xcix.
 De divinatione scripturis, qui ab amulo terri potius & a beato Gregorio metuit consulari. c.

S. GREGORII PAPÆ
 VITÆ.

LIBER QUARTVS.

Quo concluditur, quanta consideratione S. Gregorius recte docens quotidie suam infirmitatem cognoverit.

Hæc est Gregorii, de refutatione nominis Universalis, plena rationis humilitatisque sententia. Qui videlicet contra superbos prudenter uti noverat serpentis astutia, & a columba simplicitate circa humiles minime recedebat. Quapropter sua temperantia conciliis, Dominico Carthagenensi Episcopo, post cetera: De Ecclesiasticis, inquit, privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, hoc, postposita dubitatione, teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque ecclesiis sua iura servamus. Nec culibet, favente gratia, ultra quam meretur, impartiatur: nec ulli hoc, &

Reg. l. 2. ep. 39. Grat. 25. q. 2. cap. 8.

quod sui juris est, ambitu stimulante, derogabo: sed fratres meos honorare per omnia cupio, & si que studeo honore singulos subvehi: dummodo non sit, quod alteri iure ab altero possit opponi.

Item Eulogio Alexandrino, & Anastasio Antiocheno Patriarchis scribit, dicens: Cum praeicator egregius dicat: *Quandiu quidem sum gentium Apostolus, ministrum meum honorificabo*, qui rursus alias dicit: *Facti sumus parvuli in medio vestrum*: exemplum proculdubio nobis sequentibus ostendit, ut & humilitatem teneamus in mente, & tamen ordinis nostri dignitatem servemus in honore: quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba, & cetera. Quod Gregorius, sicut ex precedentibus ac subsequenter manifestissime colligi poterit, & fecit, & dixit.

II. * ad tyro.

Reg. lib. 2. ep. 7. Grat. dist. 9. c. 22.

Nam Joannem, Ravennatem Episcopum, * typho superbia pallium frequentantem, suosque presbyteros, ac diaconos in mappulis praecedere permittentem: primo per Castorium chartularium familiariter arguit; post ex consuetudine, sive privilegio sibi haec concessa pertinaciter defendentem tali sententia post nonnulla multavit. Utr enim, inquit ea, quae superius dixi, breviter colligam, admonco quatenus nisi decessorum meorum munificentia tibi haec per privilegium attributa docueris, uti in plateis pallio ulterius non praesumas: ne non habere & ad Missas incipias, quod audacter & in plateis usurpas. De secretario autem, quod fraternitas tua recessisse cum pallio, & filios ecclesiae suscipisse se, & fecit, & excusavit, nunc interrim nihil queamur: quia synodorum sententiam sequentes, minores culpas, quae negantur, ulcisci recusamus. Hoc tamen, quia semel & iterum sit factum, cognovimus, sed asseri ultra prohibemus. Fraternitas autem tua sit omnino sollicita, ne hoc, quod presumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiente deterius vindicetur. Et post pauca: Illud autem, quod pro utendis a clero vestro mappulis scriptis, a nostris est clericis vestris obviatur, dicentibus, nonnulli hoc unquam alia cuiuslibet concessum ecclesiae fuisse: nec Ravennatis clericos, vel illic, vel in Romana civitate tale aliquid cum sua conscientia praesumpserit. Nec, si tentatum esset, ex futiva usurpatione sibi praedictum generari, sed etiam si in qualibet ecclesia hoc praesumptum fuerit, asserunt emendandum: quod non concessione Romani Pontificis, sed sola surreptione praesumitur. Sed nos servantes honorem fraternitatis tuae licet contra voluntatem antedicti cleri nostri, tamen primis diaconis vestris, quos, nobis quidam testificati sunt, etiam ante eius usum fuisse: in obsequio dumtaxat tuo, mappulis uti permittimus. Alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissime prohibemus.

III.

Reg. l. 4. ep. 10.

Quam sententiam vir vanae gloriae cupidissimus, molestissime ferens, per quoscunque poterat, usum pallii sibi restitui magnopere flagitabat. Cui Gregorius ita scripsit: Fraternitatem vestram valde invenio contristatam, pro eo, quod in litanis induere pallium rationis censura prohibetur, sed per excellentissimum Romanum patricium, & per eminentissimum praefectum, atque per alios civitatis suae nobiles viros importune expetit, ut hoc debeat concedi. Nos autem solliciti requirentes ab Aedendato, quondam diacono fraternitatis tuae, cognovimus, quia numquam consuetudo fuerit decessoribus tuis, ut in litanis pallio, nisi in solemnitate beati Joannis Baptistae, beati Petri Apostoli, & beati martyris Apollinaris, uterentur. Cui quidem inaequaquam credere debemus: quia multi apud civitatem fraternitatis vestrae Responsales saepius fuerunt, qui se facerentur tale aliquid nunquam vidisse: & haec de re, multis potius credendum est, quam unum pro sua ecclesia aliquid attestanti. Sed quia nos fraternitatem vestram contristatam notamus: & petitionem filiorum nostrorum apud nos minime frustrari: usum pallii, donec subtilibus veris, & aliquid cognoscamus, in litanis solemnibus, id est, die natalis beati Joannis Baptistae, & beati Petri Apostoli, & beati Apollinaris martyris, atque in ordinationis vestrae celebratione concedimus. In secretario vero secundum morem prius sum suscepi, ac dimissis ecclesiae filijs, induere vestra fraternitas pallium debeat, atque ad Missarum solemniam ita proficisci, & nihil sibi amplius ausu temerariae praesumptionis arrogare: ne dum in exteriori habitu inordinatè aliquid arripitur, ordinatè etiam, quae licere poterant, amittantur.

IV.

Reg. l. 4. ep. 15.

Sed idem Joannes ab inanis gloriae ambitione, freno Apostolice moderationis coercitus, ad detractum Pontificis totus convertitur. Unde prudentissimus Pontifex sic eum admonet, dicens: Primum me hoc contristat quia mihi fraternitas tua duplici corde scribit, & alia blandimenta in epistolis suis exhibet: alia in lingua sua familiariter ostendit. Deinde grave mihi est, quia irrationes illas, quas habere notari adhuc pueri solent, usque hodie frater meus Joannes in lingua sua retinet, mordaciter loquitur, & quasi de tali astutia letatur. Amicis praefentibus blanditur, de absentibus obloquitur. Tertio grave mihi & omnino execrabile est, quia servus suis, quia hora fuit, turpia crimina imponit, ut effeminati, & adhuc graviter hoc

apertius vocentur. Post hac accessit, quod disciplina ad vitam clericorum custodiendam nulla est, sed tantummodo se clericis suis dominum exhibet. Ultimum vero est, quod tamen pondere elationis primum est, quia de usu pallii extra ecclesiam, quod temporibus decessorum meorum facere numquam quisquam praesumpserit, nunquam a decessoribus ejus praesumptum est, sicut Responsales nostrae testantur, excepto si reliqua conderentur. Quod tamen de reliquijs unus tantummodo potuit inveniri, qui meis diebus in despectum meum, cum summa audacia non solum faciebat, sed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus invenio, quia honor episcopatus vestri totus foras in ostensione est, non in mente. Et quidem ago omnipotenti Deo gratias, quia eo tempore, quo ad me hoc pervenit, quod ad aures decessorum meorum nunquam pervenerat, Longobardi inter me & Ravennatem civitatem positi fuerant. Nam ostendere forsitan hominibus habui, quantum scire esse districtum. Ne autem credas, quia ego ecclesiam tuam in aliquo gravari aut minui volo, recordare in Missarum Romanarum solemnibus, ubi Ravennas diaconus stabat, & require, ubi hodie stat: & cognosces, quia Ravennatem ecclesiam honorare desidero. Sed ut quicumque quodlibet ex superbia arripit, hoc ego tolerare non possum: tamen hac de re jam Diacono nostro Constantino poli scripsi, ut per omnes qui sub se etiam tricenos, & nopolim scripsi, ut per omnes qui sub se etiam tricenos, & quadragenos Episcopos habent, requirere debeat. Et si cubi iste usus est, ut in litanis cum pallio ambulat: absit, ut per me honor Ravennatis ecclesiae in aliquo immui videatur. Haec ergo omnia, quae superius dixi, frater charissime recogita: diem tuae vocationis attende: quaer rationes de sarcina episcopatus reddidimus es, considera. Emenda illos mores notarij: vide, quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus. Fratribus tuis, non aliud loquaris aliud in corde habes: nec appetas ultra videri quam es, ut postis ultra esse, quam videri.

Hac, quia Joannes emendare superbia fastu desepxit, eodem anno juxta quod Gregorius ei praedixerat, diem suae vocationis, dum non arrendit, incurrit: & ante tuum crepuit, quam metuisset amictu pallii saturari. Cujus rei gratia Gregorius visitationem Ravennatis ecclesiae Severo Ficulino Episcopo secundum consuetudinem praesentem committens Marilianum monachum familiarium suum Ravennatibus Episcopum consecravit: cui & pallium dirigit, scribens: Apostolicae Sedis benevolentia, & antiquae consuetudinis ordine provocati, fraternitati tuae, quam in Ravennati ecclesia gubernationis constat suscepisse officium, pallij usum praevidimus concedendum: quo non aliter uti te memineras, nisi in propria tuae civitatis ecclesia, dimissis jam filiis procedens a salutorio ad sacra Missarum solemniam celebranda. Peractis vero Missis, id in salutorio rursum curabis deponere. Extra ecclesiam vero non aliter illo tibi, nisi quater in anno in litanis, quae ad decessorem tuum Joannem expressimus, uti permittimus.

Sed Maritanus, clericorum suorum suggestionibus delinquit, tam per Andream virum magnificum, quam per quoscunque poterat, restitui suae ecclesiae usum pallii flagitabat. Quapropter Gregorius Castorio Chartulario inter cetera scribit, dicens: Tua experientia nullius personam, nulliusque verba consideret: solum Dei timorem, & rectitudinem ante oculos habeat: & seniores personas, & ejusdem ecclesiae Archidiaconum quem non suspicor pro alterius honore perjurare, & alios antiquiores, qui in sacris ordinibus ante Joannis Episcopi tempora fuerant, requirat, vel si quae maturiores sunt extra sacros ordines: & veniant ante corpus sancti Apollinaris: & tacto ejus sepulchro iurent, quae consuendo ante Joannis Episcopi tempora fuerit: quia, sicut scis, idem vitium multum praesumptor extitit, & multa sibi per superbiam conabatur arrogare: & quidquid a fidelioribus viris & gravioribus iuratum fuerit, secundum indiculum qui subter annexus est, hoc volumus in eadem ecclesia conservari. Sed vide, ne negligenter agas, ne quis fidem aut devotionem tuam in hac causa corrumpat. Zelum enim tuum scio. Age sollicitè, ita tamen, ut praedicta ecclesia contra insitiam non gravetur: sed usus, qui ante Joannis Episcopi tempora extitit, ei conservetur. Personas autem non duas, vel tres ad satisfaciendum tibi, sed quantas antiquiores, & graviores inveneris, require ut neque quod usus fuit antiquior eisdem ecclesiae de neque gemus, neque quod novo ausu appetitum est, concedamus. Sed omnia age blandè & dulciter, ut & actio tua districtè sit, & lingua mitis.

Juro ego N. per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, inseparabilis divinae potentiae Trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius favore personae, neque commodo aliquo interveniente, testari: sed haec scio, & per memetipsum cognovi, quia ante tempora Joannis quondam Episcopi, Ravennas Episcopus praesente apocrifario sedis Apostolicae illo, atque illo, illis & illis diebus consuetudinem utendi pallio habuit: & non cognovi, quia hoc latenter, vel absque apocrifario, usurpasset. Hoc Gregorius per indictionem quartadecimam iurandum praecerat. Quod quia, sicut rei exitus mani-

fit, & lingua mitis.

V.

Lib. 4. ep. 14

VI.

Lib. 5. ep. 3.

* ad pejerat.

Reg. lib. 7.
ep. 76.

festat, deficientibus testimoniis per tres continos annos infectum remanerat: iterum Marinianus suorum suggestione compulsus, usum pallij, quem ex consuetudine sicut convenerat vindicare non poterat, importunitate precum se posse recipere confidebat. Quapropter Gregorius in eadem sententia permanens, eidem chartulario per inscriptionem secundam scribit, dicens: Dum Florentius, Ravennatis ecclesiae diaconatus, apud nos pro reverendissimo fratre, & coepiscopo nostro Mariniano, de usa pallij ageret, requisitus a nobis, quae esset antiqua consuetudo, respondit: quod in omnibus litanis pallio Ravennas episcopus uteretur. Quod ita non esse, & ab aliis didicimus, & ex epistolis Joannis quondam episcopi, quas ei ostendimus fecimus, evidenter apparuit: sed hoc asseruit, quod diceret iustus est. Nam tempore, quo a te idem Joannes quondam episcopus est inhibitus, ne pallio inordinate, ac temere uti praesumeret, scripsit nobis hanc fuisse praescriptam consuetudinem, ut civitatis ipsius episcopus pallio in litanis solemnibus uteretur: quantum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmissimus. Ad eodam verò praedictae ecclesiae diaconum, dum apud nos tempore, quo hic fuit, similiter de eiusdem usi pallij agere exiit, sustulit, volentes cognoscere veritatem, eum similiter, quae esset consuetudo curavimus requirendum. Qui uti credi sibi mereretur, atque a nobis valeretur, quod petebat, exigere, sub iuramento testatus est, antiquam consuetudinem fuisse, ut in quatuor, aut quinque solemnibus litanis pallio civitatis suae episcopus uteretur. Experientia ergo tua diligenter invigilet, & cum omni sollicitudine, quot litaniae solennes, ab antiquitate fuerint, requirantur nec eas solennes nominando requirere studeat: sed majores, ut per hoc, quod nobis praefatus Aedodus diaconus testatus est, & praedicti Joannis episcopi factur epistola, dum consistit, quanta litaniae solennes fuerint, quoties indui solebat in litanis pallium cognoscentes, libentissime concedamus: sed hoc non ab illis petatur, qui ab ecclesiasticis exhibentur: sed ab aliis, quos sine favore patris esse cognoverit: & quae sollicita indagazione repererit, nobis subtiliter indicet: ut veritate, sicut diximus, cognita, fratris & coepiscopi nostri reverendissimi Mariniani animos levemus. At quia praescripta consuetudo a nostratibus subtiliter inquisita, a Ravennatibus probari nullo modo potuit: Gregorius in sua sententia permansisse proculdubio illud ostendit, quod neque ob hoc, quantum neque ex apicibus ejus dinoscitur, a quodam sollicitatibus exiit, neque a semetipso commotus ultenus omnino rescripsit.

* al. quoque

VIII.

Lib. 7. ind. 1.
ep. 11.

* al. Cata-
pensis

Non solum in magnis rebus Gregorius sollicitudinis suae oculos convertit, verum etiam ne impune praesumerentur, quandoque majora hoc in rebus minimis curiosissime praesavebat. Unde Joanni, Syracusano episcopo, scribit, dicens: Ecclesiastici vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita praesumantur, aut impune non concessa tententur. Pervenit itaque ad nos, diaconos Ecclesiae, quod Gatinensis calceatos compagis procedere praesumpsisse. Quod nulli haecenus per totam Siciliam licuisse, nisi solum tantummodo diaconibus ecclesiae Mellanensis, quibus olim a praedecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolis. Quia ergo tanta temeritatis ausus non est leviter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat: & si ita, sicut ad nos pervenit, invenit, utrum a se, vel alicujus auctoritate hoc praesumpserit, nobis subtiliter innoscat, ut cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quae male usurpantur, omittimus, excelsus viam aliam aperimus.

IX.

Interea Natali episcopo defuncto cum Dalmatorum generalitas Honoratum archidiaconum, quem ipse ex presbytero in diaconum converterat, sibi praeficiendum concorditer elegerint, eorumque decretum Pontifex approbasset, facti Malchi episcopi rectoris Apostolici patrimonij, manque militari Maximus multis criminibus involutus episcopatum Salonitanae civitatis invasit. Quod Gregorius audiens, Dalmatinis, & Jadertinis episcopis ne illi manus imponerent, sub magna interminatione prohibuit. At verò Maximus, qui episcopatus sedem contra canones invaserat, etiam sacerdotium contra Deum per simoniacam haerem ab episcopis dumtaxat excommunicationis, pretio corruptus, non timuit promereri: favente sibi occasione temporis ex cupiditate simul insolentiae Augusti, quem dispergendo facultates in vase ecclesiae adeo defenorem scelerum suorum effecerat, ut a Gregorio non solum frequenter postularet, quatenus indiscissam Maximam promotionem relinqueret, verum etiam Romam satisfacturum pro simoniacae haerese aliusque criminibus, venientem cum honore susciperet.

X.

Gregorius verò faciem nullius contra veritatem custodiens, ipsum Maximum primo a Missarum solemnibus, post a communione corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quousque suam praesentiam exhiberet, privavit. Maximus autem imperialibus militibus fultus, post excommunicationem, & Missas cecidit, & sacramenta satis indi-

gnus accepit. Quapropter Constantiae Augustae post multa alia scribit, dicens: Salonitanae civitatis episcopus, me ac Responsale meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quae sub nullis anterioribus principibus evenit. Quod ego audiens, ad eundem praevicatorum qui inordinate ordinatus est protinus misi, ut omnino Missarum solemnibus celebrare nullo modo praesumeret, nisi prius a serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsis iussissent. Quod ei sub excommunicationis interpositione mandavi: & contempro me, atque despecto in audacia quorundam secularium hominum, quibus denudata sua ecclesia, praemia multa praebere dicitur, nunc usque Missas facere praesumit, atque ad me venire secundum iustitiam nem dominorum noluisti. Ego autem praecipiente pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me nesciente, ordinatus est, hoc quod in ordinatione sua me, vel Responsalem praemittere praesumpsit, ita ex corde laxavi, ac si me auctore fuerit ordinatus. Alia verò perversa illius scilicet mala corporalia, quae cognovi, vel quia cum pecuniis est electus, vel quia excommunicatus Missas facere praesumpsit: propter Deum irrequita praeterire non possum, sed opto, & Dominum deprecor, quatenus nihil de eo, de his, quae dicta sunt valeat inventi, & sine periculo animae meae causa ipsius terminetur: prius tamen, quam haec cognoscantur, serenissimus dominus discurrante iustitiae praecipit eum venientem cum honore suscipiam. Et valde grave est, ut vir, de quo tanta, & talia nuntiatur, cum ante requiri, & discuti debeat, honoretur. Et si episcoporum causa mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrocinio disponuntur, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad saeculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago: peccatis meis depro. Hoc tamen breviter fugero, quia aliquantulum expecto: & si ad me venire diu distulerit, exerce in eo distinctionem canonicam nullo modo cessabo. In omnipotente autem Deo confido, quia longa piissimis dominis vita tribuetur, & nos sub manu vestra non secundum peccata nostra, sed secundum gratiae suae donata disponat.

Haec Gregorius dissimulatrici Augustae: Caterum eodem Maximo in sua praesumptione manente, consecratos, atque omnes Dalmatinos, & Jadertinos episcopos ab ejus communione sub excommunicatione disjuncti: adeo, ut ne nomen quidem Maximii inter sacra Missarum solemnium memorarent. Quo facto ita omnes conservati sunt animo, ut sub poenitentiae satisfactione, relicto Maximo, veniam postulerent. Unde misericordissimus Pontifex Sabiniانو Iadertino episcopo, scribens: Sicut, inquit, perseverantibus culpa debetur iure vindicta, ita respicientibus est venia concedenda. Nam ut res illa contra se merito iracundiam excitare: sic haec in sua profusa dilectione solet concordiam propagare. Et ideo, quia fraternitatem tuam a confortio & communione Maximii, ubi te prius neglectus impulerat, in tantum postea gravitas sacerdotis ad animum reducta suspendit, ut ejus sola nullatenus poteris esse segregatus: ne contentus, nisi & in monasterio claustra recipiens, dum commissa deferes: ea propter in nostra te gratia a communione receptum esse non dubites. Nam quantum nos prius culpa tua chaitatis offenderat, tantum poenitentia mitigavit.

Itaque Maximus cernens tandem aliquando durum esse contra stimulum calcitrare, relicto imperialibus administris, per Gallinicum Exarchum factis humiliter concedi sibi poenitentiam simulque veniam a Gregorio postulari. Quem ipse Romam fatigari nolens, causam ejus discutendam Ravennae commisit, Constantio Mediolanensi episcopo, scribens: Maximus, inquit, Salonitanae ecclesiae praevicator, postquam per potestates majores saeculi obtinere nil valuit, ad minores se contulit: nobisque tam numerate precum, quam attestazione bonorum operum prevalere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is, qui se quae si multum timere me dicit, in aliquo me temperationem minime invenire potuisset: & ideo decrevi, ut reverendissimus frater & coepiscopus noster Marinianus ejus causam debeat in Ravennati urbe cognoscere. Si autem personae ejus suspecta forsitan habebitur, volumus, ut vestra quoque fraternitas, si ei laboriosum non est, ad eandem civitatem fatigare se debeat, & cum praedicto fratre in eodem iudicio pariter sedere. Quidquid autem vestrae utrorumque sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placitum: & vestrum ego iudicium meum depreto.

Inter haec praevicator Maximus anno septimo excommunicationis suae post castigationes, & flagella Gregorij, ad cor revertens, Ravennam petiit, & jactavit se tentus intra civitatem in media silice, clamans, & dicens: Peccavi Deo, & beatissimo Papae Gregorio. Et agente eo poenitentiam tribus horis, occurrit Gallinicus Exarchus, & Galtorius chartularius Ecclesiae Romanae cum Mariniano episcopo, & elevarunt eum de silice: qui etiam coepit ampliore poenitentiam eorum ac agere. Quod Gregorius, ut audivit, ad misericordiam protinus rediit, Mariniano episcopo inter cetera, scribens: Qualis de causa

Reg. l. 4.
ep. 14.
Grat. dist. 63.
c. 24.

XI.

Reg. lib. 7.
ep. 12.

XII.

Reg. lib. 7.
ep. 68.

XIII.

Reg. l. 7. ep.
79.
Grat. 2. q. 3.
c. 9.

Maximi fraternitatis vestrae voluntas sit, ac magis petio, praesentium latore Caltorio chartulario nostro renuncian- te cognovimus. Ideoque, si idem Maximus coram vobis, & praedicto chartulario nostro de simoniaca haeresi praesti- to se sacramento purgaverit, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, liberum se esse respondit: causam ipsius fraternitati vestrae de eo, quod communicatus Millarum solemnia agere praesumpsit, iudicio committimus, qua debeat praenitentia talis culpa purgari. Et ideo quidquid vobis secundum Deum placet, securi disponite: nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quidquid a vobis hac de causa fuerit ordinatum, nos & grate suscipimus, & libenter admittimus. Hortamur ta- men, ut debeatis esse solliciti, & ira quae stenda conspici- tis, temperetis, quatenus & illi, si ita videbitur, commu- nationem praestris & vigoris ecclesiastici genium congrua, ut oportet, dispensatione servetis. Supra scriptum vero positorem in praesenti, quid vobis cum eo sit agendum, instruximus: a quo cuncta subtiliter adferentes, sic vos in omnibus exhibere, ut in vestra sollicitudine nostram fuisse praesentiam sentiamus.

XIV.
Reg. lib. 7.
ep. 81

Item Caltorio, & notario, & chartulario Ravennae: Quamvis credi tibi & necessariis vides causas injungi, tanto te magis strenuum debes & sollicitum exhibere. Proinde si Maximus Salonitanus, praestito sacramento, firmaverit se simoniaca haeresi non teneri, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, innoxium te esse responderit, & de inobedientia sua praenitentiam, sicut deputavimus, egerit: volumus, ut ad consolandum illum epistolam, quam ad eum scripsimus, tibi etiam, & gratiam nostram, & communionem nos reddi. disse signavimus, experientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia praesentibus severos esse nos convenit, sic iterum humilitatis, & praenitentibus negare locum veniae non debemus.

XV.
Reg. lib. 17.
ep. 2.

Cumque Maximus penes corpus beati Apollinaris secundum iustum Gregorij de cunctis humiliter satis precibur, Caltorius chartularius consolatoriam ei epistolam praebuit, verbis Gregorij adferentem: Quamvis culpabilibus ordi- nationis tuae prioribus grave malum per inobedientiae culpam addideris: nos tamen sedis Apostolicae auctoritate tem eo, quo decuit moderamine, temperantes, nunquam contra te, utque adhuc, ut causa poscebat, exarsimus: sed ut longius se ingratitudo nostra, quam tu tibi excita- sti, produceret, credita nos sollicitudo vehementer ange- bar: ne quadam illicita, quae de te audieramus, negligenter omittere videremur. Quae si bene consideres, ipse per te satisfacere differendo firmabas: atque ex hoc adversum te zelum nostrum acris incitabas. At tibi salubri tandem consilio usus, iugo te obedientiae humiliter submisisti, & dilectio tua praenitentiam agens, digna se, ut deputavimus, satisfactione purgavit, reddidit tibi gratiam fraternae cha- ritatis intellige, atque in nostro te receptum consortio gra- stulari: quia sicut perseverantibus in culpa districtos, ita respicientibus nos benignos decet esse ad veniam. Postquam ergo fraternitas tua Apostolicae sedis communi- onem se reparasse cognoscit, personam ad nos transmittat, quae pallium tibi deferendum ex more percipiat. Nam quemadmodum illicita perpetrari non patimur: sic ea, quae sunt consuetudinibus non negamus. Iacet autem ad haec con- cedenda dispensatio nos loci nostri vocaverit: multum ta- men a nobis petio dulcissimi atque excellentissimi filij nostri domini Callinici Exarchi, ut temperantius erga te age- remus, exegit: cujus charissimam voluntatem, nec per- tulimus, nec potuimus contemnere.

XVI.

Praeterea cupidissimus, ac tenacissimus Imperator, qui consuetudinibus antiquissimis dationum, legionum quoque milites frequentissimae, sicuti Romanorum narrat historia, defraudabat, cernens Gregorius contra omnes mundi stre- pitus angustialibus defensionibus, quarum suffragio ad ar- cem pontificatus hunc se provexisse iactabat, penitus non egere, imo canonicis auctoritatibus sanctitatis ac pruden- tiae suae virtutibus, Christo propitio, cunctis alta sapientia- bus prevaleret: ad odium detractionemque famae illius mag- nis magisque conversus est, liberalitatem pontificis, qui fan- telicis militibus tam ecclesiastica, quam publica frumen- ta divideret, subdolis assertionibus reprehendens. Cui Gre- gorius, utpote qui provectionem suam divino iudicio, in cuius nimirum manu corda regum consistunt, quocumque voluerit, inclinantur, non caducis humanis favoribus de- putabat, voce libera contradicens, his eum responsonibus fregit, deturpavit, atque nonnulla de futuro Dei iudicio differendo deterruit: In serenissimis, inquit, iustionibus suis dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minime pepercit. Nam in eis ur- bantae simplicitatis vocabulo me fatuum appellat. In scri- ptura etenim sacra cum in bona intelligentia simplicitas ponitur, vigilanter saepe prudentiae aut rectitudinis socia- tur. Unde etiam de beato Job scriptum est: *Erat vir sim- plex & rectus.* Et beatus Paulus Apostolus admonet di- cens: *Esote simplices in malo, & prudentes in bono.* Et per semetipsum veritas in Evangelio admonet, dicens:

Prov. 21. a

Lib. 4. ep. 3.

Tob. 1. a
Rom. 16. c

*A Esote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colum- ba, esse valde inutile iudicans, si aut simplicitati prudentia, aut prudentiae simplicitas desit. Ut ergo servos suos ad cuncta eruditos efficeret, esse eos, & simplices sicut colu- mbas, & prudentes ut serpentes esse voluit: quatenus in eis, & serpentis astutia, columbae simplicitatem acue- ret, & columbae simplicitas, serpentis astutiam tempera- ret. Ego igitur, qui in serenissimis dominorum iustionibus ab Ariulphi astutia & ceptus, non adjuncta pruden- tia, simplex denuncior: constat proculdubio, quia fatuus appellor. Quod ita esse ego quoque ipse confiteor. Nam si hoc vestra pietas taceat, causa clamant. Ego enim, si fatuus non fuisset, ad ista toleranda, quae inter Longo- bardorum gladios hoc in loco patior, minime venissem. In ea autem resquam de Ariulphi peribui, quia toto corde de venire ad rempublicam paratus fuit, dum mihi non crederetur, etiam mentitus esse reprehendor. Sed & si sacerdos non sim, scio gravem esse hanc injuriam sacerdoti, ut veritate serviens, fallax credatur. Et dudum novi, quia Ariulphi plus est creditum, quam mihi, & non amplius, quam me mihi. Et nunc eis, qui esse ad medium videntur, plura quam meis assertionibus credulitas impenditur. Et quidem si ter- ra mea captivitas per quotidiana momenta non excreveret, de despectione mea atque irrisione letus tacerem. Sed hoc me vehementer affligit, quia unde ego erimena falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducitur sub Longo- bardorum iugo captiva: dumque meis suggestionibus in ea nullo creditur, vires hostium immaniter excreverunt. Hoc tamen piissimo domino suggero, ut de me mala omnia quaere libet existimet: de utilitate vero republicae, & causa ere- ptionis Italiae non quibuslibet facile pia aures praebet, sed plus rebus, quam verbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena potestate dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cujus servi sumus, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impen- dat. Nam in divinis eloquiis sacerdotes aliquando dis- aliquando angeli vocantur. Et per Moysen de eo, qui ad ius- tamentum deducendus est: *Applica illum ad deos, ut sciat licet ad sacerdotes.* Et rursum scriptum est: *Deus non detra- het, scilicet sacerdotibus.* Et Propheta ait: *Labia sacerdotis custodiam scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Quid ergo mirum si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut deos ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque testantur historia, quia cum pie memoria Constantino principi in- scripto oblate accusationes contra episcopos fuissent: li- bellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusatio- fuerant, episcopos convocans, in eorum conspectu liberos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos distestis a veritate Deo constituti. Itaque inter vos causas vestras disponite: quia dignum non est, ut nos iudicemus deos. In qua ta- men sententia, pie domine, sibi magis ex humilitate, quam ex illis aliquid praestitit ex reverentia impensa. Ante eum- que quippe pagani in republica principes fuerunt, qui verum- Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant: & ta- men eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid igitur mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacer- dotes dignetur honorare, dum pagani, ut praediximus, principes honorem impendere sacerdotibus noverunt, quae diis ligneis & lapideis ferebant? Haec ergo pietati domi- norum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. Ego enim peccator homo sum: & quia omnipotenti Deo incessanter quotidie delinquo, aliquid mihi apud tremendum examen illius esse remedium suspicor, si incessantibus quo- tidie plagis ferior: Et credo, quia etiam omnipotentem Dominum tanto vobis amplius placatis, quanto ei me male servientem districtius affligitis. Multas enim jam- plas acceperam: & supervenientibus dominorum iustio- ribus inveni consolationem, quam non sperabam. Si pos- sum, has celeriter plagas entinero. Primo quod mihi pax- subducta est, quam cum Longobardis in Tuscia postis- sine ullo rei publicae dispendio feceram. Deinde, corruptae pace, de Romana civitate milites ablati sunt. Et quidem: alij ab hostibus occisi, alij vero Narvis & Perusia postea, & ut Perusium teneretur, Roma relicta est. Post haec pla- ga gravior fuit adventus Agilulphi, ita ut oculis meis cer- nerem Romanos more canum in collis sinibus ligatos, qui ad Franciam ducebantur venales. Et quia nos, qui intra civitatem fuimus, Deo protegente, manus ejus evasimus, & questum est, unde culpabiles esse videremur: videlicet cura frumenta defuerint, quae in hac urbe diu multa servari nul- latenus possunt, sicut in alia suggestione plenius indicavi. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum: quia teste- conscientia, fateor, adversa quaelibet pati paratus sum dum- modo haec omnia cum salute duntaxat animae meae eva- dam. Sed de gloriois viris, Gregorio praefecto, & Calto- rio magistro militum non mediocriter sum afflictus: qui & omnia, quae potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores vigiliarum & custodiae civitatis in obsequio eadem vehementissimos petulerunt: & post haec omnia gravi dominorum indignatione percussi sunt. De quibus*

Mat. 10. b

*al. quoniam

B *al. dicitur*
Exod. 21.
Ibid.
Mat. 10. a

C *al. dicitur*
Exod. 21.
Ibid.
Mat. 10. a

D *al. sumpta*
al. Perusia
al. fugimus

E

*al.intendat

I. Cor. 4. 6

XVII.

XVIII.

XIX.

ret. Illi nullo modo consenserunt, inimo hoc Mauricio re-
tulerunt. At ille Germanum perdere voluit, qui quoniam
in ecclesiam fugerat, filium tanquam proditorem sui confi-
lij flagellavit, multoque hunc ab eadem ecclesia extrahen-
dum transmittens, nunquam permitit, inimo multis
convitiis à populo laceratus Marcionita hereticus appellat-
ur: & commoto intra Constantinopolim gravi tumultu,
Mauricius, dissimulato habitu, cum uxore & filiis noctu
dromonem confendit: & fugiens, apud sanctum Antono-
mum venit. At verò Phocas cum exercitu in Septimum
veniens Imperator efficitur, à que Mauricius cum uxore, fi-
liis & filiabus penes Chalcedoniam iustus, quemadmodum
sibi denunciarum fuerat, decollatur. Et quia oratio Grego-
rij, qua illum petierat in terribili Dei iudicio liberum ab
omnibus delictis invenit, vacua esse non potuit: idem Mau-
ricius id recepit, quod meruit: & in cunctis suis incom-
modis Deum benedicens, à sempiterno supplicio meruit
liberari.

Denique Mauricius Imperator libertatem vocis tanti
Pontificis, reprehensionisque constantiam admiratus, quia
de futuro Dei iudicio se terruerat, ad exereendam in eum
tyrannidem prodire nitebatur, cum protinus eodem an-
no, vir quidam monachicis indutus vestimentis, divina
quadam virtute commotus, dextera spatham cepit, quam
videlicet à foro usque ad aneam statuum gladiatoris nudam
circumferens, Imperatorem gladio cunctis moriturum præ-
dixit. Quod Mauricius, ut audivit, à tyrannide Gregorio
infernenda semet continuit, & iudicium divinum, quod ei
minatus fuerat, cito se subitatum tantò magis timuit, quan-
tò Gregorium credidit non posse mentiri.

Mox itaque scripto preces compositas tam eadem, quam
cunctis Patriarchis, Episcopis, & Monachis civitatum,
sive solitudinum, pecunias multas, cereos & thymiamata
destinavit, hoc potissimum deprecans, ut Domino suppli-
carent, quatenus in hoc seculo merita suorum malorum
reciperet: tantum ut à futuris cruciatibus redimi mense-
ret. Cumque hoc & ipse vehementius per multa tempora
cum lacrymis postularet, quadam nocte dormiens, vi-
det apud aneam palatii portam se coram multo populo æ-
neæ statuum Salvatoris assistere. Tunc vox terribilis facta
est ex iplo incarnati Verbi caractere, dicens: Date Mau-
ricium. Et capientes eum iudiciorum ministri, posterunt
iuxta purpureum umbilicum, qui illic erat. Cui eadem
vox charitatis, ait: Ubi vis reddam tibi mala, que in hoc
seculo perpetrasti? Ille respondit: Amator hominum Do-
mine, & iudex iuste, hic potius ea mihi, & non in seculo
futuro retribuere. Statim divina vox iussit tradi Mauricius,
& Constantiam uxorem ejus, cum filiis & filiabus omni-
que cognatione ipsius, Phocæ militi. Evigilans ergo Mau-
ricius misit Paracoemumenum, & vocavit à se Philippi-
cum generum suum, quem dudum suspicatus fuerat impe-
rium sibi velle subripere. At ille pro suspitione se perden-
dum conjiciens, advocatæ Gordiæ uxori suæ, tanquam
non se revivatur, ultimum vale dixit: Sacramentoque com-
munionis accepto, ad palatium venit, & cubiculum Im-
peratoris ingrediens, ad pedes ejus procidit. Cui Imper-
ator allurgens ad pedes ejus nihilominus corruit, dicens:
Ignosce, deprecor, mihi: quia nunc profecto divina re-
velatione doctus cognovi, quod nihil in me, unde suspi-
cabar, commiseris. Sed si quem in agminibus nostris cog-
nosceis, qui Phocas solet vocitari, dicito mihi. Et Phil-
ippicus, diu apud se recogitans, ait: Unum Phocam cog-
nosco, qui nuper procurator ab exercitu nuncupatus con-
tradicebat tuo Imperio. Cum verò Mauricius de qualita-
te illius inquireret, Philippicus ait: Est quidem juve-
nis, & temerarius, at tamen timidus. Et Mauricius: Si
timidus inquit, profecto & homicida. Dumque super hu-
jusmodi titubaret, in castitium Magistratus ab Erenitis,
quibus Imperatoris preces portaverat, rediens, respon-
sum retulit, dicens: Deus, receptâ poenitentia, salvabit
animam tuam: & cum sanctis te, cum tota domo tua,
constituet: ab Imperio verò cum ignominia & discrimi-
ne decides.

Quibus auditis, Mauricius Deum glorificans, poeni-
tentiam tenuit: sed à cupiditatis avaritia usque adeo non
recessit, ut exercitus in periculosis locis hiemaret, & tran-
sito Danubio victum sibi de Sclavorum regione pericula-
bundi quærent: ne videlicet alimenta publica manduca-
rent. Quod cum Petro prætori feralibus litteris immineret,
& ille, Taxiarchis vocatus, ait: Nimis mihi videntur gra-
via Imperatoris præcepta, Romanos in aliena terra hie-
mare jubentia. Nam illi non obedire, servum est: & rur-
sus obedire, servissimum. Nullum bonum parit avaritia:
quia mater omnium malorum consistit, qua Imperator
languens, horum maximorum malorum causa Romanis
efficitur. Exercitus itaque, hoc per Taxiarchas audito, ad
seditionem convertitur: exaltatumque super clypeum Pho-
cam per centurionem, exarchum acclamaverunt: fugato-
que Prætoris, & heodisio filio Imperatoris, & Germano
focero ejus, diriguunt, ut alter eorum sibi imperare stude-

ret. Illi nullo modo consenserunt, inimo hoc Mauricio re-
tulerunt. At ille Germanum perdere voluit, qui quoniam
in ecclesiam fugerat, filium tanquam proditorem sui confi-
lij flagellavit, multoque hunc ab eadem ecclesia extrahen-
dum transmittens, nunquam permitit, inimo multis
convitiis à populo laceratus Marcionita hereticus appellat-
ur: & commoto intra Constantinopolim gravi tumultu,
Mauricius, dissimulato habitu, cum uxore & filiis noctu
dromonem confendit: & fugiens, apud sanctum Antono-
mum venit. At verò Phocas cum exercitu in Septimum
veniens Imperator efficitur, à que Mauricius cum uxore, fi-
liis & filiabus penes Chalcedoniam iustus, quemadmodum
sibi denunciarum fuerat, decollatur. Et quia oratio Grego-
rij, qua illum petierat in terribili Dei iudicio liberum ab
omnibus delictis invenit, vacua esse non potuit: idem Mau-
ricius id recepit, quod meruit: & in cunctis suis incom-
modis Deum benedicens, à sempiterno supplicio meruit
liberari.

Igitur septimo Kalendarum Maiarum indictione sexta
imago Phocæ, & Leontie angustorum cum eorumdem fa-
vorabilibus litteris Romam delata est. Et postquam à cle-
ro, & senatu acclamatum est eis in basilica Julij, iussu Gre-
gorij in oratorio sancti Calasij Lateranensi palatio con-
stituto reponitur. Qui etiam Phocæ Imperatori ita referi-
psit: Gloriam in excelsis Deo, qui, juxta quod scriptum est,
mutat tempora, & transfert regna: & qui hoc cunctis in-
notuit, quod per Prophetam suum loqui dignatus est, di-
cens: *Quia dominatur excelsus in regno hominum: & cuius
voluerit, ipse dat illud.* In omnipotentis quippe Dei in-
comprehensibili dispensatione, vitæ mortalis moderami-
na consistunt: & aliquando cum iustorum multorum pec-
cata ferienda sunt, unus erigitur, per cuius duritiam tri-
bulationis iugo subjectionum colla depinguntur. Quod nos
in nostra diutius tribulatione probavimus. Aliquando vero
cum misericors Deus merentium multorum corda, suæ
decernit consolatione refovere, unum ad regimini culmen
provehit, & per cuius misericordie viscera in cunctorum
mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exul-
tationis abundantia roborati nos citius credimus, qui be-
nignitatem vestræ pietatis ad imperiale fastigium perve-
nisse gaudemus. Larentur cæli, & exulet terra: & de be-
nignis vestris actibus universæ republicæ populus nunc
usque vehementer afflictus hilaratur. Comprimentur ju-
go dominationis vestræ, superba mentes hostium: rele-
ventur vestra misericordia contriti, ac depressi animi sub-
jectorum. Virtus cælestis gratiæ inimicis vos tribuere
faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis tem-
poribus vestris universa republica, prolata sub causarum
imagine præda pacis. Cessent testamentorum infidias: do-
nationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in re-
bus propriis secunda possessio: ut sine timore habere se gau-
deant, quæ non sunt ab eis fraudibus acquisita. Reforme-
tur jam singulis vis iugo pij imperij libertas sua. Hocce
namque inter reges gentium, & republicæ Imperatoris
distat, quod reges gentium, domini servorum sunt: Impe-
ratoris verò republica, domini liberorum.

Cumque Phocas mandati sibi Romanæ sedis diaconum
cum magna humilitatis reverentia postularet, Gregorius
ita rescripsit: Considerare cum gaudiis, & magnis actionibus
gratiarum liber quantas omnipotenti Deo laudes debemus,
quod remoro tristitia iugo, ad libertatis tempora vis im-
pentali benignitatis vestræ pietate pervenimus. Nam quod
permanere in palatio juxta antiquam consuetudinem Apo-
stolicæ sedis diaconum vestra serenitas non invenit, nonne
hoc mex negligentia, sed gravissima necessitatis fuit:
quia dum ministri omnes hujus nostræ Ecclesiæ contrita,
asperaque tempora cum formidine declinarent, & lator præ-
fugerent, nulli eorum poterat imponi, ut ad urbem regiam
in palatio permanens accederet. Sed postquam vestram
clementiam, omnipotentis Dei gratia disponente, ad cul-
men imperij pervenisse cognovimus, ipsi quoque suadente
lactia, ad vestra vestigia venire festinant, qui illic prius ac-
cedere valde timebant. Sed quia eorum quidam ita senes-
cute sunt debiles, ut laborem ferre vix possint, quidam verò
ecclesiasticis curis vehementer implicentur, & lator præ-
sentium, qui primus omnium defensor fuit, bene mihi ex
longa assiduitate compertus est vita, fide, ac moribus ap-
probatus: hunc aptum vestræ pietatis vestigiis judicavi.
Unde cum, auctore Deo, diaconum feci, & sub celerita-
te transmittere stitui, qui cuncta, quæ in his partibus a-
guntur, invento opportuno tempore, valeat clementiæ
vestræ suggerere. Propter quod ergo, ut serenitas vestra
pias aures inclinare dignetur: ut tanto nobis celerius va-
leat misereri, quanto afflictionem nostram verius ex ejus-
relatione cognoverit. Qualiter enim quotidianis gladiis,
& quantis Longobardorum incurSIONibus ecce jam per-
triginta quinque annorum longitudinem premitur, nullis
explere suggestionis vocibus valeamus. Sed in omnipoten-
te Deo confidimus, quia ea, quæ cepit, consolationis
sue nobis bona perficiet; & qui suscitavit in republica posse
dominos, etiam extinguet crudelis inimicos.

Item Leontie angustæ: Quæ lingua eloqui, quis animus
cogitare

XX.

D. M. 2. c

D. M. 4.

D. M. 95. c

XXI.

Reg. lib. 11. ep. 43.

XXII.

Reg. lib. II. ep. 4.

» cogitare sufficiat. quantas de serenitate vestri imperij omnipotentis Deo gratias debemus, quod tam dura longi temporis pondera cervicibus nostris amota sunt, & imperialis culminis leve jugum rediit, quod libeat portare subiectis: Reddatur ergo creatori omnium ab hymnidicis Angelorum chorus gloria in caelo: persolvatur ab hominibus gratiarum actio in terra, quia universa respublica, quae multa maroris peritulis vulnera, jam nunc consolationis vestrae invenit fomenta. Unde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare, ut cor vestrae pietatis sua semper dextera teneat, ejusque cogitationes caelestis gratiae ope dispenset; quatenus tranquillitas vestra tanto rectius valeat sibi servientes regere, quanto dominatori omnium noverit veritas deservire. In amore catholicae fidei faciat defensores suos, quos fecit ex benigno opere Imperatores nostros. Infundat in vestris mentibus zelum simul & mansuetudinem: ut pio fervore valeatis, & quidquid in Deo excidit, non insepulchrum relinquere: & si quid in vobis delinquitur, parcendo tolerare.

XXIII.

His Gregorius laudibus aut ideo novos principes demulcebat, ut audientes, quales esse debebant, fierent mitiores, quam Mauricius fuerat, cujus tot criminibus involuta tempora cognoscebant: aut quia eos sibi, suaeque Ecclesiae devotissimos cernens, non eos ad tyrannidem ruituros esse putabat. Qui sicut quorumlibet vitia liberis vocibus arguebat, & contra canones, praesertim consuetudines venire neminem permittebat: ita in suis consuetudinibus fuerant, nulli penitus denegabat. Nam mox ut episcopus Apostolica sedis enituit, patriarchalibus sedibus suam synodicam destinavit, & postmodum Secundino servo Dei inclusit inter caetera scribit, dicens: Hinc est etiam, quod quoties in quatuor praecipuis sedibus antistes ordinantur, synodales sibi epistolae vicissim mutant: in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum cum aliis generalibus synodis custoditae faveant. Item Athanasio presbytero de saeculo post multa: Fratri nostro Cyriaco Constantinopolitanae civitatis antistiti, qui nuper in Joannis reverendissimi episcopi loco ordinatus est, nostra volumus scripta transmitti: sed quia non est consuetudo, ut prius, quam ad nos ejus synodica deferatur, ei scribere debeamus: idcirco nunc distulimus, postea autem indicabimus. Quam videlicet consuetudinem sicut nostri quoque, qui ante biennium ab Adriano liberalissimo Papa in sancta octava synodo praesere, testantur: ita Orientales praecipue retinent usque haec tenes sedes, ut in suis dyptichis nullius Pontificis nomen describant, quousque synodicam ipsius suscipiant, & tandem defunctum pontificem inter viventes annumerent, quandiu successor illius suas litteras studuerit destinare.

Reg. lib. 17. ep. 53.

Reg. lib. 5. ep. 6.

*al. scribant

XXIV.

Reg. lib. 1. ep. 10.

Hinc est nimirum, quod Gregorius ad consuetudinem praesca non discrepans, Joanni Subdiacono, rectori patrimonij Liguriae scribit, dicens: Quanto Apostolica sedes, Deo auctore, cunctis prelatas consistat ecclesias, tanto inter multiplices curas, & illa nos valde sollicitat, ubi ad consecrandum antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, ecclesiae Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione ceteris innovat, in electione se filij nostri Constantij diaconi sui unanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, ne quid, quod ad cautelam pertinet, omitamus: idcirco hujus praecipi auctoritate suffultum, Genua te proficisci necesse est. Et quia illic multi Mediolanensem, coacti Longobardorum barbarica feritate, constitunt: eorum te voluntates oportet, convocatis eis, in commune perscrutari. Et si nulla eos diversitas ab electionis unitate determinat, si quidem in praedicto filio nostro Constantio omnium voluntates, atque consensum perdurare cognoscis, tunc eum a propriis episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostrae auctoritatis assensu, solatiant & auxiliante Domino, facias consecrari: quatenus hujusmodi servata consuetudine, & apostolica sedes proprium vigorem retineat, & a se concessa aliis sua iura non minuat. Sed cum post annos aliquot Constantius sanctus insigniter pontificio, dormisset in Domino, ceteris & plebs Mediolanensis Deusededit diaconum eligentes, ab Agilulfo rege terrentur: quatenus illum eligerent, quem Longobardorum barbaries voluissent. At illi decretum suum Gregorio dirigentes, consilium, & licentiam petunt. Quibus ipse inter caetera sic rescripsit: Illud, quod vobis ab Agilulfo indicatis scriptum, dilectionem vestram non moveat. Nam quod nos utilitati vestrae salubriter consulere velimus in homine, qui non a catholicis, & maxime Longobardis eligitur, nulla praebemus ratione consensum: quia vicarius sancti Ambrosij indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur. Et post pauca: Ut igitur in ordinando Deusdedit diacono, qui a vobis electus est, nulla possit mora contingere, Pantaleonem notarium nostrum transmissimus, qui eum, ut moris est, annuente consensu nostri auctoritate, faciat consecrari.

Reg. lib. 3. ep. 63.

XXV.

Ab adversis potestatis praegravatos fortissimus miles Christi Gregorius viriliter defendebat: in iustitiae dejectos non solum inter depositos non habebat: verum etiam pri-

S. Greg. Tom. I.

stinis gradibus auctoritatis suae privilegio reformabat. Nam Anastasium Antiochenum patriarcham, qui Joannem Constantinopolitanum praesulem voce libera reprehendens, Imperatoris Justinii iussu derusus in exilium, ab ipsis Joannis Papa temporibus, usque ad sui pontificatus tempora permanebat, mox ut summum sacerdotium meruit, inter patriarchas cum reputans, scriptis talibus animavit: Praeterea, inquit, sicut patriarchis aliis paribus vestris, synodicam vobis epistolam direxi: quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quod ex voluntate hominum putamini non esse. Item eidem in alia epistola post nonnulla scribens: Fraternitati tuae indico, quia a serenissimis Dominis, quantissae valui precibus postulavi, ut vos, honore restituito, ad sancti Petri Apostolorum principis limina venire, & quousque ita Deo placuerit, hic mecum vivere concedant, quatenus dum vos videre mereretur, peregrinationis nostrae tedium, de aeterna patria invicem loquendo, relevemus. Denique studiosissimus pater Gregorius tandem penes Mauricium Imperatorem suggestionibus suis imminuit, donec post multorum annorum curricula magnus Anastasius in throno proprio redderetur. Cui congratulandus rescripsit, dicens: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis: quia magnus ille fluvius, quies quondam arenaria Antiochia saxa reliquerat, ad proprium alveum reversus, subiectas, & juxta positas valles rigavit: ut unum trigesimalium, aliud sexagesimum, aliud vero centesimalium ferat fructum.

Reg. I. 1. ep. 23.

Reg. I. 1. ep. 7.

Reg. I. 4. ep. 37.

XXVI.

Reg. I. 2. ep. 7.

Adrianum Thebanae civitatis episcopum a Joanne prima Justiniana & altero Joanne Larillaeo episcopis injuste depositum, non solum sedi propriae reddidit, verum etiam ipsius Ecclesiam Romano jure defendens, a Larillaeo episcopi potestate subduxit, inter caetera, dicens: Adrianum episcopum reperimus, & tuo contra sacerdotales mores odio laborasse, & nullo jure pecuniariis in causis cum fraternitatis tuae condemnatum fuisse sententia. Quia igitur & ab antefato Joanne prima Justiniana episcopo contra jus canonicum depositus, honoris sui gradu carere non potuit: in sua eum reformari ecclesia, atque in propria dignitatis ordinem decrevimus revocari. Er cum oportuisset ex eo Domini corporis communione privari, quod admonitione sanctae memoriae decessoris mei contempta, per quam eum ecclesiamque ejus de tua jurisdictione potestati exemit, rursus in eis aliquid tibi juris, & ditionis servare praesumpseris, tamen nos humanius decernentes, communionemque tibi sacramentum interim conservantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo, ecclesiamque ejus omnem antehabita suae potestatem jurisdictionis abscineat, & secundum scripta decessoris nostri, si qua causa, vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria, adversus praesatum Adrianum consecratorum nostrum potuerit evenire: vel per eos, qui nostri sunt, vel fuerint in urbe regia Responsales, si mediocri est questio, cognoscatur: vel hic ad apostolicam sedem, si est ardua, deducatur: quatenus nostrae auctoritatis sententia decidatur. Quod si contra haec, quae statimus, quolibet tempore, seu quaelibet occasione, vel surreptione venire tentaveris: sacra te communionem privatum, nec eam te, excepto ultimo vitae tuae tempore, nisi concessa Romani Pontificis decernimus iustione recipere. Haec enim consona sanctis patribus definitione sancimus, ut qui sacris necesse obediunt canonibus, nec sacris administrant, vel communionem capere sic dignis altaribus.

Item Joanni episcopo prima Justiniana: Post longas tribulationes, quas Adrianus Thebanae civitatis episcopus a consecratoribus suis, velut ab hostibus peritulis, in Romanam civitatem confugit: & licet adversus Joannem Larillaeum episcopum ejus fuisset prima suggestio, non ab eo in causis pecuniariis, reservatis legibus judicatum: tamen post haec magis contra personam fraternitatis tuae, a qua non iuste se a sacerdotij gradu flagitabat esse dejectum, gravissime querebatur. Et infra: Quod vero, inquit, ad praesens attinet, callatis prius atque ad nihilum redactis praedictae sententiae tuae decretis, ex beati Petri Apostolorum principis auctoritate decernimus triginta dierum spatium sacra te communionem privatum, ab omnipotente Deo nostro tanti excessus veniam cum summa poenitentia, ac lacrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognoveris implevisse remissius, non jam tantum injustitiam sed & contumaciam fraternitatis tuae cognoscas. Adjuvante Domino, severius puniendam. Praesatum vero Adrianum fratrem, & coepiscopum nostrum ex tua sententia, ut diximus, nequaquam canonibus neque legibus subsistentem damnatum, in suum locum atque ordinem reverti, Christo comitante, disponimus: ut nec illi fraternitatis tuae nocereat contra iustitiam tramitem prolata sententia, nec charitas tua pro placanda futuri indignatione iudicis incorrecta remaneat.

Reg. I. 2. ep. 6.

Hinc est, quod exceptis criminibus, neminem sacerdotum Gregorius deponerat: immo pro qualitatibus delictorum venialiter communionem privabat. Unde Joanni episcopo Calliopolitano post aliqua scribens, ait: Matriculam

XXVII. Reg. I. 2. ep. 47.

F

quam frater & coepiscopus noster Andreas I areninus A
episcopus fecit fustibus castigari quamvis exinde post octo
mensis hanc obisile non credamus; tamen, quia eam con-
tra propositi sui ordinem hujusmodi fecit affligi, duobus
hunc mensibus à Missarum solemnitate suspende: ut vel
hæc cum reverentia, qualem se de cetero exhibere pos-
sit, instruat.

XXVIII.

Si quando super sacerdotum criminibus erat aliquid ven-
tilandum, cum summa districtione, grandique cautela
Gregorius uniuersumque capituli modulus quærens, sen-
tentiam suam magis difficulter, quam facilliter, promul-
gabatur. Unde Natali, Salonitano episcopo scribens, ait:
Cum cuncta negotia indaganda sollicitudine veritatis indi-
geant, tum que ad dejectionem sacerdotum pertinent
graduum, sunt districtius trutinanda: in quibus non tam
de humanis constitutis, quam de divina quodam modo
benedictionis reflagitatione tractatur. Nunciatum siquid-
dem nobis est, Florentinum Epidauritanæ civitatis epi-
scopum à quibusdam fuisse in causis criminalibus accusa-
tum, & nullis canonicis probationibus exquisitis, nec sa-
cerdotalis consilij præveniente iudicio, eum honoris of-
ficio non iure, sed auctoritate depositum. Quia ergo non
potest quemquam ab episcopatus gradu, nisi iustus ex cau-
sis, concors sacerdotum summovere sententia: hortamur
fraternitatem vestram, ut præfatum virum ex eodem, in
quod detrusus est, ejici faciatis exilio: causamque ejus epi-
scopali districtione perquiri: & si in his, in quibus accu-
satur, canonica fuerit probatione convictus, canonica pro-
culdubio est ultione plectendus. Quod si alias, quam de co-
nfirmatum est, synodali fuerit inquisitione competum, ne-
cesse est, ut & criminales, iusti districtionem juris exhor-
reant, & in criminato innocentia sua reverentur illibata sus-
fragia. Executionem vero antefati negotij Antonino sub-
diacono nostro ex nostra præceptione mandavimus, quate-
nus ejus instantia, & quæ sunt legibus canonicis placita,
decernantur, & decreta, jurante Domino mancipentur
recepti. Item Constantio, episcopo Mediolanensi: Re-
lectis epistolis, quas ad nos per Marianum latorem præsen-
tium transmisistis, gratam nobis sollicitudinem vestram
fuisse rescriptimus, quod ea, quæ ad nos de fratre, & coepi-
scopo nostro Pompeio, qui adhuc à nobis ita est nominan-
dus, pervenerunt, dissimulare minime pertulistis. Sed qualis
fuit in requisitione cura, si talis fuisset in discussione subtili-
tas, nihil ex hoc, quod de eo dictum est, fuisset ambiguum:
sed utrum verum, an esse compositum, patuisset: quia jam
contra ipsum dudum in Sicilia apud reverendæ memoriæ
fratrem nostrum Maximum episcopum talis quæstio, ut
cognovimus, mota est. Sed quia causa ipsius subtili omni-
no investigatione quaesita est, inventus est innocens, qui
fuerat accusatus in crimine. Nunc igitur, quoniam illa quæ
contra eum dicta sunt, non sub illa, qua decuit, districtione
quaesita sunt: & gesta, quæ exinde apud fraternitatem ve-
stram confecta sunt, neque ad condemnationem, neque
ad abolitionem ejus probantur posse sufficere: non levis
res agit, ut incaute vel in transcurso debeat diffiniri.
Nam grave est satis, & indecens, ut in re dubia, certa
dicatur sententia. Et hæc quidem gesta esse poterant ad
diffiniendum idonea, si accusati ea confessio sequeretur, si
tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occul-
tis eliceret, & non afflictio vehemens extorqueret, quæ
frequenter hoc agit, ut noxios se fateri etiam cogantur, in-
noxij. Nam postquam præfatus episcopus, ut dicitur cru-
ciani custodia, cremantique fame se alleit: scire debetis, si
vita est, utrum noceat, si sic fuerit extorta confessio. Nun-
quid quando sententiam tales causæ suscipiunt, & ad se-
dem Apostolicam appellatur, non & persona, quæ judi-
catur, præfens est, ut districtissime, atque ab omni latere,
veritas requiratur: ut tunc, si debeat necne manere senten-
tia, decernatur? Necnon & si prædictus episcopus ad se-
dem Apostolicam appellare voluerit, causa ipsius interius,
& cum omni est diligentia perscrutanda, & ideo postquam
persona absens est, & gesta, quæ ad nos transmissistis,
nobis, sicut præfati sumus, idoneè satisfecisse non viden-
tur: temere aliquid de episcopi persona decernere, nec de-
bemus, nec possumus: ne, quod absit, reprehensibiles in-
veniamur in nostris, quibus aliorum jure competit retra-
ctare sententias.

Reg. lib. 2.
ep. 11.

Reg. lib. 2.
ep. 30.

Reg. lib. 11.
ep. 30.

Item Joanni defensori post aliqua: Quia, inquit, Stepha-
nus episcopus in odio suo quædam facta, se falsis de capi-
tulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed
injuste se asserit condemnatum, diligenter querendum
est, primo si iudicium ordinabiliter est habitum, si alij ac-
cusatores, alij testes fuerint. Deinde causarum qualitas
est examinanda, si digna exilio, vel depositione fuit: aut
si eo præfente, qui accusatus est, sub iurejurando contra
eum testimonium dictum est: si scriptis actum est, si ipse
licentiam respondendi & defendendi se habuit. Sed & de
personis accusantium, ac testificantium subtiliter quæren-
dum est, cujus vitæ, cujus conditionis, cujusque opinio-
nis, aut ne inopes sint, aut ne forte aliquas contra præfa-
tum episcopum inimicitias habuissent: & utrum testimo-
nium ex auditu dixerunt, aut certe se scire specialiter te-

stati sunt: si scriptis iudicatum est, & partibus presentibus
sententia recitata est. Quod si forte hæc solemniter actæ
non sunt, neque causa probata est, quæ exilio, vel depo-
sitione digna sit: in ecclesiam suam modis omnibus revo-
cetur.

XXIX.

Auctoritatem quorumlibet summorum Pontificum Gre-
gorius auctoritatis suæ magnitudine nullo modo minue-
bat, quin potius multipliciter roborabat. Et quamvis in-
ter culpabiles auctoritatem sui prioratus agnosceret, tamen
inter insolentes episcopos, se præbebat prolixius aequali.
Quapropter Joanni, Syracusano episcopo inter cætera scri-
bens ait: Quod primas Bizacenus à suis episcopis impe-
tuit, se sedi Apostolicæ dicit subijci: siqua culpa in epi-
scopis invenitur, nescio quis ei episcopus subjectus non-
fit. Cum vero culpa non exigit, omnes episcopi secundum
rationem humilitatis aequales sumus, & cætera. Item in
libro regulæ pastoralis: Liqueat, inquit, quod omnes ho-
mines natura aequales genuit: sed variante meritum ordi-
ne, alios alius culpa postponit. Ipsa autem diversitas, quæ
accessit ex vitio, divino iudicio dispensatur: ut, quæ
omnis homo æque stare non valet, alter regatur ab altero.
Unde cuncti, qui præfati, non in se debent potestatem or-
dinis, sed aequalitatem pensare conditionis, nec præfesse
se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiquitatem pa-
tres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse
se memorantur. Et cum Noë Dominus, filisque ejus be-
nediceret, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replere
te terram: protinus adiunxit: Et terror vester, ac tremor
sit super cuncta animalia terræ. Quorum terror, ac tre-
mor, quia esse super animalia terra præcipitur, profectus
super homines esse prohibetur. Homo quippe brutis ani-
malibus, non autem hominibus cæteris natura prælati est:
& idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, & non ab homini-
bus timeatur. Quia contra naturam superbiere est, & æqua-
li velle timeri: & tamen necesse est, ut rectores à subditis
timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehē-
dunt: ut humana saltem formidine peccare metuant, quæ
divina iudicia non formidant. Nequam tamen præpo-
siti ex hoc quæsitio timore superbiunt, in quo non sum-
gloriam, sed subjectorum iustitiam querunt. In eo enim,
quod metum sibi à perversis viventibus exigunt, quasi non-
hominibus, sed animalibus dominantur: quia videlicet ex
qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formi-
dini jacere sublati. Sed plerumque rector: eo ipso, quo
ceteris præminet, elatione cogitationis intumescit. Et
dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter
iussa complentur, dum omnes subditi, si qua bene gesta
sunt, laudibus effertur, male gestis autem nulla auctorita-
te contradicunt: dum plerumque laudant etiam, quæ te-
probare debuerant, seductus ab his, quæ infra suppetunt,
super se animus tollitur: & dum fors immenso favore
circumdatur, intus veritate vacuatur, atque oblitus sui,
in voces se spargit alienas: talemque se credit, qualem foris
audit, non qualem intus discernere debuit. Subjectos de-
spicit, eosque aequales sibi naturæ ordine non agnoscit: &
quos forte potestatis ex cesserit, transcendisse se etiam vitæ
meritis credit. Cunctis se æstimat amplius sapere, quibus-
se videt amplius posse. In quadam quippe se constituit
culmine apud semetipsum: & qui æqua cæteris naturæ con-
ditione constringitur, ex æquo cæteros respicere dedi-
gnatur: sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de
quo scriptum est: Omne sublimē videri, & ipse est rex
super universos filios superbiæ. Qui singulari culmen
appetens, & sociale angelorum vitam despiciens, ait:
Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimi.
Miro ergo iudicio intus fovam dejectionis inventi,
dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostata: qui-
pe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse si-
milis designatur. Sic Saul post humi itatis meritum, in-
tumorem superbiæ, culmine potestatis, excrevit. Per hu-
militatem quippe præfatus est, & per superbiæm reproba-
tus, Domino attestante, qui ait: Nonne, cum esses parvu-
lus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?
Parvulum te prius in suis oculis viderat, sed fultus tem-
porali potentia jam se parvulum non videbat. Cæterorum
namque comparationi se præferens, quia plus cunctis pote-
rat, magnum se præ omnibus æstimabat. Miro autem mo-
do, cum apud se parvulus, apud Deum magnus: cum ve-
ro apud se magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit.
Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus in-
flatur, in luxum superbiæ ipso potentia fastigio lenocinan-
te corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, quæ
& tenere illam novit, & impugnat. Bene hanc regit,
qui scit per illam super culpas erigi, scit & cum illa cete-
ris æqualitate componi. Humana etenim mens plerumque
extollitur, etiam cum nulla potestare fulcitur: quanto ma-
gis in altum se erigit, cum se etiam potestas ei adiungit.
Quam tamen potestatem rectè dispensat, qui sollicitè no-
venit, & assumere illa, quod adjuvat: & expugnare,
quod tentat: & æqualem se cum illa cæteris cernere, & ta-
men se peccantibus zelo ultionis anteferre. Sed hæc di-
scritionem plenius agnoscimus, si pastoris primi exem-

Pastor. par.
2. c. 6.

Gen. 9. 4

Iob. 41. 4

Ej. 41. 4

1. Reg. 15. 4

At. 10. d
At. 5. d

pla cernamus. Petrus namque, auctore Deo, sancte Dei
Ecclesie principatum tenens, à bene agente Cornelio, &
sele ei humiliter profertemne immo dicitur venerari recu-
savit. Seq. illi similem recognovit, dicens: Surge, ne fece-
rit: Ego ipse homo sum. Sed cum Anania, & Sapphi-
ra culpam reperit, mox quanta potentia super ceteros ex-
crevit, ostendit. Verbo namque eorum vitam percudit,
quam spiritu percitantate deprehendit: & summum se
intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod, honore sibi
vehementer impensio, coram bene agentibus fratribus non
agnovit. Illic quippe communionem equalitatis meruit
sanctas actionis: hic zelus ultionis ius operum potestatis.
Et paulo post: Sed cum delinquentes subditos prapofiti
corrigunt, restat, necesse est ut solliciti attendant, quatenus
per disciplinam debitum culpam agnoscat: iure potestatis fe-
riant, sed per humilitatis custodiam aequales se ipsis fratri-
bus, qui corriguntur, agnoscat: & quamvis plerumque etiam
dignum est, ut eisdem, quos corrigimus, tacta nobis co-
mparatione prapferamus. Illorum namque per nos vicia di-
sciplina vigore feriuntur: in his vero, quae ipsi committi-
mus, ne verbi quidem ab aliquo invectione laecuramur.
Tanto ergo apud Deum obligatio esse fumus, quanto apud
homines multo peccamus, & reliqua.

XXX.
Reg. lib. 9.
ep. 32.

Hac Gregorius aequalitate servata, Romano defensori
Sicilie scribit, dicens: Pervenit ad nos, quod si quis con-
tra quoslibet clericos causam habeat: despectis eorum
episcopis, eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi.
Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hac
tibi auctoritate prapcipimus, ut hoc denuo facere non prap-
sumas: sed si quis contra quemlibet clericum causam ha-
buerit, episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut
certe ab ipso iudices deparentur. Aut si ob hoc fortasse ad
arbitros eundem est, partes ad eligendum iudicem ab ipso
executio deputata compellat. Si quis vero, vel clericus,
vel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te in-
terponere debes: ut inter eos aut ipse cognoscat, aut certe
te, admonente, sibi iudices eligant. Nam si sua univique
episcopo iudicium non servatur, quid aliud agitur, nisi, ut
per quos ecclesiasticus custoditi ordo debuerat, confun-
datur?

XXXI.
Reg. lib. 9.
ep. 33.

Sicut convictum de crimine sine vindicta canonica Gre-
gorius neminem reliquebat: sic, nimirum fallarium delato-
rem regulari tramite puntebat. Unde Anchemio subdia-
cono scribens, ait: Cum fortis punienda sint crimina, quae
inforibus, & maxime facis ordinibus ingeruntur, quam
visus cu libiles omnes, qui in causa Ioannis diaconi refe-
ditis, attendite, ut Hilarium criminatorem eius nulla ex
dimititione vestra pena veniens castigat. Nec illud ad
excusationem vestram esse creditis idoneum, quod vobis
quasi iudicare volentibus, solus frater & coepiscopus no-
ster Paschasius dicitur ditulisse. Nam si zelus in vobis
recitandis viguisset, facilius uni à multis rationabiliter
suaderi, quam multi ab uno poterant sine causa differri.
Quia ergo tanta nequitia malum sine digna non debet
ultione transire: supra scriptum fratrem nostrum Pascha-
sium volumus admoneri, ut eundem Hilarium prius sub-
diaconi, quo indignus fungitur, poverit officio, atque
verberibus publice castigatum faciat in exilium depor-
tari: ut unius pena multorum possit esse correctio. Cuius
si forte lenitatem diaconi sui adhuc opinio lacerata non
commovet, & in hoc, quod non credimus, torpens ex-
titerit, experientia tua haec, quae diximus, faciat, & de
illis nobis neglectu remanciet.

XXXII.
Reg. lib.
ep. 33.

Idcirco Gregorius non probantem quod obsecerat, sub-
diaconum officio jubet privati: quia iuxta canonicas pa-
trum sententias, qui calumniam illatam non probat, poe-
nam debet incurere, quam si probasset, reus utique susti-
neret. Ac per hoc, quia subdiaconus crimen diacono pro-
bare non potuit, quoniam impositionem manus, qua care-
re potuisset, non habuit: non sacerdotio, sed officio caruit:
& tamquam revera infamis meruit verberibus castigari.
Nam cui cum tribus testibus velati laico crimen quodlibet
approbatur, non est mirum, quod obicit, dum pio-
bare non sufficit, si corporali infamia, quemadmodum la-
icis, ex iuris similitudine subiugatur. Quod enim esset
diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famae ple-
nitudine caruisse.

Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo
prapferbat, etiam si accusatus, cum accusatore suo redit-
set in gratiam. Quapropter universis episcopis Corinthi
scribens, ait: Deliderij nostri est ad concordiam redigere
difficiles, & unitos esse in gratia eos, quos divisos ab alie-
nata dilectione voluntatis facit esse diversitas. Scripta
igitur fraternitatis vestrae relegentes agnovimus, quod ij,
quos contra Adrianum fratrem, & coepiscopum nostrum
aliqua dixerant, modo cum eodem episcopo in amicitiam
convenissent: & magna nobis ad praesens facta est de eorum
unitate letitia. Sed quoniam ea, quae dicta sunt, indiscussa
remanere non patimur, sedis nostrae diaconum ad ea inve-
stiganda dirigimus: quia nuntii nos facinorosi qualitas ve-
hementer impellit, ut ea, quae ad vivimus, dissimulare nul-
latenus debeamus, praesertim cum accusatores, & accusa-
S. Greg. Tom. I.

A cum inter se fecisse gratiam indicastis. Hoc nobis necesse
est subtilis perferant, ne fortasse eorum sit comparatae
concordia: quae si, quod ablit, non ex charitate, sed ex
pramio facta consistit, majori hoc emendatione plecten-
dum est. Nam nos, qui canonicè, revelante Deo mala,
si quidem vera sunt, refecere: praecedentia festinamus, com-
millam postmodum culpa sine vindicta nulla ratione di-
mittimus.

Reg. lib. 4. ep.
10.

Item Joanni episcopo Corinthiorum post aliqua: Pau-
lum, inquit, diaconum, latorem praesentium, quamvis cul-
pa sua vehementer confundat atque redarguat, quod de-
ceptus promissione, ab accusatione nuper depositi quon-
dam episcopi sui deliterit, & cupiditatis studio filere con-
tra animam suam potius, quam prodere vera conscientia.
men, quia plus nos esse convenit pios, quam distictos,
hanc ei culpam ignoscimus, atque cum in ordine loco-
que suo recipiendum ceusamus. Nam ei à rem pore pro-
latae sententiae afflictionem, quam pertulit, credimus ad
vindictam huius culpa posse sufficere. Euphe nium vero,
atque Thomam, qui pro deserenda accusatione sacros-
ordines acceperunt, eisdem ordinibus privatos esse, at-
que ita sicuti sunt depositi, volumus permanere: nec
umquam eos sub qualibet excusationis specie in sacros-
ordines revocari decernimus. Nam nimis indignum, & ce
contra ecclesiasticae regulam discipline est, ut honore,
quem non ex meritis, sed pro scelestis prapmio percipere,
fungantur: quia tamen plus misericordiae, quam distictae
nos convenit operam dare iustitiae, eosdem Euphemium,
atque Thomam in ordinem locumque tantummodo, un-
de ad sacros ordines promoti fuerant, volumus revocari,
& cunctis diebus vitae eorundem locorum continen-
tiam sicut consueverant, ante percipiunt. Clematium vero
lectorem similiter benignitatis intuitu in ordinem locum-
que sunt revocandum esse constituo. Quibus etiam
omnibus, idest Paulo diacono, Euphemio, Thomae, at-
que Clematio commoda sua secundum locum, & ordi-
nem, in quo quique eorum est, sicut solitus erat acci-
pere, à praesenti indictione fraternitatis vestrae sine ali-
qua studeat imminutione praebere.

B
C
Contucta clericorum stipendia nullis quacumlibet agri-
tudinum occasione misericordissimus pater Gregorius
rerahebat. Unde Candido, episcopo Urbis veteris, feri-
bens, ait: Cum percussio corporalis, utrum pro purga-
tione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium igno-
ratur, non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nosse
culpa, quod ablit, offensam respiciat. Et quia praesentium
lato Calumniosus pro hac percussione, quam sustinet, co-
sueti sibi commoda ab ecclesia vestra aliter denegari: id-
circo fraternitatem tuam praesentibus hortamur episcopis,
quatenus nihil eum ad percipiendi, quae consueti sunt,
hac argitudo debeat impedire: quia diversis in Ecclesia
militantibus, varia, sicut nosti, sepe contingit infirmitas.
Et si hoc fuerit exemplo deterriti, nullus de cetero, quic-
Ecclesiae militet, poterit inveniri: sed secundum loci ejus-
ordinem, quaeque ei, si sanus esset, poterant ministrari.
n, de ipsa exiguitate, quae ecclesiae poterit accidere, frater-
nitas tua divini contemplatione iudicij aegrotanti praebere
non desinat.

XXXIII.
Reg. lib. 2.
ep. 5.

Episcoporum venerabilium factis propriis clericis spon-
siones Gregorius Apostolicae sedis auctoritatibus roborat.
Unde Joanni Panormitano episcopo scribit, dicens:
Implenda semper sunt postulantium desideria, quoties il-
la postulant, quae à ratione non deviant. Et ideo, quia
quaedam capitula, quae servaturum te clericis tuis peten-
tibus promissisti, nostra ab eis postulantur auctoritate firma-
ri. Fraternitatem tuam his hortamur assatibus, ut ea, quae
praesentia scripta continent, sine aliqua debeat refraga-
tione servare. Primum, ut de redditibus ecclesiae quartam
in integro portionem ecclesiae tuae clericis secundum me-
ritum, vel officium sive laborem suum, ut ipse univique
dare prospexeris, sine aliqua debeas praebere tarditatem. De-
hoc vero, quod ex fidelium oblatione accesserit, id est quare-
tam partem in solidis, vel cellario eis iuxta pristinae
consuetudinem dare non differas. Reliqua autem omnia
mobilia in tua retineas potestate immobilia cuncta eccle-
siasticis redditibus aggregentur, ut multiplicata quantitate
clericorum tuorum usibus, Deo largiente proficiant.
Tabularium autem tua cum consensu seniorum & cleri-
memineris ordinandum, qui annis singulis ad imputandum
fraudis suspicionem solemniter suas debeat rationes ex-
ponere. Vindemiarum vero tempore idem clerus emendi
vinum de possessionibus ecclesiae tuae ad iusta pretia, in-
quantum vendendum est, remedium consequatur. Nam
satis contra rationem est, quod potest extraneis venun-
dari, clericis, dato pretio, denegetur. Possessiones igitur,
vel si qua sunt alia ecclesiastico iuri competentia, & ab
extraneis indebitè detinentur, cum omni studio servatae
civilitate in ius ecclesiae tuae reparare festina, ut negligens
in aliquo videri non valeas. Si quid vero de quocumque
clerico ad aures tuas pervenerit, quod te iuste possit of-
fendere: facile non credas, nec ad vindictam te res accen-
dar incognita, sed praesentibus ecclesiae tuae senioribus di-

XXXIV.
Reg. lib. 11.
ep. 49.

E
F ij

«ligenter est veritas perferenda, & tunc si qualitas rei
 «poposcit, canonica distractio culpas feriat delinquen-
 «tis. Haec itaque omnia sic follicite, ac mansuete studij tui
 «sit custodie, quatenus nec tu promissionis tuae videaris
 «immemor extitisse, nec illi iustam contra te occasionem
 «invenire valeant murmuriandi. Item Maximiano, Syra-
 «culano episcopo, post pauca: Cognovimus de redditibus
 «ecclesiae noviter acquisitis canoniceam dispositionem quat-
 «starum minime provenire: sed episcopos locorum tantum-
 «modo distribuere quartam antiquorum reddituum, nunc
 «vero quasita suis usibus retinere. Quamobrem pravam sub-
 «introducendam consuetudinem fraternitas tua vivaciter e-
 «mendare festinet: ut si de praeteritis redditibus, si de his,
 «qua noviter obvenere, vel obvenientibus quarta secundum
 «distributionem canonicam dispendetur. Incongruum nam-
 «que est unam eandem ecclesiae substantiam duplici quo-
 «dam modo iure censeri, id est usurpationis, & canonum.

XXXV.
 Reg. lib. 2.
 ep. 26.

«Ab aliis episcopis communionem privatos Gregorius com-
 «munioni pristinae reformabat. Quapropter Magno presby-
 «tero Mediolanensi ecclesiae scribens, ait: Sicut, exigente
 «culpa, digne quis a sacramento communionis abigitur, ita
 «infontibus nullo modo talis irrogari debet vindicta. Com-
 «perimus siquidem, quod Laurentius quondam frater &
 «coepiscopus noster nullis te culpis extantibus communi-
 «one privaverit: deoq; huius praeccepti nostri auctoritate mu-
 «nitus, officium tuum securus perage, & communionem
 «sine aliqua sume formidine.

XXXVI.
 Reg. lib. 5.
 ep. 15.

«Purgantes se à crimine cujuslibet haeresis Gregorius non
 «solum recipiebat, immo etiam catholicos declarabat. Unde
 «Joanni Constantiopolitano Episcopo scribit, dicens:
 «Sicut haereticorum pravitas zelo rectae fidei comprimen-
 «da, ita verae confessionis est integritas complectenda. Nam
 «si credi fideliter confitenti despicitur, confectorum in dubiis
 «fides adducitur, atque errores ex incauta distractione mor-
 «tiferi generantur: & hinc non solum errantes oves ad cau-
 «las minime dominicas revocantur, sed etiam intus posita
 «ferinis dentibus lanianda crudeliter exponuntur. Hoc er-
 «rore subtiliter, frater charissime, perpendamus, sub praetex-
 «tu haeresis affligi quempiam veteriter profitentem fidem
 «catholicam non sinamus, ne, quod abest, haeresim fieri sub
 «emendationis magis specie permittamus. Valde autem
 «irriti sumus, cur in causa fidei iudices contra Joannem
 «Chalcedonensis ecclesiae presbyterum à vobis fuerant de-
 «putati, negligentes veritatem opinionis crediderunt, & cre-
 «dere districte profitenti noluerunt: maxime cum ac cusato-
 «res ipsius Marcionistarum, quam memorabant, haeresim,
 «unde eum reum molebantur effecere, interrogati, quae ef-
 «ferret, nescire se manifesta professione responderint. Ex qua
 «re evidenter agnoscitur, quia personam ipsius sine Dei re-
 «spectu non iuste, sed contra animas suas sola gravare vo-
 «luerunt tantummodo voluerunt. Nos itaque, facto con-
 «silio, sicut gestorum apud nos habitum tenor ostendit, cun-
 «cta, quae erant necessaria, subtiliter perferunt, ac tra-
 «ctantes, quoniam in nullo antedictum presbyterum reum
 «invenire potuimus, praecipue, quia libellus, quem delega-
 «tis à vobis iudicibus obtulit, recte fidei per omnia sinceri-
 «tati concordat: ea propter eorundem iudicum reprobandes
 «sententiam, nostra cum diffinitione catholicam, & ab om-
 «ni haeretico crimine liberum esse, Christi Dei Redem-
 «ptoris nostri misericordia, & gratia revelante, denun-
 «ciavimus. Item Mauricio Imperatori post pauca: Rele-
 «ctis in concilio, quae contra Joannem ecclesiae Chalcedo-
 «nensis presbyterum acta sunt, simul & serie iudicatis, ma-
 «jorem illum injuriam sustinuisse cognovimus, quippe
 «quem clamantem se atque monstrantem esse catholicum,
 «non reatus culpa, sed diu accusatio incerta contrivit, in-
 «tantum, quia accusatores ipsius, Marcionistarum, quam
 «memorabant, haeresim nescire se aperta responsione pro-
 «fessi sunt: & quilibet in ipso iudicij fuerant limine repel-
 «lendi, in accusatione ejus incerti permanere permisi sunt.
 «Sed, nescita cum saltem lacere potuisset opinio, libellum
 «fidei obtulit, in quo se patenter ostendere fidei rectae pro-
 «fessorem studuit & sequacem. Sed hunc à sanctissimo Joan-
 «ne fratre, & coepiscopo nostro iudices deputati, injuste,
 «ac irrationabiliter negligentes, dum in ejus se nisi sunt oc-
 «cupare gravamine, se potius reprehensibiles ostenderunt.
 «Nam nullus ambigit infidelitatem esse, fidem fidelibus
 «non habere.

Reg. l. 5.
 ep. 16.

*al. pertrivit

Reg. l. 5. ep.
 ep. 14.

«Item Narfi Comiti de eodem post alia: De Joanne ve-
 «stro presbytero cognoscite, quia illius causa per synodum
 «decisa est: in qua aperte cognovi, quia ejus adversarij eum
 «facere haereticum voluerunt, & diu conati sunt, sed mini-
 «me potuerunt. Item Athanasio presbytero de Isauria: Si-
 «cut de eis, quos ab unitate Ecclesiae haereticae pravitate er-
 «ror abscedit, affligimur, & dolemus: ita his, quos intra fi-
 «num suum catholicae fidei professio continet, congaudemus
 «& ut pastoralis sollicitudine illorum nos oportet impietatibus
 «obviare, sic piis eorum professionibus congruit favorem im-
 «pendere: & sincera esse, quae sapimus, declarare. Atque ideo
 «dum tibi Athanasio presbytero monasterij sancti Milae, cui
 «est vocabulum Tannaco, quod in Lycania est provincia
 «constitutum, contraria integre fidei orta suspicio est, ut

Reg. lib. 5.
 ep. 64.

A professionis tuae potuisset integritas apparere ad Apostolicam
 «sedem, cui praesidemus, elegiti recurere, alterens etiam te
 «corporaliter verberatum aliqua iniuste, ac violenter fecisset.
 «Et quamquam ea, quae vi impulsiois sunt, canonum
 «minime censura recipiat, & iure habeantur infirma, quia
 «ipse ea dissolvit, qui injustum fati compellit, sed magis
 «illa est suscipienda, & amplectenda confessio, quae sponte
 «tanea monstratur voluntate procedere, sicut apud nos se-
 «cisse dinoscitur: nequid tamen nobis ambiguum potuisset
 «existere, sanctissimo Joanni quondam fratri nostro Con-
 «stantiopolitanae civitatis antistite de te praevimus scri-
 «bendum, ut suis nos, quid actum esset, epistolis informaret.
 «Qui saepe à nobis admonitus referens innotuit, quemdam
 «codicem apud te fuisse inventum, quo plura contineban-
 «tur haeretica: & ob hoc adversus dilectionem tuam fuisse
 «commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione
 «transmittere, priores ejus partes sollicita lectione percuc-
 «rimus: & quoniam manifesta in eo haereticae pravitate ve-
 «nera reperimus, ne denuo debuisset legi, vetuimus. Sed
 «quia hunc te simpliciter legisse testatus es, ad amputandam
 «ambiguae suspensionis materiam, libellum nobis manu tua
 «portextisti perscriptum, in quo fidem tuam exponens, om-
 «nes generaliter haereses, vel quidquid adversus catholicam
 «professionis integritatem est aperte sine condemnatis: &
 «cuncta, quae sancta quatuor universales synodi recipiunt,
 «te semper recipiunt, ac recipere, & quae condemnaverunt,
 «condemnasse condemnareque professus es. Eam quoque sy-
 «nodum, quae Imperatoris Iustiniani temporibus de tribus
 «capitulis facta est, te & suscipere & custodire promissisti:
 «& prohibuit à nobis codicem ipsum legere, in quo pesti-
 «fera virus fraudis innexum est, libentissime concessisti:
 «reprobans etiam atque condemnans omnia, quae con-
 «tra catholicam fidei integritatem in eo dicta, vel latente
 «inferta sunt, nec eum te legere denuo promissisti: Hac ra-
 «tione permoti, postquam etiam exprobrata est à te libelli pa-
 «gina, & fides tua nobis catholica, Deo custodiente, percla-
 «ruit, ab omni te haereticae perversitatis macula juxta pro-
 «fessionem tuam liberum esse decernimus, atque catholicum,
 «atque sincere in omnibus fidei professorem, ac sequacem
 «Christi Salvatoris gratia clarissime pronunciamus: &
 «liberam quoque tribuendo licentiam ad titum monasterium
 «in tuo te loco, vel ordine nihilominus remeare.

Schismaticos ad recipiendam satisfactionem venire Gre-
 «gorius invitabat: quibus etiam, si nulloquam ad unitatem
 «ecclesiae redire voluissent, nullam se facturum violentiam
 «promittebat. Unde Petrus & Prudentio, episcopis de Illiria
 «scribens, ait: Deus, qui latratum in unitate fidelium, & re-
 «velat quatenus veritatem, cordi vestro dilectissimi
 «fratres, aperiat quanto vos desiderio in gremio cupiamus
 «sanctae universalis Ecclesiae contineri, & in ejus manere uni-
 «tate concordem. Quod fore non dubito, si abjecto conten-
 «tionis stimulo, satisfieri vobis veteriter de his de quibus est
 «dubitatis paratus sum, & confido de omnipotentis Dei nostri
 «clementia, quia ita vobis satisfactio mea interius inhaere-
 «bit, ut nihil charitati vestrae de cetero possit ambiguum
 «remanere. Nam illa, quae sanctissimae quatuor synodi fa-
 «puerunt, atque diffiniunt, sicuti praedecessor noster Leo
 «sanctissimus Papa, ita ea & nos sapimus sequimur, ac tene-
 «mus: nec ab earum fide aliquo modo dissentimus. Sed
 «quia plus persona praesens, quam epistola satisfacet, hor-
 «tor, dilectissimi fratres, ut ad me venire, sicut praefatus sum,
 «debeat, dummodo ratione percepta, à concordia sanctae
 «universalis Ecclesiae dissentio vos nulla dissociet. Hoc ta-
 «men certa sit vestra charitas, quia vos, & cum affectu, quo
 «deceat, suscipiam & cum gratia relaxabo: nec aliquam vos
 «vel quoscumque alios, qui pro hac ad me causa venire vo-
 «luerint, afflictionem, vel molestiam sustinere permitto: sed
 «seu ad contentiendum mihi cor vestrum misericordia divi-
 «na compunxerit, si, quod abest, in ea vos durare dissensione
 «contigerit, ad propria vos remeate, quando volueritis, juxta
 «promissionem meam, sine laesione, vel molestia relaxare
 «curabimus.

XXXVII.

Reg. lib. 4.
 ep. 9.

*al. habuerunt

XXXVIII.

«Severum, Aquileiensem episcopum, capti totius schis-
 «matis existentem, Romam venire compellit, dicens: Sicut
 «gradientem per devia, carpentem denuo rectum tramitem,
 «tota Dominum aviditate complectitur: ita demum de dese-
 «rente cognitam veritatis viam, majori errore, quam qui gau-
 «dio, quo de convertente laetatus fuerat, contristatur: quia
 «minoris excessus est veritatem non cognoscere, quam in
 «eandem agnita non manere: aliudque est, quod ab errante
 «committitur, aliud, quod per scientiam pertrahitur. Et
 «nos siquidem, quantum incorporatum te jam pridem fuisse
 «in unitate ecclesiae, gavisi fueramus, abundantius nunc dis-

«sociatum à catholica societate confunditur. Pro qua re
 «imminente larore presertim iuxta Christianissimi & se-
 «renissimorum domini iustionem, ad beati Petri Apostoli
 «limina cum tuis sequacibus venire te volumus: ut auctore
 «Deo, aggregata synodo, de ea, quæ inter vos vertitur, du-
 «bierat, quod iustum fuerit, iudicaret. At Severus Aposto-
 «lica simul, Imperialique iussione coactus imminente Smarag-
 «do Exarcho, simulque Antonio Ecclesiæ Romanæ defensore
 «Ravennam perducitur. Ubi veritus cum Gregorio syno-
 «dalem subire consilium, ad unitatem sanctæ universalis
 «Ecclesiæ, mediante Joanne Ravennati Pontifice, remeavit.
 «Sed cum post anni spatium ad propria rediisset, ab aliis
 «schismaticis persuasus, non solum ad pristinum vomitum
 «rediit, verum etiam Mauricij Deo semper adversi iussione
 «furrepta, qua iubebatur, ut schismatici redire ad unitatem
 «Ecclesiæ minime cogenterent, reliquis Episcopis Ecclesiæ se
 «jungentibus, maximas seditiones consabat. Quapropter
 «Gregorius neminem iam reverentem sine cautione jurato-
 «ria penitus suscipere satagebat. Quæ præstita hujusmodi
 «litteris eidem patrio Exarcho commendabat: Firminus
 «frater & coepiscopus noster, Trigeftinæ antistes Ecclesiæ,
 «ante adventum vestræ excellentiæ salubri consilio ab schif-
 «mate, cui inhaeret, respiciens, atque ad unitatem matris
 «Ecclesiæ rediens, nostris est epistolis confirmatus, quatenus
 «in veræ, quam agnoverat, sui matris Ecclesiæ, fortitudine
 «animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito, Severus
 «Gradensis episcopus ejusdem caput schismatici eum diver-
 «sis primum cepit, si posset, fusionibus à bono revocare
 «proposito. Quod dum perficere, auctore Deo, minime
 «valuisse, seditionem illi suorum civium excitare non ti-
 «muit. Quanta vero prædictus frater & coepiscopus no-
 «ster Firminus ex eadem immisione pertulerit, plenus illic
 «ac verius è vicino poteris agnoscere. Directis itaque ex-
 «cellentiæ vestræ iustionibus, quibus in Istriae partibus locum
 «vestrum agere, Deo auctore, noscuntur distractus jubetore,
 «quatenus, & sepe dictum fratrem nostrum ab illatis de-
 «beant defendere molestiis, & quietem illius multis ad imi-
 «tandum profuturam, modis omnibus procurare: ut hæc ve-
 «stra provisio, & conversorum sit optata securitas, & occa-
 «sio oborta sequentium. Denique Severus, quia ad unita-
 «tem sanctæ universalis Ecclesiæ redire non meruit, ad scin-
 «dendam quoque suæ ipsius dioceseos unitatem, Romanum
 «Pontificem suæ recordia suscitavit: adeo ut ab ipso illius
 «obitus tempore, Aquileiensis diocesis in duos metropoli-
 «tanos, catholicorum videlicet, schismaticorumque divisa
 «sit: neque potuit postmodum, licet omnes generaliter ad
 «unitatem de schismate repedaverint, ad pristina conjun-
 «ctionis unionem usque hæctenus reformari.

Reg. lib. II. ep. 40.

XXXIX. Reg. I. 9. ep. 41.

Reg. I. 7. ep. 49.

* ut urgen- tium

Sicut nulli clericorum pro infirmitate corporis quarta-
 tum subsidia Gregorius minuebat: ita nulli Pontificum
 pro agnitudine qualibet succedendum fore docebat. Unde
 Anatolio, Constantinopolitano subdiacono referens:
 «ait. Scripsit mihi dilectio tua, piissimum Dominum nostrum
 «reverendissimo fratri meo prima Justiniana episcopo pro
 «agnitudine capitis, quam patitur, præcipere succedi, ne
 «forte dum episcopi jura eadem civitas non habet, quod ab-
 «sist, ab hostibus pereat. Et hæc quidem nunquam canones
 «præcipiunt, ut pro agnitudine episcopi, episcopo suce-
 «datur, & omnino injustum est, ut si molestia corporis ir-
 «ruit, honore suo privetur agrotus, atque hoc per nos
 «fieri nullatenus potest, ne peccati in mea anima ex ejus de-
 «positione veniat. Sed suggerendum est, ut si is, qui est in re-
 «gimine, agrotat, dispensator illi talis requiratur, qui pos-
 «sit ejus curam omnem agere, & locum illius in regimine
 «ecclesiæ, ipso non deposito, ac in custodia civitatis imple-
 «re: ut neque Deus omnipotens offendatur, neque civitas
 «inveniantur esse neglecta. Si vero idem reverendissimus Jo-
 «annes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopatu ho-
 «nore debeat vacare, eo petitionem dante scripto, conce-
 «dendum est. Aliter autem nos id facere pro omnipotentis
 «Dei timore omni modo non valeamus. Quod si hoc pe-
 «tere ille noluert, quod piissimo Imperatori complacet,
 «quidquid jubet facere, in ejus est potestate: sicut novit, ip-
 «se provideat: nos tantummodo in depositionem insonis
 «non faciat permiseri. Quod vero ipse fecerit, si canoni-
 «cum est, sequimur: si vero canonicum non est, in quantum
 «sine peccato nostro valeamus, portamus. Pontificibus volun-
 «tatiæ suis renuntiantibus sedibus successores Gregorius
 «nullo modo denegabat: eosque postmodum de reditibus
 «relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat. Unde
 «Matthiano Ravennati episcopo significans, ait: Qualiter
 «ordinati à nobis sacerdotibus, corporis, qua notum est, im-
 «pediente molestia, Annonensis ecclesiæ pastorali hæctenus
 «sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognovit.
 «Quem dum habitatorum loci illius precibus permoti sæ-
 «pius hortaretur, ut si de eadem capitis, qua detinebatur
 «molestia, melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante
 «Domino, reverteretur ecclesiam, quia datus inducens, in hoc
 «quadrennio expectatur. Quem dum nos clericorum, vel
 «civium illic venientium, nolque precibus arguentium in-
 «stantibus hortaretur, ut si valeret, auxiliante Domino, cum
 «eis remearet: data scriptis supplicatione, nos petiit, ut

A quia ab eiusdem Ecclesiæ regimine, vel susceptum officium
 pro eadem, qua detinebatur, molestia aliter nullatenus
 posset, ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Un-
 de quia cunctarum ecclesiarum injuncta nos sollicitudinis
 cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia
 pastoralis illorum precibus, hujusque ex sui impossibilitate
 renunciatione compulsi, visum nobis est eidem Annonensis
 ecclesiæ debere episcopum ordinari: & datus ex more præ-
 ceptis, clerum plebemque ejusdem ecclesiæ non desistimus
 admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem con-
 cordi provisione concurrant.

XI. Reg. lib. II. ep. 7.

Item Etherio episcopo: Quamvis triste nobis sit val-
 de, quod loquimur, atque fraterna nos potius compassione
 urgeat, quam aliquid de auditis diffinire permittat: sus-
 cepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pul-
 sat aculeo, magna nos ecclesiis cura prospicere, & ante
 quam harum possit utilitas deperire, quid fieri debeat,
 Deo auctore, disponere. Pervenit igitur ad nos, quendam
 B episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut, quæ men-
 te alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Nece-
 ergo languente pastore, grex, quod absit, infidioris
 dentibus laniandus exponatur, vel ecclesiæ ipsius utilita-
 tes deperant: cauta nos necesse est provisione tractate.
 Et ideo quia vivente episcopo, quem ab officio suo ne-
 cessitas infirmitatis, non crimen abducat, alium loco ejus-
 reculante eo, nulla finit ratio ordinari: si intervalla
 agnitudinis habere est solitus, ipse data petitione, nec se-
 ulterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad
 alia officia, subverrente infirmitate, posse fateatur assu-
 gere, & alium loco suo ex parte ordinandum. Quo facto,
 omnium electione solemniter alter, qui dignus fuerit, epi-
 scopus consecratur, sic tamen, ut quousque eundem epi-
 scopum in hoc saculo vita tenuerit, sumptus ei debiti dese-
 eadem ecclesiæ ministrantur. Enimvero, si nullo tempore
 ad sanæ mentis redit officium, persona est fidelis, ac vitæ
 probabilis eligenda, quæ ad regimen ecclesiæ idonea pos-
 sit exiltere, atque de animarum utilitate cogitare, inque
 C tot sub disciplinæ vindicta restringere, ecclesiasticarum
 reum curam gerere, & matrum atque efficacem se in
 omnibus exhibere: qui etiam, si episcopo, qui nunc agro-
 tat, superfluis exiterit, loco ejus debeat consecrari.

* al. quid

Virginem stupratam Gregorius jubebat uxorem perci-
 pere, aut stupratorem ejus castigatum verberibus in mo-
 nasterio deputare. Unde Felici Sipontino episcopo, scribitis
 dicens: Expectabamus fraternitatem tuam sua aliquos
 ad Deum prædicatione convertere, & male agentes ad re-
 stitutum revocare. Quæ de re nimis contristamur, quia
 è diverso in nepotis tui Felicis pravitate tua evidenter, quæ
 talem nutriti, culpa monstrata est. Pervenit itaque ad nos,
 quod supra scriptus Felix Evangelicæ diaconi tui filiam stupro
 deceperit. Quod si verum est, quamvis gravi esset de lege
 poena plectendus, nos tamen aliquatenus legis duritiam
 mollientes, hujusmodi disponendo, præcipimus, ut aut
 quam stupravit, uxorem habeat: aut certe si renuendum
 præverit, distractus, ac corporaliter castigatus, excommu-
 nicatusque in monasterium, in quo penitentiam peragat,
 D retudatur: de quo ei nulla sit egrediendi, sine nostra præ-
 ceptione, licentia.

XII. Reg. lib. II. ep. 42.

Virum sine uxoris propriæ voluntate conversum, etiam
 si fuisset jam tonsuratus, Gregorius uxori reddi jubebat.
 Quapropter Adriano, Panormitano Notario scribens, ait:
 Agathola, latris presertim, quæstia est, maritum suum
 contra voluntatem suam in monasterio Urbici abbatis esse
 conversum. Quod quia ad ejusdem abbatis culpam, & in-
 vidiam non est dubium pertinere, experientia tua præ-
 cipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum
 ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit:
 & si hoc reperit, & illum in monasterio permanere pro-
 videat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si ve-
 rò nihil horum est, nec quondam fornicationis crimen,
 propter quod viro licet uxorem relinquere, prædictæ mu-
 lierem commisisse cognoveris, ne illius conversio uxoris
 relicta in saculo fieri possit perditionis occasio, volumus
 E ut maritum suum illi, etiam si jam tonsuratus est, reddere
 debeas omni excusatione cessante: quia & si mundana lex
 se conjugium, divina lex fieri non permittit. Nam, ex-
 cepta fornicationis causâ, virum uxorem relinquere nulla
 ratione concedit: quia postquam copulatione conjugij vi-
 ri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex
 parte converti, & ex parte in saculo remanere.

XIII. Reg. lib. 9. ep. 47. Grat. 17. q. 2. c. 21.

Judeorum perfidiam rationibus magis, quam violentiis
 excutere Gregorius decebat. Quapropter Virgilio, &
 Theodoro episcopis Galliarum, post aliqua scribens, ait:
 Plurimi Judææ religionis viri in hac provincia comma-
 nentes, ac subinde in Massilie partibus pro diversis nego-
 tiis ambulantes, ad nostram perducere notitiam, multos co-
 sistentium in illis partibus Judæorum vi magis ad fontem
 baptismatis, quam prædicatione perductos. Nam intentum
 quidem hujusmodi, & laude dignum censeo, & de Do-
 mini nostri descendere dilectione profiteor: sed hanc ean-
 dem intentionem, nisi competens scripturæ sacræ comite-
 F ij

XIII. Reg. lib. I. ep. 45.

»tur effectus, timeo, ne aut mercedis opus exinde non pro-
»veniat, aut juxta aliquid animarum, quas eripi volumus,
»quod ablit: dispendia subsequantur. Dum enim quisquam
»ad baptismatis fontem non praedicationis suavitate, sed
»necessitate pervenit, ad pristinam superstitionem remeans,
»inde deterius moritur, unde renatus esse videbatur. Fia-
»ternitas ergo vestra hujusmodi homines frequentem prædica-
»tione provocet, quatenus mutare veterem magis vitam de-
»doctoris suavitate desiderent. Sic enim & intentio vestra
»recte perficitur, & conversi animus ad priorem denovo vomitum
»non mutatur. Adhibendus ergo illis est sermo, qui &
»errorum in ipsis spinas urete debeat, & prædicando quod
»in his tenebrefcit, illuminet: ut pro his admonitione fre-
»quenti mercedem fraternitas vestra capiat, & eorum quantos
»Deus donaverit ad regenerationem novæ vitæ perducatur.
»Item Victorius episcopo Panormitano: Sicut Judæis non de-
»bet esse licentia quidquam in synagogis suis ultra, quam
»permisum est lege, præsumere, ita in his, quæ eis concessa
»sunt, nullum debent prejudicium sustinere.

XLIV.

»Quemadmodum Judæos violentè baptizari Gregorius
»denegabat, ita Christianos eis quoquo modo subici nullatenus
»permittit. Unde Libertino prætori Siciliæ scribens,
»ait: Fertur, quod N. Mas, quidam sceleratissimus Judæorum
»sub nomine beati Eliæ altare puniendæ temeritate constru-
»xerit, multosque illic Christianorum ad adorandum fac-
»ilegale seductione deceperit: sed & Christiana, ut dici-
»tur, mancipia comparavit, & suis ea obsequiis, ac utili-
»tatis deputavit. Dum igitur severissime in eum pro tan-
»tis facinoribus debuisset ulcisci, gloriosus Justinus medica-
»mento avaritiæ, ut nobis scriptum est, delinquit, Dei dis-
»tulit injuriam vindicare. Gloria autem vestra hæc om-
»nia distincta examinatione perquirat & si hujusmodi ma-
»nifestum esse repererit, ita districtissime, ac corporaliter
»in eundem sceleratum festinet vindicare Judæum: quate-
»nus hæc ex causa, & gratiam sibi Dei nostri conciliet, & his
»se posteris pro sua mercede imitandum monstrat exemplis.
»Mancipia autem Christiana, quæcumque eum comparasse
»paterit, ad libertatem juxta legum præcepta sine omni
»ambiguitate perducite: ne, quod ablit, Christiana religio
»Judæis quoque modo subdita polluitur. Item Venantio
»episcopo Lunensi: Multorum ad nos relatione pervenit,
»na Judæis in civitate Lunensi degentibus in servitium Chri-
»stiana detineri mancipia. Quæ res nobis tantò vilis est alpe-
»rior, quantò à fraternitate tua, & patientia operosior.
»Oportebat quippe te, respectu loci tui, atque Christianæ
»religionis intuitu, nullam relinquere occasionem supersti-
»tioni Judæicæ, ne simplices animæ non tam stationibus quàm
»potestatis jure quodam modo deservierint. Quamobrem
»hortamur fraternitatem tuam, ut secundum pristinam
»legum tramitem nulli Judæo liceat Christianum mancipi-
»um in suo retinere dominio: sed si qui penes eos inventiuntur, li-
»bertas eis tutioris auxilio ex legum sanctione servetur.

Reg. li. ep. 17. v. 2.

Reg. l. s. ep. 21.

XLV.

»Si quos Christianorum pro longitudine itineris per provin-
»cias ab Hebræorum servitio per legalia violentiam Gregorius
»liberare non poterat, suis pretiis redimendos esse cen-
»sebat. Unde Candido Presbytero per Gallias scribens:
»Dominicus, inquit, presentium portitor lacrymabiliter no-
»bis innotuit, quatuor fratres suos de captivitate à Judæis
»redemptos esse, atque eos tunc Narbonæ in eorundem Ju-
»dæorum servitio detineri. Et quia omnino grave execra-
»ndumque est Christianos in servitio esse Judæorum, dilectio-
»nem tuam scriptis presentibus adhortamur, ut cum omni
»subtilitate, & sollicitudine studeat persequari: & si re vera
»ita est, atque manifesta veritate tibi constiterit, quia neque
»ipsi unde se redimant, neque supra scriptus portitor habet,
»eos studij tui sit redimere, sciens, quia quidquid in eis de-
»deris, tuis sine dubio rationibus imputabitur.

Reg. l. 9. ep. 21.

XLVI.

»Judæorum mancipia semel confugentia ad Ecclesiam,
»numquam quibuslibet stationibus reddi jubebat. Unde
»Ianuario Catalitano episcopo inter cetera scribens, ait:
»Pervere ad nos, servos ancillaque Judæorum fidei causâ ad
»ecclesiam confugientes, aut in fidelibus dominis restitui, aut
»eorum, ne restituantur, pretium dari. Hortamur igitur, ut
»nullatenus tam pravam consuetudinem manere permittas:
»sed cum quilibet Judæorum servus ad venerabilia loca fi-
»dei causâ confugerit, nullatenus eum patiamini præjudi-
»cium sustinere: sed, sive olim Christianus, sive nunc fue-
»rit baptizandus, sine nullo pauperum Christianorum dam-
»no, religioso ecclesiasticæ pietatis patrocinio in libertatem
»modis omnibus defendatur.

Reg. lib. 3. ep. 9.

XLVII.

»Non solum Christiana mancipia Gregorius in libertatem
»pristinam legaliter revocabat, verum etiam pagana ad fi-
»dem venire volentia, vendi nullo modo permittit. Unde
»Fornariato, Neapolitano episcopo inter cetera scribens,
»ait: Fraternitatem vestram oportet esse sollicitam: ut, si de
»Judæorum servitio non solum Judæus, sed etiam quisquam
»paganorum fieri voluerit Christianus, postquam voluntas
»ejus fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel ar-
»gumento cuiquam Judæorum vendendâ facultas sit: sed is
»qui ad fidem Christianam converti desiderat, defensione ve-
»stra in libertatem modis omnibus vindicetur. Hi vero,
»quos hujusmodi oportet servos amittere, ne forsitan utili-

Reg. lib. 3. ep. 31.

A rates suas irrationabiliter affiment impediti, sollicita vos
hoc convenit consideratione servare: ut si paganos, quos
mercionij causâ de externis finibus emeint, intra tres
menses, dum empor, qui vendi debeant, invenitur futu-
gore ad ecclesiam fore contingerit: & velle se fieri, dixere-
int, Christianos, vel etiam extra ecclesiam hanc talem vo-
luntatem prodiderint, pretium eorum à Christiano scilicet
cet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres
menses, quisquam hujusmodi servorum Judæicorum velle
suum edixerit, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis
eum postmodum emere, nec dominus qualibet occasione
specie audeat venundare, sed ad libertatis proculdubio
præmia perducatur, quia hunc non ad vendendum, sed
ad serviendum sibi intelligitur reservasse.

XLVIII.

»Pagana mancipia, Judæos videlicet dominos suos ad fi-
»dem præcedentia, in eorum servitium, etiam si ipsi eos ad
»Christianitatem subsecuebantur, nullo modo revocabat.
»Unde Joanni Syraculano episcopo, Felix, inquit, præfati-
»tium portitor quaestus nobis est, cum sit de Christianis pa-
»rentibus natus, à quodam Christiano Samaritano, quod dici-
»tur scelus est, se esse donatum: & dum hujusmodi supersti-
»tiosis homines Christiana quolibet modo mancipia posside-
»dere, nec ratio legit, nec reverentia religionis admittit,
»se tamen per decem & octo annos in ejus astitit servitio
»permanuisse. Sed cognoscens te hoc decessore vestro sanctæ
»memoriæ Maximiano sano zelo, sicut decuit sacerdotali
»commoto, de Samaritanis nefario servitio liberavit. Sed
»quia ejusdem Samaritanus post quinquæ annos factus
»dicitur Christianus, & supradictum Felicem in ejus ser-
»vitium, quantum ipse dicit, quidam nituntur redigere,
»sanctitas vestra hæc, quæ edoctissimus, diligenter inquiri-
»rat: & si ita ei esse constiterit, eum tueri studeat, & ac-
»nullo sub qualibet occasione gravari permittat: quia dum
»superstitiosæ sectæ mancipia dominos suos ad fidem præ-
»cedentia, servitio eorum aperte redigi jura prohibent,
»quanto magis hic de Christianis parentibus natus, & fa-
»ctus à parvulo Christianus, hanc non debet questionem
»aliquo modo sustinere? Maxime, quia nec patris esse ser-
»vus potius, quem liquet ex prava potius præsumptione po-
»tam posse venientem de legibus sustinere.

Reg. lib. 7. ep. 22.

C Circumcidi saltem paganorum neminem Gregorius per-
mittebat. Quamobrem Leoni Catenensi episcopo: Res, in-
quit, ad nos omnino detestabilis, & legibus inimica per-
venit: quæ si vera est, fraternitatem tuam vehementer acce-
cusat: quia eam de minor sollicitudine probat esse culpa-
bilem. Comperimus autem quod Samaritanis degentes Ca-
tina pagana mancipia emeint atque ea circumcidere ausu
temerario præsumpserint. Atque ideo necesse est, ut
omni modo zelum in hæc causa sacerdotalem exerceas, & ac-
cum omni, hoc, vivacitate, ac sollicitudine mordaes per-
securari: & si ita repereris, mancipia ipsa sine mora in li-
bertatem modis omnibus vindica, & Ecclesiasticam eius
tutionem impende, nec quidquam dominos eorum deesse
pretio quolibet modo recipere patiaris, qui non solum hoc
damno multandi, sed etiam alia erunt poena de legibus
feriendi.

XLIX.
Reg. lib. 5. ep. 32.

D Sanc, quia Judæorum perfidia zelum Christianorum da-
tis contra se muneribus ludificare solebat: non solum illi
penitus ab eis capiebatur, quinimmo eorum munera Gre-
gorius execrabilia judicabat. Unde Recaredo regi Vvisi-
gothorum post cetera scribit, dicens: Præterea indico, quia
crevit de vestro opere in laudibus Dei hoc, quod dile-
ctissimo filio meo Probino presbytero narante, cognosce-
vi, quia cum vestra excellentia constitutionem quandam
contra Judæorum perfidiam dedisset, ij, de quibus prola-
ta fuerat, rectitudinem vestræ mentis insecutæ, pecunia-
rum summa offerendo, moliti sunt. Quam excellentiæ
vestra contempsit: & omnipotentis Dei placere judicio
requirens, auro innocentiam prætulit. Quia in re mihi Da-
vid regis factum ad memoriam venit, cui dum concupitæ
aqua de cisterna Bertheemitica, quæ inter hostiles cuneos
habebatur, ab obsequentibus militibus fuisset oblata pro-
tinus dixit: *Abstine me, ut sanguinem istorum hominum
bibam.* Quam quia fudit & bibere noluit, scriptum
est: *Libavit eam Domino.* Si igitur ab armato rege in-
sacriticium Dei versa est aqua contempta: pensemus qualem
sacriticium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore
ipsius non aquam, sed aurum accipere contempsit: Itaque,
sili excellentissime, fidenter dicam, quia libasti aurum
Domino, quod contra eum habere nullo modo voluisti,
& cetera.

L.
Reg. l. 7. ep. 126.

2. Reg. 23. 6

1. Par. 11. 2

E Hinc est, quod sicut à majonibus traditur, & nos usque
ad tempora nostra, dum adhuc pubesceremus, oculis nos-
tris conspeximus, consuetudo verus obtinuit, ut omnes
illius superstitionis homines quantumcumque pulcherrima
mercumonia detulissent, nunquam Pontificis calibus allo-
quis fruenter, nunquam obrutibus Apostolicis potiren-
tur, sed extra velum longissimæ porticus, non quidem in
scamnis, sed in marmoreo pavimento sedentes, suscepta
pretia numerabant: ne videlicet viderentur aliquid de
manu pontificis accepisse. Nam reverendæ memoriæ Ni-
colaus Pontifex, Arsenium quondam Hortanæ civitatis

LI.

episcopum, Judaicas tunc primum pellicias introducere molientem, adeo averfatus est, ut ei palatinam processione[m] veller adinere, nisi superstitio[rum] genit[is] velles abjurando, cum sacerdotibus infulis consuetudinaliter procedere studuisset.

LII. Reg. lib. II. ep. 3.

Antichristi precursiores observari debere sabbatum praedicantes, Gregorius taliter refutavit: Pervenit ad me, quosdam perverfi spiritus homines prava inter vos aliqua, & sanctae fidei adversa feminale, ita ut die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos, quid aliud, nisi Antichristi praedicatoris dixerim? Qui veniens, diem sabbatum atque Dominicum, ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se simul & resurgere simulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum. Et quia judaizat populum compellit, ut exteriorem ritum legis revocet; & sibi Judaeorum perfidiam subdat, coli vult sabbatum. Hoc enim, quod per Prophetam dicitur: *Ne inferatis onera per portas vestras in die sabbati*, tamdiu teneri potuit, quamdiu legem licuit juxta litteram custodiri. At postquam gratia omnipotentis Domini nostri Iesu Christi apparuit, praecipua legis, quae per figuram dicta sunt, juxta litteram servanda non possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato esse servandum, dicat necesse est etiam carnalia facienda persequenda; dicat praecipuum quoque de circumfisione corporis adhuc utique retinendum. Sed contra se, Paulum apostolum audiat dicentem: *Si circumcidamini, Christus vobis nihil prodest*. Nos itaque hoc, quod de sabbato scriptum est, spiritualiter accipimus, spiritualiter retinemus. Sabbatum autem requies dicitur. Verum autem sabbatum ipsum Redemptorem nostrum Iesum Christum Dominum habemus; & qui lucem fidei cognoscit si peccata concupiscentiae ad mentem per oculos trahit, in die sabbati onera per portas introducit. Non ergo in die sabbati onera per portas introducit, si in redemptoris nostri gratia constituti, pondera peccati ad animam per sensus corporis non trahamus. Nam ille Dominus, ac Redemptor noster multum in die sabbati legitur operatus, ita ut Judaeos reprehenderet, dicens: *Quis vestrum bovem, aut asinum suum non solvit in die sabbati, & ducit ad aquam?* Si ergo ipsa per se veritas non custodiri juxta litteram sabbatum praecipit, quisquis otium sabbati secundum legis litteram custodit, cui saltem nisi ipsi veniant contradicere? Aliud quoque ad me perlatum est, vobis a perverfis hominibus esse praedicatum, aut Dominico die nullas debet lavari. Et quidem si pro luxu animi, atque voluptate quis lavari appetit, hoc fieri, nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Scriptum est quippe est: *Nemo unquam carnem suam odio habet, sed dicitur, & fovet eam*. Et rursum scriptum est: *Carnis curam & secretis in concupiscentia*. Qui igitur carnis curam in concupiscentia fieri prohibet, profecto in necessitatibus concedit. Nam si dominico die corpus lavare peccatum est, lavari ergo die eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc, exigente necessitate toti corpori denegatur? Dominico vero die in labore terreno cessandum est, atque omni modo orationibus insistentium: ut si quid negligentiae per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominicae peccibus expiatur.

Hier. 17. d

Gal. 5. a

Luc. 13. d

Ephes. 5. g Rom. 13. d

LIII.

Tanta compassionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, ut alterius infirmitatem in suo corpore hunc sustinuisse, si velis, aspicias. Unde Ioannes Ravennati Episcopo scribens, ait: Dominicus mandatis praecipitur proximis, sicut nosmetipsos diligere, eorumque languoribus tanquam propriis infirmitatibus condolare. Quorum memor vestra fraternitas competenti sibi more Caltorum fratrem & coepiscopum nostrum, & prius per compassionem studuit visitare, & eum postmodum post, excrecente molestia corporis, in Ravennati urbe suscipere. Unde non solum nos impense charitatis, sed, & Deum vobis fecistis proculdubio debitorem, cui in fratris infirmitate condoluisset probamini, ipsi sumque argui in sui membri molestia non solum visitasse, sed etiam suscepisse. Quem cum ipse pro sua simplicitate illic ordinare omnino renebam; sed petentium importunitas fecit, ut contradicere nullatenus potuissem. Si autem fieri potest, multum mihi, & ipsi consiliis, si cum ad me, vel per Siciliam transieritis. Item Leontio, Episcopo Ubinati: Caltorum fratrem coepiscopumque nostrum Romae pro corporis sui molestia retinemus; & quia nunc ad suam non valet ecclesiam remeare, propterea, eo absente, ecclesia ipsius fraternitati tuae visitationis operam providemus delegandam. Item universis habitatoribus Aemim: Si culpam vestram filij dilectissimi intentionis vultis attendere, alicuius vos apud Deum debetis oratione purgare, quod episcopum vestrum non devota mente, nec ut filij suscepisset: quem inquietudo & tribulatio a vobis illata ad hoc usque perduxit, ut molestiam corporalem incureret: quamvis in eo nihil de his, quae vobis sunt scripta, cognovimus, sed solum inelle debilitatem vidimus, pro qua eum hic retinere curavimus. Item Fulgilio, Patriarchae Alexandrino: Aute hoc temporis Bonifacii characteris mei, qui in urbe regia demoratur, ve-

hementer me scripta turbaverunt, quae dicebant dulcissimam mihi atque suavissimam sanctitatem vestram defectu[m] corpori luminis perulisse. Ex quibus scriptis gravi dolore percussus sum: sed subito Creatoris, ac Redemptoris nostri gratia prosperante, beatitudinis vestrae suscepti episcopii, & sanum de ea corporis molestia, quam audiveram, agnoscens, exultavi vehementer: quia tanta cordis letitia secuta est, quanta prius tristitia amaritudo praecelerat. Scimus enim, quia in omnipotentis Dei adiutorio multorum salus est vira vestra. Item Rusticiana patricia: Quoties de urbe regia ad nos aliquis venit, curae nobis est, de corporis vestri sospitate requirere. Sed peccatis meis facientibus, & semper audio, quae me tedit audire: quia in tanta tenuitate atque debilitate adhuc in vobis, referunt, podagrae dolores excrecere. Sed oro omnipotentem Dominum, ut omnia, quae in vestro corpore aguntur, ad salutem animae dirigantur, flagella temporalia aeternam vobis quietem praeparant: & per eos dolores, qui cum sine sunt, gaudia vobis sine fine concedat.

* al. 66

Item Mariniano Ravennati episcopo: Venientes quidam Ravennates homines gravissimo me dolore invenientes percussum, quia fraternitatem tuam retulerint de vomitu sanguinis agrotare. Ex qua re solliciti, & singulitum eos, quos hic doctos lectione novimus, medicos fecimus requiriti: & quid singuli fenserint, quid ve dictaverint, sanctitati vestrae scriptum misimus, qui tamen quietem & silentium praemissis dictant. Quam si tua fraternitas in sua ecclesia possit habere, valde sum dubius: & ideo videtur mihi, ut ordinatae illic ecclesiae, vel qui Missarum solemniam celebrant, vel qui episcopii curam gerere, hospitalitatem & susceptionem possit exhibere, quive monasteriis custodiendis praesse, tua fraternitas ad me ante aestivum tempus debeat venire, ut agnitudinis tuae ego specialiter, in quantum valeo, curam geram, quietemque tuam custodiam: quia hinc agnitudinis aestivum tempus medici vehementer dicunt esse periculose sum. Et valde pertimesco, ne si curas aliquas cum adversitate temporis ceperis, amplius ex eadem molestia periclitaris. Ego enim ipse valde sum debilis, & omnino est utile, ut cum Dei gratia sanus ad tuam ecclesiam redeas: aut certe si vocandus es, inter manus tuorum voceris: & ego, qui me morti proximum video, si me omnipotens Deus antea vocare voluerit, inter tuas manus debeam transire.

Reg. lib. 9. ep. 28.

Pro barbarorum incursionibus bis in hebdomada fieri leranas Gregorius decernebat. Quapropter universis episcopis Siciliae scribens, ait: Super afflictiones & gemitus, quos anno haec continuatione de hostibus sustinemus, major nos metus excruciat, quod inimicos nostros omni animum ad Siciliae invasionem cognoscimus festinare. Sed ne hoc illis molientibus, prosperitatem multitudo nostrorum praebeat peccatorum, toto nos corde ad Redemptoris nostri remedia conferamus, & quibus resisteri virtute non possumus, lacrymis obviamus. Nam quid vobis cavendum, quidve sit vehementius formidandum, ex istius provinciae debetis desolatione colligere. Itaque hortor, fratres charissimi, ut omni hebdomada, quarta & sexta feria letaniam inexcusabiliter indicatis: & contra hos barbaros crudelitatis incurfus supernae protectionis auxilium imploretis.

LIV. Reg. lib. 9. ep. 45.

Tandem Siciliam simoniae haeresi libidineque fordentem Gregorius, sicut modo cernitur, peritiam praedixit, Maximiano, Syracusano episcopo scribens: Tanta nobis subinde mala, quae aguntur in illa provincia, nunciantur, ut peccatis facientibus, quod avertat omnipotens Deus, celesiter eam peritiam credamus.

LIV. Reg. lib. 8. ep. 36.

Sed & peiora perioribus esse futura, praesago spiritu, Maximo Salonitano episcopo scribit, dicens: Ad Romanam urbem veniens communis filius presbyter Veteranus ita me podagrae doloribus debilem reperit, ut fraternitatis tuae epistolis per me respondere nullatenus valuissem. Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde immiget, & affligor vehementer & conturbor: Affligor in his, quae jam in vobis patior, conturbor autem, quia per istra aditum jam ad Italiam intrare coeperunt. De Iuliano autem Scribona quid dicam? Quando ubique video, quia nobis peccata nostra respondeant: ut & foris a gentibus, & intus a perverfis iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnimodo contristari: quia qui post nos vixerint, deteriora tempora videbunt: ita ut in comparatione sui temporis, felices nos aestimant dies habuisse. In quantum vero de fraternitas tua praevalet: opponere se pro oppressis debet, quae, etiam si prodesse minime valuerit, ipsa omnipotentis Deo mentis devotio sufficit, quam dedit. Scriptum est enim: *Eripe eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberat ne cesses*. Quod si dixeris: Vires non suppetunt, qui inspector est cordis ipse intelligit. In omni ergo, quod agis, inspectorem cordis appetere habere placatum. Quidquid est, unde illi placeas, facere nonne omittas. Nam humani terrores & gratiae, fumo sunt similes, qui leni aura raptus evanescit. Hoc certissimè cito, quia placere Deo sine pravis hominibus nullus potest. In tanto ergo se aeternam fraternitatem tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se perverfis hominibus displicuisse cognov-

Prov. 24. b

Exod. 2. c
Job. 30. d
Phil. 2. b

LVI.
Reg. lib. 7.
ep. 24.

LVII.

LVIII.

Reg. lib. 9.
38.

LIX.
Reg. lib. 2.
ep. 10.

LX.
Reg. lib. 6.
ep. 22.

verit. Ipsa tamen defensio pauperum moderata & gravis sit: ne, si quid nimis rigide agitis, ex iuventute vos arbitrentur homines superbere. Sed talis necesse est ut inveniatur pro oppressis vestra defensio, quatenus & humiles protectionem sentiant, & oppressores non facile inveniatur, quod ex malevola mente reprehendant. Attende ergo quod ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis increduli & subversores sunt tecum: & cum scorpionibus habitas.* Et beatus Job ait: *Frater sui draconum, & socius struthionum.* Et Paulus discipulus dicit: *In medio nationis prava & perversa, inter quos luceris, sicut luminaria in mundo.* Tantum ergo debemus cautius ambulare, quanto nos scimus inter Dei inimicos vivere.

Hujus cautela sua conficiens Romano defensori Gregorius ait: Pervenit ad nos, quia quidam homines omnimodo discretionem tenentes, in suis nos periculis implicari desiderant: atque ita volent ab ecclesiasticis personis defendi, ut ipsae quoque ecclesiasticae personae ex eorum culpa teneantur. Idcirco praesenti te praecipione admono, & per te fratrem & coepiscopum nostrum dominum Joannem, vel ceteros, qui interesse possunt, ut patrocinia ecclesiastica, sive mea suscipiatis scripta, sive etiam ea minime fuerint directa, sub tanto moderamine debitis impendere, quatenus si qui in furis publicis implicati sunt, a nobis non videantur in iuste defendi: ne opinionem male agentium ex indifferetia defensionis ausu, in nos illo modo transferamus: sed quantum decet, Ecclesiam admodum & verbum intercessionis adhibendo, quibus valet succurrere, ut & illis opem feratis, & opinionem sanctae Ecclesiae non inquinatis.

Item Joanni episcopo post aliqua: Si qui eorum, de quibus est aliqua questio, in ecclesiam fortasse refugerint, ista debet causa disponi, ut nec ipsi violentiam patiantur, nec hi qui dicuntur oppressi, damna sustineant. Curae ergo vestrae sit, ut eis sacramentum ab his, quorum interest, de servanda lege & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque suorum actum reddere rationem. Quibus etiam ecclesiae vestrae defensorem deputare vos convenit, cuius sollicitudine ea, quae illis fuerint promissa, ferventur.

Quantae humilitatis Gregorius fuerit, cum ex multis, tum ex his manifestissimè poterit deprehendi, quod omnes quidem sacerdotes, fratres, & comministros: clericos autem diversi ordinis dilectissimos filios: at vero laicos viros dominos: & foeminas dominas in suis litteris nominabat: neque ab aliquo vocari aequanimiter permittebat. Nam ut illa, quae super huiusmodi comprehensa sunt, praetermittam, Rusticianae patriciae scribens, ait: Excellentiae vestrae scripta suscepi, quae me in gravissima aegritudine positum, de salute, de devotione, ac de dulcedine mea omnino relevaverunt. Unum vero aeger suscepi, quia in eisdem epistolis ad me (quod semel esse poterat) sapius dicebatur, ancilla vestra, ancilla vestra Ego enim, qui per episcopatus onera servus sum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicas, cuius ante susceptum episcopatum propius fui? Et video rogo, per omnipotentem Deum, ne hoc verbum aliquando ad me in scriptis vestris inveniam.

Hujus humilitatis mansuetudine Gregorius non solum Theudelinda reginae Longobardorum pro tribus capitulis, verum etiam inter alios Savino quoque suo subdiacono factis: facere non renuit, dicens: Exeuntes maligni homines turbaverunt animos vestros, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant, intruentes, quod aliquid de sancta Chalcedonensi synodo pie memoriae Iustiniani temporibus sit imminutum: quam nos omni fide, omni devotione veneramus: & sic quatuor synodos sanctae universalis Ecclesiae sicut quatuor libros sancti Evangelij, recipimus. De personis vero, de quibus post terminum synodi aliquid quod fuerat ejusdem pie memoriae Iustiniani temporibus est ventilatum, ita tamen, ut nec fides in aliquo violaretur, nec de eisdem personis aliquid aliud ageretur, quam apud eandem sanctam Chalcedonensem synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem, si quis ex definitio- ne fidei quae in eadem synodo prolata est, aliquid immutare praesumit, vel quasi corrigendo ejus sensum mutare, sed sicut illic prolata est, per omnia custodimus. Te ergo, fili charissime, decet ad unitatem fidei remeare, ut finem tuum valeas in pace concludere, ne malignus spiritus, qui contra te per alia opera praevaleat non potest, ex hac causa inveniatur, unde tibi in die exitus tui in aditu regni caelestis obstitat.

Item Gregoriae Cubiculariae Augusta, post caetera. Quod dulcedo tua in suis epistolis subjunxit, importunam se mihi existere, quousque scribam, mihi esse revelatum, quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem & inutilem polulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio fieri debeat: inutilem vero, quia securus de peccatis meis fieri non debet, nisi cum jam in die vitae tuae ultimo plangere eadem peccata minime valebis, quae dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fluitibus lavare.

Item Anastasio, presbytero Mauriae, post aliqua: Tua itaque fraternitas quantum in charitate perfecta sit, scio: & quae omnipotentem Deum multum diligit, oportet ut de proximis multum praesumat. Non enim loca vel ordines Creatori nostro proximis faciunt, sed ei nos aut merita bona conjungunt, aut mala disjungunt. Quia ergo adhuc incertum est, quis interius qualis sit, cur non audeas scribere, cum inter me & te quis sit superior, ignores. Et quidem bene te vivere scio, me autem multis oneratum peccatis cognosco. Sed etsi ipse peccator es, tamen me multo melior es: quia tua tu tantummodo, ego vero & eorum, qui mihi commisi sunt, peccata porto. In hoc ergo te altum, in hoc te magnum aspicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minime profecisti, in quo saepe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur: quia curis disceptationis gravatur. Tibi autem omnipotens Deus juxta hoc, quod scriptum est, al- censis in corde disposuit in valle lacrymarum. Multo autem mihi altior, multo sublimior videri poteris, si neque ducatum monasterij, quod Neas dicitur, suscepisti.

Item Stephano Episcopo, inter alia: Multum mihi, & ultra quam indignus audire debui, favorem in epistolis demonstrasti: & scriptum est: *Ne laudes hominem, quam diu vivit.* At tamen si audire talia dignus non fuero, rationibus vestris peto, ut dignus efficiam: ut si bona in me non ideo dixisti, quia sunt; ideo sint, quia dixisti.

Sed ne solis verbis tanti praesulis humilitas inculcari cre- datur, superest, ut ex Graecorum relationibus ad me nuper interpretatis eadem patris humilitas vivis operibus demonstretur: in quibus videlicet ita refertur: Enarravit nobis abbas Joannes Persa sanctus & reverendus vir existens, de magno Gregorio beatissimo Papa Romano, dicens: Quoniam ivi Romam ad adorandum loculos sanctorum Apostolorum Petri & Pauli: & una die tunc, cum itarem in medio civitatis, vido Papam Gregorium per me transi- tum: & cogitavi me mittere ante eum. Cum ergo appropinquaret mihi Papa, videns quia pergerem, ut mitterem me ante eum, sicut coram Deo dico, fratres, primus misit se ante me super terram: & non ante surrexit, quam ego prior surgerem: & amplexatus me cum magna humilitate, tribuit mihi per manum numismata tria: & jussit mihi dari calicem & necessitates meas omnes. Glorificavi ergo Deum, qui donavit ei talem humilitatem circa omnes, & cleemosynam & charitatem.

Hinc est, quod patientissimus pastor Gregorius penes Imperatorem Mauricium, sibi prosum infensum, dudum accusatus, quod Malchum Episcopum sui patrimonij provisorium pro retentis pensionibus tam diu in custodia detinisset, quousque spiritum exhalarat, Sabiniano suo diacono Constantiopolitano scribens, ait: Unum est, quod breviter fuggeras Irenensis dominis nostris, quia si ego servus eorum in morte Longobardorum me misere voluissent, hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in summa confusione divisa esset. Sed quia Deum timeo, in morte cujuslibet hominis me misere formido. Malchus autem idem Episcopus neque in custodia fuit, neque in aliqua afflictione, sed die, quae causam dixit, & adductus est: nesciente me a Bonifacio notario in domum ejus ductus, ubique prandidit, & honoratus est ab eo, & nocte subito mortuus est inventus.

Igitur in omnibus suis dictis, vel operibus, Gregorius imminenter tantis retributionibus diem ultimum perpendebat: tantoque cautius cuncta cunctuorum negotia ponderabat: quanto propinquus finem mundi infidit, ruinis ejus crebrescentibus, advertat. Quapropter in hominibus Evangelicis perhibet dicens: Exurget gens contra gentem, & regnum adversus regnum: & erunt terrae motus magni per loca, pestilentiae, & fames, & quibusdam interpositis adjunxit: Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium pro confusione sonitus maris & fluctuum. Ex quibus profecto omnibus alia jam facta cernimus, alia in proximo ventura formidamus. Nam gentem contra gentem exurgere, earumque pressuram terris infidit, plus jam in nostris temporibus cernimus, quam in codicibus legitur. Quod terra motus urbes innumeras obruat, ex aliis mundi partibus scitis quam frequenter audivimus: pestilentias sine cessatione patimur. Signa vero in sole, luna, & stellis adhuc aperte minime vidimus: sed quia haec non longe sunt, ex ipsa jam aëris immutatione colligimus, quamvis prius quam Italia gentis gladio ferianda traderetur, igneas in caelo acies vidimus: ipsamque qui postea humani generis fufus est, sanguinem necdum nova exorta est: sed cum multa jam praenunciata, sint completa, dubium non est, quin sequantur etiam pauca, quae restant: quia sequentium rerum certitudo est, praeteritum exhibitio. Et patet post: Ecce fratres mei, jam cernimus quod audiebamus, novis quotidie & crebrescentibus malis mundus urgetur. Ex illa plebe innumera quanti manserunt, aspicitur: & tamen adhuc quotidie flagella urgent: repentini casus opprimunt: novae nos & improvise clades affligunt. Sicut enim in juventute viget corpus, forte & incolumem

LXI.
Reg. lib. 9.
ep. 29.

Psal. 51. b

LXII.
Reg. lib. 6.
ep. 8.
Eccel. 11. d

LXIII.

Prat. spirit.
c. 15.

* al. mu...

LXIV.

LXV.

Homil. 5. in
Evang.

* al. tribula-
tionibus
* al. scimus

mant pectus, torosa cervix, plena fuit brachia: in annis autem senilibus fatura curvatur, cervix exsiccata depolitur, frequentibus suspiriis pectus urgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercludit. nam si languor deficit, plerumque senibus ipsa salus agritudo est: ita & mundus in annis prioribus velut in juventute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulenta rerum pinguis: at nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestitis crebrentibus urgetur. Et iterum: *Euntes praedicite dicentes, quia appropinquavit regnum calorum.* Hoc jam, fratres charissimi, etiam si Evangelium taceat, mundus clamat. Ruinae namque illius voces sunt. Qui enim tot attritus procussionibus a gloria sua cecidit, quasi jam nobis e proximo regnum aliud, quod sequatur, ostendit. Ipsis jam & a quibus amatur amarus est. Ipsa enim ejus ruinae praedicant, quod amandus non est. Si enim in nam sui domus quasiata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret: & quia itanem dilexerat, recedere quanto citius a cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos cum amando complectimur, opprimi volumus potius, quam habitare: quia nulla nos ratio a ruina illius separat, quos in eius passionibus amor ligat. Facile ergo est nunc jam, cum destructa omnia cerimus, animum nostrum ab ejus dilectione disjungere. Sed hoc illo in tempore difficilimum fuit, quo Apostoli praedicare caeleste regnum invisibile mitebantur, cum longè lateque omnia cernerent florere terra rum.

Hom. 4. in
Evang.
Mat. c. 10.

LXVI.

Quae autem de istius Urbis Gregorius incommoditate deseripserit, indicabo, quatenus ist, qui nunc in ruinis eius habitantes, eam ordinationem, ac per hoc valentorem fuisse non autumant, contemnant. Ait enim in expositionibus Ezechielis homilia octavodecima sic: Quid est jam rogo, quod in hoc mundo libeat? Ubi tunc laetus alpicimus, ubi que genitus audivimus. Destructae urbes, everfa sunt castra, depopulati regni agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incolae, pene nullus in urbibus habitator remansit: & tamen ipsa parvae generis humanae reliquiae adhuc quotidie & sine cessatione sentiuntur, & finem non habent flagella caelestis justitiae, quia nec inter flagella correcti sunt actionis culpa. Alios in captivitate ducunt, alios detruncaunt, alios interfici videmus. Quid est ergo, quod in hac vita libeat, fratres mei? Si talem mundum adhuc diligimus, non jam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem, quae aliquando mundi domina esse videbatur, quasi remanserit Roma conspiciamus, immanis doloribus multipliciter attrita, desolatione civium, impio ne hostium, frequentia minarum: ita ut in ea completum esse videamus, quod contra uirum Samariam per Ezechiellem Prophetam praedictum est: *Pone ollam, pone inquam, & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in eam.* Et paulo post: *Effervit coctio eius, & decocta sunt ossa eius in medio illius.* Atque iterum: *Congere ossa, quae igne succenduntur, consumuntur carnes, & coquuntur unguis compositis, & ossa tabescunt.* Pone quae eam super primas vacuam, ut incalcescat, & liquefat as eius. Tunc enim nobis olla posita est, cum hac est civitas constituta. Tunc enim in ea aqua missa est, & frusta eius congelata sunt, quando ad eam undique populi confluebant, qui velut aqua calens, actionibus mundi fervescerent, & quasi frusta carnum in ipso suo fervore liquarentur. De qua bene dicitur: *Effervit coctio eius, & decocta sunt ossa eius in medio eius.* Quia prius quidem in ea vehementer incaluit actio gloriae saecularis: sed postmodum ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim potentes saeculi, per carnes vero populi designantur: quia sicut carnes ossibus portantur, ita per potentes saeculi infirmitas regitur populum. Sed ecce jam de illa omnes huius saeculi potentes ablati sunt: ossa ergo excocta sunt. Ecce populi defecerunt: carnes eius liquefactae sunt. Dicitur ergo: *Congere ossa, quae igne succenduntur, consumuntur carnes, & coquuntur unguis compositis, & ossa tabescunt.* Ubi enim senatus? ubi jam populus? Contabuerunt ossa, consumptae sunt carnes: omnis in ea saecularium dignitatum ordo extinctus est. Excocta est universa compositio ejus: & tamen ipsos nos patcos, qui remansimus, adhuc quotidie gladii, adhuc quotidie innumerae tribulationes premunt. Dicitur ergo: *Pone quoque eam super primas vacuam.* Quia enim senatus decit, populus interit: & tamen in paucis, qui sunt, dolores & gemitus quotidie multiplicantur: iam vacua ardet Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cum ruinis crebrentibus ipsa quoque ejus destrui aedificia videmus? Unde apte de civitate jam vacua subditur: *Incalscat, & liquefat as eius.* Jam enim & ipsa olla consumitur, in qua prius carnes & ossa consumebantur: qui postquam defecerunt homines, etiam parietes cadunt. Ubi enim sunt qui in ejus aliquando gloria laetabantur? Ubi eorum pompa? ubi superbia? ubi frequens & immoderatum gaudium? Impletum est in ea, quod contra destructam Ninivem per Prophetam dicitur: *Vbi est habitaculum leonum, & pascuca catulorum leonum?* An ejus duces ac principes leones non erant, qui per di-

Eccl. 24.

S. Greg. Tom. I.

A verfas mundi provincias discurrerent praedam levitando & interficiendo rapiebant? Hinc leonum catuli inveniebant pascuca: quia pueri, adolescentes, juvenes saeculales, & saecularium filij, huc undique concurrebant, cum proficere in hoc mundo voluissent. Sed ecce jam desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Jam necesse ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat. Jam nullus potens & violentus remansit, qui opprimendo praedam diripiat. Dicamus ergo: *Vbi est habitaculum leonum, & pascuca catulorum leonum?* Contingit ei quod de Iudaea novimus per Prophetam dictum: *Dilatata calvirium suum sicut aquila.* Calvirium quippe hominis in solo capite fieri solet: calvirium vero aquilae in toto fit corpore: quia cum valde senescit, plumae ejus ac pennae ex omnibus illius membris cadunt. Calvirium ergo suum, sicut aquila, dilatata, quia plumas perdidit, dum populum amisit. Alarum quippe pennae ceciderunt, cum quibus volare ad praedam consueverat: quia homines ejus potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebant. Item in dialogorum libro secundo: *Praterea, inquit, antistes Canusinae ecclesiae ad Benedictum Domini famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vita sua merito valde diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilae Romanae urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem civitas ista destruetur, ut jam amplius non inhabitetur. Cui vir Dei respondit: Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempore peccatorum, consuetudine turbinibus, ac terrae motu fatigata marcescet in semetipsa. Cuius prophetiae mysteria nobis jam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta moenia, everfas domos, destructas ecclesias turbine cernimus, & ejus aedificia longo senio lassata, quia ruinis crebrentibus prosternantur, videmus. Item in epistola Ioanni episcopo Ravennati, post aliqua: Si quo modo est aliquando locus obrinendi, agat apud exarchum fraternitas vestra, ut pacem cum Agulpho, si aliquid possumus, faciamus, quia miles de Romana urbe ablati est, sicut ipse novit. Theodosiani vero qui hic remanserunt, rogam non accipientes, vix ad murorum quidem custodiam se accommodant, & deserta ab omnibus civitas, si pacem ejus non habet, quo modo subsistet?*

Cap. 19.

B Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac civitatis custodia Gregorius gravabatur, ut in soli molestias corrueus, non solum (sicut propoluerat) per ordinem Ezechielis mysteria minime tractaret: verum etiam hostilibus incurfionibus, multique corporis debilitatibus aggravatus, a studio expellens omnino desisteret, & ad dies illos se pervenisse desereret, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem Ioanni episcopo quentur, dicens: Quod multis vestrae beatitudini minime respondi, non hoc corpori meo, sed languori degenerate: quia peccatis meis facientibus eo tempore, quo Agulphus ad Romanam urbem veniens, alios occidit, alios detruncauit, tanta moelitia affectus sum, ut in coli molestia caderem.

L. 2. ep. 32. ind. 10.

LXVII.

C Item in expositione ultima visionis Ezechielis prophetae: Quia multis curis prementibus, Ezechielis prophetae librum coram charitate vestra totum per ordinem perferuntari non licuit, bonis vestris desideris placuit perire, ut saltem extrema ejus visio, quae ei facta est, de aedificio in monte constituto, quae & cunctis est visionibus ejus obscurior, exponi debuisset. Et quidem voluntati vestrae parere necesse est: sed duo sunt, haec qua in te perurbantur animi meum: Unum, quod haec eadem visio tante obscuritatis nebulis tegitur, ut vix in ea aliquid, intellectus interlucens, videatur. Aliud, quod jam Agulphum Longobardorum regem ad obsidionem nostram summopere festinantem, Padum transisse cognovimus. Unde pensate, fratres charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata. Quanto enim circa terrena plus satagit, tanto in his quae sunt caelestia minus videt: pro eo quod curis suis excoctura se ducitur, valde intus minor est: quia scriptum est: *Deprimite terrena inhabitatio sensu multa cogitavit.* Quae enim superiora penetrare, etiam collecta, non sufficit, pensate quid agere poterit divisa. Scimus autem omnes, quia & fluvius, qui in multis rivis dividitur, a suo alveo siccatur.

In Prof. l. 2. in Eccl.

Sap. 9. d.

E Item in ejusdem prophetae tractatibus, homilia xj. Sive, inquit, justus in culpa, sive peccator in morte corrumpatur, speculatori timendum est, ne hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter involvat. Sed interim, dum loquor, avertete a memetipso oculos volo: & ecce iterum sermo divinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam videam, & mihi dici haec, quae audio, pertimet. Sicut enim superius dixi, cuius cor innumeris curis sparsus, se ad se colligat? Quando etenim possum, & ea, quae circa me sunt sollicitate omnia curare, & memetipsum, adunato sensu, conspiciere? Quando possum pravo iniquitas insequendo corrigere, bonorum actus laudando & admodum custodiendo, aliis terrorem, atque aliis dulcedinem demonstrare? Quando valeo, & de his, quae sunt necessariae fratribus, cogitare, & contra hostiles gladios de urbis vicinis sollicitudinem gerere, ne incurfione subita cives pereant, providere? & inter haec omnia pro animarum cura

G

stodia plene, atque efficaciter verbum exhortationis im-
pendere? Loqui etenim de Deo quiete valde, & libere
mentis est. Tunc namque bene lingua dirigitur in fermo-
ne, cum secure sentus quieverit in tranquillitate: quia nec
conculsa aqua imaginem conscientis reidit: sed tunc in
ca vultus intendens aspicitur, cum non movetur. Quam
ergo exhortationis vobis speculator vester, fratres charissi-
mi, faciat, quem tot rerum confusio perturbat? Et paulo
post: Sacerdos etiam post compunctionem ac lacrymas co-
gitur necessaria quaque filiorum suorum cognoscere, &
ea, quæ refugit animo, patienter audire: atque post suspi-
ria celestium, quorumlibet carnalium hominum onera por-
tare: & sæpe cum supervenientibus cor in diversam quali-
tatem transfundere. Nam aliquando de lucris spiritualibus
gaudet: sed cum quilibet marens supervenit: nisi ejus
marorem in se suscepit, tribulationi illius compatiens
non est. Et aliquando de damnis animarum luget: sed re-
pente superveniunt, qui de suis prosperitatibus latantur:
quorum si lætitiæ sacerdos non congaudet, minus amare
creditur filios, in quorum gaudio non exultat: præcipue
cum Paulus dicat: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum
flentibus.* Nihil ergo tam onerosum in ordine sacerdotum
video, quam rigorem mentis compatiendo flectere, & cum
personis supervenientibus animum mutare: & tamen hoc
valde est necessarium. Nam, quando ex prædicatione
ejus ad boni operis gratiam peccator reducit, si ipse,
qui prædicat, videtur ingratus? Item in sine ejusdem vo-
luntatis: Ecce hæc, ut, Domino la gente, potuimus, co-
ntiam vobis, fratres charissimi, nimis sumus. Nemo autem
me reprehendat si post hæc à locutione cessavero: quia, si-
cut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreverunt. Un-
dique gladius circumfusi sumus, undique imminens mortis
periculum timemus. Alij detrunctis ad nos manibus re-
deunt: alij capti, alij interempti nuntiatur. Jam cogor
linguam ab expositione retinere: quia tædet animam
meam vitæ meæ. Jam nullus in me sacri eloquij studium
requirit: quia verba est in lectum cithara mea, & organum
meum in vocem flentium. Jam cordis oculus in mylerio-
rum discussione non vigilat: quia dormitavit anima mea
præ tædio. Jam minus lectio animo dulcis est: quia obli-
tus sum manducare panem meum à voce gemitus mei.
Cui autem vivere non licet, de scriptura facere sensibus
loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidie amara
bibere, quando possum dulcia propinare?

Reg. 12. c.

Job 10.

Job 30. d

Psal. 118.

Psal. 101.

Reg. 1. 2. ep. 27.

Reg. lib. 1. ep. 5.

Psal. 141. b

Reg. 1. 7. ep. 78.

Reg. 1. 1. ep. 7.

Item Italica patricia: & Venantio ex monacho patri-
cio: Quosdam de Sicilia venientes, affectu quo debui, de
sospitate excellentiæ vestræ requirere curavi: sed de assi-
duitate agritudinum veteri tristitia responderunt. Hæc au-
tem dicens, nec ego vobis de meipso invenio illud, quod
debeam nunciare, nisi quod, peccatis meis facientibus, ecce
jam undecim menses sunt, quod valde rarum est, si de le-
cto surgere aliquando potui. Tantus enim podagra dolo-
ribus, tantisque molestiarum premor angonibus, ut vitæ
mihi gravissima pœna sit. Quotidie enim in dolore defi-
cio, & mortis remedium expectando suspiro. In clero verò
hujus urbis & populo tanti febrium languores immerunt,
ut pene nullus liber, nullus servus remaneret, qui idoneus
esset ad aliquod officium vel ministerium possit. De vici-
nis autem urbibus strages nobis mortalitatis quotidie nun-
tiantur. Africa autem qualiter mortalitate & languoribus
vastetur, quanto viciniores estis, tanto credo, quod subti-
lius cognovistis. De oriente verò qui veniunt, graviores
desolationes nuntiant. In his itaque omnibus, quia appro-
pinquate sine mundi, generalem percussorem esse cogno-
scimus, affligi nimis de propriis molestiis non debemus.
Item Eulogio patriarchæ Alexandrino: Transacto anno,
suavisima sanctitatis vestræ scripta suscepti quibus pro æ-
gritudinis meæ nimietate respondere nunc usque non va-
lui. Ecce enim jam biennium pene expleat, quo lectulo
teneor, tantisque podagræ doloribus affligor, ut vix in die-
bus festis, usque ad horarum ritum spatium surgere valeam
Missarum solemniam celebrare. Mox autem cum gravi cõ-
pellor dolore decumbere, ut cruciatum meum non possim,
gemitu interrompente, tolerare. Qui dolor interdum mihi
lentus est, interdum nimis: sed neque ita lentus, ut rece-
dat: neque ita nimis, ut interficiat. Unde fit, ut qui quo-
tidie in morte sum repellar à morte. Nec mirum, quia pec-
cator gravis tali corruptionis carcere diu teneor inclusus:
unde compellor clamare: *Educ de carcere animam meam
ad confitendum nomini tuo Domine.* Sed quia meis adhuc
precibus obtinere non mereor, rogo ut vestræ sanctitatis
oratio suæ mihi intercessionis adiutorium præbeat, meque
à peccati & corruptionis pondere liberum reddat in illam,
quam bene nostis, libertatem gloriæ filiorum Dei.
Item eidem: Peto autem, ut pro me enixius vestra san-
ctitas orare debeat, quia podagræ doloribus, & barbarorum
gladiis, & curarum afflictionibus incessanter premor. Sed si
mihi orationis vestræ opem impenditis, credo quòd me
contra adversa omnia fortiter juveris.
Item eidem: Rogo ergo, ut pro me peccatore enixius
oretis: quia & dolor corporis ex podagra, & amaritudo
cordis ex curarum afflictionibus, & immentia vastitas mor-

talitatis, inter tot barbarorum gladios me vehementer af-
fligit. Inter quæ omnia non temporalem, sed æternam con-
solationem requiro, quam per me impetrare non valeo, sed ex
per intercessionem vestræ beatitudinis hanc me obtineres
confido. Item Maximo Episcopo Arabiæ: Multum jam
tempus est, quo surgere de lecto non valeo: nam me mo-
do podagræ dolor cruciat, modò nescio qui in toto cor-
pore se ignis cum dolore expandit. Et fit plerumque, ut
uno in me tempore ardor cum dolore affligat, & corpus in
me animulque deficiat. Quamvis autem alius necessitatibus
extra has, quas protuli, infirmitates, afficiat, enumerare non
valeo: sed breviter dico, quia sic me infectio noxii humoris
imbibit, ut vivere mihi pœna sit, & mortem desideranter ex-
pectem, quam gemitibus meis solam esse credo remedium.
Proinde, frater sanctissime, divina pro me pietatis miseri-
cordia deprecatur percussorem suæ erga me flagella pro-
pitius mitiget, & patientiam tolerandi concedat, ne nimio,
quod absit tædio in impatientiam cor erumpat: & quæ cu-
rari per plagam poterat, culpa crescat ex numere.

Reg. 1. 9. ep. 26. al. Mari-
miano

Item Rusticiana patricia: De podagræ molestia, quam
vobis evenisse signalis, & contristatus vehementer sum,
& latatus. Latatus, quia humor noxius inferiora petens,
& superiora profecto deseruit. Contristatus vero, quia in tam-
tenuissimo corpore dolores vos nimis infirmis perpeti pertine-
sco. Ubi enim deest caro, quæ virus esse poterit doloribus
resistens? Me etenim, quem, qualis fuerim, nostis, ita ama-
ritudo animi, & assidua exacerbatio, atque per hoc pod-
agræ molestia afficit, ut corpus meum tanquam in sepultura
siccatum situndum sit, ut jam raro de lecto surgere valeam.
Item eidem: Ego in tanto gemitu & occupationibus vivo,
ut ad dies, quos ago, pervenisse me pœniteat: solaque mihi
in consolatione sit mortis expectatio. Unde peto ut pro me
orare debeat, quatenus de hoc carnis carcere citius edu-
car, ne tantis laboribus diutius torquear. Item Anastasio
Antiocheno: Rogo, ut pro mei cordis infirmitate enixius
oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam à malis
omnibus pro vestra intercessione tueatur, & citius me des-
tot procellis hujus tempestatis eripiat, atque in æternæ
quietis littore perducat.

Reg. lib. 9. ep. 38.

Lib. 7. ep. 3.

Tantis precibus Gregorius tandem aliquando divinitus
exauditus, postquam fidei catholica & apostolica sanctæ
Romanæ Ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex, & diebus
decem, doctrinis pariter ac operibus felicissimis illustra-
vit, anno Imperij Phocæ secundo, indictione septima, quar-
to idum Martiarum, à carnis corruptione subtractus est,
in corruptionis perpetuæ gloriâ sublimandus. Qui videli-
cet omni vitæ tempore sicut novas basilicas minime fabri-
carat, ita nimirum fabricatarum veterum sarta tecta cum
summo studio annualiter reparabat: quas reditibus, lani-
naribus, officiis atque donans cumulans, in basilica beati
Petri Apostoli fastigium de argento purissimo, quod à
Leone Tertio Pontifice in basilica Sixtina sanctæ Mariæ
nomini dedicata transfatum est, fabricavit: & in basilica beati
Pauli Apostoli super altare nihilominus altum fastigium por-
curavit. Hujus præterea venerabile corpus in extrema por-
tici basilica beati Petri Apostoli ante secretarium tunc anti-
quissimum, quo videlicet Leo, Simplicius, Gelasius, at-
que Symmachus, Apostolica Sedis Episcopi cum nonnullis
aliis tumulati, suis hactenus epitaphiis prædicantur, sepul-
tum tali titulo decoratur.

LXVIII.

*Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere quod vales, vivificante Deo.
Spiritus alia peti, leti nil jura nocent,
Cui vita alterius mors magis illa via est.
Pontificis summi hoc clauditur membra sepulchro,
Qui innumeris semper vivit ubique bonis.
Esuriam dapibus superavit, frigora veste,
Atque animas moribus texit ab hoste sacris.
Implebitque actus quicquid sermone docebat:
Efferitque actum mystica verba loquens.
Anglo ad Christum veris pietate magistra,
Acquirens fideique agmina gente nova.
Hic labor, hoc studium, tibi cura hac pastor agebas,
Vt Domino offerres plurima lucra gregis.
Hisque Dei consil factus, letare triumphis,
Nam mercedem operum iam sine fine tenes.*

Quo scilicet liberalissimo pastore defuncto, vehementif-
sima fames eodem anno incubuit: & quanto patrono tunc
Roma carverit, licet rerum inopia toto pene mundo mon-
straverit, invidiosum tamen feritas minimè recognovit.
Nam sicut à majoribus traditur, eum calumniarum vete-
rum incentesores, Gregorium prodigum dilapidatoremque
multiplicis patriarchatus thesauri perstreperent, deficiente
personali materie, ad comburendos libros ejus ceperunt
pariter anhelare. Quorum dum quosdam jam combusis-
sent, ac reliquos vellent exurere, Petrus diaconus fami-
liarissimus ejus, cum quo quatuor Dialogorum libros di-
sputataverat, creditur vehementissime obstulisse dicens, ad
obliterandam ejus memoriam, librorum exultionem ni-
hil proficere, quorum exemplaria, diversis petentibus, mun-
di ambitum penetrassent: subjungens immane sacrilegium
esse, tanti patris tot & tales libros exurere, super cujus

LXIX.

caput ipse Spiritum sanctum in similitudine columbe tractantis frequentissime perpexisset. Cumque dudum devotum populum diaconus cerneret occasione temporis cum invidis resulcare, in hoc omnium sententiam dicitur provocasse, ut, si quod dixerat, iurejurando confirmans, mox continuo meruisset, ipsi à librorum exultione desisterent: si vero testimonij sui superstes existisset, ipse quoque combustioribus manus daret. Itaque cum Evangelis in ambonem venerabilis levita Petrus ascendens, mox ut Gregorianæ sanctitati testimonium præbuit, inter verba veræ confessionis spiritum efflavit, & à dolore mortis extraneus juxta pyrgi basim, sicut hæctenus cernitur, confessor veritatis meruit sepeliri.

LXX.

Hinc est, quod consuetudinabiliter Spiritus sanctus in specie columbe super scribentis Gregorij caput depingitur, & quod expositionum illius pars maxima, quæ utique ab invidis exulta recolitur, non habetur. Quorum ipse Iulianum Joanni subdiacono Ravennæ responsali suo significare videtur, inter cætera sic describens: Quia charissimus quondam filius meus Claudius, aliqua me loquente de Proverbiis, de Canticis Canticoorum, de Prophetis, de libris quoque Regum, & de Heptateucho audiverat: quæ ego scripro tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu discavit, ne oblivione deperirent, ut apto tempore hæc eadem mihi inferrentur, & emendatius dicerentur. Quæ cum mihi legisset, inveni dictorum meorum sensum valde in multis fuisse permutatum. Unde necesse est, ut tua experientia, omni excusatione atque mora cessante ad ejus monasterium accedat, convenire fratres faciat: & sub omni veritate quantalibet de diversis scripturis chartulas detulit, ad medium deducat: quas tu suscipe, & mihi celserrimè transmittite. Minus vero, quia studiositas Gregorij, qui post hæc tribus ferme annis superstit, falli non potuit: constat nimirum, quia plures libros, quam nunc habeantur, composuit. Quorum memoriam quidam in episcopali ejus perfringens, ait, Job, Ezechiel, Evangelia, & pastoralem exposuit, & multa alia: ut subaudias, quæ jam inveniri non possunt: quoniam repera ante successa sunt, quam edita, sicut reliqua ipsius opera, quæ nunc in sancta Romana Ecclesia retineantur adhuc sub custodia, ne penitus vulgarentur.

LXXI.

Itaque si curiosus perpendatur, omne Gregorij tractandi tempus, quo libros, qui nunc habeantur, exposuit, à diacono suo usque ad penultimum sui pontificatus annum extentur: & licet Longobardorum perfidia favente, post Ezechielis tractatus, ab expositione librorum desisteret, ab exponendis tamen epistolis, quamvis vivere potuit, nunquam omnino cessavit: quarum videlicet tot libros in sermone reliquit, quot annos vixit. Unde tertiumdecimum epistolatum librum septima indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad eisdem indictionis terminum non pertingit. Ex quarum multitudine primi Adriani Papæ temporibus quadam epistola decretales per singulas indictiones excerptæ sunt, & in duobus voluminibus, sicut modo cernitur, congregatæ. Et Gregorius jamdudum in monasterio positus, ubi eum angelus Domini sub habitu naufragi scribentem repererat, nimirum quadam dictaverat, ut ad expositionem tante profunditatis, quam in libro Job penetrare potuit, eo paratior, quo ex dictandi consuetudine doctor, perveniret.

LXXII.

Ergo Gregorius in diaconio suo, dum illum in Constantinopolitana urbe (sedis Apostolicæ responsa constringerent, & Leandrum Hispanum episcopum injuncta pio causis fidei Visigothorum ibi legatio perduxisset, eodem Leandro (sicut in primo libro dixisse me recolo) cum fratribus, tunc Gregorio adherentibus, importunitissime compellente librum beati Job cepit exponere, Quibus coram positis priora libri sub oculis dixit: & quia tempus paulo vacantius reperit, posteriora tractando dictavit. Cumque ei spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita ut inventa sunt nonnulla derelinquens, ea quæ se loquente excerpta sub oculis fuerant, per libros emendando composuit. Qui cum jam factus episcopus Romæ postrema diceret: quo stylo prima dixerat sollicitè attendens, egit ut ea quæ locutus fuerat, studiosa emendatione transcurrerens, quasi ad similitudinem dictatus erigeret: & ea quæ dictaverat, non longè à colloquentis sermone discreperent: quatenus dum hoc reddidit, illud adstrahitur, edita modo dissimili res non dissimilis formaretur: quamvis tertiam ipsius operis partem ut colloquendo protulit, pene ita dereliquit: quia dum eum fratres ad alia exponenda pertraherent, hanc subtilius emendari noluerunt. Quibus multa jubentibus, dum parere modo per expositionis mysterium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis instrumentum studeret: hoc optus per triginta & quinque libros extensum, in sex codicibus explevit. Quorum exemplaria primo per urbis monasteria subdivisit: postremo verò eisdem Leandro episcopo destinavit.

LXXIII.

Sed in ipso sui episcopatus exordio, dum à Joanne Ravennatis urbis episcopo humiliter reprehensus fuisset, cur pastoralis curæ delirèscendo pondera fugere vir tam idoneus voluisset, librum regulæ pastoralis composuit: quem S. Greg. Tom. 1.

Reg. l. 10. ep. 22.

Lib. 1. c. 27.

A quadripartita ratione distinguens, valde pensandum esse perdocuit, cum rerum necessitas exposcit, ad culmen quifque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc citè perveniens qualiter vivat: & bene vivens, qualiter doceat: & rectè docens, infirmitatem suam quotidie, quanta, valet consideratione cognoscat: ne aut humilitatis accessum fugiat: aut perventioni vita contradicat: aut vitam doctrina destituat: aut doctrinam præsumptio extollat. Primum ergo appetitum timor temperet: post autem magisterium, quod à non quærente suspicitur, vita commendat: deinde necesse est ut pastoris bonum, quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur: ad extremum verò superest, ut perfecta quæque opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante oculi arbitri oculos tumor elationis extinguat. Et quia quosdam imperitos ad sacerdotium conspirasse cognoverat, quosdam conspiraturos esse prævidebat: qui meriti se nescientes, quæ non didicerunt, docere concupiscerent, quique pondus magisterij tantò levius aestimarent, quanto vim illius magnitudinis ignorarent: hos in ipso libri sui reprehendit exordio, ut si quando indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetissent à præcipationis suæ ausibus in ipsa Gregorianæ locutionis janua pellerentur. Hunc librum Anatolius diaconus eius apocryphæ quærenti ac jubenti imperatori quondam obtulerat, quem magnus Anastasius Antiochenus episcopus in Græcam linguam transfudit, & orientalibus ecclesiis opus venerabile procuravit.

Deinde, sicut in secundo huius operis libro iam retulimus, dum adhuc Gregorius ad loquendum voce statique sibi sufficeret, per stationes discurrens, viginti hominibus Evangelij diverso tempore coram populo declamavit: reliquis vero eiusdem numeri dictavit quidem, sed lassèscens stomacho languore continuo, aliis pronuntiare permisit: quarum exemplaria secundo sermo Dei petenti mandavit.

Cumque à suis familiaribus, ut aliqua de miraculis patrum describeret, Gregorius enixus rogaretur, Maximiano, Syracusano episcopo scriptis, dicens: Fratres mei, quicquid mecum familiariter vivunt, omni modo me compellunt, ut aliqua de miraculis patrum, quæ in Italia facta audivimus, sub brevitate describere. Ad quam rem solatio vestræ charitatis vehementer indigeo: ut quæ vobis in memoriam redeunt, quæque cognovisse vos contigit, mihi breviter indicetis. De domno autem Nonno abbate, qui facta domno Anastasio de Pentoniis fuit, aliqua retulisse te meministi, quæ oblivioni mandavi. Et hæc ergo, & si qua sunt alia, tuis peto epistolis impitini, & mihi sub celeritate transmitti: si tamen ad me ipse non proficietis. Hinc Gregorius roboratus, sanctorum miracula patrum cum Petro suo diacono quæ per inquisitionem atque responsum protulerat, expositionis altius studium interrumpens, sola nominum prænotatione distinxit, & in libros quatuor ordinavit: ut sicut in libris expositionum suarum, quibus esset virtutibus insudandum, docuerat: ita etiam descriptis sanctorum miraculis, quæ virtutum fuisset earumdem claritas, luce clarius ostentaret. Quos libros Zacharias sanctæ Ecclesiæ Romanæ Episcopus græco latinoque sermone doctissimus, temporibus Constantini Imperatoris post annos ferme centum septuaginta quinque in Græcam linguam convertens, Orientalibus ecclesiis divulgavit, quamvis altuta Græcorum perveritas in commemoratione Spiritus sancti à patre procedens, nomen filij suaptim radens, abstulerit.

Primam quoque & ultimam Ezechielis prophetae partes, quæ videbantur obscuriores, Romanis postulantibus, pertractavit, easque per hominibus viginti & duas distinguens, quantum lucis intus habeant, demonstravit, & in his tractandis, sicut superius patuit, finem fecit.

Qui libri dum à doctoribus sequentis temporis tam rectissimè sententis editi, quam luculentissimo rhetoricae facultatibus stylo compositi veraciter doceantur: eos beatus Gregorius ex humilitatis suæ dulcedine incultos perhibet, Leandro Episcopo inter cætera scribens: Quæto ut huius operis, haud dubium quin Moralium dicta percuriens, in his verborum folia non requiras: quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuose loquacitatis levitas studiosè compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prorehibetur. Et cuncti proculdubio scimus, quia quoties in foliis male late segetis culmi proficiunt, minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Unde & ipsam loquentem diartem, quam magisterium disciplinæ exterioris insinuat, servare desepi. Nam sicut huius quoque epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio, non barbaritatem confusionem devoto, hiatus motusque etiam, & præpositionum casus servare contemno: quia indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringam sub regum Donati. Neque enim hæc ab illius temporis interpretibus in scripturæ sacre auctoritate servata sunt. Ex quare nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. In quibus verbis agnoscutur Gregorius non affectasse locutionem pompaticam, sed ex pristina secularis exercitij consuetudine potius incurrisse, Cujus facultas con-

LXXIV.

LXXV.

Reg. l. 2. ep. 50.

LXXVI.

LXXVII.

Deut. 16.

* al. intertibus

* al. studuisse

sonantium Iſidorus Hiſpalenſis urbis Epiſcopus in expoſitione Geneſeos adiatuſ: Sumpta, inquit, ſunt ab auſtoribus hæc Origene, Victorino, Ambroſio, Hieronymo, Caſſiano, Auguſtino, Fulgentio, ac noſtris temporibus inſigniter eloquente Gregorio. Sed & Beda præbyter in libro de ſchematicis oratoribus homoteleuton facere perhibens, exemplum propoſuit, dicens: Beatus Job Deo ſoli ſibi que cognitus, in tentatione ad noſtram notiſiam perducendus, tactus eſt vulnere, ut odorem ſuarum virtutum tanto latius ſpargeret, quanto, more aromatum, melius ex intentione ſpargeret. Quo ſchemate ipſe, qui hoc dixit beatus Papa Gregorius ſæpiſſime uſus fuiſſe cognofcitur: & huiusmodi orationes eſſe reor, quas Hieronymus concinnas rhetorum declamationes appellat.

LXXVII.

At Gregorius humilitatis ſuæ cautèlâ communitus, non ſolum facundie ſuæ redolentiam contemnebat; verum etiam in comparatione tractatus alterius dictatum ſuum fuſſure nominans, libros ſuos lege, quædium viveret, vehementer prohibebat, Innocentio præfecto Africæ ſinter cætera ſcribens: Quod in expoſitione ſancti Job tranſmitti vobis codicem voluiffis, veſtro omnino ſtudio congaudemus: quoniam illi rei eminentiam veſtram ſtudere conſpicimus, quæ nec totos foras vos exire permittat, & ad cor iterum ſecularibus curis diſperſas recolligat. Sed ſi delicioſo cupitis pabulo faginari, Beati Auguſtini patris veſtri opuſcula legite: & ad comparationem ſiliginis illius noſtrum fuſſure non queratis. Item Joanni, Epiſcopo Syracuſano: Præterea audio, quod aliqua de his quæ ſcripſiſſe me memini, fraternitas veſtra ad menſam ſuam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur eſſe faciendum: quia hoc, quod vos pro charitate facitis, poſſunt quidam, quantum ad me eſt, vanæ gloriæ deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum auctoritate valeant, qui audiant, reformari. Item Joanni ſubdiacono Ravennæ poſt multa: Illud, inquit, quod ad me quorundam relatione perlatu eſt, quia reverentiſſimus & coepiſcopus meus Mannianus legi commentis beati Job publicè ad vigiliis facit, non græte ſuſcepi: quia illud opus non eſt populare: & rudibus auditoribus impedimentum magis, quàm provechum, generat. Sed dic et, ut commenta Plalmorum legat ad vigiliis, quæ mentes ſecularium ad bonos motus præcipue informant. Neque enim volo, dum in hac carne ſum, ſiqua dixiſſe me contigit, ea facile hominibus innotefci.

LXXIX.

Quanta conſideratione Gregorius, qui ad culmen regiminis humiliter perveſſe, ad hoc opus perveſſens bene vixiſſe, bene vivendo recte docuiſſe, ſatis, ut opinor, monſtratus eſt, infirmitatem ſuam cognoverit in extremo libro Moralium manifeſtat, cum dicit: Expleto itaque hoc opere, ad me mihi video eſſe redendum. Multum quippe mens noſtra etiam cum recte loqui conatur, extra ſemetipſam ſpargitur. Integritatem namque animi, dum cogitantur verba, qualiter proferantur, quia trahunt extrinſecus, minuunt. Igitur a publico locutionis redendum eſt ad curiam cordis: ut quaſi in quodam concilio conſultationis ſcrips ad me ipſum diſcernendum convocem cogitationes mentis: quatenus ibi videam ne aut incaute mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cum is qui dicit, ſoli ei, à quo accepit, per id appetit placere, quod dicit. Et quidem mala me aliqua, etiâ dixiſſe non invenio, tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona vero ſi qua divinitus accipiens dixi, meo videlicet vitio minus me bene dixiſſe profiteor. Nam ad me intrinſecus rediens, poſt poſitus verborum foliis, poſt poſitis ſententiarum ramis, dum ipſam ſubtiliter radicem meæ intentionis inſpicio, Deo quidem ex ea me ſummopere placere voluiſſe cognofco: ſed eidem intentioni, qua Deo placere ſtudeo, furum ſe nefeio quo modo intento humana laudis interſerit. Quod cum jam poſtmodum tardeque diſcerno, invenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic enim ſæpe intentionem noſtram, dum ante Dei oculos recte incipitur, occulte ſubjuncta, & eam velut in itinere comprehendens humana laudis intentio aſſequitur, ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur: ſed in ipſo eſtu, dum ſurtim gula ſurripit, edendi delectatio permittitur: unde plerumque contingit, ut reſectionem corporis, quam ſalutis cauſa coepimus, cauſa voluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur, quod rectam quidem intentionem noſtram, quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquam intentio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus querit, inſidiando comitatur. Si autem de his divinitus diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quando & mala noſtra pura mala ſunt, & bona, quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt? Sed hoc mihi operæ pretium credo, quod fraternis auribus omne quod in me latenter ipſe reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celavi quod ſenſi, conſtitendo non abſcondo quod patior. Per expoſitionem patefecerit dona, per confeſſionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec parvi deſunt, qui dictis meis debeant inſtrui, nec magni deſunt, qui cognita me debeant infirmitati miſereri: per hæc utraque aliis fratribus,

* al. ſubripit

quantum poſſum, curam confero, ab aliis quero. Illis dixi exponendo quod faciunt, iſtis aperio conſtitendo quod parcant. Illis verborum medicamenta non ſubtrahæ, iſtis laetationem vulnere non abſcondo. Igitur quaſi ut quilibet quis hoc legit, apud diſtinctum iudicem ſolatum mihi ſuæ orationis impendat, & omne, quod in me fordidiu deprehendit, ſetiſibus diluat. Orationis autem atque expoſitionis virtute collata, lector meus in comprehensione me ſuperat, ſi cum per me verba accepit, per me lacrymas reddit.

LXXX.

Huius beatiffimi Gregorij venerabile corpus à Gregorio quarto Sedis Apoſtolice præſule poſt annos circiter quinquaginta tranſlatum ante novellum ſecretarium conſtructis abſidibus, ſicuti modo cernitur ſub altaris ſui nominibus collocatur: quod ejus anniſſariè ſolemnitas cunctis certatim pernoctantibus veneratione gratiffima celebratur: in qua pallium ejus, & phylacteria, ſed & baltheus ejus conſuetudinaliter oſculantur. Quæ ſigillarim conſiderata, & antiquitatem viri, & mediocritatem habitus, & ſpeciem regularis propoſiti ſignis perceptis repræſentant. Nam in eo quod pallium ejus byſſo candente contextum nullis fuiſſe cernitur aculis perforatum, ſic ipſum circa ſcapulas obvolvum fuiſſe, non autem confixum dignoſcitur, ſicuti veriffimiffis muſis, vel picturis oſtenditur: quod autem reliquiarum phylacteria tenui argento fabricata, vilique pallio, de collo ſuſpenſa fuiſſe videntur, habitus ejus mediocritate demonſtratur. Porro in exilitate balthei, quæ unius pollicis menſuram nunquam excedit, ſpeciem propoſiti regularis olim à ſancto Benedicte ſtatuti, cujus ipſe vitam deſcribens, in dia logo regulam quoque laudaverat, cum ſervaffe luce clarior manifeſtat: præſertim cum idem venerabilis Doctor Gregorius Græcam linguam nefeio, & ſui monaſterii monachos Benedicte utique regulis mancipatos in Saxoniam deſtinavit.

* al. muſivis

Siquidem quod Græcam linguam nefeio, ipſe reſtat in epiftola Eufebio Theſſalonienſi Epiſcopo ſcribens: Iam præſentium Theodorus Eccleſie veſtra lector ad Sanctorum Apoſtolorum limina veniens, dum homo (quippe ut novus) haberetur incognitus, Andrea monacho, qui ad ſanctum Paulum inclufus fuerat, res & chartas, quas deſultate vera olim nota, innocenter depoſuit, credens, quod menſe ipſius (ſicut & nos ante putaveramus) cum habitu concordaret. Sed illæ tantæ pravitatis inventus eſt, ut ſi ejus ſtitutiæ ſub inclusionis ſpecie paulo adhuc amplius ſuſceperit, multorum animas malitiæ ſuæ ſalutate deciperet; & quæcumque potuiſſet non levia ſcandala generaret. Nam inter alia, quæ idem Andreas peſſime cogitavit, & fecit: eam quoque quam ad nos miſiſtis, dum apud ipſum à præſente lectore eſſet depoſita inſalſavit Epiftolam: ut quicumque eam legeret, vos ne Catholica, nec recta ſapere evidenter argueret. Ex qua re contigit, ut dum vocationem ſtudioſè quaereremus, ejus que latebat, iniquitas vulgaretur: & tantæ in eo reperta ſunt, quanta nec de ſcelerato quoſcumque laico crederentur. Et quia inter diverſa mala aliquos etiam ſermones ſcripſit atque eos ex noſtro nomine titulavit, & ſuſpecti ſumus ne eos alicubi tranſmiſiſſet, fraternitas veſtra ſollicitudinem gerat: & ſi quid tale reperit, eos ex ſcindi, & omnimodo faciat aboleri: ut quod imperitus literarum, & ſcripturæ divinæ nefeioſus noſtro, ſicut diximus, nomine prænotavit, quorundam animos non poſſit inſecere. Nam non nec Græce novimus, nec aliquod opus Græcè aliquando conſcripſimus.

LXXXI.

Reg. 1. 3. ep. 69.

Quod vero monachi, qui à Gregorio in Saxoniam miſiſi ſancti Benedicte regulæ tuentis mancipati inter alia etiam illud oſtendit, quod ex ipſius diſcipulis vix poteſt in illis partibus monachus aliquis inveniri, à quo non obſerveretur tam in propoſito, quàm in habitu, regula Benedicte. Quapropter ſicut conſtat Gregorium monaſterium à Latinitate in Græcitate neceſſitate petius, quàm voluntate converſum, ita fideliter præſtatutari in Latinitatis cultum favente Domino denuo revertitum.

LXXXII.

In cujus venerabilis monaſterij atrio juſſu Gregorij juxta nymphæum duæ iconæ veterinæ artiſtialiter depictæ uſque hæctenus videntur. In quarum altera beatus Petrus Apoſtolus ſedens conſpicitur ſtante Gordiano Reſignarum videlicet patrem Gregorij manu dextera per dexteram nihilominus ſuſcepiffe. Cujus Gordiani habitus caſtanei coloris planeta eſt, ſub planeta dalmatica, in pedibus caligas habens, ſtatura longa, facies deducta, vides oculi, baiba modica, capilli condenſi, vultus gravis. In altera vero mater Gregorij ſedens depicta eſt Silvia, candido velamine à dextro humero taliter contra ſiniftram revoluta contexta, ut ſub eo manus tanquam de planeta ſubducatur: & circa pectus ſub gula inferior tunica pſeudolactini coloris appareat, quæ magno ſintamine ſuper pedes deſcendit: duabus zonis ad ſimilitudinem dalmaticarum, ſed latioribus omnino diſtincta, ſtatura plena, facies rotunda quidem & candida, ſed ſenio jam rugoſa: quam ipſa quoque ſeneſtus pulcherrimam fuiſſe ſignificat: oculis glaucis, & grandibus, ſuperciliis modicis, labelis venuſtis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram

LXXXIII.

* al. abſides

candentis brandei raritate nibratam: duobus dextræ digitis signaculo crucis se munire velle præterens, in sinistra vero patens psalterium retinens, in quo hoc scriptum est: *Vivit anima mea, Laudabit te, & iudicia tua adinverbum me.* A dextero vero cubito usque ad sinistrum circa scapulas versus ascendens reflectitur, qui ita se habet: Gregorius Silvæ matris fecit.

7 sal. 118.

LXXXIV.

Sed & in absidica post fratrum Cellarium Gregorius ejusdem aurificis magisterio in rota pyrica pictus ostenditur, statura iusta, & bene formata, facie de paterna faciei longitudine, & materna rotunditate ita mediè temperata, ut cum rotunditate quadam decentissime videatur esse deducta, barba paterno more subulva, & modica, ita calvastrer, ut in medio fronte gemellos cincinnos ruficulos habeat, & dextrorsum reflexos: corona rotunda, & spaciola, capillo subnigro, & decenter intorto, sub auriculæ medium propendente, fronte speciosa, elatis, & longis, sed exilibus superciliis: oculis pupilla fulvis, non quidem magnis, sed parvis, subocularibus plenis, naso à radice vergentium superciliorum subtiliter directo, circa medium latiore: deinde paulum recurvo, & in extremo parvis nanibus prominente, ore rubro, crassis & subdividuis labiis, genis compositis, mento à confinio maxillarum decubiter prominente, colore aequino & livido, nondum, sicut ei postea contigit, cardiaco, vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus ad scribendum. Præterea planctus super dalmaticam castaneæ, evangelium in sinistra, modus crucis in dextera: pallio mediocri à dextero videlicet humero sub pectore super stomachum circumlatum deducto: deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito, cuius pars altera super eundem humerum veniens propius reclinata, non per medium corporis, sed ex latere pendet: circa verticem vero tabulæ similitudinem, quod vivens insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissime declaratur: quia Gregorius dum adhuc viveret, suam similitudinem depingi salubriter voluit, in qua posset à suis monachis non pro elationis gloria, sed pro cognite distinctionis cautela frequentius inveni. Ubi hujusmodi distinctione ipse distavit.

*Christe patens domine nostri largitor honoris.**Indultum officium solita pietate gubernans.*

LXXXV.

Ubi etiam jam tempore Petri archidiaconi, & Joannis œconomi Saturnini monachus dextra lavaque Gregorij beati effigies sanctorum Apostolorum, quemadmodum modo videntur, depinxit. Quo scilicet loco nonnunquam divinitus candela succenditur, & in ejusdem similitudinis effigie pro regimine sui monasterij sepe beatus Gregorius præsentatur.

LXXXVI.

Nam ut pauca de multis contingam, Leonis quarti Pontificis tempore, cum Meffius Ostiensis Episcopus & Apostolica Sedis Bibliothecarius, eidem monasterio præfesset, Joannes presbyter ejusdem præpositus cum quadam femina turpiter vivens, vehementissimo podagræ dolore correptus est, qui medicorum manu cauteriatus per exustionis vulnus calcem cepit effundere. Quam restringere nullis artibus prævalens, in tantam desperationem perductus est, ut ab omni illius femine visitatione desisteret, & illa sibi alterum sub eodem facinore copularer. Sed post annum presbyter ad pristinum sanitatem revertens, quamquam propositum sibi fuisset, ut uterius nullam contingeret ad eandem tamen nullo nuntio futuro die dominico se redire professus est. Quo recepto, ubi suo desiderio votum quoque muliercula convenire gavisus est, ad balnea processit. Unde revertens, tantum lætitiæ portionibus, & cautionibus se dissolvit, ut subrepente somno interesse nocturnis cum fratribus nunquam potuisset officis. Eadem nocte cuidam presbytero & monacho beatus Gregorius in somnis apparet, ait: Surge, & dic præposito ut pœnitentiam agens, peculum suum, quod cum aggregare non potuit pro peccato conscientie suæ, dispergat: quia die tertia funditus extinguetur à vita. Quod præpositus, ut audivit, vehementer expavit. Et quia Gregorij mandato incredulus esse non poterat, pœnitentiam cepit: cunctaque sua sanas distribuens, tanto febris ardore correptus est, ut à diluculo diei tertij usque ad horam tertiam cum ingenti fragore præ incendio linguam ab ore projiciens, ultimum flatum protraheret. Quem presbyteri tam duriter laborare videntes, deputatis illic monachis, qui cum psalmodiis ejus exinum commendarent, ipsi pro omnipotenti Deo studuerunt solemnes hostias immolare. Sed monachi psalmodiam deserentes, non timerunt inter se morienti fratri detrabere: cum ecce presbyteri à missarum solemnibus circa horam septimam remeantes, Joannem presbyterum, quem incredubiter cum morte lætante reliquerant, levius se habere mirati sunt, quomodo nominatim clamare cœperunt. Mox ille oculos, subridendo, concutiens: Parcat, inquit, vobis Dominus fratres: quare me sollicitare voluistis? Qui ab ipso hujus diei principio usque nunc coram Christo præfidenti multis millibus angelorum cum diabolo ad iudicium steti: & adjuvantibus me sanctis Andrea & Gregorio, cunctis ejus objectionibus bene respondi. Scia-

tis autem, quia monasterij sextarium, modium, libram, consuetudinem elemosynatum & luminum, omnemque mensuram curiosissime Christo querenti usque ad scabellum pedum ejus portavi. Sed de una objectione, fateor, convictus erubui, de me, qua nimium, sicut vidistis, laborando vexavi, & me adhuc liberare non potui. Cumque fratres de ea requirerent, ait: Non audeo dicere, quia quando vos me clamastis, & à sancto Gregorio redire iussus sum, ut vobis etiam de mensuris & consuetudinibus monasterij ponerem rationem, diabolus questus est, putans, quod me pater ad pœnitentiam remisisset. Quapropter beatum Gregorium vadem dedi, ne commotam calumniam cullibet revelarem. Illis magis imminitibus, & se pro eo deprecaturus * Deum promittentibus, ut causam fratribus revelaret, defunctorum quorundam modos, & viventium merita proferebat, dicens: Ille dignus, ille indignus est. Rursus interrogatus à monachis, qui pridem secum remanserunt, conversus est, dicens: Omnia, in quibus mihi detraxistis, fratres, audivi, quamquam respondere nequiverim: & impedimentum mihi non modicum generastis: quia tam à vobis, quam à diabolo sub uno tempore re accusatus, nesciebam cui primitus calumnie responderem. Sed si quando quemlibet migrantem videritis, communitim forti communi, & nolite de eo judicare, qui ad tam districti iudicis cum criminatore suo iudicium vadit. His expletis cunctos jubet abscedere: solum presbyterum, qui sibi mortem prænuñciaverat, secum tenens. Qui solus remanere pavescens, alterum secum tenuit, horitans ut causam, pro qua confixerat, saltem sibi pandere non timeret. At ille vehementer ingenuit, & converso ad pariter capite, clamabat, dicens: O Andrea Andrea, hoc anno peres, qui me pravo consilio ad periculum computulisti. Evestigio Zacharias medicus, qui anno præterito ad suos videlicet Saracenos apostatando reversus est, ad fuit: tactique temporibus, jurare cœpit presbyterum ex eadem valetudine minime moriturum. Quem languidus ut audivit, cum ingenti animadversione repulit, dicens: Fratres, jam omne corpus meum est mortuum, in extremis faucibus spiritum permittit retineo, continuo moriturus tantum psallite, ut videam angelos, quos videbam, & innuens vobis ostendam. Quibus orantibus totus cœpit tremere, pallescere, sursum desideranter aspicere: cum subito spiritus adventare conspiciens, revolvens terribiter oculis, monachis innuit, & abscessit: eosque tanto terrore percussos dimisit, ut multis noctibus soli jacere timerent.

*al. Dominū

B

Eodem die, sicut postea deprehensum est, eodemque momento, quando presbyter moriens Andrea periculum fuerat imprecatus, idem Andreas, fundi Barbiliani, postri scilicet via Ostiensis, conductor, in lectulum decidit: in quo per multum temporis continuo languore correptus, ita totus emareuit, ut omne corpus ejus particulatim videretur dissolvi. Cumque defluentibus carnibus consumi posset, mori autem non posset, uxor, quæ factorem vulnerrum, viique cruciatus jam sustinere non poterat, intellexit tanti languoris incommoda sine divina ultionis sententia hunc nullatenus incurrisse. Quem flendo curavit inquire, ut quoniam à moriente præposito frustra vocari non poterat, quid cum ipso commiserat, ut monachis revelaret, si forte Dominus ejus confessionem recipiens, cum à tantis cruciatibus liberaret. At ille, malum cognoscens, quod fecerat, latere non posse, monasterij monachos convocari rogavit: eisque confessus est cum eodem præposito quasdam monasterij chartulas rapuisse, ac receptis pretis extraneis tradidisse, seque certum existere, quia pro hoc flagitio mori non posset, quousque hoc coram omnibus revelaret. Quod videlicet verum fuisse rei exitus evidenter ostendit. Nam mox ut tantum facinus cunctis innouit, is, qui dudum mori volens non poterat, inter verba suæ confessionis efflavit. Quod idcirco Deus omnipotens diu cruciari voluit, mori autem, donec reatum suum confiteretur, non posse se permisit, ut exemplo sui cruciatus ostenderet, quid consumptores rerum Gregorij de semetipsis utique sperare debuissent.

LXXXVII

C

Ipsius quoque pontificis tempore ejusdem patris monasterio Athanasius præfuit, vir quidem charitate conspicuus & sui monasterij cautissimus executor. Qui cum sevientis inopie tempus agnosceret, ne monachis necessitas fortassis incumberet, quadraginta pauperum, quos beatus Gregorius pascei semel in anno decreverat, refectionem subduxit. Quod impune se fecisse pendens, etiam duodecim pauperum prandium totidemque denarios, qui die depositionis beati Gregorij pro commemoratione duodecim ab eo quondam invitatorum, quorum tertius decimus angelum se esse professus est, consuetudinaliter pascebantur, pœnitens intercepit: cum ejusdem Quadragesimæ tempore beatus Gregorius eidem presbytero, cui supra & monacho in formis apparuit, dicens: Vade & die œconomus, quia diminuit consuetudinem, quam ego constitui. Dominus quoque ejus dies diminuet. Quod œconomus ut audivit, primò quidem contremuit, post verò tantò minus credidit, quanto vitam suam longius cognoscebat exten-

LXXXVIII

D

Eodem quoque pontificis tempore ejusdem patris monasterio Athanasius præfuit, vir quidem charitate conspicuus & sui monasterij cautissimus executor. Qui cum sevientis inopie tempus agnosceret, ne monachis necessitas fortassis incumberet, quadraginta pauperum, quos beatus Gregorius pascei semel in anno decreverat, refectionem subduxit. Quod impune se fecisse pendens, etiam duodecim pauperum prandium totidemque denarios, qui die depositionis beati Gregorij pro commemoratione duodecim ab eo quondam invitatorum, quorum tertius decimus angelum se esse professus est, consuetudinaliter pascebantur, pœnitens intercepit: cum ejusdem Quadragesimæ tempore beatus Gregorius eidem presbytero, cui supra & monacho in formis apparuit, dicens: Vade & die œconomus, quia diminuit consuetudinem, quam ego constitui. Dominus quoque ejus dies diminuet. Quod œconomus ut audivit, primò quidem contremuit, post verò tantò minus credidit, quanto vitam suam longius cognoscebat exten-

G ij

di. Et ecce sub ipsis albis Paschalibus in oratione sancti Severini cum fratribus vesperinis assistens officii, ardere parietem vidit, quem fratribus extinguere imperavit. Quibus hunc violentum credentibus, ipse tandem ferulam quam tenebat, projiciens, manusque per parietem circumducens conabatur foris flammam extinguere, quas constabat intima ejus depascere. Denique tandem ad hospitium rediens, tanta febris ardore succensus est ut pervenire ad diem septimum nullatenus potuisset. Quia ergo dum consuluisse putavit se monachis, pauperibus nocturne non timuit, ac per hoc, quo se placare posse Gregorium credidit, proflus offendit: frustra flammam parietis extinguere voluit, quia tenacitatis suae flammam extinguere recufavit.

LXXXIX. Eodem nihilominus tempore post absidem oratorij sanctæ Mariæ semper Virginis oratione sanctæ Barbaræ, ubi Gregorius laudes Domino celebrare solebat, conjuncto, demon apparuit, sibi que in antro, quod illic cernitur, hospitium faciens, nocturnis horis tanto crepitabat fragore, ut omnia fundamenta monasterij putaretur convellere. Nonnumquam equos de stabulis auferens audiebatur tota nocte discurrere: quorum duos præcipit demersisse probatus est. Cumque pavore tanti sonitus monachos à triclinio, in quo ad auram propter fervorem caumatis jacere solebant, pœnitens averteret, unus eorum consilius in virtute Dei omnipotentis ante foramen decumbens, oratione facta, cepit dormire. Cui demon in similitudine catti apparuit: cumque unguibus est aggressus discepere. Quo monachus, oratione repulso, identidem sopori se tradidit, cum subito demon in similitudine cujusdam Æthiopsis lanceâ minando apparuit, dicens: Ego quidem hinc vado: sed te vulneratum dimitto. Quo dicto, lanceam vibravit, monachumque sicut videbatur, in somnis percussit. Qui tantis clamoribus eulavit, tanquam si revera percussus existeret: accurrentibusque monachis licet pavidus, quod viderat, indicavit, & deinceps ibi ulterius demonium non accessit.

XC. Benedicti quoque pontificis tempore, Lucido Ficulino Episcopo eidem monasterio præminente, cum pestilentia faucium multitudo quotidie maxima deperiret: idem monachus præclusis faucibus, venit ad mortem, cui desperanti beatus Gregorius in somnis apparuit, dicens: Vis sanus fieri? At ille respondit se velle. Er beatus Gregorius si mihi, inquit, promiseris ea, quæ tibi dixero fore dicturum, cito te esse sanandum: si vero, citius moriturum. Cumque ille se dicturum tota certitudine promitteret, dividit: Ito, denuncians Sabæ, Joanni, Benedicto, Martino, Palumbo, & Antonio monachis, Laurentio coco, Gemmo carpentario, Accepto pilori, Andrea Romano, & Leoni laicis, quoniam à crastino incipientes omnes dietum se moriendo subsequantur. Post quorum defectum denuncia, Lucidum episcopum, qui tunc id monasterium, die septimo moriturum. His dictis, monachum oscitate præcipiens, duos digitos in faucem conjecit: vulnusque distumpens ut excreta injunxit. Ille tussiens, partem coagulata sanguinis in modum lapidis se vera projecit: & ab ipsis penè mortis januis liberatus, eadem nocte contra spem omnium matutinalibus hymnis interfuit. Mirantibus fratribus, sanitatis suæ modum innotuit, quos quando & qualiter ex monasterij familia morituros præviderit, indicavit: de sola interim episcopi morte dubitando conticuit. Et è vestigio in cunctorum morti deputatorum auribus volans fama discurreit: & dum ex relatione monachi se morituros certo die cognoscerent, dispositis suis regulis, ita se in mortem secuti sunt, sicut fuerant in somnio nominati.

XCII. Cumque presbyter monachus Lucido Episcopo tam durum nuntium revelare timeret, tacere autem penitus non auderet: monasterio se tandem proripuit, & ad domum episcopi non longe à flumine Tiberi, regione videlicet juxta basilicam sanctorum Ciri & Joannis positam, somnium nuntiatus accessit. Quem scilicet, ubi cum pontifice in palatio prædare cognovit, expectans redeuntem, sacerdotibus vestimentis indutum, colore fulgidum, valitudine quoque sanissimum, salutem curavit. Cui episcopus ait: Jam nunc in tota urbe pro divino haberi, quia de his quos morituros prænuñciafist, solus unus remansit. At ille utinam sicut & ille, quem vivere * putas, defunctus est: sic ipse, qui hunc sequi prædictus est, exiliret. Cumque episcopus de eo tota curiositate requireret, & monachus dicere palpitaret, tandem ubi die sexto se moriturum cognovit, expalluit atque contremuit: resumptisque viribus frenavit: quem redire volentem retinuit. Interiora cubiculi pervagus penetravit: paulatim sibi fauces dolere percensit. Deinde sibi tacto pulsu, mox febris signa cognovit: monacho credidit: domum suam disposuit: ad monasterium, cui præerat, eisdem insulis rediit, quibus à patriarcho reversus fuerat, venit. Secunda feria cunctis tam subitam conversionem mirantibus, monachicum habitum suscepit: & paulatim ingravescente molestia, sexta feria diluculo subdormivit. Ac denuo suscitatus apparuisse sibi sanctum Andream apostolum, seque circa horam tertiam

A vocandum esse, sibi que præceptum perhibuit, ut quia suæ mortis expectatione suspensum monachis, sancti Fabiani minia * solita celebrare non poterant, mox corpus suum sepulture traderent: acceptis à se cereis ac thymiamatibus ad peragenda solemnia festinarent. Hora itaque tertia Episcopus lætus defungitur, ut in ipsa vultus ejus lætitia, conversio ipsius Deo fuisse placabilis cunctis videntibus monstraretur.

Eodem tempore germanus ejusdem monachi mentis insaniam passus est, ita ut humana consortia fugiens, multo tempore pervagus per cryptas solitarias, & cœnosa monumenta discurreret. Cujus insaniam frater nimium condolens, quotidie sanctum Gregorium profusus lacrymis precabatur, ut sibi fratrem sospitem reddere dignaretur. Itaque cum nocte quadam post hujusmodi stertus quiesceret, beatus Gregorius apparuit ei dicens: Videns lacrymas tuas, suscepi orationem tuam: & ecce germanum tuum tibi hodie sanum reducam. Et hoc tibi signum, quia statim ut dies illuxerit, iussu Pontificis Presbyter, qui hic inclusus est, extrahetur. Qui furgens matutinali tempore fratris indicavit. Fortè tunc idem presbyter Campanus de loco, qui Claustrum non longe à Terracina vocatur, à suis pro quodam crimine accusatus in eodem monasterio tenebatur, & temporibus multis labentibus à suis accusatoribus jam contemptus, à cunctis quoque suis fuerat in oblivionem deductus, cum nullum propinquum, nullum in urbe cognitum habere potuisset, qui de eo Pontifici suggerisset, & monachi quidem pro eo latigaret, sed proficiendi adium non haberent: Pontifex divinitus recordatus ejusdem diluculo hunc ab ergastulo iussit extrahi, liberumque dimitti. Nec multo post monachi frater ita sanus reversus est, ut videretur hæc in eisdem patris monasterio tanto fidelis deseruisse, quanto se illius administriculis meminit ad pristinam sanitatem remeasse.

Reverenda quoque memoria Nicolai Pontificis tempore, regimen ejusdem monasterij Zacharia civitatis Anagninæ præfuit, sicut hodie superest, procurante, fundum Barbilianum, cujus superius feceram mentionem, pro incolarum cœnibus demon aggressus est: & in similitudine taurelli de pratis mugiendo ad domum recurrentis, invisibiliter suis corniculis vicum sentebatur noctu percutere, boveque à præsepis extrahens, per contiguos campos, & compita cursu velocissimo fatigat. Cumque hoc diutius faceret, crebroque rusticis noxius immineret: hujusmodi percussionibus Saxulum quemdam ejusdem prædij conductorem affligendo dilperdidit. Deinde bubulos aggressus, tanta cæde perdomuit, ut intra trium mensium spatium neminem illic præter unum tantum Ursellum nomine, quem similiter affligebat, reliquerit. Qui Romam veniens, dum tantæ cladis periculum fratribus indicaret, interrupto sermone monasterij portis egressus est, & obitupescens monachis non nisi mane factus reversus est. A quibus curiosè disculsum est, quomam se pridem tam subita velocitate proriperet, confessus est dicens: Dum vobis insaniam demonis revelarem, confessus est dicitur, anterioribusque pedibus me complectens, ac suis corniculis tundens, antequam cepit minare, & tota nocte me subire muros coegit & arbores. Cumque novissime per pontem me conaretur demergere, de complexibus ipsis exilui, cumque toto conamine fugiens ad portas, quas Euthymius economus fecerat, monasterij hujus perveni: quas clausas inveniens, ambabus manibus ambos ejus anulos apprehendi: & dum ab eis me luctaretur divellere, quidam calvus Pontifex obliquo latee se inter portarum rimas excutiens, ferula caput taurelli percussit eumque in fugam compellens, me ab illius percussionibus liberavit. Ergo dum incolæ depellens, & nullus ibidem habitator accederet, ac per hoc monachi pro desolatione loci fatigerent, cuidam eorum Gregorius in somnis apparetis jubet, ut si demonem à monasterij fundo voluissent depellere usque ad oratorium sanctæ Mariæ ibidem in Domnicam constitutum, fratres cum litans aquam spargentes exorcizaram procederent. Quo facto ita demon monasterij fundo repulsus est, ut postea per confinij limites ore naribusque oculis flammam ejicere, porcosque cogere à subulco notatus sit: sed intra fines monasterij nunquam intrare permittitur.

Alio quoque tempore Thetgaudus quondam Treverensis Episcopus, qui cum Guntario Agrippina Colonia Episcopo à reverenda memoria Nicolao fuerat sacerdotali privatus officio, liberalitate Adriani Pontificis in eodem monasterio mansionem suscepit. Cui beatus Gregorius in somnis apparetis, maximum terrorem, quo de suo monasterio concitus egredere, incussit. Ille perpendens visum fuisse phantasticum oratione facta rursus dormire cepit. Cujus Gregorius Pontifici habitu redimitus apparetis: Nonne, inquit, dixi tibi, ut à monasterio meo, quod in rebus propriis per invocationem sancti Andree Apostoli Dominico dedicavi, recederes, quia diversorium fieri nullo modo licuisset? Cumque Thetgaudus hospitandi sibi licentiam suscepisse se à Pontifice respondisset, Gregorius ait: Et tu, qui peristi, & ille, qui dedit, utrique contra Deum fecisti, ejus vindictam citius incurres. Evigilans Thetgaudus intremuit, & facta oratione sopori se reddere voluit, cum repente venientium sonitum audiens vehementer ex-

* al. conabatur

tus

pavit, seque dormire simulavit. Appropinquans ergo Gregorius sanctum Andream Apostolum per dexteram tenens, præcepit subdiacono, qui se præbat cum lumine, dicens: Corripere illum. Qui dum correptus in lectulo clausus occulis recessisset, Gregorius ait: Aspice in nos. Intuitus in eos Thegaurus magis intremuit: eumque sibi taliter comminans audivit: Quia secundo communius verbis ois mei, credere noluit, & me tua inobedientia adeo provocasti, ut nunc Apostolum Dei huc fangare studuerim, scito cognoscens, quia nisi hodie ab hoc monasterio meo recesseris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita privaberis. Si vero recesseris, ab hac quidem momentanea sententia liberaberis: sed neque tu, neque aliquis hic tecum degentium suam patriam revidet. Mox ut Thegaurus lectulo se propripuit, & primo suis, deinde monasterij monachis, postremo quibuscumque potuit somnium revelavit. Et quia aliud hospitium citius à Pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos confedens eodem anno cum suis omnibus vita privatus est.

XCIV.

Eodem quoque tempore Suppo Piceni comes ibi applicuit, qui monachis quidem plurimam dissipatam ostendit, & in rebus tam venerabilis monasterij usurpationem suorum prohibuit. Hujus familiaris quidam nomine Falaldus existens, siquando Suppo ad palatium processisset, fornicarias illuc, detestantis monachis, non verebatur inducere, atque cum eis commensationes, & saltationes illucitas celebrare. Idemque noctis principio secessum petens, à spiritalibus immundis in acie per capillos appensus est, cumque rota nocte pendens vocis officium non haberet, matutinalibus horis beatus Gregorius ei videndum se præbuit, dicens: Inimice Dei, non sufficit tibi alia mala, quæ in meo monasterio pervicaciter perpetrasti, nisi insuper scenicas meretriculas in claustrum monachico tanquam in theatro conducas? Crede mihi, hoc anno peribis. Tunc ille magnis cepit viribus poenitentiam supplicare, & de cætero plenam correctionem promittere. Continuo Gregorius iussit eum dimitti. Qui ad terram decidens, quia corrigi noluit, eodem anno veram fuisse Gregorij sententiam moriendo probavit.

XCVI.

Ejusdem comitis homo sub alio tempore Indulfus vocatus est, cui dum cocus pro comparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare, sed natio jure percipit licentiam, ut atregias, & fenestras à vicini dormitorij tabulas aggressus diriperet, eamque ignibus sibi prandium præpararet, cum sequenti nocte idem Indulfus ad secessum pergens, cur monasterij tabulas tam petulanter incendi præcepisset à quodam sene discitulus est. At ille more Gallico sanctum senem increpans sollem, ab eo quidem virga leniter percussus est: sed vir superbus tanto terrore lapsus est, ut semivivus humi decumberet. Eodem momento sub eadem specie cuidam clerico foris dormienti idem senex apparuit, dicens: Surge, & dic Comiti, ut ab hoc meo monasterio, in quo diversorum fieri omnino non licet, antequam me ad raucundiam provocet, salvis recedat. Ecce ego famulanti mihi obnoxio, quem videlicet percussum ante secessum dimisi, congruam medelam referendam. Quem cum, quis esset clericus, requireret, ipsum se esse perhibuit, qui ex pictura, quæ ejus lectulo præminabat, agnoscere facile potuisset. Statim clericus surgens lumen arripuit, & ex picturæ similitudine sanctum Andream Apostolum sibi apparuisse cognovit. Itaque ad Indulfum jacentem perrexit, & eum semivivum jam reperit. Quem magnis cyliaribus clamare incipiens, senu comitem, quam cunctos, qui sub eisdem domibus dormiebant, miserabili vociferatione venire coegit, & in faciem jacentis aquam suffundens, per invocationem sancti Andree Apostoli tandem aliquando loqui fecit: atque cuncta, quæ sibi revelata fuerant, eum eo pariter Comiti revelavit. Qui, die facta, monachos evocavit, quid contra sanctum Andream commiserit, querelabundus inquirere cepit. At illi delectum dormitorium eorum manibus ostenderunt. Cumque Deo devotus Comes eos velle supplicio subjugare, confessi sunt se illud edificium Indulsi iussionibus delevisse. Pro cuius reparatione dum Comes monachis argentum voluisset tribuere, Sergius magister militum resistit, promittens illud se pro eo continuo melius refecturum. Mox Comes humiliter à monasterij claustrum secedens, ad domum Petri filij quondam Catoli cum omnibus suis concessit neque utendus in eodem monasterio hospitium sibi dari concessit. Indulfus vero in domo ejusdem Sergij magistri militum delectus dispersit, sibi que sanctum Apostolum prævaluisse suo ipsius detrimento monstravit.

XCVII.

Nuper Dominicus quidam presbyter, Zacharia Episcopo, de quo præfatus sum, Gregoriani monasterij curam gerente, præpositus extitit monasterij: qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiam quandam sanctimonialem à monasterio sancti Andree Apostoli, quod appellatur Clivus Scavari, diripuit vel subduxit, & in regione septem viarum loco, qui dicitur Vipera, collocavit. Cui cum corrupta sanctimonialis, quia latrinam, & furnum contiguum non habebat, crebro videretur esse molesta: infelix presbyter peccatum peccato connectens, ut meretriculari placere possit, beatum Gregorium non reculavit offendere: cujus mirabilis immo saluberrimi fontis ligna regulaque diripiens, fecerit

sum, & furnum prostituta femina non emuit fabricare. Quibus perfectis, cum sequenti nocte jam securior à querulis lascivæ mulieris in eadem domo dormiret, vidit duos quosdam terribiles cubicularios se ligatis manibus ad venerabile monasterium reducentes, Quos interrogans, cujus præcepto sibi talia facerent, audivit hoc Romanum Pontificem præcepisse. Fortè tunc Joannes sanctæ Sedis Apostolicæ Pontifex contra Sarracenorum incurtus littora peragrabat: cujus absentia ligatus presbyter recordatus, incipiendo subjunxit: Dominus Papa pudice contra Sarracenos perrexit, & vos quo modo dicitis quòd ipse me ligari iussit, qui cum postea non vidistis? At illi dixerunt: Si Joannes Papa hinc abiit, sanctus Gregorius hic remansit, qui monasterij sui claustra solito more perlustrans, à se suum fontem reperit dissipatum, & nos ex ejus tegminibus tuæ meretriculae furnum ac necessarium vidimus cooperatum. Quod presbyter ut audivit, erubescens intremuit, eorumque violentia se in chorte monasterij teneri conspiciens, quemdam subdiaconum ab intus egredientem, atque cubicularis dicentem audivit: Extendite eum, & cum quadraginta rubricis ventrem, totidemque dorsum fornicatoris atque sacrilegi presbyteri verberare. Quam dolosus re vera presbyter jam febricitans excitatus ad monasterium caballo impositus, dextra laxaque ab aliis sustentatus recurrebat, reatus sui sententiam fratribus indicavit, & invisibilibus verberibus sub febris specie laniatus, nihil aliud etecere poterat, nisi: Domine refugio, Domine refugio. Cumque interrogaretur cur hoc tam frequenter repeteret, dicebat se sub continuo verberare gemere: sique sexto die sub hac miserabili voce defunctus est. Si quidem plurimum documentum probatum est in eodem venerabili monasterio fornicationis contagione pollutos diu subsistere omnino non posse.

XCVIII.

Quo scilicet hæcenus libra omnique mensura, quam idem beatus Gregorius instituit, cum medio reservatur, de cujus mensura si quis ad opus monasterij panes velit efficere, triginta & quatuor sunt, singuli dumtaxat trium librarum: si quis vero ad opus alterius, ad eundem numerum nunquam pertingit. Quid cum præfatus Zacharias episcopus progeret vellet addiscere, pro celebranda festivitate beati Andree Apostoli decem modiorum tritici mensuram pistoribus dedit: è quibus pro undecim modis multiplicatis, obstupescens eisdem pistoribus panes recepit: qui utique sollicitè prius dinumerantes, si superfluos aliquot invenissent, sibi proculdubio reservarent.

XCIX.

Sane quam frequenter beatus Gregorius tam illic quam in Apostolorum basilicis, necnon in patriarchio nunc exhortans innoxios, nunc vero deterrens obnoxios in ipsa sua cognitionis effigie appareat, quia nunc narrare non valeo, hic hujus operis, admirulante Domino, terminum facio: & reliqua ejusdem patris miracula post me doctioribus memoranda relinquo. Cujus umirum venerabile mentem quotique mundi hujus oribita voluit, ut cum Paulo viro discretissimo fateat, semper accipiet incrementum: quia ipse sine dubio gratia ascenditur, vel quod Anglorum ecclesia nova semper sobole fecundatur, vel quòd illius doctrinis per orbem universum multi per peccatum elongati ad Christi elementiam revertuntur: vel quòd boni quique ipsius situationibus inflammati caelestem patriam desideranter inquirunt.

Tavlat Diac. in fine Vita S. Gregorij.

Ecce studioso Pontificum, iustionis tuæ viture coactus, dum quadam gestonum beati Gregorij prædecessoris tui, Saxorum videlicet gentis Apostoli, de florare desidero, virum descripsi iheronimum scriptor ignavus. Sed deprecor ut ea curiositate, qua me dudum hæc decepere iussit ad omnia, sicut cœpisti, facias pervenire notitiam in eo, quòd sacrosancto vestro iudicio placuisse me gaudeo, nulli penitus dijudicandus addicere, quin potius iudicaturus inveniar. Si quidem nuperime quando hunc quartum librum, cooperante Domino, claudere gestiebam, nocte, qua Dominica Resurrectionis dies venerabilis illucebat, in somnis describens, quidam sub effigie cuiusdam veteris iustiatoris palam videndum se præbuit, & candidissima tunica, simulque tenuissima, cujus nimirum raritate nigredo subtioris tunicae extra lucebat, sacerdotialiter insignitus mox propius alitit, & inflatis buccis risum continere non potuit. Cui dum curulem præparare cogitarem, hunc supra modum cachinnantem conspiciens, compellare videbar, quamvis nocturno silentio tam petulanter, vir officij gravioris perstiteret. At ille, quia inquit, tu scribis de mortuis, quos viventes aliquando, nunquam vidisti. Cumque ego tantò me veracius scribere, quanto incognitum facie, non autem incognitum lectione, sine ullo livonis, vel adulationis vito retulisset, respondit: Tu, sicut video, quod voluisti fecisti: at ego, quæ facere potero, non cessabo. Hæc dicens lucemæ flammam, cujus lumine fortè fruebar, prorsus extinxit: & lychnum totum quidem extinguere non potuit, me tamen in tenebris constitutum ita perterritum, ut putarem me gladius ab eo protinus jugulari: cum post paululum desperanti mihi beatus Gregorius, comitante secum dextrorsum reverendæ memoriæ Papa Nicolao, sinitiorum verò, sicut mihi videbatur, Petro suo diacono, multo lumine clarificatus apparuit, dicens: Modicæ fidei, quare dubitasti? Cui dum ego priori pavore percussus re-

C.

spondere non possem, benevolus mihi pater Nicolaus la-
tentem adversarium post cortinam, quæ tunc meum lectu-
lum circumdabat, digito manifestans, quia, inquit hic invi-
dus lucernæ ipsius flammam quantum in se fuit, extinxit.
Mox Gregorius manum diaconi quia magnam facem te-
nere videbatur arripens, ejusque flammis os faciemque pe-
tulantis exurens, adinstar Æthiops denigravit. Qua ex
ustione ab ore petulantis parvissima scintilla descendens,
cadentem tunicam dicto citius conflagravit: sicque niger-
rimus totus apparuit. Cumque diaconus diceret satis adver-
sarium denigratum, beatus Gregorius: Nos ait, illum non
denigravimus, sed nigrum fuisse monstravimus. Deinde
infortunium meum diversis consolationibus exhortatus ab-

A scellit: & facem quidem secum detulit, sed tanto lumi-
locum, in quo dormiebam, revera fulgentem dimisit, ut
expergefactus pueros ante me dormientes crebrius incla-
marem: nec ante quidquam sub gravi sopore quoquo mo-
do responderent, aut surgere potuissent, quam relicta lu-
cis copia, paulatim se subtrahens, penitus effluxisset. At de
his Deus viderit: ego tamen divinæ spei fiducia roboratus,
quia Gaudericus Episcopus Vcliterus exoptulat, ad Cle-
mentem Romanæ sedis antistitem, suffragante Domino
stilum convertam: quatenus qui continuis infortunis re-
nuatus, amicis meis, à quibus utcumque sustentor, meri-
tūm rependere nequeo, saltem verba, quæ valeo, minime
denegasse cognoscat.

Finis Vitæ sancti Gregorij Papæ, per Ioannem Diaconum.

FF. PERES COLLADO HISPALENSIS

R. P. F. ANGELO ROCCHÆ CAMERTI APOSTOLI

SACRARIJ PRÆFECTO S.

QVEM AD MODUM muneris ostensi editionem populus flagitare
olim solebat; sic promissum opus, & ab auctore ipso propositum,
quasi à munerario eruditi solent exposcere. Et merito quidem. Quod
enim olim in munerum editione libelli præstare solebant, id in edi-
tione alicujus libri crebræ ipsius Auctoris promissiones præstant:
nam frequentes de hac re habiti sermones & sæpe sæpius data fides, videntur
excitare desiderium eorum, qui hisce interfuerunt promissis. Sapientia pauca.
Scholia in Sacramentarium beati Gregorij à te conscripta, coram sæpe conquestus
sum, cur in angulo lateant, & lucem jam non aspexerint. Sed frustra de hac re
verba facio, cum videaris ea nonnum velle reservare in annum, & tincis & blattis
depascenda tradere. Quid in hæc cogitem? Hac tua cunctatione refers mihi
illum Callipedem, de quo M. Cicero aiebat: *Biennium præterit, cum ille Callipedes
assiduo cursu cubitum nullum processerit.* Quid Callipedi similis? Biennium jam
præterit, tertius jam agitur annus, & promissa Scholia haud scio cui bono ne-
gentur. Inter eruditos viros eidem culpæ affinis judicatur, qui æs alienum con-
tractum non dissolvit, & qui datam fidem frangit, & promissa in hoc genere
non implet. Cave itaque, ne litterati diem tibi dicant, & te in hominum eru-
ditorum judicium ducant; & si velis dicere te promissi violati non esse reum,
verbis extremis Præfationis Tomi V. operum beati Gregorij, quasi chirographo
convincaris. Quando igitur Scholia sunt jam à te limata, ne diem ex die ducas,
& nos inanibus promissis amplius deludas; sed si bonum nomen vis existimari,
solutionis tarditatem auctario aliquo compensa; & qui Scholia tantum pollicitus
fueras typis mandare, illa, quæ meditatus fueras ad beati Gregorij, ejusque pa-
rentum Imagines, necnon ad ejusdem Sancti vitam accuratè intelligendam, quasi
cumulum adde; ut, si qua per tuam istam cunctationem in te mai nominis ma-
lacula insedit, & per hosce annos inveteravit, hoc auctario deleri possit. Vale,
eruditissime vir, & in dies majora, & tuis exantlatis laboribus, & tuo ingenio
digna, in lucem ede. Romæ Kalendis Maij M. D. XVII.

INDEX

INDEX
RERVM INSIGNIORVM
QVÆ IN VITA
SANCTI GREGORII MAGNI
A IOANNE DIACONO CONSCRIPTA
NARRANTVR.

A

ABBAS effectus fuit Gregorius postquam sub duobus Abbatibus in sua domus Monasterio militavit. columna 14. D.
 Accusatus falso apud Mauritium Imperatorem B. Gregor. patientissimus Pastor, innocentiam suam modeste exposuit. 96. C.
 Accusationes diligenter à B. Gregorio ventilabantur antequam ad sententiam pronuncianam accederet. 82. E. & seqq.
 Arianus Episcopus Thebanus suae restituitur sedi. 82. B. 93. A.
 Aelle, Anglie rex: & adlusio ad nomen Aelle. 18. A.
 Aegritudo B. Gregorij magna, ob quam per biennium se in lectulo iacuisse fateatur. 99. C.
 Amilianus notarius quadraginta in Evangelia Homilias cum socijs suis à Gregorio excepit. 28. C.
 Agilolphus, Longobardorum rex, quot, & quantum in commoda, & damna intulerit Italiae. 98. C. D.
 Alleluia in laudem Creatoris decantari oportuit in Britannia. 18. A.
 Alleluia extra Pentecostes tempora dici ad Missas insituit B. Gregorius. 29. E.
 Amita B. Gregorij tres. 59. B. Harum vita, & mors. 36. C. D.
 Amita Gordiana lapsa. 16. E.
 Amita Beati Gregorij Tarsilla. 14. B.
 Ambonem Petrus Diaconus cum Evangelijs ascendit. 100. E.
 Amphimallum, tunicam vel pectorale Episcopo Perusino vestem hiemalem non habenti B. Gregorius transfudit. 56. D.
 Anastasio presbytero se comparans, illum superiorem, melioremque affirmat. B. Gregorius. 96. A.
 Anastasius Antiochenus Patriarcha, post multos annos throno suo readitur. 82. A.
 Anathema pro vindicta propria injuria sacris rebus prohibetur. 57. B.
 Annullis Dei tribus millibus, quas Graeci Monastrias vocant, qualem annualiter elemosynam dabat Gregorius. 31. B.
 Andreas Apostolus Ioanni Monacho à medicis desperato, sanitatem recuperandam praedixit: sed post biennium Ioannes à defuncto quodam de sepulcro vocatus, obiit. 17. C.
 Andreas Episcopus modeste de concubina increpatur: eiusque saluti consulitur. 60. E.
 In honorem Andreae Apostoli juxta basilicam sanctorum Ioannis & Pauli ad civium Scauri Monasterium in proprio donato edificavit. 14. D.
 Andreae Monasterium. ibid.
 Andreae conductoris cruciatus. 106. C.
 S. Greg. Tom. I.

Andronarum recessus angusti. 31. C.
 Pro convertendis Anglis Britanniam à Benedicto Papa Gregorius missus, eò proficisci cupiens Romam rediit, ob clamorem totius Urbis ab eodem Pontifice in itinere, ipso revocatus. 18. A. ib.
 Gregorius futurum in itinere praedixit. ibid.
 Angelus Gregorio sub habitu naufragi apparens, bis elemosynam una die accepit: tertia vero vice, deficientibus nummis, scutellam argenteam, quae à matre cum infusis leguminibus ad ipsum Gregorium mitti solebat, recepit. 15. A. B. 30. C.
 Angelum peregrini loco, in prandio suo Gregorius Papa vidit, & invenit, eumque post prandium allocutus, expavit. 26. E. F.
 Angelus in convivio, duodecim invitatis, repertus est, ibid. F.
 Anglorum gens in mundi angulo posita, quae jam non nisi barbarum fremere noverat, jamadmodum in Dei laudibus Hebraea cepit verba sonare. 33. D. E.
 Anglorum conversio. 32. A. & seqq.
 Anglorum sana, idolorum plena, non destruebantur, sed sanctificatis aquis, in basilicas dedicabantur. ibid. E.
 Anglorum Saxonum sacrificia nondum baptizatorum. 33. A.
 Angli. Pro convertendis Anglis Saxonibus Augustinum monachum cum alijs monachis in Britanniam evangelizandi gratia misit. 32. A.
 Angliae pueri venales in Vrbe Roma à B. Gregorio visi 17. E.
 Angliae pueri pulcherrimi. ibid.
 Anglia rex. Aelle. Adlusio ad hoc nomen, Aelle, à B. Gregorio facta. 18. A.
 Aneli, quasi Angeli dicti sunt à B. Gregorio per adhesionem ad nomen ipsum ob eorum formositatem. ibid.
 Antichristi praecursores sabbatum observari debere praedicabant. 95. A.
 Antiphonarium compilavit, & Scholam cantorum instituit: cui cum nonnullis praedictis duo habitacula fabricavit B. Gregorius. 27. E.
 Antiphonarium, & lectus, in quo Gregorius recubabat modulans, & flagellum, quo pueris minabatur, veneratione congrua reservabantur in Lateranensi Patriarchio, ut Ioannes Diaconus testatur. ibid.
 Antonius nomine, Monachus quidam, dimissis peccatis, mori iubetur. 16. E.
 Apocriariatus B. Gregorij qualitas. 19. E.
 Apocriariis quid sit. 65. A.
 Arianorum basilicam in suburra Domino dedicavit, introductis illuc beati Sebastiani & S. Agathae Martyrum reliquijs, 31. D. Miracula Gregorij in templo post consecrationem facta. ibid. E.
 Arimorum pueris provideri iubet Gregorius. 37. A.
 Artium, sive litterarum studia quot & qualia tempore B. Gregorij Papae Romae florescant. 28. E.
 Atavus B. Gregorij Felix Papa IV. 14. B.

H

Athanasij economi consuetudines pauperum defraudantis præ sagium mortis. 106.E.
 Athesis fluvius Veronam mirabiliter inundans, ad beati Zenonis Martyris atque Pontificis Ecclesiam usque pervenit, sed aqua, quæ ad fenestras usque devenit, apertis ianuis, in eam non introivit. 20.E.
 Augustinus monachus cum aliis monachis in Britanniam pro Angli Saxonibus convertendis evangelizandi gratia mittitur. 32. B. Romam redit, remittitur, & officio optime fingitur. Defert litteras hortatorias ad alios monachos. ibid.
 Augustinus ad Anglos convertendos missus consecratur Episcopus: recipit pallium: facit cum aliis prædicatoribus miracula, & alios operarios à B. Gregorio postulat. ibid. D.
 Augustinus Anglorum Episcopus monetur, ne pro miraculis tumeat. 34. A.
 Aucloritas Episcoporum sua auctoritate à B. Gregorio confirmabatur 84. A. Eisque jura sua conservabantur. 85. B.

B

Basilica nova à B. Gregorio non edificabatur, sed veteres annuatim reparabantur. 100. C.
 Beati Gregorij fuga, ne ad Pontificatum raperetur. 22. C. Multa loca ex Registro Episcoporum citantur ad hanc fugam, & Pontificatus recusationem comprobant. ibid.
 Brandeum à B. Leone incisum, sanguinem effudit. 68. B. Pro reliquiis conferebatur. ibid. C. D.
 Brandeum in pannu perforatus sanguinem effudit: deinde integer divinitus restituitur. 34. D.
 Britanniam Gregorius pro Angli convertendis à Benedicto Papa missus, eo proficisci cupiens, Romam redit tota Vrbe postulante, ab eodem Pontifice in itinere ipso revocatus. 18. B. Id Gregorius futurum in itinere prædixit. ibid.

C

Cardinales Presbyteri Ecclesie sue à B. Gregorio in Episcopos consecrati quales. 50. A. Cardinales ordinati violenter in Parochiis forensibus in pristinum cardinem revocabantur. 51. C.
 Cardinare quid sit. 54. E. Vide, Incardinare.
 Cardinati alterius Ecclesie Clerici quomodo fuerint. ibid.
 Capitula, Pro tribus capitulis Chalcedonenfis Synodi Theudelinde Longobardorum regine satisfecit. 95. D.
 Cantus dissonantia in Gallia & Germania: eiusque reformatio, Carolo rege postulante. 28. B.
 Cantores Romani mittuntur in Galliam ad reformandum cantum. ibid. De Romano, & Gallicano cantu disputatio. ibid.
 Cantilina dulcedo cur ab occidentalibus corrumpatur. ibid.
 Cantus per Joannem Romanum Cantorem corrigitur in Gallia, & alibi. ibid.
 Cancer pestifer. 49. B.
 Carolus rex dissonantia cantus offensus duos clericorum suorum Romam erudiendos dimisit. 28. B. C.
 Carolus rex duos Cantores Romanos ab Adriano Papa excepit. ibid.
 Catena S. Petri limata, nonnunquam limaturas dabat, nonnunquam vero non item. 73. B.
 Cauteriatus quidam medicorum manu, calcem per existionis vulnus cepit effundere. 105. D.
 Cecropia Virgo sacundissima quid præstitit tempore Gregorij Papæ. 29. A.
 Chartularius & notarius Ravennæ. 77. B.
 Chartularius quid. 64. A.
 De Chalcedonensi Synodo pro tribus capitulis Theudelinde Longobardorum regine satisfecit. 95. D.
 Claudius ex verbis B. Gregorij conscripti libros, id est

de Proverbijs, de Canticis, Prophetis, lib. Regum & de Heptateucho, quos deinde idem Greg. conquirendos curavit, quia in multis, sensum suum mutatum esse cognovit. 101. B.
 Clericis etiam infirmis stipendia consueta B. Gregorius danda iubebat. 86. C.
 Clericis cautiones ab Episcopis factas B. Gregorius firmabat: eisque quartas plene dari iubebat. ibid. D.
 Clericos aliarum Parochiarum sibi & alij B. Gregorius incardinare curavit. 50. C.
 Clerici alterius Ecclesie quomodo aliis fuerint incardinati. ibid. D. E.
 Clericos posterus ordinatos nunquam prioribus B. Gregorius prætulit. 55. A.
 Columbas vendere quid sit. 48. A.
 Compagarum vsupatio facta à Diaconibus Catimensis Ecclesie diligenter inquirenda committitur. 79. C.
 Concilia quatuor sanile & universalis Ecclesie tanquam quatuor Evangelia B. Gregorius veneranda esse dixit. 95. D.
 Concilia quatuor tanquam quatuor Evangelia se venerari faceret B. Gregorius: Quintum item concilium se venerari ait. 27. B.
 Consilium. Ad consilium non divites sed sapientes à Gregorio Papa convocabantur. 28. E.
 Consanguinitatis copula ad quorundam generationem sit concedenda. 31. B.
 Consilij ac familiares, quos sibi Gregorius delegit Clericos, remotis à suo cubiculo secularibus. 25. C.
 Consuetudines novæ à Gregorio Papa inducuntur. 28. C. D. Et murmurantibus pro iisdem humiliter satisfacit. 29. E.
 Consilij. A prævis consilij abstinendum est. 61. A.
 Converso Lucidi Episcopi Ficalensis, ac transitus. 107. D. E.
 Convivij Natalis Episcopus reprehenditur, & facit sine suis assertionibus obligatur. 58. B.
 Convivia quænam sint laude digna. ibid. D.
 Cubicularia Augustæ Gregoriæ B. Gregorius scribit se indignum revelatione Dei memorans. 95. E.
 Culpam unius alij non esse nocivam beatus Gregorius statuit. 61. E.

D

Defensores septem honore regionario decorandos Gregorius Papa indicit. 29. E.
 Defendi iniuste neminem ab Ecclesia B. Gregorius permittit. 95. A.
 Deiri, populi: & allusio ad nomen ipsum. 18. A.
 Delatores falsarios talione B. Gregorius mulctabat. 85. E.
 Deponeretur nemo, exceptis manifestis criminibus, sed communionem privabatur. 82. E.
 Desiderius Episcopus pro lectione librorum Gentilium increpatur 58. A. Isdem reprehenditur grammaticam quibusdam exponens. ibid.
 Diabolus à fundo Barbiliano excussus, conductorem, & bubulos occidens. 108. C.
 Diabolus à Monasterij claustris fugatur, qui Monachum sacentem percussit. 106. B. C.
 Dialogorum quatuor libros conscripsit: quos postea Zacharias sanctæ Ecclesie Romanæ Episcopus in Græcam linguam convertit. 102. C. Sed astuta Græcorum perversitas in commemoratione Spiritus sancti à Patre procedentis, nomen Filij suavitè radens, abstulit ibid. Locus depravatus est in 2. libro Dialogorum in fine.
 Dialogorum libros B. Gregorius composuit, disputans cum Petro Diacono suo coetaneo. 28. C. 100. E.
 Diptycha, in quibus nomina vivorum describantur. 81. C.
 Distributio per polypticum quater in anno fiebat. 31. A.
 Dives merita, quæ modo se de sapientibus pari sorte videretur, præ cubiculi foribus despicabilis remanebat

tempore Gregorij Papa. 29.A.
 Doctrina verbum audire innumerabiles cohortes vindi-
 que diversi sexus, aetatis ac professionis ad Gregorium
 Papam confluerebant. 29.D.
 Dominico die corpus lavari posse B. Gregorius ostendit.
 23.B.
 Dominus pro hospite recipitur. 30.C.
 Dominici miserabilis transitus. 109.E.
 Dremonem Mauritius cum vxore, & filiis, & filiabus
 noctu descendit, dissimulato habitu. 80.A.
 Duodecim inuitatis, tertiumdecimum, Angelum scilicet suo
 in prandio inuenit Gregorius Papa. 30.D.E.
 Dubius in rebus absoluta sententia non est pronuntianda.
 60. E.

E

Ecclesia. Episcopi ab Ecclesiis suis abesse absque inuita-
 bili necessitate: & per loca diversa vagari non
 debent. 62.E.F.
 Ecclesias Episcoporum defunctorum vicinis Visitatoribus
 committebat B. Gregorius. 55.B.
 Ecclesias dissipatas adinabat B. Gregorius, siue amebat.
 53. A.B.
 Ecclesias vacantibus vacantes Episcopos B. Gregorius in-
 cardinabat. ibid.C.
 Ecclesiam Graecorum in novis consuetudinibus in Ecclesiam
 Romanam inductis se imitatum non fuisse probat Grego-
 rius: quia vel veteres Romanas reparavit, vel novas
 & viles instituit. 29.E.
 Ecclesiasticum ad officium vel ministerium vel Patrimonium
 Eccl. non admittebantur Laici, sed tantum ad Mona-
 chicum habitum. 29.A.
 Ecclesiastica ad officia venire qui festinat secularem ha-
 bitum deserens, non relinquere cupit seculum, sed
 mutare. ibid.B.
 Ecclesia Romana talis sub Gregorio extitit, qualis prima
 sub Apostolis fuit. 28.E.
 Ecclesiastica officia, & iuraveformavit B. Gregor. 27.E.
 Confugientibus ad Ecclesiam B. Gregorius sacramenta
 praestari iussit de servanda sibi instituta. 95.B.
 Ecclesia quibus studiis a B. Gregorio regebatur. 46.C.
 Effigies B. Gregorij ibidem picta describitur: & ad diem
 usque Ioannis Diaconi cernebatur. 104.E.
 Effigies Gordiani, Paris B. Gregorij, & Silvii, matris
 eiusdem Gregorij pictae ad parietem in atrio Monasterij
 describuntur: & ad tempus usque Ioannis Diaconi cer-
 nebantur cum inscriptionibus & Disticho. ibid.
 Eleemosynae localiter ac personaliter a B. Gregorio decer-
 nuntur. 38.E.
 Pro eleemosynis faciendis frumenta emit B. Greg.
 quinquaginta libris auri. 44. E. Petenti, & non petenti
 eleemosynas dabat. 41.A.
 Eleemosyna ex patrimonio quaerit in anno per polyptychum
 distribuatur a Gregorio. 31. A. & seq. Bis etiam in
 anno per grana aurea & vestimenta dabat. ib. quotidie
 vero qualem dabat eleemosynam. ibid.
 Eleemosyna per veredarios in vicis & compitis quotidie
 pauperibus infirmis, ac verecundioribus missa. ibid.
 Eleemosynam quam libenter fecerit Gregorius. 15.A.
 Eleemosyna propter peccata, non peccata propter eleemosy-
 nas sunt facienda. 48.C.
 Episcopo Perusino vestem hiemalem non habenti B. Grego-
 rius amphimallum, tunicam, vel pectorale misit. 56.D.
 Episcopus Marinianus de avaritia notatur. ibid.E.
 Episcopi vacuum nomen habet, qui alienam inopiam suam
 non credit. 57.A.
 Episcopus Serenus nomine pro contractis imaginibus argui-
 tur. ibid.B.
 Episcopis infirmis nunquam B. Gregorius successorem dabat
 nec successores denegavit renuntiantibus: eisque de sumpti-
 bus relictis Eccl. commoda subministrari iubeat. 89.C.
 Episcopi consecrabantur, vnde cumque meliores eligi poterant
 & districto examine consecrabantur. 51.D.
 Episcopus alterius Diocesis ad regendas Ecclesias suae
 Diocesis B. Gregorius inuitabat. 52.E.
 Episcopi ab Ecclesiis suis abesse absque inuitabili necessita-
 te, & per loca diversa vagari non debent. 58.E.
 Episcopatus culmen cum timore suscipiendum. 47.C.
 Episcoporum defunctorum Ecclesias vicinis Visitatoribus
 committebat B. Gregorius. 55.B.
 Episc. olim singulo quoque triennio Romam venire solitos
 non nisi semel in quinquennio B. Gregor. venire statuit.
 56. B.
 Episcopos vacantes Ecclesiis vacantibus B. Gregorius in-
 cardinavit. 53.C.
 Episcopis inthronizatis expulsos Praefules B. Gregorius
 iunxit. ibid.
 Episcoporum auctoritates sua auctoritate B. Gregorius
 confirmabat, non minuebat. 84.A.B.
 Episcopi propria iura a B. Gregorio conservabantur: &
 executores dari, & iudices eligi ab accusatis iubeat
 85. B.
 Episcopi Cardinales. 51.C.
 Episcopatum sedium loca mutata. 54.B.
 Episcopum ab una in aliam Ecclesiam sub quacunque oca-
 sione nec mutavit, nec mutari permisit. ibid.
 Episcopus Vitalianus pro femina, quae religiosum reliquit
 habitum, acriter reprehenditur. 60.A.
 Episcoporum Campanorum & Victoris Paenormitani negli-
 gentia reprehenditur. ibid.B.
 Episcopis suffraganeis suis necessaria praerogabat B. Gre-
 gorius. 56.D. In eis non nisi sanctitatem, sapientiam &
 liberalitatem postulat vel quaritabat. ibid.E.
 Episcoporum familiaritas lapsos vel criminosos admittere
 non debet. 61.D.
 Epistola Pelagij Papa ad Gregorium. 19.E.
 Epist. quae Iba dicitur, erroribus plena, damnata. 27.C.
 Epist. libri iuxta numerum annorum Pontificatus B. Gre-
 gorij: ex quarum multitudine quaedam epistolae decretales
 excerptae sunt temporibus Adriani primi Pont. Max.
 101. C.
 Epitaphium supra sepulcrum B. Gregorij. 100.D.
 Equus daemone immisso, a maleficis valde vexatur. 34.E.
 Eremitae somnium de B. Gregorio. 45.A.
 Eutychius Constant. Episcopus librum de resurrectione
 mortuorum conscripsit. 18.E. Disputatio de re. ibid.
 Eutychij librum contra articulum fidei de resurrect. Impe-
 rator comburendum iussit. 19.D.
 Eutychius moribundus confessus est articulum fidei de
 carnis resurrectione. ibid.
 Excommunicatum monachum de sanctum mirabiliter solvit
 B. Gregorius. 35.E.
 Excommunicatus Maximus Salonitanae Ecclesiae praeva-
 ricator a Miskarum solemnis deinde a communione corpo-
 ris & sanguinis Domini nostri I. C. privatus, Sacra-
 menta satis indignus suscepit. 79.E. Eius causa Raven-
 nae ventilatur. 80. D. Ad poenitentiam revertitur septimo
 excommunicationis suae anno. ibid.E.
 Excommunicatus ab aliis Episcopis, nullis extantibus
 culpis, B. Gregorius absoluebat. 87.A.
 Ezechielis libros exponere B. Greg. destitit, hostilibus
 incursionibus, & curarum tumultibus gravatus. 98. C.
 101. C.
 Ezechielis prophetiae primam & ultimam partes per homi-
 lias viginti duas, B. Gregorius, Romanis postulantis,
 tractavit. 102.D.

F

Falsarios delatores talione B. Greg. mulctabat. 85.C.
 Familiares & consiliarij, quos sibi Clericos delegit
 Gregorius, secularibus a suo cubiculo remotis. 28.C.
 Faraldi increpatio, qui tota nocte a daemonebus suspensus
 est. 109.B.
 Fastidium de argento purissimum in basilica S. Petri a Leo-
 nerterio translatum 100. C. Aliud item in basilica S. Pau-
 li. ibid.
 Favore alieno se indignum B. Gregorius fatetur. 96.A.B.
 Felix Papa IV. B. Gregorij avarus 14. B. basilicam
 Cosmae & Damiani Martyrum via sacra iuxta tem-
 plum Romuli aedificavit. ibid.
 Fidei Symbolum, quo cunctas haereses dissipavit, & fidem
 catholicam munivit. 26.D.

Finis. De fine seculi quid B. Gregorius senserit. 96. D.
Sententiam suam rationibus probat de Mundi senectute
ad col. vsque 98. per totum.

Flagellum, quo pueris Gregorius minabatur, & lectum, in
quo recubabat modulando, necnon Antiphonarum ab eo-
dem compilatum, in Patriarchio Lateranensi congrua ve-
neratione referata fuisse Ioan. Diaconus testatur. 27. E.

Fugam à Monasterio Monachus quidam molitus à demo-
ne corripitur & à B. Gregorio liberatur, fratrum preci-
bus adjuvus. ibid. E.

Fugitivus Monachus cecatur, & à nigri canis moribus
liberatur, dum suum fatetur peccatum. ibid. D.

De furtis Ecclesie in Anglia factis quid à beato Grego-
rio responsum fuerit. 33. A.

Furtivum quidam Monachus cum fecerit, à demonio vexatur,
& à B. Gregorio liberatur, dum furtum fatetur. 15. C.

G

Gallia ac Germania cantus qualis. 27. E.

Galliana Ecclesia à Romana discordans. 33. A.

Gelasianum codicem de Missarum solemnibus: multa subtra-
hens, pauca convertens, nonnulla adjiciens, in unius libri
volumen Gregorius coarctavit. 29. C.

Gelasianum Polypticum quid. 31. A.

Geronius Monachus divina monitus revelatione, seu vi-
sione nocturna, se de Monasterio B. Gregorij, necnon &
alios quosdam propediem morituros prævidit. 17. B.

Gordianus Gregorij Pater, Mater vero Silvia. 14. A.

Grammaticam exponens, & libros Gentilium legens Desi-
derius Episcopus reprehenditur. 57. E.

Græcorum Eccl. in novis consuetudinibus inducitis Grego-
rius se imitatum non fuisse ait & probat, quia vel veteres
Romanas reparavit, vel novas & viles constituit. 29. E.

Græcanescens B. Greg. falsos tractatus suo nomine in scri-
ptos invenit, eosque inquirens excindi, & aboleri curavit.
104. C.

Greg. quam frequenter diversis in locis demorsetur. 110. C.

Gregorius servum servorum Dei se scribens, mediocribus
vestimentis induitur: & superstitiosum, Vniversalis,
vocabulum refutavit. 26. D.

Gregoriana sanctitatis testimonium. 101. A.

Gregorij corpus à Gregorio IV. translatum & alia ad an-
tiquitatem ipsius, medicocritatem, & regularem specialita-
tem spectantia. 104. A.

Gregorius à Monasterio violenter trahitur, & Levita
sive Diaconus consecratur. 18. B.

Gregorius Levite officio à Benedicto Papa sublimatur: &
in Ecclesiastica à Hierarchia ministerio, non solum nitore
habitus, verum etiam claritate morum probabilium quo-
dammodo Angelis coæquari visus est. ibid. C.

Gregorius pro responsis Ecclesiasticis Constantinop. à
Pelagio Papa mittitur. ibid.

Gregorius, pestis tempore à Clero & Senatu, populoque
Romano in Pontificem concorditer fuit electus, totis
viribus Pontificatum recusans. 21. C.

Greg. pro Anglis convertendis Britanniam à Benedicto Papa
missus, sed proficisci cupiens, Romam redit, uniuersa Vibe
postulante, ab eodem Pontifice in itinere ipso revocatus 18.
A. Id Gregorius futurum in itinere prædixit. ibid. B.

Gregorij amica tres. 59. B. Harum vita & mors. ibid. D.

Gordiane amica lapsus. ibid. E.

Gregorius crudis leguminibus à matre Silvia pascebat.
15. A. 30. D.

Gregorius, genere Romanus, arte philosophus; Gordiani,
viri clarissimi, & beata Silvia filius. 14. A.

Gregorius Senatoria stirpe genitus. ibid.

Gregorij atrox, Felix IV. Apostolica Sedis Pontifex ib.
ibid.

Gregorij amica, beata Tarsilla. ibid.

Gregorij nomen Græcum apud Latinos Vigilantius dici-
tur. ibid.

Gregorius quot amicus, & quibus temporibus Romana se-
di præfuerit. ibid.

Gregorij institutio. ibid. C.

Gregorius qua ratione, quibusve virtutibus ad Pontifica-
tum ascenderit. 18. B.

Gregorij Apocripharum qualitas. 19. E.

Gregorius ad Pontificatum nolens eligitur. 21. D.
Gregorius fuit prætor Vrbani. 14. C.
Gregorius Pontificatum subterfugere gestiens, Imperatori
litteras latenter mittit. 21. D.

H

Hæresis. Se ab hæresi purgantes recipiebatur, & catholi-
cos B. Gregorius declarabat. 87. B.

Hæreticos varios à corpore Ecclesie removit, 46. C.
ibid. E.

Hæresis prima contra Ecclesiam orta. ibid. E.

Homilias in Evangelia conscripsit B. Gregorius: quarum
viginti homilias coram populo declamavit: reliquas
dictavit: sed lacescente stomacho, aliis pronuntiare per-
misit. 102. B.

Hospitium loco Dominum recipit Gregorius Papa 26. B. C.
Angelum in prandio vidit. 30. C.

Hospitalitatis adeo fuit amator Gregorius in suo etiam Pa-
triarchio, ut præter eos, qui quotidie diversis ex locis
fugiebant, quotidie item Peregrinos quoslibet ad men-
sam suam invitaret. ibid.

Humilitas magna B. Gregorij se in terram prosternentis,
monacho sibi occurrente. 96. B.

Humile superbe quinam sint. 65. B.

Humilitas B. Gregorij in Titulis dandis. 95. C. in factis
magna. 96. B.

I

Ianuarius Episcopus pro vindicta propria injuria infe-
rens acriter reprehenditur 57. D. Idem senex pro facta
exaratione mensis ante Missarum solemniam valde in-
crepatur. ibid.

Ieiunare paschali sabbato non valens plus morore, quam
infirmirate desicere cepit. 14. E.

Ieiunandi fortitudinem à Deo impetrat Gregorius. ibid.

Ignis inferni detinet omnes damnatos, sed non æqualiter
omnes exurit. 35. D.

Imagines B. Gregorij, Gordiani patris et jus, ac Silviae ma-
tris in atrio Monasterij pictæ describuntur: & ad tem-
pus vsque Ioannis Diaconi cum inscriptionibus & Di-
sticho cerebantur, 104. E. Luxta imaginem B. Gregorij
Saturninus Monachus Imagines SS. Apostolorum pin-
gendas curavit. 105. B.

Imagines. De sacris Imaginibus sermo est. 57. A. B.

Imagines sanctorum in Ecclesiis non ad adorandum, sed
ad mentes nescientium instruendas collocantur. ibid. B.

Imperator Romanorum est Dominus liberorum: Rex vero
Gentium est Dominus servorum. 62. C. 80. 2. C.

Imperatori Mauritio pessimam legem ferenti viriliter contra-
dicit. 64. E.

Imperiale iugum levius reddisse fatetur B. Gregorius ad
Leontiam Augustam scribens, pondere gravi longi tem-
poris remoto. 81. A.

Incardinare quid sit. Vide Cardinare. 54. E.

Indulgentiam monasterij deservit à sene percussus: & de revela-
tione Clerici, & de digressione Supponis. 109. C.

Infernus. In inferno aliquis potest esse, & inferni crucia-
tus per Dei misericordiam non sentire. 35. D.

Infirmam alienam B. Gregorius suam putabat. 93. D.

Infirmis quantum B. Gregorius compassionem ostendit ib.
Infirmam cordis sui B. Gregorius magna consideratione
quotidie cognoscens fatebatur. 103. B. C. Hac in re
perpulchra narrat. ibid. D. E.

Infirmas vel ægrotas B. Gregorij magna, ob quam per
biennium in lectulo se iacuisse fatetur. 97. B. & seqq.
98. A. & seqq.

Injurias suas Episcopus anathemate vindicantem B. Gre-
gorius valde reprehendit. 57. C.

Intercessor qualis esse debeat. 27. A.

Inventarium. Pro Inventario faciendis post obitum Episcopi
nihil accipiendum esse B. Gregorius decrevit. 55. E.

Ioanni Ravennati Episcopo usum pallij & mappularum
subduxit: deinde suppliciter petenti quater in anno per
plateas concessit. 77. A. B. Eidem pro diversis vitis in-
crepato diem suæ vocationis prædixit. ibid. C. D. E.

Ioannis Constantinopoli, Episcopi superbia & hypocrisis
reprehenditur uniuersalis nomen assecclantis, & litteræ
Augustales pro eo supplicantes redarg. 65. A. 66. E.

Ioannis Evangeliste vestes miraculis claruerunt in
basilica Constantiana; qua excusse foras tempore
fiscitatis, pluviam dabant: inundationis vero, si-
renitatem 73. E. Pro sacris reliquiis dabantur. ib. B.
Ioannis Diaconi visio admiranda, libro 4. de Vita B.
Gregorij ad finem producto. 109. E.
Ioanni Diacono apparuerunt B. Greg. Nicolaus Pa-
pa, & Petrus Diaconus. 110. E.
Ioannis Evangeliste tunica, qua strictioribus manibus
constat. 73. D.
Ioan. Evangeliste, non Baptiste, vestis altera. ib. E.
Ioannis Presbyteri conflictus cum diabolo, ejus transi-
tus terribilis, revelatione facta. 105. D.
Ioannes Monachus à medicis desperatus, sanitatem,
Beato Andrea Apostolo predicente, recepit: deinde
post biennium à defuncto quodam de sepulcro voca-
tus, obijt. 17. C.
Iram Præpositorum restringendam, & vnius culpam
alij non esse nocivam B. Gregorius, statuit. 61. E.
Italia quot & quantà incommoda, & damna intulit
Agilolphus Longobardorum rex. 98. C. D.
Iudæi ad conversionem venientes pensionis onere le-
vantur. 36. C.
Iudæi ad baptismum venientibus vestimenta etiam
B. Gregorius donabat. ibid. D.
Iudæorum munera tanquam execrabilia nunquam
suscipienda B. Gregorius permisit. 92. D.
Iudæi quomodo fuerint à summis Pontificibus habiti.
ibid. E.
Iudæis vna nullam inferendam esse B. Gregorius sta-
ruit: quia eorum perfidiam rationibus magis, quam
violentiis vincendam, vel excutendam volebat.
90. E.
Iudæis Christianos subijci nulla occasione B. Grego-
rius debere censuit. 91. B.
Iudæus quidam nomine Nasas, altare sub nomine B.
Elia construxit: & Christianos aliquot ad adorand-
um deceperat in Sicilia, & Christiana mancipia
emebat. 91. B.
Iudæi, Christianos prologitidine in incers per provin-
cias à Iudæorum servitio redimere B. Gregorius cu-
rabat. 91. D.
Iudæorum mancipia semel ad Ecclesiam confugientia
nunquam quibuslibet suasionibus reddi B. Grego-
rius jubebat. ibid.
Iudæi vitia quomodo redarguebantur à B. Grego-
rio. 62. B. & seqq.
Iudæi, instigante diabolo contra B. Gregorium se-
verunt. 64. C.
Iustus nomine Monachus quidam pro re peculiari, hoc
est, pro tribus aureis contra votum pauperatis de-
tentis, & in medicamine absconditis severiter in
morte punitur, cum ei proprium habere non liceret.
16. A. B. Ejus anima de Inferni cruciatibus libera-
tur, sacrificio pro ea diebus triginta continuis obla-
to, B. Gregorij iussu. ibid.

K

Kalendarum, siue singulis quibusq; Kalendaris ex
redditis erogabat pauperibus, hoc est, suo tem-
pore frumentum, suo vinum; suo casum; suo,
legumen, &c. 31. B.

L

Latici cur repete Sacerdotes fieri nõ debebāt. 47. C.
De hoc datur exemplum de lignis silvarum pro
adificiis faciendis. ibid. D.
Laici non ad Ecclesiastica officia, seu ministeria, vel
ad pariron. Eccl. sed tantum ad Monachicum
habitu admittuntur ibid. Cur sic. ibid. Cur
primò se tonsurare ceperint. ibid.
Laicos, Dominos B. Gregorius appellabat. 95. C.
Lapades divinius accensa. 31. E.
Lateranensis basilica aurea dicta. 50. B.
Latinitas rogata, seu trahata a sum Latium in ipso
Latiali Palatio more Quiritium obtinebat. 28. E.
Nullus à minimo ad maximum usque, barbarum
S. Greg. Tom. I.

quodlibet in sermone, vel habitu præferebat. ibid.
Leander Episcopus Hispanus, legationis officio fun-
ctus est Constantinopoli pro causis fidei Eufigo-
thorum. 101. D.
Leander Episcopus Hispalensis, Eufigothorum le-
gatus Constantinopoli missus à Pelagio Papa, cõ-
pulsit Greg. ad librum B. Job. exponendum. 18. D.
Lectus, in quo Gregorius Papa recubabat modulando;
& Flagellum quo pueris minabatur, necnon Anti-
phonarium ab eodem compilatum, in Patriarchio
Lateranensi congrua veneratione reservabantur, ut
Ioannes Diaconus testatur. 27. E.
Leguminibus crudis pascebatur à matre Silvia B.
Gregorius. 15. A.
Leontia Imperatrici B. Gregorius gratulatur, felicis-
sima tempora reditura sperans. 81. A.
Levica officio Gregorius à Benedicto Papa sublima-
tur. 18. B. & nitore habitus, & claritas morum pro-
babilium Angelis quodam modo visus est coagvari
in Ecclesiastica Hierarchia ministerio. ibid.
Lia, id est, vita altera. 23. C.
Liberos homines verberari, vel includi vetuit B.
Gregorius. 62. A. B.
Liberalitatis B. Greg. innocentia comprobatur. 47. C.
Libertas vniuscuiusq; hominis contra iudicium inso-
lentiis liberis vocibus à B. Greg. defendebatur. 62. B.
Libros Gentilium Desiderius Episcopus, & gram-
maticam quibusdam exponens reprehenditur. 57. E.
Libros suos B. Gregorius in comparatione tractatum
& operum B. Augustini furfures nominans legi
vetuit, quousque vixit. 103. A. B.
Libros ex verbis B. Greg. Claudius conscripsit: quos
deinde idem Gregorius in multis quantum ad sensum
mutatos esse cognoscens, conquirendos curavit. 101.
B. Libri autem sunt de Proverbiis, de Canticis, de
Prophetis, de lib. Regum, & de Heptateucho.
Libri B. Gregorij in Job, Ezechielem, in Evange-
lia, & Pastorale, & alij tempore Ioannis Diaconi
non inveniebantur. ibid.
Librorum expositio. Ab exponendis libris. B. Greg.
desistit ob incurfiones hostiles. 98. C. & seqq.
Libri aliquot B. Gregorij ab invicem igni traduntur.
100. E.
Libri alij B. Gregorij à Petro Diacono per mortem
ab igne liberantur. ibid.
De suis libris B. Greg. humilia sensit: qua à posteris
Doctõribus facundissima predicantur. 102. D.
Litania septiformis à B. Gregorio postis tempore pro
Deo implorando instituta. 21. E. 22. A.
Litania bis in hebdomada fieri in Sicilia pro bar-
barorum incurfionibus B. Gregorius instituit. 94. C.
Litterarum siue Artium studia quot & qualia tem-
pore Gregorij Papa Roma reflorescerent. 28. E.
Locusta quasi loco stat 18. B. Ex locusta prævidit revo-
catione sibi faciendâ ab itinere per Benedict. Papam. ib.
Longobardorum perfidia quantà fuerit. 20. A.
Longobardos quot annos B. Gregorius Roma viderit
gladios eorum patiens. 65. E. 81. E.
Lucidi converso. 107. C.

M

Mater Gregorij Silvia fuit, Pater verò Gordia-
nus. 14. A.
Manducans. Qui non manducat, manducantem nõ
iudicat: quomodo intelligatur. 58. E.
Maleficus perpetua cæcitate multavit B. Gregorius.
34. E. 35. A.
Manus suas excutere quis ab omni munere quomodo
intelligatur. 49. E.
Matrimonium ad quodam generationem fit conce-
dendum. 33. B. C.
Mauritio Imperatori pessimam legem ferenti, viri-
liter contradicit. 64. E.
Mauritius Imperator didascalicis rationibus deter-
retur. 77. 2. C.
Mauritio in B. Gregorium sevientis mors per gla-

- dium imminet. 79. B. Eum terror maximus in vasti. ibid.
 Dromonem conscendit, dissimulato habitu. ibid. E.
 Mauritius, seditione commota, Phocæ jussu cum omni sua
 cognatione perimitur, sed à sempiterno supplicio B. Gre-
 gorij precibus liberatur. 80. A.
 Mauritius penitens videt in somnis se divino judicio cum
 uxore & filijs, Phocæ militi tradi. ibid. C.
 Mauritij vitia Phocæ Imperatori sapienter enarrantur. ib. B.
 Maximianus cum fratribus à naufragio liberatur. 20. C.
 Maximus Salonitana Ecclesiæ perversor. 79. E.
 Missarum solemniss, deinde à comunione corporis & sangui-
 nis Domini nostri Jesu Christi privatus Missas cecinit,
 sacramentaque suis indignus suscepit. ibid. B. Eius causa
 Ravenna ventilatur. 80. E.
 Maximus septimo excommunicationis suæ anno ad peni-
 tentiam revertitur 77. 2. B. Ante corpus S. Apollinaris,
 jussu B. Gregorij se purgavit, & consolatoriam suscepit
 Epistolam, & à vinculo excommunicationis absolvitur.
 ibid. C.
 Mediolanensium decretis susceptis, eis Episcopum consecran-
 dum B. Gregorius concessit. 77. 2. C.
 Merulus Monachus albis floribus se somniat coronatum:
 mox defunctus est: è cuius sepulcro post annos qua-
 tuordecim tanta suavitatis fragrantia emanavit, ut florum
 omnium odoramenta illic congregata viderentur. 17. B.
 Ministeria duo uni personæ nullo modo committenda esse
 Gregorius decernit. 38. A.
 Miraculum de pane multiplicato in manu pistoris. 110. B.
 Miraculum de navis, quæ non magis erat inter undas, quàm
 unda intra navim 20. D. & de Atheis fluvio Veronæ,
 ibid. E.
 Miracula circa reliquias tactas. 68. B.
 Miracula frequentia B. Gregorij tempore. 64. B.
 Missarum solemniss super corpora beatorum Petri & Pauli
 Apostolorum celebrari decrevit Gregorius Papa. 29. E.
 Missæ triginta B. Gregorij nuncupatæ unde ortum tra-
 hant. 16. D.
 Missæ Canoni quid Gregorius Papa apposuerit. 29. C.
 Monachus fugitivus cecatur, & à nigri canis morsibus
 liberatur dum suum fatetur peccatum. 15. D.
 Monachus quidam à Monasterio sugam molitius, à demone
 corripitur: & à B. Gregorio liberatur fratrum preci-
 bus adjutus. ibid. E.
 Monachorum latebræ, in quas sese abdiderant, equorum
 immobilitate cognoscuntur. 16. A.
 Monachus quidam, Iustus nomine pro re peculiari hoc est
 pro tribus aureis in medicamine absconditis se veriter in
 morte punitur, cum ei proprium habere non liceret. ib. B.
 Eius anima de Inferni cruciatibus liberatur, sacrificio pro
 ea diebus triginta continuis oblato, B. Gregorij man-
 dato. ibid. D.
 Monachicum indumentum sub Hilarionis regimine suscepit,
 deinde sub Maximiani regimine B. Gregorius regulari
 tramite militavit. 14. D.
 Monacho sibi prociidenti B. Gregorius se in terram prostra-
 vit. 96. B.
 Monachi à B. Gregorio in Saxoniam missi, regulis sancti
 Benedicti fuerunt mancipati. 104. D.
 Monastica vita, & Pontificia institutio in Palatio Grego-
 rij Papæ emicabat. 28. E.
 Monachus quidam furtum faciens, & à demone vexatus,
 à B. Gregorio liberatur, dum furtum fatetur. 15. C.
 Monachum in excommunicatione defunctum mirabiliter so-
 lvit B. Greg. 35. D.
 Monasteriis ancillarum Dei trium millium qualem elemo-
 synam annuatim dabat Gregorius. 31. B. Harum ancilla-
 rum Dei religiositas ac devotio qualis. ibid.
 Monasterium cuidam puero ingredienti, & in eo invitè
 commoranti quid eveniret. 21. B.
 Monasterium ingredi cupientes cur Gregorius Papa volue-
 rit eos esse probandos prius in laico habitu constitutos.
 29. C.
 Monasteria sex in Sicilia ex patrimonio edificavit. 14. C.
 septimum verò intra Urbis Romæ mania juxta basili-
 cam Sanctorum Ioannis & Pauli ad clavum Scauri

in honorem sancti Andree Apostoli in proprio domate
 fabricavit. ibid. D.

Moralium librum Gregorius conscripsit Leandri Episcopi
 Hispanensis, Constantinopoli Visigothorum legati, hor-
 tati, & precibus compulsi. 18. D.

Moralium liber, non est opus populare: & rudibus audi-
 toribus impedimentum magis quàm provectum generat.
 103. B.

Moralium libros ubinam B. Gregorius conscripserit, ac dem-
 de perfererit, & cumam direxerit. 101. D.

Mortis expectatio erat consolatio B. Gregorio. 100. B.

Mortuus est B. Gregorius post annos tredecim, menses sex,
 & dies decem sui Pontificatus. ibid. C. De eius morte
 ac fastigijs argenteisjue sepultura loco atque Epita-
 phio. ibid. D.

Mulieres cum Sacerdotibus habitare prohibentur, nisi sint
 quæ sacris canonibus permittuntur. 49. B.

Mundi finis, 110. c. & seqq. rationes multæ afferuntur de
 Mundi senectute. per tot.

Munus ab obsequio, munus à manu, & munus à lingua,
 quomodo differant. 49. E. 50. A.

Munere ab omni quis excutere manus suas, quomodo in-
 telligatur. 59. E.

Munerum, sive dationum consuetudines omnino tanquam
 pestiferum pondus toto conamine B. Gregorius repelle-
 bat. 56. A.

Murmurantis pro consuetudinibus à Gregoria Papa in
 Ecclesiam inductis, humiliter ipse satisfacit. 29. E.

N

Natalis Episcopus de negligentia, simulque convivii
 reprehenditur. 58. B.

Navis non magis erat inter undas, quàm unda intra na-
 vim: & hac in re miraculum. 20. C.

Neophytorum heresis. 46. D. Pro hac Synodus coacta.
 49. B. C.

Nomina civitatum etatum ac professionum tam Romæ,
 quàm civitatum vicinarum cur descripta in libro quæ
 extabat in scrinio Lateranensis Palatii. 31. C.

O

Officia duo uni personæ nullo modo committenda esse
 beatus Gregorius decernit. 38. A.

Oliveta numerosissima acquisivit Gregorius pro luminari-
 bus in honorem Sanctorum Apostolorum Petri & Pau-
 li instituentis. 29. E. ibid.

Olivetorum, quæ Gregorius Papa acquisivit, summa in
 Tabulis marmoreis præ foribus basilicæ sancti Petri
 extat. ibid.

Ordinationem nemini omnino violenter contulit B. Grego-
 rius. 50. B.

Ordines sacros qui violenter suscepissent, in pristi-
 num gradum reducebantur. 50. C.

Ordines in suos restituebantur, à quibus columinosa
 dejecti reperiebantur. 51. C.

Ordinati violenter Cardinales in Parochiis foren-
 sibus, in pristinum cardinem revocabantur. ibid.

Ordinatos posterior Clericos nunquam prioribus B.
 Gregorius prætulit. 55. A.

Ordines sacri. Pro ordinibus Ecclesiasticis nihil com-
 modi dandum. 49. B.

Ordines sacri quibusnam dari debeant. 47. A. B. C.
 quomodo sint conferendi. ibid. C. D. E.

Orationem Dominicam mox post Canonem Grego-
 rius super hostiam censuit recitari. 30. A.

P

Paganos pueros emit Gregorius, ut Christianos
 efficiat. 36. A.

Pro paganis rusticis Greg. minatur Episcopus. ib. D.

Pagani rustici ad conversionem venire negligentes
 pensionis onere gravantur. ibid. C.

Pagana mancipia ad fidem venire volentia vendi
 nullo modo B. Gregorius permittit. 91. E.

Paganorum neminem circumcidi B. Greg. permisit. 92. C.

Pagana mancipia Iudeos Dominos ad fidem prece-
 dentia, in eorum servitium nullo modo revocabantur,
 etiam si eos ad Christianitatem subsequerentur. 92. A. E.

Pallij mappularumque usum Joanni Ravennati Episcopo subduxit Gregorius 77. B. C. Eidem suppliciter repetenti quater in anno per plateas pallij usum concessit. *ibid.*
 Pallij usus Ecclesie Ravennatis. *ibid.*
 Pallium Augustino Anglorum Episcopo mittitur. 32. E.
 Panis multiplicati miraculum. 110. B. C.
 Panis frustum in carnem & carnis frustum rursus in panis primordia reformatum. 34. B.
 Pannum sive brandeum gladio pupugit B. Gregorius, & sanguis effluxit. *ib. D.*
 Pannus perforatus integer divinitus restituitur. *ibid.*
 Parochiarum aliorum Clericis sibi & alijs B. Gregorius incarnare curavit. 54. C.
 Paschensis Dalmatica demoniaco superposita, ei sanctitatem reddidit. 73. D. Cur vestis hæc S. Joannis dicatur. *ibid.*
 Passellaticum pro usu pallij, vel consecratione Pontificis, dari sive accipi B. Gregorius sapienter prohibuit. 49. C.
 Pastelli appellatio callida & nova pro simonia tegenda. *ibid.*
 Pastoralis libros quoniam tempore B. Gregorius conscripsit: & cuiam exposuerit. 101. E. Hos libros magnus Anastasius Episcopus Antiochenus in Græcam transtulit linguam, & Orientalibus Ecclesijs dedit. 102. B.
 Pastore vulnerato, quis curandis oculis adhibeat medicinam? 47. C.
 Patrimonij singulis Rectores constituit. 37. D.
 Paternus notarius, & Secundicerius à Gregorio Papa factus, ex libris ejus vilissima quedam deservavit. 28. C.
 Pauper. Pro paupere mortuo in angustiis andronarum recessibus à vespillonibus invento quid fecerit Gregorius. 31. C.
 Paupertatem quanti fecerit B. Gregorius. 7. b. c.
 Pelagij Papæ Epistola ad Gregorium Constantinopoli Apocrisarium. 19. E.
 Peregrinos in suum Patriarchium invitabat Greg. 30. C.
 Duodecim invitatis vice una, tertiusdecimus, qui erat Angelus, inventus est, & non nisi à B. Gregorio Papa videbatur. *ib. D.*
 Peregrinis aureos & vestimenta, Apostolorum natalitio vel suo, donabat Gregorius. 31. A.
 Pestis, sive clades inguinaria Urbem Romam adeo laniavit, ut etiam corporali visu sagitta calius venire & singulos quosque percutere viderentur. 21. A.
 Hæmines octoginta, unius horæ spatio, animam ex peste exhalant. 22. C.
 Pestis tempore, Gregorius à Clero, & Senatu, populoque Romano in Pontificem sui concorditer electus, totis viribus Pontificatum recusans. 21. E.
 Petrus Diaconus est ille, cum quo Gregorius disputa, & quatuor Dialogorum libros composuit. 28. C.
 Petrus Diaconus B. Gregorij familiarissimus, cum quo quatuor Dialogorum libros Gregorius disputaverat, sæpe Spiritum sanctum in similitudine columbe super caput ejus vidit, & libros ejusdem post mortem ab igne liberavit. 100. E.
 Petrus Diaconus ubi primùm Gregorianæ sanctitatis testimonium præbuit, spiritum efflavit, sicut ipse petiit, à dolore mortis extraneus, juxta pyrgi basim meruit sepeliri. 101. A.
 Phocas Imperator efficitur: à quo Mauricius una cum suis omnibus decollatur. 80. A. B.
 Phocæ & Leontie Augustorum imagines Romam mittuntur, cum eorundem favorabilibus literis, & in Oratorio sancti Casarii in Palatio Lateranensi constituta jussu B. Gregor. reponuntur. *ibid.*
 Phocæ Imperatori creato gratulatur, tempora felicissima reditura sperans B. Gregorius. *ibid. C.*
 Phocæ Apocrisarius à Gregorio ex more mittitur. *ibid. D.*

Pictura. Aliud est picturam adorare, aliud per picturam historiam quid sit adorandum addiscere. 57. B. C. D.
 Pictura hoc præstat idiotis cernentibus, quod legentibus scriptura, quia ignorantes in ipsa vident quod sequi debeant: in ipsa legunt qui literas nesciunt. *ibid.*
 Pictura Gentibus præcipue pro lectioe est. *ibid.*
 Podagra doloribus magnis patiebatur B. Gregorius. 99. C.
 Podagra est humor noxius, inferiora petens, & superiora deserens. 100. A. B.
 Polyptichum Gelasianum quid. 29. C.
 Ex Polypticho Gelasiano patrimoniorum reditus. *ibid.*
 Pontificatus auctoritas à B. Gregorio contra Imperatorem defenditur. 79. E.
 Porcus discurrens per basilicam post consecrationem factam quid. 31. D.
 Psalmorum commentaria legenda sunt ad vigilias: que mentes secularium ad bonos mores præcipue informant. 103. C.
 Presbytero Anastasio se comparans, illum superiorem, melioremque affirmat B. Gregorius. 96. A.
 Præpositorum iram restringendam, & unius culpam alij non esse nocivam B. Gregorius statuit. 61. E.
 Prætor Urbanus fuit B. Gregorius. 14. C.
 Pretia rerum accipere recusavit B. Gregorius. 56. C.
 Prophetie spirituum B. Gregorius habuit. 94. D.
 Prudentia simplicitati, simplicitas prudentia deesse non debet. 78. A.
 Puero Theodoro cum fratre religioso in Monasterio magis necessitate quam voluntate detento quid evenit. 21. A. B.
 Pythagorice literæ biviium quid. 14. C. ad biviij dextram ramum, relicto sinistro, Gregorius quomodo pervenerit. *ibid.*

Q

Quarta reddituum Clericis persolvenda. 87. A.

R

Reformatio, id est, vita contemplativa. 23. C.
 Reformatio Ecclesiasticorum munerum, ac morum Cleri, & Laicorum. 27. D.
 Ravennatem Ecclesiam, Joanne defuncto, B. Gregorius committit Visitatori. 78. C.
 Ravennatis Ecclesia Episcopo Mariniano usum pallij dedit quem Joanni prius negavit. *ib. D.*
 Ravennatis Ecclesie pallij usus conquiritur num fuerit antiquus, & hoc per jusjurandum Andrea viri magnifici. *ibid.*
 Reliquias petenti Imperatrici prudenter ac modestè, rationibus assignatis, B. Gregorius negavit. 68. B. & seqq. Miracula circa eas factas. *ibid.*
 Responsalis in Diaconio suo officium exercuit B. Gregorius in Urbe Constantinopol. 101. D.
 Responsalis Constantinopolitanus à Pelagio Papa B. Gregorius missus est. 18. B. C.
 Responsalis quid sit. 65. A.
 Resurrectionis nostræ statum Gregorius Levita in Urbe regia constitutus, defendit, & novam heresim contra hunc Articulum subortam attrivit. 18. E. Disputatio hac de re. 19. A.
 Revelatione Dei B. Gregorius se indignum respondit Gregorie Cubicularie Augustæ scire cupienti, an sibi dimissa fuerint peccata. 95. E.
 Revelationem de peccatis dimissis cupiens, rem difficilem & inutilem poscit. *ibid.*
 Revelatio cujusdam Monachi. 108. A. B.
 Rex Gentium est Dominus servorum: sed Imperator Romanorum est Dominus liberorum. 62. C. 80. 2. C.
 Roma Tyberis inundatione affligitur. 20. D.
 Roma incommoda & damna miseranda. 57. B. & seqq.

S

- S**abbatum non observari B. Gregorius iussit; dieque Dominico corpus lavari permisit. 93. A. & seqq.
- Sacerdotes, fratres & comministros; Clericos filios dilectiss. Laicos vero, dominos, B. Gregorius appellabat. 95. C.
- Sacellarius quid sit. 66. A.
- Salonitana Ecclesia pervasor. 79. E.
- Sacrificia Anglorum Saxonum nondum baptizatorum. 33. A.
- Schismaticos ad Ecclesiam unitatem B. Greg. revocavit. 46. C. 88. C.
- Schismaticos ad suscipiendam satisfactionem Romam B. Greg. venire invitabat 100. b. & seqq. De schismate Severi Episc. 96. E.
- Scrinium Lateranensis Palatii. 31. C.
- Scutella argentea à Gregorio pauperi data est pro elemosyna, cum nil aliud sibi esset. 15. B. 30. D.
- Sepulturam juxta Ecclesiam commodi spe dari prohibuit Gregorius. 29. E.
- Sepulcrum B. Gregorij Epitaphio insignitum. 100. C.
- Sergius Defensor de negligentia reprehenditur. 60. B.
- Severus Episcopus Aquileiensis Ravennam venire coactus, ad unitatem rediit: ad suum schisma rediens, & catholicos affligens sacerdotes, causa perpetua divisionis suae Diocesis effectus est. 88. E. 89. A.
- Siciliam simoniacam heresim, libidineque sordentem B. Gregorius cito perituram praedixit. 94. D.
- Sylvia Gregorij Mater, Pater vero Gordianus. 14. B.
- Sylvia mater legumina ad Gregorium de more mittit. 15. A. 30. D.
- Simoniacam heresim prima contra Ecclesiam orta. 46. E.
- Pro hac Synodus coacta. 49. B. Contra eam totis viribus non pugnantes, cum Simone mago portionem habere dicuntur. ib. C. D.
- Simoniacae dationis tria genera. ib. E.
- Simplicitati prudentia, prudentiae simplicitas deesse non debet. 78. A.
- Somnium Eremitae de B. Gregorio. 45. A.
- Spiritus sanctus in similitudine columbae visus est frequentissime super caput B. Gregorij viventis. Hinc in specie columbae Spiritus sanctus superscribentis Gregorij caput depingi solet. 101. A. B.
- Spiritum prophetiae B. Gregorius habuit. 94. D.
- Stationes per basilicas, vel sanctorum Martyrum caemeteria instituit. 29. D.
- Stipendia Clericorum consueta etiam infirmis danda B. Gregorius jubebat. 86. C.
- Stupratam, in uxorem à stupratore B. Gregorius sumi, aut stupratorem ejus castigatum verberibus in monasterio B. Gregorius deputari decrevit. 90. C.
- Subdiaconos expoliatos procedere statuit. 29. E. Kyrie eleison cantari praecepit. 30. A.
- Suffraganeis suis Episcopis necessaria B. Gregorius praerogabat. 56. D. In eis non nisi sanctitatem, sapientiam ac liberalitatem postulabat, vel quariebat. ib. E.
- Symbolum confessionis, quo fidem catholicam munivit, & cunctas hereses dissipavit. 26. D. E.
- Synopim, id est, incisionem vitalium patiebatur Gregorius. 14. D.
- Synodicam suam B. Gregorius Patriarchalibus sedibus misit: quia orientales nullius summi Pontificis nomen in Diptychis describunt, donec Synodicam fidei ejus suscepissent. 81. B. Et tandem Pontificem defunctum inter vivos annumerabant, quando successor illius suas litteras ad eos misisset. ibid. C.

Synodicam suam Patriarchalibus thronis dirigit. 26. E.

Synodos quatuor sanctae universalis Ecclesiae tanquam quatuor Evangelia recepit B. Gregorius. 95. D.

T

- T** Alionis poena falsarii delatores à B. Gregorio multabantur. 85. C.
- Tarsilla B. Gregorij amita. 14. B.
- Taxiarcha. 79. 2. E.
- Temperantia B. Gregorij. 76. E.
- Theodoro puero cum fratre religioso in Monasterio magis necessitate quam voluntate detento quid evenerit. 21. A. B.
- Theodori heresis, & impietas. 27. C.
- Theoderiti scripta resurgunt, per quae B. Cyrilli fides reprehenditur. ibid.
- Theudelinda Longobardorum regina scribit: & de sancta Chalcedonensi Synodo pro tribus capitulis satisfecit. 95. D.
- Tetraudi visio. 108. E.
- Tyberis inundatio admirabilis. 20. D. Serpentium multitudo cum dracone ingenti per Tyberim in modum trabis ad mare descendit. ibid.
- Timidus si sic, profecto & homicida. 79. 2. D.
- Trajani anima ab inferni cruciatibus liberata quomodo intelligi possit. 35. A.
- Tonsurare cur se primo caperint Laici tempore Gregorij Papa. 29. A.

V

- V**irgo: de Virgine stuprata decretum. 90. C.
- Virum sine uxore propria voluntate conversum uxori reddi S. Gregorius iussit, etiam si fuisset jam tonsuratus. ib. D.
- Visio Monachi, qui duodecim homines intra dies totidem motuuros praevidit. 107. D.
- Visio Theogaudi Episcopi Treverensis, qui à B. Gregorio pulsus fuerat à Monasterio. 108. E.
- Visio Ioannis Diaconi admiranda, libro quarto de vita B. Gregorij ad finem perducto. 109. E.
- Vitalianus Episcopus pro famina qua religio unum reliquit habitum acriter reprehenditur. 60. A.
- Universalis nominis pestem à totius Ecclesiae universitate B. Gregorius repulit. 74. A.
- Universalis, vocabulum superstitiosum B. Gregorius resuravit: quod Ioannes Episcopus Constantinopolitano affectavit. 26. D.
- Universalis nomen à Ioanne Episcopo Constantinopolitano affectatum rationibus improbatum. 65. A. & seqq.
- Universalis nomen in Synodo Chalcedonensi Romano Pontifici oblatum, sed à nemine in usum receptum. ibid.
- Universalis nomen Ioannes Episcopus Const. affectans reprehenditur, & litterae Augustales pro eo supplicantes redarguuntur. ibid. D.

X

- X**enodochijs omnibus ac Diaconijs rectores constituantur. 57. B.
- Xenodochium Hierosolymis constituit: Ibiq. & in monte Sinae Arabiam annualia stipendio assignat. ib. C.
- Xenia sive munera omnino B. Gregorius repellat. 56. A.

ELOGIA

Quorumdam aliorum veterum Scriptorum de
sancto Gregorio Papa.

Vixit hic
anno Domini
600.

DE EODEM S. GREGORIO
PAPA, GREGORIUS THURONENSIS
Libro X. historiarum.

CAP. I.

Don. Diac.
lib. 1. c. 36.

S. Anton. in
chron. p. 2.
cap. 3. tit. 12.
§. 12.

Ezech. 9. c.

Joan. Diac.
lib. 1. c. 1.

ANNO quintodecimo Childeberti Regis, Diaconus noster ab urbe Roma cum sanctorum pignoris veniens, sic retulit, quod anno superiore, mense nono, tanta inundatione Tiberis fluvius urbem Romam obtexit, ut aedes antiquae diruerentur: horrea etiam Ecclesiae subversa sint, in quibus nonnulla millia modiorum tritici perierunt. Multitudo etiam serpentium cum magno dracone in modum trabis valida, per hujus fluvij alveum in mare descendit. Sed suffocata bestia inter falsos maris turbidi fluctus, littori ejecta fuit. Subsecuta est e vestigio clades, quam inguinariam vocant. Nam medio mense vndecimo adveniens, primum omnium, juxta illud, quod in Ezechielem Propheta legitur: *A sanctorum meo incipite*: Pelagium Papam percussit. Quo defuncto, magna strages populi de hoc morbo facta est. Sed quia Ecclesia Dei absque rectore esse non poterat, Gregorium Diaconum plebs omnis elegit.

Hic enim de Senatoribus primis, ab adolescentia devotus Deo, in rebus propriis lex in Sicilia monasteria congregavit. Septimum intra urbis Romae muros instituit: quibus tantam delegans terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum praeberendum sufficeret. Reliqua vendidit cum omnipraesidio domus, ac pauperibus erogavit. Et qui ante ferico contextu, ac gemmis micantibus solitus erat per Urbem procedere trabeatus, nunc tenui contextu vestitu ad altaris Dominici ministerium consecratur, septimusque Levita ad adiutorium Papae asciscitur. Tanta insuper ei abstinentia in cibis, vigilantia in orationibus, strenuitas in ieiunijs erat, ut infirmato stomacho, vix consistere posset. Litteris grammaticis, dialecticisque ac rethoricis ita erat institutus, ut nulli in urbe ipsa putaretur esse secundus. Hunc apicem attentius fugere tentans, ne quod prius abjecerat, rursum ei in saculo de adepto honore jaecantia quaedam subreperet: vnde factum est, ut epistolam ad Imperatorem Mauritium dirigeret, cuius filium ex lavacro sancto susceperat, conjurans, & multa prece deposcens, ne vnquam consensum praeberet populis, ut se hujus honoris gloria sublimarent. Sed praefectus urbis Romae germanus ejus, anticipavit nuncium, & comprehenso eo, ac disruptis epistolis, consensum, quem populus praeberat, Imperatori direxit. At ille gratias Deo agens pro amicitia ipsius Diaconi, quod tanti honoris locum reperisset, data preceptione, ipsum jussit institui. Cumque in hoc restaret ut benediceretur, & lues populum devastaret, verbum ad plebem pro agenda poenitentia in hunc modum exercitum est.

S. Greg. Tom. I.

ORATIO BEATI GREGORII
PAPAE AD PLEBEM.

CAP. II.

PORTET fratres charissimi, ut flagella Dei, quae metuere ventura debuimus, saltem praesentia, & experta timeamus. Conversionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa quam patimur poena dissolvat. Ut enim Propheta teste, praedictum est: *Pervenit gladius usque ad animum*. Ecce etenim cuncta plebs caelestis irae mucrone percussit, & repentina singuli caede vastantur, nec languor mortem praevinit, sed languoris moras, ut cernitis, mors praecurrit. Percussus quisque ante rapitur, quam ad lamenta poenitentiae convertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis pervenit, cui non vacat flere quod fecit. Et habitatores quidem non ex parte subtrahuntur, sed pariter corrumpunt: domus vacuae relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum heredes praecedunt. Vnusquisque ergo nostrum ad poenitentiae lamenta confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Revocemus ante oculos mentis, quidquid errando commisimus; & quod nequiter egimus, flendo puniamus. *Præveniamus faciem ejus in confessione*: & sicut Propheta admonet, *Levemur corda nostra cum manibus ad Deum*. Ad Deum quippe corda cum manibus levate, est orationis nostrae studium cum merito bonae operationis erigere. Dat profectò, dat tremori nostro fiduciam, qui per prophetam clamat: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet: veterinosas namque Ninivitarum culpas tridua poenitentia absterfit, & conversus latro vitae premia etiam in ipsa sententia suae mortis emeruit. *Levemus igitur corda, & praesumamus nos jam percepisse, quod petimus*. Citius ad precem iudex flectitur si à pravitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tantae animadversionis gladio, nos importunis precibus insulamus. Ea namque, quae ingrata esse hominibus importunitas solet, iudici veritatis placet: quia pius, & misericors Deus, vult à se precibus veniam exigi, qui quantum mere-mur, non vult irasci. Hic etenim per Psalmistam dicit: *Invoca me in die tribulationis tuae, eripiam te, & magnificabis me*. Ipse ergo sibi testis est, quia invocantibus misereri desiderat, qui monet, ut invocetur. Proinde, fratres charissimi, contrito corde, & correctis operibus, ab ipso ferie quartae primo diluculo, ad septiformem litaniam juxta distributionem inferius designatam, devota ad lacrymas mentes veniamus: ut districtus iudex, cum culpas nostras nos punire consideraverit, ipse à sententia propositae damnationis parcat. Clerus igitur egrediatur ab Ecclesia sanctorum martyrum Cosmae & Damiani cum presbyteris regionis sextae. Omnes verò Abba-

Reg. lib. 11.
epist. 2.
Joan. Diac.
lib. 1. c. 41.

Hier. 4. c.

Psal. 94.
Ther. 3. c.

Ezech. 33. c.

10ns. 3. d.
Luc. 23. f.

Psal. 94. c.

I

tes cum monachis suis, ab Ecclesia sanctorum martyrum cervasij & Prothasij cum presbyteris regionis quarta. Omnes Abbatissa cum congregationibus suis, egrediantur ab Ecclesia sanctorum martyrum Marcellini & Petri cum presbyteris regionis prima. Omnes infantes ab Ecclesia sanctorum martyrum Joannis & Pauli cum presbyteris regionis secunda. Omnes vero laici ab Ecclesia Protomartyris Stephani cum presbyteris regionis septima. Omnes mulieres vidua ab Ecclesia sancta Euphemia cum presbyteris regionis quinta. Omnes autem mulieres conjugata egrediantur ab Ecclesia sancti martyris Clementis cum presbyteris regionis tertia: ut de singulis Ecclesiis exeuntes cum precibus, & lacrymis, ad beatam Mariam semper virginis Genitricis Domini nostri Iesu Christi Basilicam congregemur, ut ibi diutius cum fletu, ac gemitu Dominum supplicantes, peccatorum nostrorum veniam promereri valeamus.

Hæc cum dixisset, congregatis clericorum catervis, psallere iussit per triduum ac deprecari Domini misericordiam. Hora igitur tertia veniebant omnes chori psallentium ad Ecclesiam, clamantes per plateas urbis: *Kyrie elison*. Asserebat autem Diaconus noster, qui aderat, in unius horæ spatio, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emisit, octoginta homines ad terram corruisse, & spiritum exhalasse. Sed non desistit Sacerdos tantum predicare populo, ne ab oratione cessarent. Ab hoc etiam Diaconus noster reliquias sanctorum, ut diximus, sumpsit, dum adhuc in Diaconatu degeret. Qui cum post elationem latibula fugæ præpararet, capitur, trahitur, & ad Beati Apostoli Petri Basilicam deducitur, itaque ad Pontificalis gratiæ officium consecratus, Papa Urbis datus est. Sed noluit Diaconus noster nisi post Episcopatum ejus confirmatum redire, & nisi prius qualiter ordinatus esset, præsentem contemplatione suspiceret.

*Joan. Diac.
lib 1. cap.
43. vita.*

*Vixit hic
anno Domini.
1070.*

VITA S. GREGORII MAGNI, EX ADONE ARCHIEPISCOPO Trevirensi.

*Hebetur in
Martyrol.
siv. Martii.*

ROMÆ depositio sancti Gregorij Papæ, qui nobili genere liberalibus artibus eruditus est. Deinde de defunctis parentibus, sex in Sicilia monasteria construens, septimum intra Urbis muros constituit; In quo ipse post sæcularem habitum multis fratribus aggregatis, sub Abbatis imperio strenuè militavit, & sua nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decoravit. Nam qui antè sericis vestibus ac gemmis micantibus per urbem solebat procedere trabebatur, post vili contactus tegmine, ministrabat pauper ipse pauperibus. Quibus monasteriis tantum de redditibus prædiorum delegavit, quantum posset comitantibus ad quotidianum victum sufficere: reliqua verò vendidit, ac pauperibus erogavit. Deinde coactus & multum renitens, factus urbis Romæ Summus Pontifex, Anglorum gentem ad fidem convertit: directis videlicet sui monasterij monachis, Melito, Augustino, atque Joanne, & cum eis aliis plurimis fratribus, Rexit autem gloriosissimè Romanam Ecclesiam annis xij. mensibus sex, & diebus decem. Augmentavit etiam in præfatione Canonis: *Disque nostros in tua pace dispo-*

DE EODEM SANCTO GREGORIO PAPA, VENERABILIS BEDA.

ANNO Dominica incarnationis sexcentesimo quinto, beatus Papa Gregorius, postquam sedem Romanæ & Apostolica Ecclesiæ tredecim annos, menses sex, & dies decem gloriosissimè rexit, defunctus est, atque ad æternam regni cælestis sedem translatus. De quo nos convenit, quod nostram, id est Anglorum gentem de potestate satanæ ad fidem Christi sua industria convertit, latior in nostra historia Ecclesiastica facere sermonem: quem rectè nostrum appellare possumus, & debemus Apostolum: quia cum primum in toto orbe generet Pontificatum, & conversis jamdudum ad fidem veritatis esset prælatus in Ecclesia, nostram gentem catenus idolis mancipatam Christi fecit Ecclesiam: ita ut Apostolicum illum de eo licet nobis proferre sermonem: Quia etsi aliis non est Apostolus, sed tamen nobis est: *Nam signaculum Apostolatus ejus nos sumus in Domino.* Erat autem natione Romanus, ex patre Gordiano, genus à proavis non solum nobile, sed & religiosum ducens.

Deinde Felix ejusdem sedis Apostolica quondam Episcopus, vir magna gloria in Christo, & in Ecclesia, fuit ejus atavus: sed & ipse nobilitatem religionis non minorem, quam parentes, & cognati, virtute devotionis exercebat. Nobilitatem verò illam, quam ad sæculum videbatur habere, totam ad nanciscendam supernam gloriam dignitatis, divina gratia largiente, convertit. Nam mutato repente sæculari habitu, monasterium petiit: in quo tanta perfectionis gratia cepit conversari, ut sicut ipse postea contestari solebat flendo, animo illius labentia cuncta subter essent: ut rebus omnibus, quæ voluntur, emineret nunquam nisi cælestia cogitare soleret, ut etiam retentus corpore ipsa jam carnis claustra contemplatione transfiret: ut mortem quoque, quæ penè cunctis pœna est, videlicet ut ingressum vitæ, & laboris sui præmium amaret. Hæc autem ipse de se, non profectum jactando virtutum, sed deslendo potius defectum, quem referre consueverat, sibi per curam pastorem incurrisse videbatur. Denique tempore quodam secreto cum Diacono suo Petro colloquens, enumeratis animi sui virtutibus præcis, mox dolendo subjunxit: At nunc ex occasione curæ pastoralis sæcularium hominum negotia patitur, & post tam pulchram quietis suæ speciem, terreni actus pulvere fœdatur. Cùmque pro condescensione multorum se ad exteriora sparserit, etiam cùm interiora appetit, ad hæc proculdubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quid amisi: dùmque intueor illud, quod perdididi, fit hoc gravius, quod porto.

Hæc quidem sanctus vir ex magne humilitatis intentione dicebat, sed nos credere decet nihil cum monachica perfectionis perdidisse, occasione curæ pastoralis: immò potiorum tunc sumpsisse profectum de labore conversionis multorum, quam de propria quondam quiete conversionis habuerat, maxime quod & Pontificali functus officio, domum suam monasterium facere curavit. Et dum primum de monasterio abstractus, ad ministerium altaris ordinatus, atque Constantinopolim Apocrisiarius ab Apostolica Sede directus est, non tamen in terreno conversatus palatio, propositum vitæ cælestis intermisit. Nam quosdam fratrum ex monasterio suo, qui eum gratia germana charitatis ad Regiam urbem secuti sunt, in tutamentum cepit observantiam regularis habere, videlicet, ut eorum semper exem-

plo, sicut ipse scribit, ad orationis placidum litus quasi anchoræ fune restringeretur, cum incessabili causarum secularium impulsu fluctuaret, concussamque sæculi mentem actibus, inter eos quotidie per custodiam lectionis roboraret eloquium.

Horum ergo consortio non solum à terrenis munitus incussibus, verum etiam ad cælestia exercitijs vite magis succensus. Nam hortati sunt eum, ut librum beati Job magnis involutum obscuritatibus, mystica interpretatione discuteret, neque negare potuit opus, quod sibi fraternus amor multis utile futurum imponebat. Sed eundem librum quomodo juxta litteram intelligendus, qualiter ad Christi & Ecclesiæ sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per triginta quinque libros expositionis miranda ratione perdocuit. Quod videlicet opus in Regia quidem urbe Apocripharius inchoavit, Romæ autem jam factus Pontifex implevit. Qui cum esset adhuc in urbe Regia positus, nascentem ibi novam hæresim de statu nostræ resurrectionis, in ipso, quo exorta est, initio, juvante se gratiæ catholice veritatis, attrivit. Si quidem Eutychieus ejusdem urbis episcopus dogmatizabat, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile, ventis, acereque subtilius esse futurum. Quod ille audiens, & ratione veritatis, & exemplo Dominicæ resurrectionis probavit, hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis esse contrarium. Catholica etenim fides habet, quòd corpus nostrum in illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile quidem sit per effectum spiritalis potentia, sed palpabile per veritatem naturæ, juxta exemplum Dominicæ corporis, de quo à mortuis fuscitatio dicit ipse discipulis: *Palpate, & videte, quia spiritus carnes & ossa non habet, sicut me videtis habere.* In cujus assertionis fidei venerabilis pater Gregorius in tantum contra nascentem hæresim novam laborare contendit, tantæque hac instantia, juvante etiam pissimo Imperatore Tiberio Constantino, committit, ut nullus exinde sit inventus, qui ejus resuscitator existeret. Alium quoque librum composuit egregium, qui vocatur Pastoralis, in quo manifesta luce patefecit, qualis ad Ecclesiæ regimen assumi, qualiter ipsi rectores vivere, qua discretione singulas quasque audientium instruere personas, & quanta consideratione propriam quotidie debeant fragilitatem pensare. Sed & Homilias Evangelij numero quadraginta composuit, quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiam Dialogorum quatuor fecit, in quibus rogatu Petri Diaconi sui virtutes sanctorum, quos in Italia clariore nosse, vel audire poterat, ad exemplum vivendi posteris collegit: ut sicut in libris expositionum suarum, quibus sit virtutibus insudandum, edocuit, ita etiam descriptis sanctorum miraculis, quæ virtutum eorum sit claritas, ostenderet. Primam quoque & ultimam Ezechielis prophetæ partem, quæ videbantur obscuriores, per Homilias viginti duas declaravit, ac quantum lucis intus habeant, demonstravit: Non excepto libello Responsonum, quas ad interrogationes S. Augustini, primi Anglorum Episcopi, scripsit, ut supra docuimus, totum ipsum libellum his inferentes historis libello quoque Synodico quem cum Episcopis Italiae de necessariis Ecclesiæ causis utilissimum composuit, & familiaribus ad quosdam litteris. Quod eo magis mirum est, tot eum ac tanta condere volumina potuisse, quod penè omni juventutis suæ tempore, ut verbis ipsius loquar, crebris viscerum doloribus cruciatur, horis, momentisque omnibus fracta stomachi virtute lassescbat, lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhebat. Verum inter hæc dum sollicitus pensaret, quia scriptura teste, omnis filius, qui recipit, flagel-

S. Greg. Tom. I.

latur, quò malis presentibus durius deprimebatur, eò de aeterna certius præsumptione respirabat. Hec quidem de immortali ejus dicta sint ingenio, quod nec tanto potuit corporis dolore restringi. Nam alij quidem Pontifices construendis ornandisque auro vel argento Ecclesiis operam dabant: hic autem totus erga animarum lucra vacabat. Quidquid pecuniæ habuerat, sedulus hoc dispergere, ac dare pauperibus curabat, ut *justitia ejus maneret in seculum seculi, & cornu ejus exaltaretur in gloria.* ita ut illud beati Job veraciter dicere posset: *Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, quod liberafsem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adiutor.*

Benedictio perituri super me veniebat, & corda vidua consolatus sum. Injustitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento, & diademate, iudicio meo. Oculus sui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferbam prædam. Et paulò post: *Si negavi, inquit, quod volebant, pauperibus, & oculos vidua expectare feci. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum.* Ad cujus pietatis, & justitiæ opus pertinet etiam hoc, quòd nostram gentem per prædicatores, quos huc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens, aeternæ libertatis fecit esse participem. Cujus fidei, & salutis corgaudens, quæque digna laude commenda-

dans, ipse dicit in expositione beati Job: *Ecclesia Britannia, quæ nihil aliud noverat, quam barbarum fremdere, jam dudum in divinis laudibus Hebraum cœpit Alleluia resonare.* Ecce quondam timidus, jam substratus sanctorum pedibus servit Oceanus, cistisque Barbaros immites, quos terræ principes edomare nequiverant, hos pro divina formidine, sacerdotum ora simplicibus verbis ligant: & qui catervas pugnantium infideles nequaquam metuerent, jam nunc fideles humilium linguas timent. Qui enim perceptis cælestibus verbis clarificentibus quoque miraculis virtus ei divinæ cognitionis infunditur, ejusdem divinitatis terrore refrenatur, ut grave agere metuat, ac totis desiderijs ad aternitatis gratiam venire concupiscat. Quibus verbis beatus Gregorius hoc quoque declarat, quòd S. Augustinus, & socij ejus, non solum prædicator e verborum, sed etiam cælestium ostensione signorum, gentem Anglorum ad agnitionem veritatis perducebant.

Fecit inter alia beatus Papa Gregorius, ut in Ecclesijs beatorum Apostolorum Petri & Pauli, super corpora eorum Missæ celebrarentur. Sed & in ipsa Missarum celebratione tria verba maxime perfectionis plena superadjecit: *Dieſque nostros in tua pace disponas: atque ab aeterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari.* Rexit autem Ecclesiam temporibus imperatorum Maurij & Phocatis. Secundo autem ejusdem Phocatis anno transiens ex hac vita, migravit ad veram, quæ in cælis est, vitam. Sepultus verò est corpore in Ecclesia beati Petri Apostoli ante secretarium, die quarto Iduum Martiarum, quandoque in ipso cum cæteris sanctæ Ecclesiæ Pastoribus resurrecturus in gloria. Nec silentio prætereunda opinio, quæ de beato Gregorio traditione majorum ad nos usque perlata est: quæ videlicet ex causa admonitus, tam sedulam erga salutem nostræ gentis curam gesserit. Dicunt, quia die quadam, cum advenientibus nuper mercatoribus, multa venalia in forum fuissent collata multique ad emendum confluisent, & ipsum Gregorium inter alios advenisse, ac vidisse inter alia pueros venales positos candidi corporis, ac

I ij

venisti vultus; capillorum quoque forma egregia. Quos cum aspiceret, interrogavit, ut aiunt, de qua regione vel terra essent allati: dictumque est, quod de Britannia insula, cujus incolæ talis essent aspectus. Rursus interrogavit, utrum iidem in ea insula essent Christiani, an paganis adhuc erroribus essent implicati. Dicitur est, quod essent pagani. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria: Heu pro dolor, inquit, quod tam lucidi vultus homines tenebrarum auctor possidet, tantæque gratia frontis speciei mentem ad internam gratiam vacuum gestat. Rursus ergo interrogavit, quod esset vocabulum gentis illius. Respondit, quod Angli vocarentur. At ille: Bene, inquit, nam & Angelicam habent faciem, & tales Angelorum in cælis decet esse coheredes. Quod habet nomen ipsa provincia, de qua isti sunt allati? Respondit, quod Deiri vocarentur iidem provinciales. At ille inquit: Bene Deiri, de ira eruti, & ad misericordiam Christi vocati. Rex provincie illius quomodo vocatur? Respondit, quod Ælle diceretur. At ille alludens ad nomen, ait: Alleluia laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Porro accedens ad Pontificem Romanæ, & Apostolicæ Sedis (nondum enim erat ipse Pontifex factus) rogavit, ut genti Anglorum in Britanniam aliquos verbi ministros, per quos ad Christum converterentur, mitteret: seipsum paratum esse in hoc opus Domino cooperante, perficiendum, si tamen Apostolico Papæ, hoc ut fieret, placeret. Quod dum perficere non possit, quia etiam Pontifex concedere illi, quod petierat, voluit; non tamen cives Romani, ut tam longè ab urbe secederet, potuerunt permittere. Mox ut ipse Pontificatus officio functus est, perfecit opus diu desideratum, alios quidem prædicatores mittens, sed ipse prædicationem, ut fructificaret, suis exhortationibus, ac precibus adjuvans. Hæc juxta opinionem, que ab antiquis accepimus, historia nostra Ecclesiastica inserere optimum duximus.

Vixit hic
anno Domini
1300.

VITA S. GREGORII MAGNI
PER SIMONEM METASTASTEN.

BEATUS Gregorius, qui sanctæ Dei Ecclesiæ Romanæ Pontifex fuit; antequam fieret Patriarcha, Monachus erat in Monasterio sancti Andreae Apostoli ad clivum Scauri, prope templum sanctorum Martyrum Ioannis & Pauli. Atque illi quidem Monasterio ipse præerat. Matrem verò habuit beatam Silviam, que tunc juxta portam sancti Apostoli Pauli locum patrium, qui Cella nova dicitur, incolebat. Accidit ut cum in cellula ipse sua sederet, & scriberet, accesserit ad eum mendicus voce supplici Miserere mei, inquit, serve Dei altissimi, qui cum essem navis gubernator, naufragium feci, & aliena, meaque perdidit. At ille, uti benignus in pauperes, ac verè Christi servus, vocato procuratore: Da, inquit, frater huic sex nummos aureos. Frater autem id, quod servus Dei Gregorius mandaverat, fecit, mendicòque pecuniam dedit. Eodem rursus die pauper idem ab beato Gregorio venit, & miserere mei, inquit, serve Dei altissimi, qui cum multa amiserim, parum abs te accipi. Beatus autem Gregorius ministrum suum iterum vocavit, dixitque ut sex item nummos eidem pauperi numeraret. Ac frater quidem paruit. Sed pauper cum, acceptis duodecim nummis, discessisset, ad beatum Gregorium paulò post redijt eodem die: Miserere inquit, mei, serve Dei altissimi, & aliquid rursus elargire: quoniam magnam jacturam feci. Procuratore tertium accersito: Da frater, in-

To. Diac. lib.
1. c. 9. 10.

Aquit, huic pauperi sex alios nummos. At ille respondens: Crede mihi pater, inquit, ne unus quidem in arca relictus est nummus. Cui beatus Gregorius: Nonne aliud quiddam habes in promptuario, ut vas aliquod aut vestimentum, quod pauperi largiaris? Nullum, respondit ille, vas habemus, præter argenteum illud, quod magna domina de more leguminibus plenum misit. Abi, inquit servus Dei Gregorius, atque illud pauperi præbe. Frater autem fecit quod sibi à beato Gregorio mandatum fuerat. Pauper igitur, acceptis duodecim nummis, & vase argenteo, discessit. Cum autem in sanctissima & maxima Dei Ecclesiæ veteris Romæ creatus esset Patriarcha, & quemadmodum Patriarcharum est consuetudo, quodam die thesaurario mandasset ut duodecim pauperes ad mensam suam convocaret, qui secum pranderent, paruit ille, ac pauperes convocavit. Verum cum discubissent cum Patriarcha, deprehensi sunt esse tredecim. Quamobrem accessit thesaurario: Nonne, inquit, mandavi tibi, ut duodecim vocares? Cur igitur tredecim vocasti præter sententiam meam? His ille auditus perterritus: Crede, inquit, mihi venerande domine, duodecim sunt: nec alius quisquam, præter Patriarcham tredecim vidit. Inter prandendum igitur Patriarcha tertium decimum illum spectabat, qui in summo scamno confidebat. Et ecce facies ejus varias formas sumebat. Modò enim senex, modò adolescens ille videbatur. Itaque cum è mensa confurrexissent, beatus Gregorius, reliquis omnibus dimissis, tertiumdecimum illum, qui tam admirandus ipsi visus fuerat, manu apprehensum in cubiculum duxit, & allocutus est ad hunc modum: Adjuro te per magnam omnipotentis Dei virtutem, ut aperias mihi, qui sis, & quo nomine appelleris. Et ille: Cur, inquit, nomen meum quaris, quod est admirabile? Ego sum pauper ille, qui ad te veni in mansionem sancti Andreae Apostoli ad clivum Scauri, cum tu in cellula tua sederes ac scriberes, cui duodenos dedisti nummos, & vas, quod tibi beata mater tua Silvia cum leguminibus miserat. Itaque cum perpicuum fuerit, te in cordis simplicitate, & patientia constantem permansisse, ex quo die mihi hæc tribuisti, constituit Dominus ut Ecclesiæ sanctæ sue, pro qua propriam etiam sanguinem effudit, Pontifex fieres, & Petri principis Apostolorum successor esses: ut posses omnibus, quodcumque opus foret, subministrare. Vnde, beatus, inquit Gregorius, nosti, tunc Dominum, ut ego Pontifex fierem, decrevisse? Quia respondit, sum Dei Angelus omnipotentis, idcirco id novi. Et tunc Dominus misit me, ut animi tui propositum explorarem, & utrum humanitate ductus, an ostentatione faceres elemosynam. Quo beatus Gregorius audito timuit, neque enim antea eum Angelum esse cognoverat; & ideo cum illo, tanquam cum homine, egerat & locutus fuerat. Dixit autem Angelus ad beatum Gregorium: Ne timeas, misit enim me Deus, ut tecum verser in hac vita. Quod ille cum audisset, humi prostratus in faciem suam, adoravit Dominum: Si propter exiguam hanc inquit, ad promerendum animi propensionem, tantum benignitatis cumulum clementissimus dominus declaravit, ut Angelum suum mitteret, qui mei in perpetuum custos esset, quemnam eorum futura est gloriæ magnitudo, qui mandatis ejus obtemperabunt, & justitiam colent? Verax enim est ille, qui dixit: Judicio misericordiam præstari, & Deo scenerari eum, qui pauperis miseretur. Quin etiam ipse Dominus Angelorum, qui salutis hominum auctor est, eos, qui à dextris erunt collocati, sic alloquitur: Venite Benedicti Patris mei, paratam vobis à mundi constitutione suscipite regni hereditatem. Et *Matth. 25*

*Esurivi enim, & dedisti mihi manducare. Siti-
vi, & d distis mihi bibere. Hospes eram, & col-
legisti me. Ager, & visitasti me. Nudus, &
operuisti me. In carcere & venisti ad me. Quatenus
enim fecisti uni ex his fratribus meis minimis,
mihi fecisti. Quam quidem beatam vocem utinam
audiamus nos omnes, qui hec vel legimus, vel au-
dimus, & consequamur ea bona sempiterna, quae
paravit Deus ijs, à quibus diligitur, per gratiam
atque humanitatem Domini nostri Iesu Christi, cui
gloria in secula seculorum. Amen.*

DE EIVSDEM OPERIBVS ISIDORVS HISPALENSIS.

*Lib. de Ecl.
scrip.*

GREGORIUS Papa, Romanae Sedis Apostolice
Praesulis, compunctione timoris Dei plenus, &
humilitate summus, tanquam per gratiam sancti
Spiritus scientiae lumine praeditus, ut non modò il-
li praesentium temporum quisquam doctorum, sed
nec in praeteritis quidem illi par fuerit unquam. Hic
in Episcopatus sui exordio edidit librum regulae pa-
storalis, directum ad Ioannem Ravennae Sedis
Episcopum. In quo quilibet docetur, qualis ad offi-
cium regiminis veniat, vel qualiter, dum venerit,
vivere vel docere subiectos studeat. Idem etiam,
efflagitante Leandro Episcopo, librum beati Iob
mystico, ac morali sensu differuit, totamque Pro-
phetiae ejus historiam in triginta quinque volumini-
bus largo eloquentiae fonte explicavit. In quibus
quidem quanta mysteria Sacramentorum aperian-
tur, quantaque sint in amore vite supernae mor-
um praecipua, vel quanta clareant ornamenta ver-
borum, nemo sapiens explicare valebit, etiam si
omnes artus ejus vertantur in linguas. Scripsit etiam,
& quasdam epistolas ad praedictum Leandrum, è
quibus unam in eisdem libris Iob titulo praefationis
adnectit. Altera loquitur de merione baptismatis,
in qua inter caetera ita scriptum est: Reprehensibi-
le, inquit, esse nullatenus potest infantem in bap-
tismate mergere vel semel, vel ter, quando in tribus
merionibus personarum Trinitas, & in una potest
diuinitatis singularitas designari. Fertur tamen idem
excellentissimus vir, & alios libros morales scripsisse,
totumque textum quatuor Evangeliorum sermo-
cinando, in populis exposuisse, incognitum scilicet
nobis opus. Felix tamen, nimium felix, qui
omnium studiorum ejus potuit cognoscere dicta.
Floruit autem Mauritio Imperatore: obiitque in ip-
so exordio Phocae Romani principis.

HONORIVS AVGVSTV- DVNENSIS.

GREGORIUS, Romanae Urbis Episcopus, orga-
num sancti Spiritus, incomparabilis omnibus
suis praedecessoribus, multa praesole praecleara, ac pre-
obrizo auro pretiosa scripsit. Ad praedictum Ioan-
nem, Pastorem curam: Ad Leandrum Episcopum,
librum Iob triginta quinque voluminibus largo elo-
quentiae fonte explicavit. Dialogum de miraculis
sanctorum ad Petrum Archidiaconum, Quadragin-

S. Greg. Tom. I.

ta oracula Evangeliorum imò totum textum quatuor
Evangeliorum, sermocinando, opulo pexposuisse dicitur:
& viginti Homilias in Ezechielem, & infi-
nitas epistolas, quarum collectio Registrum dicitur.
Floruit sub Mauritio.

SIGEBERTVS GEMBLA- CENSIS.

GREGORIUS natione Romanus, ex Pratoe
Vrbano, Monachus Abbas, septimus Romanae
Ecclesiae Levita, Apociliarius Papa Romanae Ec-
clesiae, multa scripsit. Rogatus à Leandro Hispa-
lensi Episcopo, librum Iob exposuit tripliciter, Hi-
storice, Allegorice, & Moraliter, & librum divi-
dens in sex libros, consummavit hoc mirabile opus
in triginta quinque libris. Primam & ultimam par-
tem Ezechielis Prophetae, quae obscuriores erant, ex-
posuit homilitico sermone. Scripsit ad Marianum
Episcopum quadraginta duas Evangelij homilias. In
initio Pontificatus sui scripsit ad Ioannem Raven-
nae Episcopum, librum Regulae Pastoralis: librum
Dialogorum, quem cum Petro Diacono, suo de mi-
raculis Sanctorum sui temporis habuit, Theudelin-
dae Longobardorum reginae pro munere misit. Epi-
stolarum tot libros posteris reliquit, quot annos in
pontificatu vixit, id est, tredecim & semis. Scripsit
& alia, quae à Romanis post mortem ejus combus-
ta sunt: qui & omnia opera ejus combusserunt, nisi
Petrus Diaconus ejus interveniens confirmasset ju-
rejurando, se vidisse Spiritum sanctum, quasi co-
lumbam super caput Gregorij tractantis, sedentem,
rostrum suum ori illius inferentem. Et hoc ipsum
Petrus hac conditione fecit, ut si post factum iusi-
randum statim moreretur, Romani à libris Grego-
rij comburendis cessarent, si non moreretur, ipse
etiam combustoribus librorum manus daret. Sic
Petrus inter verba juramenti expiravit, & Roma-
norum insania cessavit. Quae scriptura Gregorium
tam illustravit, quam illud, quod Antiphonarium
regulari musica modulatione centonizavit, & scho-
las Cantorum in Romana Ecclesia constituit.

IOANNES TRITHEMIVS.

GREGORIUS Papa primus, ex Monacho or-
dinis S. Benedicti, patria Romanus, post Pe-
lagium Pontificem sedet in Cathedra Petri annis tre-
decim, mensibus sex, vir in divinis scripturis eru-
ditissimus, & in saecularibus litteris vtiq; doctissi-
mus, Theologorum princeps, splendor Philosopho-
rum, & Rhetorum lumen, vita & conversatio-
ne integer atque sanctissimus, cui divinas scriptu-
ras explananti, Spiritus sanctus aliquoties visibili
specie apparuit, eique arcana mysteriorum earun-
dem invisibili magisterio referavit. Hic Romae apud
sanctum Petrum habita Synodo viginti quatuor
Episcoporum, multa ad Ecclesiae utilitatem consti-
tuit, & decretum immunitatis monasteriorum pro-
mulgavit. Scripsit autem plura necessaria volumina,
de quibus feruntur subiecta.

I ij

AD LEANDRVM HISPALENSEM EPISCOPVM
MORALIVM.

In libram Iob.

De cura pastorali.

Dialogorum de miraculis Sanctorum.

In Cantica Canticorum.

In Ezechielem Prophetam.

Homilia Evangeliorum 40.

Explanatio 4. Evangeliorum brevis.

Lib. 35. Inter multos sepe.

Lib. 2. Pastoralis curæ me.

Lib. 4. Quadam die nimis.

Lib. 4. Postquam à Paradiso.

Lib. 2. Dei omnipotentis.

Lib. 2. Dominus ac Redemptor.

Lib. 4. Matthæus sicut in ordine.

SANCTISSIMO D. N.
CLEMENTI VIII.
PONT. MAX.

F. ANGELVS ROCCA CAMERS
APOSTOLICI SACRARI PRÆFECTVS.

Suorum laborum in B. GREGORIVM Magnum reliquias, hoc est,
S. GREGORII, EIVSQ. PARENTVM IMAGINES,

SCHOLIA

In ejusdem Sacramentorum librum, eidem libro annexa,
Indicem in ipsius vitam à Ioanne Diacono conscriptam,
TABVLAS DENIQVE DONARIORVM, BEATISSIMIS
Apostolis Petro & Paulo ab eodem S. GREGORIO dicatas

D. D. D.

IMAGINES AD VIVVM EXPRESSÆ
 EX ÆDICVLA SANCTI ANDREÆ
 PROPE BEATI GREGORII MAGNI ECCLESIAM
 NECNON EX VITA EIVSDEM BEATI GREGORII
 A IOANNE DIACONO LIB. IV. CAP. LXXXIII.
 ET LXXXIV. CONSCRIPTA.

Rouffet fecit

GORDIANVS S. GREGORII PATER. S. GREGORIVS MAGNVS. SILVIA S. GREGORII MATER.

IMAGINES

IMAGINES
B. GREGORII MAGNI
EIVSQUE PARENTVM.

A Ioanne Diacono descriptæ lib. IV. in eiusdem Sancti vitam,
Cap. LXXXIII. & LXXXIV.

De Imagine B. Gregorij, Cap. LXXXIV.

N^a Absidicula Gregorius in rota gypsea pictus ostenditur, statura iusta, ^A
& bene formata, facie de paternæ faciei longitudine, & materna rotunditate, ita mediè temperata, ut cum rotunditate quadam decentissimè videatur esse deducta: Barba paterno more subfulva, & modica, ita calvaster, ut in medio fronte gemellos cincinnos rarufculos habeat, & dextrorsum reflexos: Corona rotunda, & spatiosa capillo subnigro, & decenter intorto, sub auriculæ medium propendente: Fronte speciosa, elatis & longis, sed exilibus superciliis: oculis pupilla † fulvis, non quidem magnis, sed patulis, ^B subocularibus plenis: Naso à radice vergentium superciliarum subtiliter directo, circa medium latiore; deinde paululum recurvo, & in extremo patulis naribus præminente: Ore rubeo, crassis & subdividuis labiis, genis compositis, mento à confinio maxillarum decibiliter prominente: Colore ^C aquilino, & † livido, nondum, sicut ei postea contigit, cardiaco: Vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, & habilibus ad scribendum: Præterea planeta super dalmaticam castanea, Evangelium in sinistra, modus crucis in dextra: ^D Pallio mediocri à dextro videlicet humero sub pectore super stomachum circulatim deducto: deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito, ^E cuius pars altera super eundem humerum veniens propria rectitudine, non per medium corporis, sed ex latere pendet: circa verticem verò Tabulæ similitudinem, quod viventis insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissimè declaratur, quia Gregorius, dum adhuc viveret, suam similitudinem depingi salubriter voluit: in qua posset à suis Monachis, non pro elationis gloria, sed pro cognitæ ^F districtiōnis cautela frequentius in-
tueri. Ubi huiusmodi distichon ipse dictavit:

*Christe potens Domine nostri largitor honoris;
Indultum officium solita pietate gubernas.*

De Imagine Gordiani, Cap. LXXXIII.

IN venerabilis s Monasterij atrio iussu Gregorij juxta Nymphium duæ Iconiæ veterrimæ ^G
artificialiter depictæ usque hætenus videntur. In quarum altera beatus Petrus Apostolus sedens conspicitur stantem Gordianum ^H regionarium, videlicet patrem Gregorij, manu dextera per dexteram nihilominus suscepisse: Cujus Gordiani habitus, castanei coloris Planeta est, sub planeta Dalmatica, in pedibus ^I caligas habens, statura longa, facies longa, facies deducta, virides oculi, barba modica, capilli condensæ, vultus gravis.

De Imagine Silviæ, eodem Cap.

IN altera Icona mater Gregorij sedens depicta est Silvia, candido velamine à dextro humero taliter contra sinistram revoluta contexta, ut sub eo manus tanquam de planeta subducatur, & circa pectus sub gula inferior tunica ^K pseudolactini coloris appareat, quæ magno sinuamine super pedes defluat: duabus ^L Zonis ad similitudinem Dalmaticarum, ^M
S. Greg. Tom. I.

K

sed latioribus, omnino distincta: Statura plena, facies rotunda quidem & candida, sed senio jam rugosa: quam ipsa quoque senectus pulcherrimam fuisse significat: Oculis glaucis & grandibus, superciliis modicis, labellis venustis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem^m mitram candentis brandei raritate nibratam, duobus dexteræ digitis signaculo crucis se munire velle prætendens: in sinistra verò patens Psalterium retinens, in quo hoc scriptum est: *Vivit anima mea, & laudabit te, & judicia tua adjuvabunt me.* A dextero verò cubito usque ad sinistrum circa scapulas, Versus ascendens reflectitur, qui ita se habet: *Gregorius Silvia matri fecit.*

HÆc Joannes Diaconus lib. 4. cap. 83. & 84. de vita B. Gregorij Magni, qui obiit anno Domini DC. IV. vel DC. V. teste Trithemio; Joan. verò Diaconus claruit circa annum Domini DCCCLXX. Quamvis autem dictæ Imagines à Joanne descriptæ non eodem in loco essent, eas tamen hoc disposui ordine, juxta quem in Ædícula sancti Andree pictas Romæ inveni: hæc namque circa trecentos ferè annos ex iis, quas Joannes Diaconus sua tempestate in atrio monasterij extitisse testatur, desumptæ videntur, à Pictore tamen non fati perito, sicut res minus aptæ, minúsvè ad artem pictoriam pertinentes, id nobis persuadent. Idcirco ego suasionem iudiciorum hominum monitus, dictas Imagines iuxta exactissimam Joannis Diaconi descriptionem quasi penicillo repræsentatas, omni ex parte ad vivum exprimendas diligenter curavi: quibus etiam magna ex parte respondent illæ, quæ rudi nunc arte pictæ in ipsa cernuntur Ædícula.

Quoniam autem in Monasterio dictæ Imagines pictæ fuerint, non satis constat, si verba Joannis Diaconi cap. 83. accuratè perpendantur. Ego autem Romæ Monasterium illud esse credo, quod in eiusdem Beati Gregorij Ædibus ad Clivum Scauri prope Ecclesiam SS. Joannis & Pauli in honorem sancti Andree, teste Joan. Diacono lib. 1. cap. 6. & lib. 7. Registri S. Gregorii epist. 13. constructum fuit: cujus Ecclesia præfens in tempus nomine S. Gregorii vocatur. Idque ex eo, quod cap. 95. 96. & 97. ab eodem Joan. Diacono scribitur, colligi potest. Huc accedit, quòd Joannes Diaconus dictas Imagines describere, & quasi penicillo, earundem, ut ita dicam, minutias tam exactè non potuisset repræsentare, si eas Romæ, ubi vitam debebat, non vidisset.

Non desunt, qui à Beato Gregorio Magno duo Monasteria ad Clivum Scauri constructa fuisse opinentur, moti ex iis, quæ lib. 1. in eiusdem Sancti vitam cap. 32. & 38. lib. 2. cap. 45. & lib. 4. cap. 97. Joannes Diaconus scribit; præsertim verò lib. 2. cap. 45. in quo ipse Diaconus ex libro, qui Græcè *Λευιτίν* dicitur, Latinè autem Campus, sive Pratum, hæc se invenisse ait: *Is (nempe Gregorius) effectus Papa, edificavit Monasterium virorum magnum, & dedit mandatum, ut nullus Monachorum proprium aliquid haberet usque ad unum obolum.* Hæc Joannes Diaconus. Cùm autem à Beato Gregorio Monasterium unum ad Clivum Scauri ante Pontificatum, mortuo Patre Gordiano, ædificatum fuisse constet; alterum, & magnum quidem, in Pontificatu constructum fuisse dicas oportet, nisi illud ipsum, à Joanne Diacono lib. 1. cap. 6. commemoratum, in ampliorem deinde formam redactum dicamus. Quamvis item à Joanne Diacono lib. 1. cap. 6. Monasterium à Beato Gregorio constructum sub nomine sancti Andree; & cap. 38. sub nomine venerabilis Levitæ Gregorii nuncupetur; utrumque tamen esse potest, etiam si unum tantum fuisse Monasterium: nam sancti Andree dici valet, quatenus in honorem eius ædificatum; Gregorianum autem quatenus à Gregorio constructum. Hinc Pelagius II. ut legitur lib. 1. cap. 32. Joannis Diaconi, & Tom. 1. Decretal. epist. ult. ad Beatum Gregorium, tunc Levitam, & Constantinopoli, Apocriarium scribens, Monasterium, ab eodem Gregorio ædificatum, Gregorianum nominat. Idem scribitur à Joanne Diacono lib. 4. cap. 88. & aliis in locis: idemque legitur lib. 3. Dialogorum, cap. 36. & 4. Dialog. cap. 21. 26. & alibi.

Sed nodus difficilior redditur ab ipso Diacono, qui lib. 4. cap. 97. eodem in loco de Monasterio Gregoriano, necnon de Monasterio Sanctimonialium S. Andree mentionem facit, quasi unum fuerit virorum, alterum feminarum: quod etiam, ut Diaconus expressè ait, Clivus Scauri appellabatur fieri enim potest, ut vetus Monasterium modò Gregorianum, modò S. Andree ob assignatam rationem nuncupatum, ætate Joannis Diaconi non virorum, sed sanctimonialium foret. Sunt interea qui Ædiculam S. Andree vocatam, fuisse Oratorium Monasterii primitus ædificati: maiorem verò Ecclesiam, Monasterio annexam, multò post tempore ab eodem Gregorio in suo videlicet Pontificatu constructam esse velint, opinantes illud fuisse Oratorium, de quo Joan. Diac. lib. 1. cap. 12. mentionem facit. Hæc de Monasterio & Ecclesia S. Andree ac B. Gregorii mihi dicenda videbantur: quod autem sentiendum sit, iudicent alii, rationibus ad utramque partem diligenter pensitatis.

Quatuor interea circa descriptam, & incisam B. Gregorij Magni effigiem explicatu digna videntur; Cur scilicet Imago ipsa senilem ætatem non referat; Cur barbata sit; Cur item absque columbæ specie appareat, nam senior, abrasa, & columbæ specie prope eius caput extantis, ab omnibus depingi solet; Cur denique sine Mitra, aut sine Tiara, quam Regnum vocant, effectus cernatur.

Gregorius Magnus, ut nodos propositos dissolvans, dum Levita; ut ait Joannes Diaconus lib. 1. cap. 41. 43. & 44. in eiusdem B. Gregorii vita, sive S. R. E. Cardinalis Diaconus adhuc foret, uno omnium consensu, invitatus tamen, Pontifex creatur, homo, ut coniectare licet, annorum 46. vel ad summum quinquagenarius: propterea quod anno ipsius B. Gregorii Pontificatus IV. nutritrix eius vivebat, ut ex eiusdem B. Gregorii libri 3. Epistolarum ultima videre licet: sanctus namque Gregorius ad Rusticianam Patriciam scribens, ait: *Domnam verò illam, nutricem meam, quam per litteras commendasti, omnino diligo, & gravari in nullo volo.* Hæc B. Gregorius circa annum sui Pontificatus quartum. Adde etiam quòd B. Gregorius nunquam de senectæ ætate, quæ morbus ipse vocitari solet, conquestus est, quippe qui præcipitata aut ingravescente ætate non erat; sed tantum podagra ac stomachi molestiis se laborasse multis in locis narravit: immo lib. 7. Registri indict. 2. epist. 1. circa annum suæ Ordinationis, se potius iuniorem quàm senem ostendit, si verba eius diligenter examinentur: Dicta namque in Epistola, dum Januarium Episcopum Caralitanum, hominem senem, reprehendere studet, reprehensionem ab illa B. Pauli Apostoli sententia 1. Timothei cap. 5. exorditur, dicens: *Seniorem ne increpaveris*: eamque in eiusdem Epistolæ initio interpretatur, ne ipse Apostolicæ sententiæ refragari videatur, seniorem se reprehendens. Is interea in lib. Dialogorum 3. cap. 11. sua tempestate (hoc est infantili, vel ad summum puerili, ut coniectio, ætate) Totilam Gothorum Regem v. III. ab Urbe milliario cum exercitu resedisse testatur. Totila verò, occupata omni ferè Italiæ parte, Romam per annum integrum obsessam expugnavit anno Dom. 546. anno IX. Vigiliæ Papæ, & Imperii Justiniani 19. vel, ut alii volunt, aliquot post annis. Beatus autem Gregorius circa annum Dom. DXXI. Romanus Pontifex renunciatus, anno Domini DC. IV. vel DC. V. obiit. Hinc eundem Sanctum, ut coniectura mea fert, atque ex eiusdem lib. Dialogorum 3. cap. 4. 5. & 11. colligitur, quinquagenaria ad summum ætate, ad Pontificatum fuisse assumptum, affirmandum videtur: ille enim sub initium Totilæ Regni, duobus videlicet annis plus minùse ante Urbis obsidionem natus iudicatur, ut ex locis nuper citatis, ac diligenter perspectis videre licet. Ad hanc de beati Gregorii Magni ætate sententiam Cæsar Baronius S. R. E. Cardinalis videtur accedere, sicut ex iis quæ Tom. 7. Annalium non minus accuratè, quàm eruditè scribit, colligi potest.

Idem barbatus à nobis expressus est, non solum iuxta picturam, quæ in Ædícula sancti Andree, & in Oratorio Aula Leoninæ propè Scalam sanctam annexo extat; sed iuxta etiam luculentissimum testimonium Joannis Diaconi, qui floruit circiter 265. annos post obitum beati Gregorii, suaque tempestate dictas Imagines hominum prospectui fuisse, scriptum reliquit.

Absequè interea columbæ specie à Joanne Diacono Imago beati Gregorii describitur, quippe quæ insu eiusdem depicta fuit, eo scilicet tempore, quo (ut sic dixerim) apparitio columbæ illa ad ipsius caput à Petro Diacono eius familiarissimo nondum fuerat promulgata: hic enim nonnisi post beati Gregorii obitum dictam columbæ apparitionem super caput Gregorii scribens se vidisse testatus est, ut Joannes Diaconus lib. 4. cap. 69. & 70. refert. Adde etiam quòd Spiritus sanctus in specie columbæ super beati Gregorii caput, nonnisi dum sanctus Doctor in actu scribens representatur, teste Joan. Diacono, depingi solet: in quo videlicet actu ipsam columbam ad beati Gregorii caput frequentissime se vidisse Petrus Diac. medio solemnii juramento affirmavit, divinòque miraculo approbavit & confirmavit, ut scribit Joannes Diac. lib. 4. cap. 69. de vita beati Gregorii Papæ.

Hoc loco beatum Gregorium nudo capite effingendum curavi, quia non solum in Ædícula S. Andree ita pictum, verumetiam à Joanne Diacono, Scriptore accuratissimo, ita descriptum inveni, etiam si jam inde à Silvestro Papa hujus nominis primo, Insulam vel Mitram Episcopalem; necnon Tiaram, quam Cydarim & Diadema, vel Coronam, & Regnum vocant, fuisse constat. Hæc namque, Mitra scilicet, per quam spiritualis auctoritas; ac Tiaria, sive Corona, per quam temporalis potestas, significantur, teste Innocentio III. ferm. 3. de consecratione Pontificis Max. beato Silvestro datæ sunt, ut in prima parte Decreti, distinct. 96. cap. 14. & apud Theod. Balsam. in Nomocan. Photij, tit. 8. cap. 1. videre licet. Hinc Palatina in beati Silvestri vita de hujus generis concessione ac donatione luculentissimam facit mentionem. De Mitra verò qua usus est beatus Silvester, in Eugenij IV. vita idem Palatina loquitur hunc in modum: *Eugenius sancti Silvestri Mitram, Romam Avenione delatam, ipsemet è Vaticano ad Lateranum detulit.* Hæc Platina. Nunc autem medietas eiusdem, aut alterius Mitræ beati Silvestri ad sanctum Martinum in Montibus inter reliquias custoditur. De sua ipsius Mitra ipsemet Gregorius Nazianzenus in Apologetico 3. sermonem habet: De Mitra verò sancti Ambrosij Ennodius in suo Epigrammate, more Poëtico sub fertorum nomine verba facit. Medietas verò Mitræ beati Silvestri holoferica non villosa, viridis coloris est, in qua B. M. semper Virginis imago Filium in gremio gestantis, acu (rudi tamen arte) picta cernitur, puerulis alatis ac stellulis circumspècta. Usus itaque Mitræ antiquissimum ante beati Gregorii Magni Pontificatum fuisse, ambigendum non est.

Quamvis autem Diadematis vel Coronæ, sive Tiaræ, pontificalis originem Sigebertus ad annos Dom. DL. & Aimoinus, sive Annonius Monachus in historia Francorum, lib. 1. cap. 24. Clodoveo acceptam referant, dicentes Anastasium Imperatorem Clodoveo Regi Francorum, Coronam auream cum gemmis dono misisse, eamque deinde à Clodoveo ipsi sancto Petro ultro oblatam velint; legi tamen apud Anastasium Bibliothecarium, & Platinam, compluresque alios, qui Annales Romanorum pontificum scriptis mandarunt, multos ex antiquioribus pontificibus ante Clodoveum fuisse coronatos, papalique insignitos Corona sive Tiara, quam Regnum vulgò appellant. Illud autem scitu dignum videtur, quod Tiara tribus Coronis, Regiam scilicet, Imperatoriam, & Sacerdotalem; plenariam videlicet & universalem totius orbis potestatem representantibus decorata, non nisi jam inde à pontifacio VIII. ex nobilissima Caietana familia, usum recepit: antea enim Tiaram una tantum Corona idem implicite comprehendente eo usque ornata fuisse inveni, ut videre est in antiquissimis musivis, & in omnium Romanorum pontificum Iconibus, quæ æncis typis incisæ cernuntur. Ante igitur beati Gregorii Magni pontificatum, mitræ ac tiaræ usus extabat, originem, ut ethnicorum pileos ac mitras posthabeam, à Testamento veteri trahens. Nam in lib. exodi 20. 29. & 39. Levit. 8. & 16. Ezech. 21. Zachariæ 3. & in aliis Scripturæ sacræ locis de mitra sacerdotali, necnon de Cydari ac Tiaria pontificali, expressam mentionem factam invenimus. Beatum tamen Gregorium hoc loco nudo capite ad vivum exprimentum curavi, non quòd eius tempore, & ante ipsius pontificatum, Mitræ ac Tiaræ usus non esset; sed ob rationes initio assignatas id faciendum visum fuit. Hæc de Imaginibus à Joanne Diacono descriptis: nunc reliquum est, ut nonnullas voces subobscuras ac res intellectu subdificiles in ipsarum Imaginum descriptionibus comprehensas explicemus.

A Beatus Gregorius magnus, pontifex creatus, in parva quadam abside, quam fornix curvaturam appellamus, intra rotam gypseam, arte scilicet plastica constructam pictus fuit.

Subocularia plena, hoc est partem illam, quæ subest oculis, plenam, sive turgidulam, subdividuaque labia, aliquantillum videlicet (ut ita dicam) ab invicem separata, beatus Gregorius habuisse à Joanne Diacono scribitur.

C Deinde colorem aquilinum, & lividum, sed in senectute colorem cardiacum eidem fuisse Joannes Diaconus ait. Colorem aquilinum apud eos, qui de coloribus loquuntur, non inveni, nisi ille sit, qui ab Antonio Thylesio aquilus nuncupatur, dicente: *Aquilum veteres hunc fuscum à colore aquæ vocarunt, qui inter nigrum est & album. Id quod Plato etiam docet.* Hæc Thylesius cap. 3. de coloribus. Cum autem in declaratione coloris aquili fiat mentio de fusco, qui inter nigrum est & album, aquilinum, sive aquilum ab aquæ colore dictum, eundem ferè cum livido esse puto: fuscus enim color à livido, qui est color subniger, & plumbeus, parum aut nihil ferè distare videtur, vel ad lividum proximè accedit, cum à Joanne Diacono aquilinus color cum livido coniungatur, ex quibus color fuscus componitur: qui, Thylesio teste, non est insuavis, atque in homine per sæpe laudatur. Festus Pompeius de colore aquilo hunc ait in modum: *Aquilus color est fuscus, & subniger, à quo aquila dicta esse videtur, quamvis eam ab acutè videndo dictam velint. Aquilus autem color ab aqua est nominatus: nam cum antiqui duos omninò naturales colores nosset, nigrum scilicet & album, interveniret autem is quoque, qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat, potissimum ab aqua, cujus incertus est color, eum denominaverunt.* Hæc Festus, cui Junianus, Sipontinus in commentariis, Huguicio, Papias, & alii assentiuntur. Si autem color aquilinus ab Aquila dicatur, fulvus color intelligi potest: Aquila enim fulvi coloris est. Hinc Ovidius lib. 5. Fastorum, Aquilam, avem fulvam appellat; & Claudianus fulvum Jovis armigerum nuncupat. Per colorem igitur aquilinum & lividum, vel colorem fuscum, vel fulvum intelligi posse opinor. At quia fulvum colorem multa jaçant, & ut ait Thylesius cap. 11. aurichalcum imprimis, deinde aurum, stellæ, arena, leo, & Aquila: genus quoddam ab Aristotele maximè celebratum, fulvum homini minus convenire video. Quare per aquilinum colorem non nisi fuscum intelligi debere puto: fulvus enim ex rufo & viridi videtur esse mistus; Jaspidem tamen, quæ viridis tantum coloris esse constat, fulvam vocant: atque item oliva fulva nuncupari solet. Hoc interea loco subticendum non videtur, quòd in omnibus codicibus MS. Vaticanis legitur, *colore aquilino & virido*, non, *livido*. Quæ sanè lectio melior videtur. Color enim vividus, hoc est multo vigore præditus, color aquilo & fusco maximè congruit: fusca namque facie homines vivaciores, quàm candidi, esse solent.

Colorem autem cardiacum à morbo cardiaco dictum puto: cardiacus enim morbus à καρδια voce græca, id est corde, nuncupatus, est passio sive palpitatio cordis, seu oris ventriculi affectus: cor enim pro ventriculi ore sumebant interdum antiqui. Hujus autem generis morbus, Cornelio Celso teste, lib. 3. cap. 19. *Nil aliud propriè est, quàm nimia corporis imbecillitas, quod stomacho languente immodico sudore digeritur.* Hoc stomachi forsan morbo se laborasse Gregorius Magnus non semel dixit, homilia scilicet 21. & 22. in Evangelia, atque

aliis in locis : & ex hoc morbo colorem cardiacum, hoc est pallorem croceatum, seu gilvo pauxillulum tinctum ; ab eo deinde contractum fuisse, credendum est : quia ex hac stomachi affectione sive imbecillitate, addita podagra, quæ ipsum beatum gregorium mirandum in modum infestabat, huius generis colorem nasci posse, Medici volunt. Quæ ex re Beatum gregorium magnum in sui Pontificatus initio præscriptum in modum, hoc est, colore aquilino & livido, sive vivido, pictum fuisse argumentor, & pro comperto habeo.

De Quæ de Pallio à Joanne Diacono dicuntur, hæc facilia intellectu videntur, nisi quid sit pallium, quamnam formam habeat, & quonam modo corpori sit adaptandum, explicemus. Auctor libri ceremoniarum lib. 1. tit. 10. cap. 5. ex Maximo episcopo, homil. de veste sacerdotali, exque eusebio Cæsariensi serm. de epiphania, docet in lege gratiæ antiquum esse illud nostrum ephod, id est pallium candida lana contextum, à Lino post petrum II. Romano Pontifice institutum, & in singulare potestatis privilegium summo Pontifici, patriarchis & Archiepiscopis datum, habens circulum humeros constringentem, duasque lineas ab utraque parte, ante scilicet, ac retro pendentes ; immò Rupertus Tuitientis lib. 1. cap. 27. de divinis officiis, ait, Maternum à sancto petro missum Treverensi ecclesiæ, hereditatem pallii suis successoribus reliquisse. Pallium in sinistra duplex est, ad tolerandas præsentis vitæ molestias, quæ per sinistram significantur : Simplex verò in dextra est, ut deferens pallium, ad vitæ futuræ quietem obtinendam, quæ per dextram representatur, toto affectu adspiret. pallium item quatuor purpureas cruces habere solebat, quæ sunt quatuor virtutes Politicæ, quæ nisi Crucis Christi sanguine purpurentur, frustra sibi virtutis nomen usurpant. Harum prima est Justitia, quæ in anteriori parte esse debet ; Secunda est prudentia, quæ debet esse in posteriori parte ; Tertia est Fortitudo, quæ sinistra convenit ; Quarta est Temperantia, quæ dextræ congruit : nunc autem Cruces in pallio affixæ non sine mysterio nigrae sunt. Pallio denique tres infinguntur acus, sive aciculae, in quarum prima significatur compassio proximi, in secunda officii administratio, in tertia Iudicii districtio. Prima pungit animam per dolorem : Secunda pungit animam per laborem : Tertia pungit animam per terrorem. Trium acuum sive acicularum, Una figitur in anteriori parte, Altera in posteriore ; Tertia in humero sinistro : in dextro enim acus non figitur, quia in æterna quiete, quæ per dextram representari solet, nullus est afflictionis aculeus. Circulus Pallij, per quem humeri, dexter scilicet ac sinister constringuntur, significat pœnæ formidinem ab illicitis cohibentem, & amorem justitiæ à superfluis temperantem. Hæc ex Innocentio III. libro primo Myst. Missæ, cap. 63. & ex aliis. Adde etiam, quòd extremitati duarum linearum antè ac retrò pendentium duæ laminae plumbeæ serico nigro coopertæ juxta earundem linearum latitudinem annexæ sunt. Hujus generis est pallium, quo nunc Latina utitur Ecclesia. Verba verò Joannis Diaconi de Beati Gregorii Magni Pallio loquentis, huic formæ adaptari non queunt ; sed solum formæ, qua Episcopi Græci utuntur. Hi enim pro pallio fasciam quamdam seu zonam, latiore sanè, ac longiorem quàm Stolum, sed instar Stole collo imponunt : dextra tamen ejus pars multò est longior, & ad terram usque defluit, cujus pars major per sinistram humerum post tergum rejicitur, ita verò ut crux una à tergo maneat, altera ad dextram, tertia ad sinistram appareat, quarta verò ad eam Pallij partem, quæ ab humero sinistro pender. Hujus generis Pallium tempore Beati Gregorii fuisse quis dicat oportet, si Joannis Diaconi verba rectè examinentur. Ego itaque tamen in Ædícula sancti Andree Pallium Beati Gregorii more Latino factum reperi, hoc est, circularem zonam satis latam, & integram, humeros constringentem, duasque lineas habentem sive fasciolas, ex eadem tamen latitudine, una scilicet à posteriori, altera verò ab anteriori deorsum vergentes ; illud tamen more Græco à Joanne Diacono conscriptum incidendum hoc loco curavi. Hunc item in modum non solum in Imaginibus summorum Pontificum typo æneo incisus à Lino Papa ad Miltiadem usque ; sed in vetustis quoque Ecclesiarum musivis, præsertim verò ad sanctum Petrum, in eorundem summorum Pontificum Imaginibus, quas Formosus Papa circa annum Domini 896. pingendas Romæ curavit, in hanc eandem formam Pallium pictum fuisse inveni. Idem videre est ad sanctum Paulum, & multis aliis in locis, in quibus etiam Honorium primum, qui obiit anno Dom. DCXXXV. Joannem IV. Theodorum primum, Domnionem primum, compluresque alios ante Gregorium Magnum, & post eius tempora, hac pallij forma, qua nunc Græci utuntur, decoratos reperi. Hæc itaque pallij forma tempore Beati Gregorij in usu habebatur, deinde multis post sæculis in desuetudinem deducta est, nova ad majorem commoditatem inventa, & in usum recepta. Id quod de Casula, quam etiam Planetam vocant, factum esse constat : antiquitus enim, ut in Planeta Beati Gregorij, & in vetustis Ecclesiarum picturis videre est, Casula sive Planeta nullam, ut ita dicam, aperturam pro brachiis emittendis habebat, sed tota integra circularim, & undequaque ad pedes usque demissa totum corpus ita tegebat, & circumibat, ut brachia emitti non possent, nisi limbus vel fasciola extremitatem Casule ambiens super scapulas projiceretur errabunda : Hinc casula, quasi parva casa (Rabano auctore, lib. 1. Instit. Cleric.) totum hominem tegens ; & Planeta, quasi erratica, vocabatur, & ad hanc

usque diem ita vocatur: Ætate verò nostra, & superioribus aliquot sæculis, ut ait Lindanus, lib. 4. cap. 56. ab utraque parte, dextra scilicet ac sinistra accisa, & aperta est, antè ac retro decurtata, & paulò infra crurum medium producta.

E Viventis indicium est Tabula illa, quam Beatus Gregorius ad occiput, id est ad posteriorem capitis partem habere cernitur: antiquitus enim cum quis vivens pingebatur, Tabula quadrata eius capiti subiciebatur, ut in vetustis aliquot Ecclesiarum muribus videre licet. Id quod fieri solebat, hoc sanè argumento, eut simbolo, quòd homo, in hac mortali vita constitutus, per Tabulam quadratam quatuor virtutibus Cardinalibus (ut ait Durandus, lib. 1. cap. 3. num. 20. necnon Stephanus Durantus, lib. 1. cap. 5. num. 5.) vigere intelligatur: vel quòd status vitæ præsentis imperfectus esse demonstraretur, angulos scilicet multos, hoc est multa impedimenta & obstacula secum deferens. Sancti verò æternam gloriam consecuti, ut eorum vita undequaque perfecta nullum penitus impedimentum habens indicaretur, Circulo, seu Corona, quam Diadema solent appellare, sive radiis solaribus insigniti, iam inde ab initio nascentis Ecclesiæ pingi, & sculpi consueverunt: nam per figuram sphericam, quæ omnium figurarum perfectissima est, perfectissima eorum vita quodam modo adumbratur. Non desunt autem qui velint, solarem coronam super capita Sanctorum, & Apostolorum præsertim, pingi & sculpi solitam ex eo quòd, Abdia Babylo-nico teste lib. 5. hist. Apostolicæ, lux tanta super Joannem Apostolum moribundum per unam ferè horam apparuit, ut nullus eam sufferret aspectus. Utrumque verò sit, Coronam tamen sanctis in cælo gloriam consecutis; aliis autem in hac mortali adhuc vita commorantibus, Tabulam quadratam à Pictoribus & Sculptoribus effingi solitam, hoc saltem loco explicasse sat est.

F *Cognita districtiois cautela.* Districtio, vel descriptio, vox est ab Ecclesiasticis Scripto-ribus frequenter usurpata: & sicut ex Placido grammatico, apud Fulvium Ursinum, virum eruditissimum, ac de bonis litteris optimè meritum, aservato, in glossis colligitur, severitatem significat. Placidus enim ait: *Est autem descriptus, adtentus, vel severus, ac non solutus & lenis.* In hunc sensum ab Innocentio III. districtio Judicij libro primo Myst. Missæ, cap. 63. & à Gregorio, ultio & emendatio districta nuncupatur; hoc autem loco districtio-nem pro arcta vitæ sumi debere puto. Hinc, ut ait Joannes Diaconus, imaginem suam beatus Gregorius salubriter depingi voluit, ut Monachi per ipsam imaginem non pro inani gloria, sed in suam ipsorum salutem, cognitam beati Gregorij districtionem, id est arctam vitam in memoriam revocarent, dictamque vitam imitarentur, dum ipsius imaginem fre-quentius intuerentur. *Intuevi* autem hoc loco à Joanne Diacono passivè sumitur.

G Nymphæum pro lavacro & fonte, necnon pro balneo apud Plinium, Julium Capitol. Josephum, & alios sumi solet, à Nympha dictum: quia Ethnici luminis veritatis expertes, Nymphas aquarum deas esse putarunt. Adde etiam, quòd veteres Græci Nympham dice-bant, quam nos mutatione unius litteræ, Lympham, id est aquam, vocamus. Nymphæum itaque hoc loco vel pro lavacro, vel pro fonte sumi posse puto: de quo fonte Joan. Diaconus, lib. 4. cap. 97. loquitur.

H Gordianus, beati Gregorij pater, Regionarius à Joan. Diacono nuncupatur: quem quamvis virum Ecclesiasticum nullibi fuisse invenerim: vestes tamen si spectentur, & verba Joan. Diaconi accuratè perpendantur, eum Ecclesiasticum virum omnino fuisse dicas oportet. Regionarii nomen, à Regionibus dictum, Notariis quibusdam, necnon Defensoribus & Diaconis dari solebat. Notarii Regionarii erant Protonotarii, ad quos gesta præsertim Martyrum scribere pertinebat. Defensores regionarii, ad varias provincias destinati, ut scribit Joannes Diaconus, lib. 2. de beati Gregorij vita, cap. 53. circa pia præsertim opera versabantur, ut videlicet legata; ad pias causas relicta, in elemosynam pauperibus distri-buerentur, sicut ex lib. 4. epist. 24. & 25. lib. 7. epist. 66. & lib. 11. epist. 21. beati Gregorij colligitur. Horum item officium erat de Episcoporum excessibus cognitionem ac notitiam suscipere, Regularesque perversè agentes corrigere. His etiam Defensoribus, ut Panu-nius ex Pelagii epistola in capite de Primicerio Defensorum ait, conveniebant causarum cognitiones, conventiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel Ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas postulabat.

Diaconi Regionarii, ut Subdiaconos Regionarios, quos in Registro beati Gregorij, lib. 8. epist. 5. lib. 11. epist. 20. & 30. videre est, prætermittam, septem iuxta 7. Regiones Urbis erant, ut legitur in Ordine Rom. Vel singuli duabus ex 14. Regionibus præerant: dein-de 14. iuxta 14. Regiones fuerunt instituti, & ita vocabantur, quòd singularum urbis Re-gionum, teste Panuino, diaconis vel Xenodochiis præessent. Hi namque viduarum ino-pia laborantium, & pupillorum ministri erant, in publicis pauperum domibus, oratoria, & & facella sibi habentibus annexa, in quibus à Diacono egenis necessaria ministraban-tur. Ad hanc rem præstandam viri graves ac religiosi à beato Gregorio electi fuerunt, pri-vilegiis insigniti, ut legitur apud Joan. Diaconum, lib. 2. cap. 51. in eiusdem vita. Ex Col-legio itaque defensorum, qui ex Ordine quoque Clericorum, Panuino teste, sumebantur, vel ex diaconorum Collegio, si hæc in re conjectare liceat, Gordianum fuisse reor, Eccle-

fiasticis indumentis, hoc est dalmatica & Planeta diligenter consideratis: diaconus enim non solum dalmaticam, quæ ei propriè convenit, gestare solet; sed, ut scribit Alcuinus, lib. de divin. offic. cap. de significationibus vestimentorum, Casulam item, quam Amalarius Fortunatus lib. 2. de Ecclesiasticis officiis, cap. 19. generaliter ad omnes Clericos pertinere ait: ad finem autem Præfationis in ipsum de officiis opus ostendit, quando diaconus Casula sit induendus, quando verò exuendus.

Huc accedit, quod à Joan. diacono Gordianus Caligas in pedibus gestare dicitur: Per Caligas autem non nisi sandalia intelligenda sunt: non enim veroadsimile est, ut per caligas, tibiarium tegumentum intelligi queat, quia hujus generis tegumentum in pictura nec fieri nec videri potest ob vestem ad pedes usque demissam. Caligæ itaque pro sandaliis à Joanne diacono sumuntur. Huic sanè rei favet vulgata Bibliorum editio, quæ pro sandaliis caligas vertit, ut videre est locum illum Actuum 12. in quo beatus Petrus sandalia sibi subligare ab Angelo jussus est hisce verbis: *Præcingere, & calcea te caligas tuas.* Pro quod Græca editio habet, *πρόσκειν τῶν ὑποδημάτων σου* hoc est, *Præcingere, & subliga sandalia tua.* Latini tamen recentiores pro sandaliis non caligas, sed soleas vertunt: quia caligæ pro tibiarium etiam operimentis sumi solent. Beatus autem Hieronymus explicans 20. Isaie caput, calceamenta, sandalia, & caligas pro eodem videtur accipere per hæc verba: *Depositis (inquit) calceamentis, quæ à Septuaginta, sandalia, id est caligæ vocantur, &c.* Caligæ item pro calceis à beato Gregorio magno, lib. 1. cap. 4. & lib. 3. cap. 20. dialogorum sumuntur: immò secundo loco citato de caligarum corrigiis, quæ calceis, non tibialibus conveniunt, mentionem facit. Adde etiam quod illud Actuum: *Calcea te caligas tuas*, non nisi ad pedes & ad calceos referri potest, quia calceare nil aliud quàm calceos induere, significat. Hinc apud Suetonium in Vespasiano, equi vel muli calceari dicuntur, cum pedes eorum adversus saxorum injuriam ferramentis, seu soleis ferreis muniuntur. Per Caligas igitur, quas etiam Isidorus, lib. 19. Etymologiarum cap. 34. inter calceamentorum genera videtur numerare, & à caligis caligarium dictum putat, sandalia intelliguntur. Nam Isidorus caligarium non à callo pedum, sed à voce Græca, *calo*, id est ligno, quod Græci *τὸ ξύλον* dicunt, nuncupatum opinatur: Unde calopodium, calceamentum ligneum, vel focus. Per caligas itaque rectius sandalia, quàm tibiarium operimenta intelligenda sunt. Quod autem diaconi sandaliis interdum uti consueverint, Albinus, sive Alcuinus in lib. de divinis officiis, cap. de significationibus vestimentorum, & Amalarius Fortunatus libro 2. de Eccl. officiis cap. 25. & alij apertè fatentur; immò etiam à Presbyteris & Subdiaconis sandalia gestata olim fuisse narrant, sed sine ligamine, ad differentiam Episcoporum & diaconorum, qui in sandaliis ligamen habebant. Quamvis autem sandaliorum gestatio tempore beati Gregorij Magni diaconis verita fuisse videatur, lib. 7. Registri epist. 28. & can. Pervenit, dist. 93. idem tamen Gregorius eadem in epistola, sandaliorum usum diaconis Ecclesiæ Messanensis à prædecessoribus suis concessum olim fuisse testatur: Sandalia verò inibi compagi appellantur: ab aliis verò compagia vocitari solent. Hodie verò non nisi summus Pontifex, Episcopi & Presbyteri Cardinales sandaliis uti solent, quæ veterum sandaliis dissimilia sunt: ea enim subter pedem, integram soleam habebant, supra verò corium fenestratum seu perforatum, hoc sanè symbolo quod pedes Episcoporum & Diaconorum, seu Prædicatorum, (quorum officium etiam diaconis erat demandatum) subter deberent esse muniti, ne terrenis affectibus polluerentur; sursum verò aperti, quatenus Prædicatores ad cælestia cognoscenda, necnon ad mysteria revelanda, & prædicanda tales & ipsi forent. Hujus generis caligas, aut sandalia gordiani fuisse conjectare licet: sin secus, nihil erat quod Joan. diaconus de communibus calceamentis ita expressè, & insigniter mentionem fecisset.

Hoc loco facere non possum, quin admirem, cum Joan. diaconus, qui dictas Imagines adeo exactè descripsit, ut multas earundem minutias expresserit; sandalia gordiani commemorarit, de sandaliis autem beati Gregorij nullam penitus fecerit mentionem. Quoniam autem modo hunc nodum dissolvere queam, ignoro, nisi id memoriæ lapsu factum esse dicam. Hinc calcei beati Gregorij, num in superiori parte fenestrati aut perforati, necnon cruce insigniti effingendi essent (ut hac nostra ætate fieri solet) anceps profecto fui; propterea quod calceos ipsos in Ædícula sancti Andreæ neutro modo pictos inveni. Quamvis autem Josephus Stephanus Valentinus, Episcopus olim Vestanus, nunc verò Episcopus Oriolen. vir sanè doctissimus, in libro de Osculatione pedum Romani Pontificis, cap. 18. adversus Papirij Massonis calliditatem, usum gestandi sandalia Pontificia, cruce insignita, vetustissimum fuisse per picturas conjectet; ego tamen, qui potius oculatus quàm auritus testis hac in re esse cupiebam, veteres Ecclesiarum Romæ absides opere munito decoratas, diligenter perlustravi. Qua in re perquirenda, calceos summorum Pontificum in superiori parte nec omnino fenestratos aut perforatos, nec undequaque pedem obtegentes reperi; nam tantummodo in pedis acumine, atque in calcaneo tegumentum cum ligamine, à solea & à calce ad collum, & ad pedis acumen, ad superiorem videlicet pedis partem diducto, inesse conspicitur, parvula cruce supra digitos pedum, tibialibus & corio coopertos, impressa, sive picta.

Tametsi Innocentius III. lib. Mysteriorum Missæ, cap. 34. & 48. Alcuinus cap. de Vestimentorum significationibus, Amalarius Fortunatus, lib. 2. cap. 25. Rabanus, lib. 1. cap. 22. Ivo Carnotensis serm. de significatione indumentorum, Guillelmus Durandus, lib. 3. c. 8. Stephanus Durandus, lib. 2. c. 9. & alij, qui de sandaliis loquuti sunt, de cruce super calcibus Pontificiis apponi solita non meminerunt; hanc tamen consuetudinem antiquam esse, nonnumquam verò incuria Pictorum, & Lapidarum, vel eorum qui statuas & picturas efficiendas curabant, prætermisam inveni. Nam, ut ab antiquioribus summorum Pontificum Imaginibus, quas invenire potui, exordiar; vidi Romæ vetustissimam Ecclesiæ sanctæ Agnetis absidem, opere vermiculato circa annum Domini DC. XXIV. exornatam, in qua Honorius, hujus nominis primus, qui sacram Beatæ Agnetis Ædem via Nomentana construendam, & absidem musivo decorandam curavit, ut Anastasius Bibliothecarius testatur, & carmina in abside indicant; sandaliis alba cruce satis conspicua insignitis calceatus, & Ecclesiam manu gestans extare cernitur. Hic enim dum viveret, in abside ipsa pictus fuit, sicut ea, quæ diximus id nobis facillè persuadent. Quamvis autem Honorius I. crucis signum super sandaliis gestarit, Honorius tamen III. & IV. ex nobilissima Sabellorum familia crucem in sandaliis non habent. Ille enim ad sanctam Bibianam circa annum Dom. M. CC. XI. ad januam Ecclesiæ pictus; hic verò in Ara cæli circa annum Domini M. CC. LXXXVII. ex marmore effictus, Romæ conspiciuntur.

In Oratorio, seu potius Ecclesiâ sancti Venantij, nunc sanctæ Mariæ ad Fontem nuncupata, prope Baptisterium sive Fontem Lateranensem, extat Absis opere tessellato exornata, in cujus fornice, præter aliquot Imagines sacras, pictus cernitur Joannes IV. Dalmata, ut Anastasius Bibliothecarius, & Panuinius testantur; eam struxit Ecclesiam circa annum Domini DC. XXXIX. dictamque absidem picturis musivis ornavit. Inter alias Imagines opere musivo pictas, duo Pontifices Romani, nec non Martyres duo, sandaliis parvula nigri coloris cruce insignitis conspiciuntur: quorum Pontificum alter, ad dextram videlicet postremo loco pictus, est Joannes IV. Ecclesiam manu gestans, quippe qui eam construendam curavit. Quam item rem versus aliquot, qui inibi leguntur, nos aperte monent. Pontifex, ad sinistram postremo loco pictus, librûmque manu tenens, ut Panuinio placet, est Theodorus, Joannis successor: qui, ut idem ait Panuinius, Ecclesiam fortasse, vel, ut ego arbitrator, Absidem à Joanne inchoatam perfecit, hinc in ea pictus cernitur. Cur autem hoc loco Venantius, & Domnio, & extra Absidem, Maurus, Martyres crucem super sandaliis gestare cernantur, ignoro, nisi id arbitrio pictoris, vel ad crucem martyrij representandam, factum esse dicam: nam summi tantum Pontifices hunc ritum super sandaliis gestandi crucem observare solent: hi enim de se humiliter ac demissè sentientes *Cum omnes populos communi voto*, ut Josephus Stephanus, Episc. Oriolen. in libro de Osculatione pedum Romani Pontificis non minus doctè, ut omnia, quam accuratè ac piè cap. 18. scribit, *ad suos pedes adorandos propensos agnoscerent, Cruci Christi osculationem potius, quam sibi ipsis, tantum honorem deferri maluerunt, ut omnes Christianos benignè ad oscula pedum exciperent. Itaque, ut expressam Christi Imaginem referrent, & Salvatoris passionem in hominum memoriam redigerent, Crucem sandaliis affixerunt, ut Christiani homines eos honores, quos debitos & necessarios Pontifici deferrebant, Cruce perspecta, alacrius exhiberent.* Hæc Josephus Stephanus. Cur itaque Martyres vel alij Sancti, non Pontifices Romani, calcibus cruce insignitis decorentur, non satis perspicio, nisi id ad ea, quæ dixi, referam; vel ob Episcopalem fortasse dignitatem, qua Martyres ipsi, Venantius videlicet, Domnio, & Maurus fuerant insigniti factum id esse dicam, ut præ se fert Pallium, quo dicti Episcopi & Martyres, Græcorum Episcoporum more, ornati cernuntur: apud namque Latinos jure communi nonnisi summis Pontificibus, Patriarchis, & Archiepiscopis, ex indulto autem Apostolico Episcopis nonnullis, Pallio uti licet. Sicut itaque Pallium, quod Pontifici Romano in primis convenit, non Episcopo, eis datum est; ita & Crucem, quæ propter pedum osculationem in foliis Romani Pontificis sandaliis apponi solet, dictis Martyribus datam esse opinor, ritus inventi ratione sive causa non perspecta.

Ad S. Martinum in Montibus inter reliquias B. Martini I. Papæ & Martyris anno Dom. DC. XLVII. calcus in superiori parte fenestratus, & in acumine tantum obtectus juxta formam, nuper à nobis descriptam, asservatur. Acuminis autem pedis tegumentum coriaceû, caruleo colore tinctum, & quibusdam operibus ex serico & auro contextis ornatum extat, in quo instar ferè hujusce litteræ Græcæ, X; quædam Crucis imago, ut ita dicam, transversaliter acu picta cernitur, quæ ornatum facit, & quandam Crucis similitudinem refert, ut infra explicatè ostendetur. Inter easdem reliquias extat etiam calcus B. Silvestri primi holosericus, viridi colore imbutus, non villosus, sed iam ob vetustatem satis decoloratus, quandam tamen viridis coloris, & holoserici speciem referens, operibus item ex serico & auro contextis insignitus. Is autem calcus quadam calcanei parte ob nimiam vetustatem carens, non est juxta formam antiquiorem in usu olim habitam, hoc est juxta illud calceamenti genus, quo solæ obteguntur plantæ, ceteris pedum partibus nudis relictis, ansulis tantum quibusdam in superiori parte coeuntibus, quas ligulas vocant, revinctum: nec item instar

instar

instar calcei est, quem nuper explicavimus, sed est calceamenti genus, coriaceam habens solem, necnon tegumentum, totam superiorem pedis partem obtegens, instar calcei, quo nunc omnes indifferenter uti solent. Qua ex re in hanc sententiam devenio, ut calceum hunc ab eo, quo in rebus Ecclesiasticis & in functionibus quibusdam ad Pontificiam præsertim majestatem exprimentam idoneis, Beatus Silvester uti solebat, differre credam. Quamvis autem hujus generis calceamentum nostro de Cruce argumento haud omnino faveat, ipsum tamen tanquam venerandæ vetustatis monumentum, & memoratu dignum, quandam item Crucis formam latenter per aliquot linearum involucria repræsentans, ut infra explicabimus, silentio præterire mihi visum non fuit.

Ad sanctam Martinam, in Foro Boario ad radicem Capitolij, vetustissima extat Absis tempore Domnionis circa annum Domini DC. LXXXIX. opere musivo insignita, in qua duo Romani Pontifices, unus ad dextram, alter ad sinistram Beatæ Mariæ semper Virginis Filium in sinu gestantis, Pallio, juxta morem antiquum formato, decorati cernuntur. Hunc vel Honorium primum, vel Gregorium Magnum (qui ante Domnionem fuerunt) esse conjicio: quem sandaliis parvula nigri coloris Cruce calceatum vidi, & prope eum ad sinistram partem litteras hæcce legi ...ORIVS PP. ceteræ nomen summi Pontificis proprium complentes, collapsæ desiderantur: alius verò Pontifex, ante Domnionem, dictam nominis proprii terminationem habere haudquaquam potest. Illum interea Pontificem, qui extat ad B. Mariæ semper Virginis dextram, Ecclesiam manu gestans, quippe qui Ædem sacram constituendam, vel saltem reparandam curavit, Domnionem esse dicas oportet: Panunius etiam in adnotatione ad vitam Domnionis, à Platina descriptam, ait hunc in modum: *In antiquo musivo, quod est Roma in Ecclesia sanctæ Martine, hic Pontifex Domnio, non Donus, sive Dominus, appellatur. Quibus verbis Panunius Domnionis nomen se inibi legisse aperre narrat. Verum quia hujus Pontificis nomen nunc eo in loco non legitur, litteras omnino perisse, mihi persuadeo, sicut in alterius Pontificis nomine aliqua ex parte factum esse vidi. Quare sicut antiquior Pontifex sandaliis cruce insignitis calceatus cernitur, ita & alterum recentiore fuisse, credendum est: nam calcei opere olim musivo facti, nunc collapsi sunt: quorum loco, calcei rudi arte picti, sine cruce conspiciuntur.*

Ad Basilicam Beati Petri, SS. Apostolorum Principis, Romæ à tergo Oratorij, sive Sacelli, vel Altaris sanctissimi Sudarij Salvatoris nostri supra Portam sanctam, ad interiorem Basilicæ partem, extat Oratorium opere musivo insigni, excoltoque decoratum, & in honorem immaculatæ semper Virginis ac Dei Genitricis à Joanne VII. circa annum Domini DCC. VI. constructum, ut Anastasius Bibliothecarius, Platina, & Panunius testantur, & Inscriptio ipsa docet hæcce verbis:

JOANNES INDIGNUS EPISCOPUS FECIT.

Huc accedit quod Joannes ad capitis tergum quadratam habet tabulam, quæ, ut superius dictum est, indicium ea tempestate viventis esse solet, dum fieret pictura illa. Joannes verò prope imaginem Beatæ Mariæ semper Virginis sandaliis insignitis parvula nigri coloris cruce, quæ ex quatuor lapillis musivis constat, cernitur calceatus.

In Basilica item Sancti Petri extat simulacrum Urbani VI. è marmore circa annum Domini M. CCC. LXXXIX. effectum. Ad Sanctum Joannem in Laterano extat Martini V. statua sepulchralis ænea circa annum Domini M. CCCC. XXXI. In atrio Monasterij S. Salvatoris in Lauro statua Eugenij IV. marmorea circa annum Domini M. CCCC. XLVII. In Basilica etiam Sancti Petri extant quæ infra leguntur statuarum sepulchrales, hoc est, Nicolai V. circa annum Domini M. CCCC. LV. Calixti III. in atrio prope Sacellum Sixtium, M. CCCC. LVIII. Pij II. M. CCCC. LXIV. Pauli II. M. CCCC. LXXI. Sixti IV. M. CCCC. LXXXIV. Innocentij VIII. M. CCCC. XCII. Pij III. M. D. III. In Ecclesia sanctæ Mariæ supra Minervam extat Leonis X. simulacrum sepulchrale, & in Capitolio statua item marmorea circa annum Domini M. D. XXI. Horum omnium Romanorum Pontificum, & aliorum his recentiorum, hoc est, Pauli III. Pauli IV. Pij V. Gregorij XIII. & Sixti V. statuas vidi calceatas sandaliis cruce insignitis. Vidi etiam alios Romanorum Pontifices opere ressellato effectos, Honorio I. antiquiores, sed propter magnam picturarum vetustatem calceos collapsos reperi. Contrà verò vidi ad S. Laurentium in Lucina pictam Sixti III. imaginem, & quidem pervetustam; necnon Paschalem I. ad sanctam Praxedem, & ad sanctam Cæciliam circa annum Domini DCCC. VII. & Gregorium IV. ad S. Marcum circa annum Dom. DCCC. XXX. opere musivo pictos, sed sandalia sine cruce gestantes. Id quod non sine incuria vel pictorum, vel eorum qui picturas faciendas curabant, factum videtur, ut cernere est in Abside Ecclesiæ sanctæ Mariæ trans Tiberim circa annum Dom. M. C. XLIII. opere ressellato decorata, in qua præter alias imagines, Romani Pontifices, Beatus scilicet Petrus Apostolus, Calixtus, Julius, Cornelius, & Innocentius II. qui opus musivum faciendum curavit, picti conspiciuntur: sed Cornelius solus, qui passus est anno Domini CC. LIII. calceos cruce insignitos gestare cernitur. Id ipsum confirmatur per Bonifacij IX. statuam marmoream in Basilica sancti Pauli aservatam, & circa annum Dom. M. CCCC. XI. effectam, quæ calceos sine cruce habere conspicitur; alios tamen Pontifices ante Innocentium II. & Bonifacium IX. sandalia non sine cruce gestare vidimus. Nam si antiquiores Pontifices calceos cruce insignitos gestasse constet, eundem etiam ritum à recentioribus observatum fuisse, fatearis necesse est.

Quamvis autem ante Honorium I. qui Pontifex renunciatus fuit circa annum Dom. DC. XXXI. & anno Do. DC. XXXV. obiit, hunc ritum ob Absides Ecclesiarum opere musivo decoratas, & nimia vetustate vel omnino, vel majori ex parte collapsas, in usu habitum invenire non potuerim; ipsum tamen antiquiorem esse conjicio, etiam si Scriptores tam antiqui, quam recentes, de sandaliis loquentes, nullam penitus, ut dixi, mentionem de cruce fecerint, quippe qui de sandaliis Episcoporum, Sacerdotum, & Diaconorum absolute sumptis, deque eorundem tantum forma, & significato ac ministerio verba fecerunt prætermissis ritu, ad osculationem pedum Romani Pontificis invento. Quod autem Beatus Gregorius Magnus hujus generis sandalia, hoc est calceos cruce insignitos gestavit, id nobis facile persuadet, quod inter Pontificatum Beati Gregorij Magni & Honorij I. quem calceis cruce ornatis usum fuisse vidimus, non nisi viginti annorum spatium plus minusve intercessit. Hinc verò ad simile est, ut idem hujus generis sandalia gestandi ritus ab Honorio I. qui obiit anno Domini DC. XXXV. usurparus, apud Gregorium Magnum & alios Pontifices, ejus prædecessores, in frequenti usu haberetur; Honorius namque primus, natione Campanus, ob brevem temporis intercedendum, quæ inter eorundem Pontifi-

catus interjecta erat; non solum ipsum Gregorium, qui anno Domini d. c. iv. vel secundum Trithe-
mum, d. c. v. ex hac vita decessit, verumetiam Pelagium, Gregorij prædecessorem, videre potuit; immo
quod eos viderit, credi potest, ac debet.

Illud præterea ad vetustissimam super sandaliis summorum Pontificum crucis signum gestandi con-
suetudinem comprobendam, scitu satis dignum videtur, quod Panuinius dum vitas summorum Ponti-
ficum, nondum in lucem editas, conscriberet, eorundemque Imagines ad vivum exprimendas curaret,
in abside quadam vetustissimo mufivo decorata vel Beati Silvestri, vel alterius ex antiquioribus Romani
Pontificis Imaginem à calce ad caput integram, sandaliis parvula insignitis cruce pictam invenit, eam-
que tamquam perpetua memoria dignam inter insigniores summorum Pontificum Imagines ad vivum
expressas penes se habebat, ceteris, quas Pictorum arbitrato pictas dijudicabat, prætermittens, sicut Silvius
Antonianus, sanctiss. D. N. Clementis VIII. cubiculi Præfectus, apprime eruditus, necnon spectatæ in-
tegritatis, probatæque fidei vir splendide testatur, dictamque Imaginem à Panuinio sibi ostensam præ-
scriptum in modum ca'ceatam sese vidisse omnino, nullaque hæsracione affirmat.

Hæc de Cruce super sandaliis Romani Pontificis antiquitus gestari solita. Qua in re tamquam ab aliis
nondum explicata, mihi immorari visum fuit.

κ Tunica Silvæ inferior pseudolactini coloris esse à Joan. Diacono dicitur. Color pseudolactinus
est color exalbidus; quasi falsam quandam albedinem, sive, ut opinor, leucophatum, id est, colorem
quendam ex albo & nigello mixtum; vel, ut sic dixerim, cineritium referens. Nam Græcè *Ψευδος*; Latine
sonat falsum, eoque utimur in compositione, ut Pseudolus, id est falsus servus: Pseudographus, id est
falsarius; Pseudopropheta, id est falsus Propheta, & alia id genus per multa. Color itaque Pseudolactinus
à falso dictus lacte, per quod Joan. Diaconus albedinem quandam intelligi voluit, significat falsum al-
bum, id est exalbidum, seu cineritium, albedinem quodam modo imitantem.

λ Tunicam Silvæ inferiorem, quam Pseudolactini coloris fuisse scribit Joannes Diaconus, duabus
Zonis distinctam ait. Zona est proprie pro cingulo sumi solet, hoc tamen loco per Zonas à Diacono
commemoratas, non nisi fasciolas quasdam vestium muliebrium extremitatem circumquaque ambien-
tes; & ad ornatum elaboratas, accipi posse autumo; una enim zona infra alteram quodam intervallo, &
ornatum, & distinctionem vestis quendam reddit; ita verò, ut duæ tunicae instar duarum Dalmatica-
rum esse videantur: nam Dalmatica in extremitate pro ornatu habet limbum quendam, quo fasciola si-
ve zona ipsa, de qua est sermo apud Joannem Diaconum est paulò latior, ut ipsemet affirmat. Huc spe-
ctare videtur illud, quod Isidorus lib. 19. cap. 22. Etymolog. de nominibus vestium scribens, de Seg-
mentis ait: *Segmenta Zonis quibusdam, & quasi præcisamentis ornata: nam particulas cuiusque materiae ab-*
scissa præ gminas vocant. Hæc Isidorus.

μ Silvia Mitram matronalem candentis brandei raritate nublata in capite gestasse (teste Joanne
Diacono) legitur. Mitra utebantur Matronæ, ut innuit Varro lib. 4. de lingua Latina. Isidorus lib. 19.
cap. 31. ait: *Mitra est pileum Phrygium, caput protegens, quale est ornamentum devotarum: sed pileum vir-*
ginum est, mitra autem feminarum. Quod autem Mitra sit regmen quoddam ad ornatum capitis muliebrem,
ex Isidoro cap. 3. constat: quin Mitra viris probrosa erat, ut ex Luciano, Virgilio 4. & 9. Æneid. & aliis,
colligi potest.

Mitra igitur Matronalis, ut alias Mitræ formas & significationes posthabeam, erat quoddam capitis
ornamentum muliebre, sed varias, & matronarum, & adolescentularum, aut virginum Mitras apud
varias nationes fuisse opinor. Apud Phryges Mitra sumebatur pro muliebri ad ornatum capitis adoles-
centularum corona, ex qua pendebant fasciolar, quæ Phylla dicebantur, quod foliorum vel florum instar
dependere. Hinc Virgil. lib. 9. Æneid. ait.

Et tunica manicas, & habent redimicula Mitra.

De Mitra Virginali sermonem habet Optatus Episcopus Milevitanus lib. 6. adversus Parmenianum.

Judith Hebræa in sacra Script. (lib. de historia ejusdem cap. 9.) Mitram pro ornatu capitis gestasse le-
gitur: quam scilicet Mitram Lyranus cucufam appellat muliebrem; hoc est, ut ego interpretor, calan-
ticam, capitis videlicet ornatum muliebrem; Nosstrates autem cuffiam appellant. Muliebre autem capitis
ornamentum (ut dixi) varium fuit. Turcæ hodie, & aliæ nationes Orientales pileis turbinatis ex linteo
velamine, vel ex telo serica contextis utuntur: eundemque ferè in modum Turcarum turbinat. ut in Chro-
nicis Turcicis 3. part. cap. 3. & 4. legitur, pileis turbinatis, & acuminatis caput ornare solent. Hujus
generis ferè ornamento, pileo scilicet turbinato, quod Mitra appellabatur, Matronæ olim Romanæ
utebantur, ut innuit Varro libro quarto de lingua Latina. Quæ sanè res comprobatur ex Statuis anti-
quarum Matronarum marmoreis, quæ multis in locis; & præsertim Romæ ad hanc usque diem conspi-
ciuntur, Hujus generis Mitram candentis brandei raritate nublata, hoc est, ex candente brandeo con-
textam, Silvia gestasse legitur apud Joannem Diaconum. *Brandeam*, ut colligitur non solum ex Joanne
Diacono in hoc loco, & lib. 2. cap. 24. sed etiam ex ipsomet Gregorio Magno lib. 3. epist. 30. erat su-
darium album, seu velum lineum, vel sericum, ex quo Mitram Silvæ ad ornatum capitis contextam
fuisse, dicendum est. Quid autem vox illa, *nublata*, proprie sibi velit, invenire non potui: eamque barba-
ram esse credo, usurpatam hoc loco pro, *distinctam*, vel, *nubilatam*, id est, nubis instar factam, seu potius ex
raritate sive subtilitate candentis, seu candidi linteo contextam. Vel, *nublata*, est vox ob Librariorum
oscitationem corrupta pro, *nimbata*, à nimbo dicta: nimbus enim non solum est pluvia repentina &
præceps, sed etiam fasciola transversa ex auro affuta in linteo, quod est in fronte feminarum, teste Ii-
doro lib. 19. Etymologiarum, cap. 31. de capitis feminarum ornamentis. Hac voce, *nimbata*, usus est
Plautus in Penulo, dicens:

Quo magis eam aspicio, tanto magis nimbata est, & nuga mea.

Lumen item, quod circa Angelorum capita pingitur, ut ibidem Isidorus ait, nimbus vocatur, licet
nimbus sit densitas nubis. Dicit ergo potest Mitra candentis brandei raritate nimbata, vel qui Mitra
nimbo erat ornata, vel ex candido & raro vel subtrili velamine fasciata, sive instar candidæ nubis turbi-
nata. Hæc ad sensum per conjecturam; quid enim vox illa, *nublata*, quæ in omnibus MS. Vaticanis ita
legitur, proprie significet, me omnino ignorare fateor. multis ac variis Dictionariis penes me extan-
tibus, necnon recentioribus & antiquis Auctoribus diligenter conquisitis, & accuratè perlustratis,
Ut ut res sese habeat, Mitram illam ad ornatum capitis à Matronis olim gestari solitam, ex sudariolo

quodam aut velo tenuissimo contextam, sive fasciatam, vel turbinatam fuisse mihi persuadeo, & pro comperto habeo. sicut in antiquis simulacris foeminarum marmoreis, quae Romae & alibi passim cernuntur, videre licet. Huic ad simile videtur esse illud, quod reperitur in Stola quadam Sacerdotali perantiqua, ac insignita vel variata, & quasi penicillo picta, quae Romae in Sacratio Pontificio ad hanc usque diem asservata custoditur. In hac enim Stola vetustissima, & pulcherrima quidem, inter alias Imagines sacras, quae inibi conspiciuntur, extat Beatae Mariae semper Virginis, & Dei Matris Imago, hujus generis Mitram ad ornatum capitis gestans. Circa verò ejus Imaginem hæ notæ Græcæ, M P. O T hoc est. *Mitram Oveo* id est, Mater Dei, ac insignitæ leguntur. Quae sanè res magnam nobis de Mitra illa, ad ornatum capitis muliebrem olim inventa, fidem facit.

Hæc de sancti Gregorij, Gordiani, ac B. Silviae Imaginibus: nunc reliquum est, ut, Mitrae parte sancti Silvestri, & antiquis summorum Pontificum sandalijs perspectis, ad Scholia in Beati Gregorij librum Sacramentorum tandem aliquando accedamus.

De Mitra Sancti Silvestri Papae.

Mitrae Sancti Silvestri Papae partem, sive anteriorem medietatem ære incisam ad venerandam Mitrae Pontifici antiquitatem, occasione sese oblata indicandam hoc loco apponere visum est, etiam si Beati Gregorij Imaginem nudo capite incidendam curarim ob causas initio enarratas. Hanc vero Mitrae partem inter sacras reliquias ad Sanctum Martinum in Montibus asservatam, ad amissim unâ cum literis & Imaginibus representare studui, etsi acui fati imperitè pictam, pro ut illa ætas ferebat, in qua tam sculpendi quam pingendi artes jamdiu mendis & ineptiis scatenes defloruerant. Quamvis Mitrae medietas, quae ad Sanctum Martinum in Montibus asservatur, & quantum ad latitudinem & altitudinem major sit, ipsam tamen in eam quantitatem incidendam curavi: ut in eadem paginae facie Mitra cum calceis in eam item parvitatem contractis comprehenderetur. Mitra verò coloris viridis holoserica, non villosa, Phrygiana est, ut suo loco explicavi, dum de Mitra Summorum Pontificum sermonem habui.

De Sancti Silvestri primi, Sancti Martini primi, & Honorij primi Summorum Pontificum Sandalijs sive calceis.

Calceus, quem Sanctus Silvester gestabat, viridis etiam coloris, holosericus non villosus, quibusdam operibus ex serico & auro contextis ornatus, ad Sanctum Martinum in Montibus inter easdem reliquias asservatur. Hujus generis calceum, quem Græci *συνδάλιον* vocant, quamvis ab eo quo in functionibus Ecclesiasticis ad Pontificiam Majestatem referendam Beatus Silvester uti forsitan solebat, differre credam; cum tamen sine cruce omnino esse incicias ire non audeo, dum nodos super sandalium confectos diligenter specto ac perpendo: nodi namque ipsi per aliquot linearum implexionem sive involucria, ornatum præstant, pluresque cruces efficiunt & comprehendunt.

Calceus item, quem Sanctus Martinus gestabat, eodem in loco nuper commemorato asservatur: in ejus acumine tegumentum extat coriaceum, cæruleo colore imbutum, & quibusdam etiam operibus ex serico & auro contextis ornatum: Hic calceus instar Sandalij Honorij primi fuisse cernitur, tegumento calcanei, & ligulis astrictioribus vetustatem carens: in cujus calcei acumine ornatus ille formam Græci characteris hujusce X vel litteræ Servianæ X , X quodammodo referens, quandam crucis Imaginem, transversalem tamen representare videtur. Hinc non desunt qui per hæc litteras, crucem fati belle representari posse scribant. Hæc duo Sandalia quamvis explicatam crucem non habeant, ea tamen, ob rationes alibi enarratas, ære incidenda & hoc loco apponenda curavi.

Calceus Honorij postremo loco representatus ad absidem Sanctæ Agnetis via Nomentana ab eodem Honorio opere musivo exornatam, pictus extare cernitur, ut fufius ostendi dum de caligis sive calceis Gordiani, Summorumque Pontificum Sandalijs cruce insignitis verba feci. Ad absidem namque ipsam circa annum Domini DC. XXIV. constructam Honorius primus hujus generis Sandalijs alba cruce fati conspicua decoratis calceatus cernitur. Hinc calceum ipsum & ad vetustum super Sandalijs crucem gestandi ritum indicandum & ad antiquam Sandaliorum formam ob oculos positam faciliè explicandam hoc loco representandum censui: antiquiora enim Sandalia etsi soleam tantum & ligulas habebant astrictorias, ut loco superius citato fati dictum est reor; omnes tamen ferè Pontifices qui in multis antiquis picti representantur, juxta calcei Honorij primi formam Sandalia gestare conspiciuntur. De solea verò Sancti Petri Beatus Bonaventura mentionem facit: eamque ad suum usque tempus Romae asservatam fuisse testatur, Tomo 4. part. 4. in illo de Sanctorum Apostolorum Sandalijs opusculo, in quo multis scripturæ sacræ locis, Sanctorumque Patrum testimoniis in medium allatis & explicatis, doctissime, ut omnia explanat, & eruditissime docet, quomodo & quando Salvator noster Christus Apostoli ac Discipuli ejus inceserint dicalceati.

PARS MITRÆ

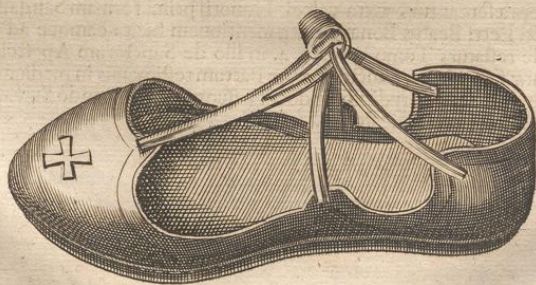
S. SILVESTRI PAPÆ I.

CALCEVS · S · SILVESTRI PAPÆ · I · CALCEVS · S · MARTINI · PAPÆ · ET · MART.

CALCEVS HONORII PAPÆ · I ·

DE TABVLIS DONARIORVM

MARMOREIS ROMÆ A BEATO GREGORIO

MAGNO SANCTIS APOSTOLIS

Petro & Paulo dicatis.

DABULAS Donariorum marmoreas sanctis Apostolis Petro & Paulo à beato Gregorio Magno dicatas pro luminaribus, ut ipse ait, concinnandis, & in Porticu sancti Petri affixas, hoc loco apponendas censui, ut ea, quæ de vetusto scribendi modo in Scholiis, & præsertim in scholio illo 241. 242. dixi, corroborentur. Quoniam verò donationem aliam B. Paulo ab eodem Gregorio sancto pro luminaribus item concinnandis lapide incisam, & in Porticu olim S. Pauli ad parietem Ecclesiæ affixam, nunc autem paucis abhinc diebus ante majus Altare translatam prope alteram ex duabus columnis, quæ primarium fulciunt arcum, à dextera parte collocatam, necnon in ejusdem beati Gregorij Regist. lib. 12. epist. 19. conscriptam inveni; ad ipsius Sancti & Christianam & Apostolicam pietatem splendide representandam ac perpetuo conservandam, hoc etiam loco eam imprimendam iudicavi. Rerum namque gestarum monumenta, ut ratio ipsa suadet, & experientia docet, facilius per Typographicam, quam per Sculptoriam artem ab interitu vindicari queunt. Tabulæ primo loco posite, & ad porticum sancti Petri affixæ, duarum Tabularum frustra videntur, sicut diversæ lapidum formæ, necnon mutili Donariorum fines præ se ferunt.

De Tabulis Donariorum marmoreis in porticu sancti Petri ad parietem Ecclesiæ affixis Maphæus Vegius in libello de præstantia Basilicæ Sancti Petri loquitur in hanc verborum formam: *Beatus Gregorius ad instruenda abundantius Basilicæ Sancti Petri luminaria multa prædia, multaque præsertim oliveta illi donavit, sicut constat ex publico documento inscripto Tabulis marmoreis: quæ cum primo septem essent, due tantum adhuc affixæ sunt muro ante ingressum Basilicæ.* Hæc Maphæus Vegius dicto in libello, qui in Bibliotheca Basilicæ sancti Petri asservatur.

Ego interea Lectorem moneo, omnem vel etiam futilem hisce in Tabulis describendis, & imprimendis industriam fuisse adhibitam, ut vetusta scribendi consuetudo ad amissum, vel, ut rectius dicam, ad minimum usque apicem præsentaretur, spatiis tantum exceptis, quæ quamvis in Inscriptionibus lapide incisis inter singulas quasque voces desiderentur; ea tamen in hisce impressis apponenda curavi, ut lectio facilius reddatur. In nonnullis item vocibus contractis puncta non extant, & minuscula elementa majusculis admixta interdum cernuntur.

Voces denique obsoletas, quæ præscam illam veterum Scriptorum ætatem sapiunt, etiam prout jacent, reliquimus; easque Lapidarum mendis carere Lectorem monitum volo; littera enim pro littera nonnumquam à veteribus usurpata invenitur, ut *Inmutilata* pro immutilata; *Inmeritum* pro immeritum; *Impendi* pro impendi; *Set* pro sed; *Adquisita* pro acquisita; *Adsignatis* pro assignatis; *Intro* pro intra, id est, adverbium loco præpositionis; *Super* pro supra, hoc est, præpositio pro adverbio; *Post hoc* pro posthac: nam post hoc, quasi post hoc tempus dicitur, cujus significationem habet adverbium, *posthac*; *Ad fines* agrorum, pro affines & confines; *Adicientes* pro adjectives; *Exsistere* pro existere; *Hortus* in accusandi casu pro hortos; *Detenebantur* pro detinebantur; *Consolatus* pro Consulatus. Hujus generis exempla majori ex parte in orthographia Aldina, & in aliis Inscriptionibus, quas ad millia sexaginta, & eo amplius descriptas penes se habere Aldus Junior affirmare solebat, antiquitus usurpata leguntur, quæ brevitatis gratia silentio prætermittenda censui: sat enim est hac in re citasse Inscriptiones veterum Latinorum ab Aldo descriptas: Ipse enim abstrusa omnia antiquitatum in Latine scribendo monumenta adeo accuratè observavit, ut neminem in hoc genere parem habuerit. Non desunt etiam Scriptores, qui dictas voces apud antiquos in usu frequenti fuisse dicant: quos brevitatis causa omitto.

Ille item beati Gregorij ætas, littera B, pro V; & V, pro B, uti non rarò solebat, ut infra videre est in Tabula ex duabus prima, in qua legitur, *Parba* pro Parva; *Olibetum* pro Olivetum; *Silbula* pro Silvula; *Octabiano* pro Octaviano; *Devitorem* pro debitorem; & *Vveribus* pro Uberibus. Hunc vetustum scribendi usum in scholio nostro 246. satis diffusè explicavimus, ut idem scholium, in quo nonnulla scitu fortasse digna enarrantur, huic etiam Tabulæ deserviret. Alia item haud omnino contemnenda ad hujus generis scribendi pronunciandique usum spectantia in Commentario nostro Bibliothecæ Vaticanæ anno 1591. impresso, pag. 153. & 297. docuimus.

Lectorem item moneo, in Olivetorum recensione legi semper *Olibetum* in accusandi casu per voecm hoc modo contractam, *Olibet*, & cum puncto, & sine ipso; vel *Olibetu*: modò etiam cum puncto, modò absque ipso. Quòd autem accusandi casus sine littera, *m*, fuerit in usu apud veteres

Latinos illos, qui ætate Beati Gregorij extabant, id nobis persuadent multæ antiquorum Inscriptiones lapide incisæ, quarum etiam exempla, brevitati consulens, omitto.

Illud interea subticendum non videtur, cur scilicet Olivetum, quod est generis neutrius, in hac Inscriptione masculini semper generis esse inveniatur: id quod factum puto per figuram synthetisim, quæ discordat cum voce, & cum suo concordat significatu, ut est illud Virg. 8. *Æn. Præneste sub ipsa*, teste Aldo seniore; & *Camerino sub ipsa*. i. Civitate: nam Præneste, & Camerinum sunt generis neutri. Per hanc item figuram synthetisim dicitur: Liliū est albissimus florum. i. flos albissimus omnium florum; ita etiam Olivetum, quod est locus, sive ager, in quo oleæ confitæ sunt, discordat cum voce, & concordat cum significatu, si referatur ad locum, sive ad agrum.

In secunda Tabula, quæ infrâ cernitur, legitur *Isdem* in recto pro idem. Hanc vocem *Isdem*, in nominativo singulari pro *Idem*, non solum Eucherius bis in 2. lib. in Gen. & bis in lib. Regum usurpavit, sed Ennius etiam Auctor perantiquus in nominativo singulari, & in ablativo plurali, ut refert Cicero in lib. de Oratore, usus est eadem voce, *Isdem*, dicens:

*Isdem campus habet, (inquit Ennius) &
In templis isdem, probavit: &c.*

In templis *isdem* pro *isdem*, dixit Ennius. Hinc Cicero eodem in loco ait *Isdem* dici & in nominativo singulari, & in ablativo plurali, & utrumque usurpatum fuisse ab Ennio: nam vox *Isdem* derivatur ab *is*, *ea*, *id*, & demum. Auctore Prisciano lib. 12. cap. de figura. Hinc, si non *Isdem*, sed *idem* campus legeretur, ut nunc profectò legitur, sed corruptè quidem; Ciceronis de hac voce disputatio vana esset. Ennius enim quamvis in nominativo singulari dixerit, *Isdem*, non *Idem Campus*, in ablativo etiam plurali dixit *in templis isdem*, pro *isdem*, & uti maluit eadem voce in secundo loco, alterum *i*, abiciens ut malum sonum vitaret, quam pro *isdem* vocem *isdem* usurparet, quæ sanè vox (ut ait Cicero) erat opimior, quam scilicet ferebat Ennij ætas, quæ nimirum vetustatem sapiebat. *Isdem*, itaque voce, primo Ennij loco pro *Idem*, reposita, Ciceronis locus emendatur.

Duo etiam pro duos, ut *Hortos duo positos*. Quem locum in secunda Tabula mendosum esse credidissim, nisi locum Charisij legissem scribentis, *Duo* pro duos, & *Ambo* pro ambos juxta analogiam, & declinationem græcam rectè dici. Ait enim Charisius libro 1. Nonnulli, Græcos sequuti, quia illi, τὸς δύο & τοὺς ἀμφοτέρω dicunt, *hos duo*, & *hos ambo* dixerunt. *Ambo* pro *ambos* apud Virg. Ecl. 6.

(nam sepè senex spe carminis *ambo*
Luserat.)

Ita legendum ex Charisio, necnon ex Codice MS. vetustissimo, & insigniori, characteribus majusculis conscripto, qui in Bibliotheca Vaticana asservatur. Idem Virgilius in lib. 4. Georgicorum: *Verum ubi ductores acie revocaveris ambo.*

Ita Virgilij locus ex Charisio emendandus. In codice Vaticano insigni versus hic non extat, quia in hoc lib. 4. Georg. aliquot paginæ desiderantur. Afranius in Pantaleo:

Revocas nos ambo ad prælium. Idem Virgilius lib. 12. *Æneidos.*
Hunc congressus, & hunc; illum eminus, eminus ambo.

Ita legitur in Codice MS. vetustissimo, & insigniori Vaticano. Terentius in *Andria* Act. 2. sc. 2. *Ambo opportunè vos volo*, ita legendum ex Charisio: alij enim legunt; *Ambo opportunè: vos volo.*

Duo pro duos rectè scribit, ait Charisius lib. 1. Attius in *Epinausimache*:

Martes armis duo congressos crederes.

Ita legendum ex Charisio. Terentius in *Adelphis*, Act. 5. sc. 3.

Tu illos duo pro re olim tollebas tua.

Ubi Helenius Acron, *Duo* pro duos. Ita legitur in Codice MS. vetustissimo, & insigniori Vaticano: Ita etiam legitur in Terentio à Gabriele Faerno; & ita Terentij locus ex Charisio est emendandus. Cicero in *Verrem* lib. 1. Act. 2.

Horum Pater ab hinc duo, & xx. annos est mortuus.

Sic legebatur, & ita legi debet. Idem ad Atticum lib. 4. Epist. ultima:

Duo consulares, qui te dicerent.

Sic legendum. Idem ad Q. Fr. lib. 1. Epist. 2.

Duo Mysos.

Ita legendum, & ita emendavit Paulus Manutius ex lib. Bessarionis: Idem lib. Famil. 3. Epist. 4.

Duo enim duarum etatum plurimi facio, Cn. Pompeium filia socerum, & M. Brutum generum tuum.

Idem lib. 7. Epist. 25.

Præter duo nos, loquitur isto modo nemo:

Ita legitur, & ita legi debet. Idem lib. eod. Epist. 29.

Duo parietes de eadem fidelia dealbare.

Idem de Amicitia:

Vt omnis charitas sive inter duo, aut inter paucos jungeretur.

Salustius historiarum lib. 4. in Epist. Mithridatis:

Inter me atque Lucullum, prope inopia rursus ambo incesit.

Virg. Ecl. 5.

Craterasque duo statuas tibi.

Ita legit Pierius ad sibilum evitandum: & ita legitur in Codice MS. vetustissimo, & insigniori Vaticano. Idem lib. II. *Æneidos*:

*Si duo præterea tales Idaea tulisset
Terra viros-----*

Ita legitur in Codice MS. vetustissimo, & insigniori Vaticano, nec aliter legi potest, quia utraque syllaba in voce, *Duo*, est brevis; & in primo loco est dactylus, in quo prima syllaba longa est, duabus sequentibus brevibus.

Priscianus lib. 7. ait: Oportet scire quidem analogiæ rationem, usum tamen Auctorum magis æmulari. *Duo* præterea, & *Ambo* accusativos, secundum hanc declinationem proferunt, *Ambos*, & *Duos*. C. Julius Romanus in libello de Analogia rectam ponit esse declinationem.

Hos Duo.

Duo igitur pro duos, & *Ambo* pro ambos rectè scribi ex Charisio, & aliis probatissimis Auctoribus fatendum, affirmandumque est.

Quòd autem ad orthographiam attinet, duæ voces in prima Tabula absque diphtongo leguntur, quarum prima est dictio, *Quedam*; altera verò, *Cesariano*: In secunda verò Tabula legitur *Phoca*, pro Phoca: Quas sanè voces Lapidarum mendis carere non puto.

Massa hæc in Tabulis non eo sensu, quo dicitur massa auri, & argenti, atque id genus alia; sed pro Fundo sive Villa, quam vulgò dicunt Possessionem, usurpatur. Unde Maffarius, cui totius villæ cura commissæ est, nuncupatur, ut placet Hugnitioni. Hinc nonnullis in locis rustica possessio, pro villa sive fundo sumpta, *Maffaria* vocitari solet.

Hæc de Glossematibus, sive vocibus veterum Latinorum abstrusis in utraque Donariorum Tabula conscriptis: de quibus Lectorem monitum volui, ut ne quis voces obsoletas per Typographorum incuriam impressam fuisse opinetur, necve quis omnes illas Lapidarum menda esse suspicetur.

Ea Donariorum Tabula, quæ nunc ad Basilicam sancti Pauli extat, legitur etiam in Registro Beati Gregorij lib. 12. Epist. 19. sed in Epistola, quæ Registro inserta est, nonnulla desiderantur: nam in salutatione epistolari desunt hæc verba, quæ in Tabula marmorea extant: *Episcopus servus servorum Dei*, Ad finem verò Epistolæ verba hæc: *Bene vale. Dat. vij. Kalen. Februarias, Imp. Domino N. Phoca PP. Aug. Anno secundo, & consolatus ejus anno primo, ind. septima*. Hæc in Tabula marmorea.

Nonnullæ item voces, ut, *in foro*, pro quo in Tabula legitur *Bisurco*. *Hortos duos*, pro *hortos duo positos*, id est, pro *ibidem*; *similiter parte sinistra ad portam*, pro *similiter à porta, parte sinistra*; *Eugenitis*, pro *Eugenitis*; *Possessionibus Monasterij sancti Edistij*, pro *possessioni Monasterij sancti Aribti*; *Hortos pro hortus*; *delevi facias ac auferri*, pro *deleere debeat ac auferre*.

His de rebus Lectorem item monitum volui, ut si quis Tabulam marmoream cum Epistola Registro inserta conferret, hanc collationem in Registro imprimendo factam non fuisse sciat: propterea quòd dum Registrum typis mandaretur, Tabula illa, nondum in Ecclesiam translata, in Porticu sancti Pauli ad parietem affixa erat in editissimo loco sita, hinc perpaucis & ferè nemini nota: quia vix aliquid de ea legi poterat. Ego verò dum scholia, & alia in beatum Gregorium à me elaborata in lucem edenda curarem, aliud agens, incidi in Panuinium, qui totam hanc Tabulam in libello de septem Urbis Ecclesiis scriptam reliquit, dum de Basilica sancti Petri sermonem haberet.

Quare omni adhibita diligentia, & industria, eam quaerendo inveni, inventamque ex marmore fideliter decerpsi, decerptamque denique atque impressam, ob rationes initio assignatas hoc loco apponere libuit.

Reliquum est ut paucis explicemus, cur Beatus Gregorius Magnus solis pro luminaribus, seu lampadibus in honorem sanctorum Apostolorum Petri & Pauli accendendis tot Fundos & prædia, sive tot possessiones, totque denique Oliveta eorundem Sanctorum basilicis dedicavit, ac destinavit: nam ex tot tantisque prædiorum, & olivetorum præsertim redditibus, nonnulli ingentem lampadum numerum dictis in Ecclesiis adhibitum olim fuisse, colligere possumus. Id quod planum cuique profectò fit, si Vitæ summorum pontificum ab Anastasio bibliothecario, & à Platina, necnon Historiæ sacræ à Petro Mallio conscriptæ legantur. Nam post Sylvestrum Papam, Cælestinus, Hilarius, Simplicius, Symmachus, & post Gregorium Magnum Sabinianus, ejus successor, deinde Honorius, Agatho, Gregorius II. Zacharias & alij, varia candelaborum genera argentea, variis nominibus nuncupata (hoc est Coronæ, Phara canthara, Cerostrata & Retia) multasque auri & argenti libras pro lampadibus basilicæ S. Petri Romæ dono dederunt. Idem fecit Constantinus Magnus Imp. deinde Theodoricus Rex sub Hormisda, Belisariusque sub Vigilio, qui magni pretii varia candelaborum genera, multaque auri & argenti pondo, Imperatoriæ ac Regiæ opulentia ac liberalitati consentanea, Ecclesiæ S. Petri atque item beati Pauli obtulerunt. Panuinius

de rebus antiquis memorabilibus, & præstantia basilicæ S. Petri libro 5. in eiusdem Ecclesiæ bibliotheca asservato, ait: *Mathilda, sanctitate celebris, tanti Basilicam S. Petri fecit, ut quo luminari- bus adhibitis magis decoraretur, tamquam debitam ei dotem donavit patrimonium suum, id est, Ligurie & Ferruriae præcipuas partes cum omnibus Oppidis ac eorumdem iuribus.* Hæc Panuinius. Platina in ipso Paschalis II. vita, inquit hunc in modum: *Hoc tempore Mathilda Comitissa, admodum senio confecta, moriens, Romana Ecclesiæ ex testamento reliquit quicquid à Pisisa anne, & S. Quirico agri Senensis usque ad Ceperanum inter Apenninum & mare pertinet, addita Ferraria, quæ adhuc Romana Ecclesiæ vectigalis est.* Hæc Platina. Sed Ferraria longè prius sub Ecclesiæ ditione fuit, hoc est, mille ab hinc ferè annis, tempore videlicet Vitaliani, ut in Chronicis Peregrini Prisciani, & Gasparis Sardi videre licet, deinde tempore Pipini, Karoli Magni, Ludovici I. Henrici I. & Othonis I. ante Mathildam, ut ex eorumdem, ceterorumque post Mathildam Imperatorum privilegiis, quæ in Archivo Castri sancti Angeli custodiuntur, constat. De hac item Donatione, Donationisque confirmatione à Comitissa Mathilda tempore Gregorii VII. & Paschalis II. præfita Anno M. C. II. authentica non desunt monumenta scriptis mandata, quæ in omnibus S. R. E. Archivis asservantur. Postquam autem in sermonem de Ferraria non consulto, sed re id mihi ministrante incidi, breviter & quasi præteriens, dicam quod de ipsa Ferraria accidit dum hæc de sanctorum Apostolorum Petri & Pauli lampadibus typis mandarem. Superiori namque anno Domini M. D. XCVII. die 27. Octobris, Alphonso Estense huius nominis II. & ultimo Ferrariæ Duce sine filiis ac descendentibus mortuo, Sanctiss. D. N. CLEMENS VIII. Pastor Ecclesiæ vigilantissimus, & patrimonii sancti Petri defensor acerrimus & indefessus, ubi primum accepit, Ferrariæ Ducatum in feudum olim à Romanis Pontificibus prædecessoribus suis concessum, ad Romanam Ecclesiam ob lineam dicti Alphonsi finitam fuisse devolutum, nulla penitus cunctatione interposita, cum universo S. R. E. Cardinalium Collegio de illius recuperatione graviter ac sapienter egit, dictam recuperationem iisdem quoque Cardinalibus instanter postulantis. Quare Sanctiss. D. N. in decreto, hac de re pronuntiando, humanis post habitis rationibus, totam Ferrariæ ditionem Christo Domino Salvatori nostro, necnon gloriosæ ac semper Virgini, Dei Genitrici Mariæ, sanctisque Apostolis petro & paulo, constanti animo, miroque pietatis ardore addixit, & consecravit. Juris itaque ac Canonum ordine servato, stricto tandem utroque gladio, petroque sancti Nicolai in carcere Diacono Card. Aldobrandino eiusdem CLEMENTIS nepote, ad res. sanè præclaras & arduas pro Romana Ecclesiæ celeriter ac feliciter perficiendas nato, ad Ducatum Ferrariæ recuperandum cum militaribus copiis misso, Cæsar Estensis nullo militum expectato congressu, eundem Ferrariæ Ducatum antiquo ac legitimo S. R. E. domino, anno hoc ipso M. D. XCVIII. die 12. Januarii restituere, inita conventionè scriptis mandata, promisit: réque ipsa eiusdem vigesima nona mensis, die, hoc est, pridie diei, S. Hippolyto consecrata, in qua ipsius CLEMENTIS, antea Hippolyti nuncupati, Pontificatus natalis celebratur, liberè ac pacificè, non humano tantum, sed expresso divinæ opis præsidio, restituit, Ferraria gaudio gessiente, tota Urbe Roma exultante, Deoque ingentes gratias agente, universaque Italia admirante. Hactenus de Ferraria. Nunc ad nostrum de lampadibus in honorem sanctorum Apostolorum petri & pauli olim accendi solitis institutum revertamur. Nam Petrus Mallius in libro de Historia basilicæ sancti petri, ut in Bibliotheca Vaticana videre est, post varia donorum ac redituum genera Basilicæ sancti petri pro lampadibus accendis enumerata, de luminariibus dicta in Ecclesia perpetuò accensis loquens, c. l. lampades die noctique, in Stationibus autem ccl. sua tempestate in Basilica sancti Petri arsisse testatur, variæque lampadum & candelabrorum genera & nomina, atque item loca omnia, in quibus candelabra suspendebantur, recenset, Stationibus quibuscumque totius anni enarratis. Accendebatur etiam candelabrum, quod tot habebat lampades, quot dies anni sunt, hoc est, ccc. lxxv. Immo, ut Anastasius Bibliothecarius in Hadriano primo ait: Hadrianus ipse Basilicæ sancti petri dono dedit candelabrum, crucis formam representans, M. ccc. lxx. candelis vel lampadibus insignitum, quod ante presbyterium pendens, quatuor anni vicibus, die scilicet Natalis Domini, in paschate, in Natali sanctorum Apostolorum petri & pauli, & in Romani Pontificis electione, quæ singulò quoque anno, ipso vivente, celebratur, accendi solebat M. ccc. lxx. lampades ante presbyterium accendi solebant. Idem ferè legitur de Basilica sancti pauli. Cum itaque in Basilicis sanctorum Apostolorum petri & pauli tot lampades perpetuò arderent; mirum nemini videri debet, si tot prædia, totque oliveta dictis basilicis fuerint dedicata, ac destinata.

TABVLA MANIPVLA
P A R T I I

Faint, illegible text, likely bleed-through or extremely faded print.

RECO...
Tom...

TABVLA MARMOREA AD PORTICVM S. PETRI
PARIETI AFFIXA.

* DOMINIS SCIS AC BEATISS PETRO ET PAVLO APOSTOLORVM PRINCIPIBVS ꝛꝛ GREGORIVS INDIGNVS SERVVS ꝛꝛ
 QVOTIENS LAVDI VESTRAE VSIBVS SERVITVRA QVEDAM LICET PARVA CONQVIRIMVS VESTRA VOBIS REDDIMVS NON NOSTRA LARGIMVR
 VT HÆC AGENTES NON SIMVS ELATI DE MVNERE SET DE SOLVTIONE SECVRI ꝛꝛ NAM QVID VNQVAM SINE VOBIS NOSTRVM EST ꝛꝛ
 QVI NON POSSVMVS ACCEPTA REDDERE ꝛꝛ NISI QVIA PER VOS ITERVM ET IPSVM HOC VT REDDEREMVS ACCEPIMVS ꝛꝛ VNDE EGO VESTER
 SERVVS REDVCENS AD ANIMVM MVLTVM ME VOBIS BEATI APOSTOLI PETRE ET PAVLE ESSE DEBITOREM PROPTER QVOD AB VVERIBVS
 MATRIS MEÆ DIVINÆ POTENTIÆ GRATIA PROTEGENTE INTRO GRAMIVM ECCLESIAE VESTRAE ALVISTIS ET AD INCREMENTVM
 PER SINGVLOS GRADVS VSQVE AD SVMMVM APICEM SACERDOTHICET IMMERITVM PRODVCERE ESTIS DIGNATI ꝛꝛ IDEOQVE
 HOC PRIVILEGII MVNVSCVLVM HVMLI INTERIM OFFERRE DEVOTIONE PRÆVIDI ꝛꝛ STATVO ENIM ET A MEIS SVCCESSORIBVS
 SERVANDVM SINE ALIQA REFRAGATIONE CONSTITVO ꝛꝛ VT LOCVEL PRÆDIA CVM OLIBETIS QVI INFERIVS DESCRIBVNTVR
 QVOS PRO CONCINNATIONE LVMINARIORVM VESTRORVM A DIVERSIS QVIBVS DETENEBANTVR RECOLLIGENS VESTRA VOBIS DICAVI
 IMMVTILATA PREMANERE ID EST IN PATRIMONIO APPIÆ MASSVICTORIAS OLIBETV IN FVND RVMELLIANO IN INTEGRO
 OLIBETV IN FVND OCTABIANO IN INTEGRO MASS TRABATIANA OLIBET. IN FVND BVREIANO VT SP OLIBET IN FVND APPIANO VT
 SP

OLIBETV IN FVND. IVLIANO IN INTEGRO OLIBET. IN FVND. VIVIANO VT SVP. OLIBET. IN FVND: CATTIA...
 OLIBET. IN FVND. SOLIFICIANO. VT SP. OLIBET. IN FVND. PALMIS VT SVP. OLIBET. IN FVND. SAGARIS. V...
 OLIBET. IN FVND. MARANO. VT SVP. OLIBET. IN FVND. ILIANO VT SP. OLIBET. IN FVND. SARTVRIANO. VT SP.
 OLIBET. IN FVND. CANIANO ET CARBONARIA VT SVP. MASS. CESARIANA OLIBET. IN FVND. FLORAN VT
 OLIBET. IN FVND. PRISCIANO ET GRASSIANO VT SVP. OLIBET IN FVND. PASCVRANO VT SP. OLIBET IN FVND
 VARINIANO VT SVP. OLIBET IN FVND. CESARIANO. VT SP. MASS. PONTIANA OLIBET IN FVND. PONTIANO VT SP.
 OLIBET. IN FVND. CASAROMANIANA VT SP. OLIBET. IN FVND. TATTIANO VT SP. OLIBET. IN FVND. CASAFLO RANA VT SP
 MASS. STEIANA OLIBET. IN FVND. BERRANO VT SP. OLIBET. IN FVND. CACLANO VT SP. OLIBET IN FVND. PONTIAN VT
 OLIBET. IN FVND. AQLIANO VT SP. OLIBET. IN FVND STEIANO VT SP. OLIBET. IN FVND. CASSIS VT SP. MASS. TERTIANA
 OLIBET. IN FVND. CAMMELIANO ET FVND. TORTILLIANO VT SP. OLIBET IN FVND. CASACVCLVT SP. MASS NEVIANA
 OLIBET. IN FVND. ARCIPIANO. VT SP. OLIBET. IN FVND. CORELLIANO VT SP. OLIBET. IN FVND. VRSANO VT SVPER
 IN PATRIMONIO LABICANENS MASS ALGISIA OLIBETQVI EST AD TVFV IVXTA ANAGNIAS IN INTEGRO ꝛꝛ
 OLIBET QVI EST IN SILBVLA ET MODICAS TALIAS CATAGEMVLVM AG MILIT. OLIBET. IN APLINEAS IN INTEGRO ꝛꝛ
 OLIBET. QVI EST IN CLAVIANO OLIBET. QVEM TENET FRANCVLVS COLONVS IN FVND ORDINIANO IN INTEGRO ꝛꝛ

P. PORTIUM S. PETRI

FIXA

... GREGORIVS INDIGNVS SERVVS
... VOBIS REDIMVS NON NOSTRA LARGIMVS
... NAM QVOD VNO AN SINE VOBIS NOSTRAM EST
... VIDERET VESTRE
... DEVOTIEM PROPTER QVOD AB VESTRIS
... AD INCREMENTVM
... ESTIS DIGNITAS IDEO
... STATO ENIM ET A MENS GREGORIVS
... DESCRIBIT
... VESTRA VOS DICAN
... IN VESTRO
... VESTRO

27

... GREGORIVS INDIGNVS SERVVS
... VOBIS REDIMVS NON NOSTRA LARGIMVS
... NAM QVOD VNO AN SINE VOBIS NOSTRAM EST
... VIDERET VESTRE
... DEVOTIEM PROPTER QVOD AB VESTRIS
... AD INCREMENTVM
... ESTIS DIGNITAS IDEO
... STATO ENIM ET A MENS GREGORIVS
... DESCRIBIT
... VESTRA VOS DICAN
... IN VESTRO
... VESTRO

TABULA MARIANA
PARISIENSIS

REGORIVS EPISQ. SERVVS. SERVOMVM DI. 20
VICI OMNIA QV. FINE ATGTOLOGA HABET BOCCIA BEATOR
LO SINT AVCTORE COMMVNIA ESSE TANTEN DEBY IN AMMUNIS
RIBVS QVA ADMIBERI POSSIT INTENSION. QVA IGVTR PRO
RET NE MVNS HIC HABET AVMINARI HDEM TITCO IN CERIN
DE INCON. TVM AC ESSE DVRLISSIMVM VIDERIVR VV HLA II S
IN CAPITE EST TRVNCATVS VV VIVRET VV TRVNCATVS
VIVENS SVS ID EST CELLA VINARIA. ANTONIANG. WILLA
TRESPELLA. ATQVE CORNELIANO. QVM OMNI IVRE H
PER TINCTIVS QVM XII GRATIA AVMINARIVS DE
STOS INTER TIBERIM ET PORTIVS. IVVS SCOLAST
ALION INTER ADINE: HORTVS MONASTERII SCI STEPH
TINES POSSESSIONIS PISINIAN. CIVIV ET TERVALS
QVM PORTIVM EVNITVS SIMILITER A PORTIS PAR
MARIN. AS VNO LATERE POSSESSIONI EVGNIVS QV SCOLA
OMNIA QVOMAM DO ADVVANTE PER ANTONIANG. BOCCIA
TINA INDICTIONE VOLVITVS ORDINARI ET QVODVND EXIND
DE PONERE RATIONES IDEMCO EXPERIENTIE VV TRVNCI
KOMNIALIS OMNIVS VVNDIS SVIS NEONON HORTVS AVT
AT AG ALITER ET QVINGTA AD MOMENTV TRVNCI A BOCCIA
QVINTO HOC CAPITE EXCVATIONE DE AVMINARIVS
LIG VIVIT IN NECTIVS POSIT EXISTERE FACIA VVND SV
QVAVM IN SERVINO EGOT EST A NOTRE EXPERIEN
DAT VV KAL. FEBRUARIIS HIC DE NECTIVS VVND

5
RECO
M
Tom

TABVLA MARMOREA AD BASILICAM S. PAVLI
PARIETI AFFIXA.

GREGORIVS EPISC. SERVVS SERVORVM DOMINI FELICI SVBDIAC. ET RECTORI PATRIMONII APPIÆ
LICET OMNIA QUAE HÆC APOSTOLICA HABET ECCLESIA BEATORVM PETRI AC PAVLI QUORVM HONORE ET BENEFICIIS ADQUISITA SVNT
DOMINO SINT AVCTORE COMMVNIA. ESSE TAMEN DEBET IN AMMINISTRATIONE ACTIONVM DIVERSITAS PERSONARVM VT IN ADSIGNATIS CVIQVE
REBVS CVRA ADHIBERI POSSIT IMPENSIOR. CVM IGITVR PRO ECCLESIA BEATI PAVLI APOSTOLI SOLLICITVDO NOS DEBITA COMMONE
RET NE MINVS ILLICHABERE LVMINARIA ISDEM PRECO FIDEI CERNERETVR QVI TOTVM MVNDVM LVGINE PRÆDICATIONIS IMPLEVIT ET VAL
DE INCONGRVVM AC ESSE DVRISSIMVM VIDERETVR VT ILLA EI SPECIALITER POSSESSIO NON SERVIRET IN QVA PALMAM SYMENS MARTY
RII CAPITE EST TRVNCATVS VT VIVERET VTILE IVDICAVIMVS EANDEM MASSAM QUAE AQVA SALVIAS NVNCVPATVR CVM OMNIBVS
FVNDIS SVIS ID EST. CELLA VINARIA. ANTONIANO. VILLA PERTVSA BIFVRCO. PRIMINIANO. CASSIANO. SILONIS. CORNELI
TESSËLLATA. ATQVE CORNELIANO CVM OMNI IVRE INSTRVCTO INSTRVMENTOQVE SVO ET OMNIBVS GENERALITER AD EAM
PERTINENTIBVS CVM XPI GRATIA LVMINARIBVS DEPVTARE ADIICIENTES ETIAM EIDEM CESSIONI HORTOS DVO PO
SITOS INTER TIBERIM ET PORTICVS IPSIVS ECCLESIE EVNTIBVS A PORTA CIVITATIS PARTE DEXTRA QUOS DIVIDIT FLVVIVS
ALMON INTER ADFINES HORTI MONASTERII SANCTI STEPHANI QUOD EST ANCILLARVM DOMINI POSITVM AD SANCTUM PAVLVM ET AD
FINES POSSESSIONIS PISINIAN SIMVL ET TERRVLAS QUAE VOCA NTVR FOSSA LATRONIS POSITAS. IDEM IVXTA EAN
DEM PORTICVM EVNTIBVS SIMILITER A PORTA PARTE SINISTRA VBI NVNC VINEÆ FACTÆ SVNT QUAE TERRVLÆ CO
HÆRENT AB VNO LATERE POSSESSIONI EVGENITIS QUOD SCOLASTICI ET AB ALIA PARTE POSSESSIONI MONAST. SANCTI ARISTI QUAE
OMNIA QUONIAM DOMINO ADIVVANTE PER ANTEDICTÆ ECCLESIE PRÆPOSITOS QVI PER TEMPORA FVERINT A PRÆSENTI SEP
TIMA INDICIONE VOLVMS ORDINARI ET QUIDQVID EXINDE ACCESSERIT LVMINARIBVS EIVS IMPENDI ATQVE IPSOS EXIN
DE PONERE RATIONES IDCIRCO EXPERIENTIÆ TVÆ PRÆCIPIMVS VT SVPRASCRIP TAM MASSAM AQVAS SALVIAS CVM PRÆ
NOMINATIS OMNIBVS FVNDIS SVIS NECNON HORTVS ATQUAE TERRVLAS QUAE SVPERIVS CONTINENTVR DE BREVI BVSVIS DELERE DEBE
AT AC AVFERRE ET CVNCTA AD NOMEN PRÆDICTÆ ECCLESIE BEATI PAVLI APOSTOLI TRADERE QUATENVS SERVIENTES SIBI PRÆPOSITI
OMNI POST HOC CARENTES EXCVSATIONE DE LVMINARIBVS EIVS ITA SINE NOSTRA STVDEANT SOLLICITVDINE COGITARE VT NVLLVS IL
LIC VMQUAM NEGLECTVS POSSIT EXSISTERE FACTA VERO SVPRASCRIP TARVM OMNI VM RERV TRADITIONE VOLVMS VT HOC PRÆ
CEPTVM IN SCRINIO ECCLESIE NOSTRÆ EXPERIENTIA TVA RESTITVAT BENE VALE

DAT. VIII. KAL. FEBRVARIAS IMP. DOMINI NONATO FHOCA PP. AVG. ANNO SECYNDO ET CONSVLATVS EIVS ANNO PRIMO IND. SEPTIMA.

D. BASILICAM S. PAVLI
AFRIKA

ICI SABBAC ET RECTORI PATRIMONI APRI
TI AC PAVLI QUORVM HONORE ET BENEFICIS ADQVISTA SVNT
ONE ACTIONVM DIVERSITAS PERSONARVM IN ADIGNATIS CIVOVE
SIA BEAT PAVLI APOSTOLI SOLICITUDO NOS DEBITA COMMONE
VR QVOTVM MANVBVM LAMINE PRADICA HONORISIMVIT ET VAL
LITER TORRESSO NON SERVIRET IN QVA TALIAM CIVITATEM
IDEM MASSAM QVA LOVA SALVAS INVCIVTAVR CVM OMBVVS
VSA BIVR CO. BRIMINANO. CASIANO. SIFONIS. CORNELI
VOTO INVENTITOVE SVO ET OMBVVS GENERALITER AD RAM
ARE ADIGNITTES ETIAM EIDEM CESSIOH HORTOS DVO TO
TIBVS A TOTA CIVITATE PARTE DEXTRA QVOS RIVIDE FLUVIVS
QVOD EST ANGLEAVM IN POSITVM AD SGM PAVLAM ET AD
VOCANTVR FOSSA LATRONIS POSITAS IDEM IXTA EAM
INTRA VM VINCIVIT PLOTAS SVNT QVE TERRAE CO
ET AB ALIA PARTE POSSESSIONI MONAST. SCI ARISTI QVA
E APOSTOLOS QVITER TEMORA FVERINT A FRASSENTI PAV
CESSIT LAMINATIVS EIVS IMPENDITOVE IPSOS REPR
VT SVTRA SCITAM MASSAM LOVAS SALVAS CVM PAV
VSA QVA SVTRIVS CONFINATA DE BRIVIVS SVIS DEBRE DEBE
PAVLI APOSTOLI TRABERE QVANTVS SERVIENTES SIBI PR APOSTO
SINE NOSTRA SEVERENT SOLICITVDINE COGNATE VT VALLVS IN
CRISTIANVM QVIVM RERVVM TRADITIONE VOLVMS VT HOC SVS
RESTITVAT. BENE VALS
INDOBT CONSULTVS EIVS ANNO PRIMO MDLXXXIIII

TESTIMONIA ET ELOGIA VETERUM
 Scriptorum, de libris Moralibus sancti Gregorii.

ISIDORI HISPALENSIS.

REGORIUS Papa, Romanae Sedis Apostolicae Praefulus, compunctione ^{1. fid. lib. de} timoris Dei plenus, & humilitate summus, tantumque per gratiam sancti ^{ill. Eccles.} Spiritus, scientiae lumine praeditus, ut non modo illi praesentium tempo- ^{scrip. c. 27.} rum quisquam doctorum, sed nec in praeteritis quidem illi par fuerit unquam. Is, efflagitante Leandro Episcopo, librum beati Job mystico morali sensu disseruit, totam prophetiae ejus historiam in triginta quinque voluminibus largo eloquentiae fonte explicavit: in quibus quidem quanta mysteria sacramentorum aperiantur, quanta sint in amore vitae aeternae morum praecipua, vel quanta clareant ornamenta verborum, nemo sapiens explicare valebit, etiam si omnes artus ejus verterentur in linguas.

JOANNIS DIACONI.

REGORIUS à multis enixè rogatus, maximeque à Leandro Hispalensi Episcopo, qui pro causis Wisigothorum legatus eodem tempore Constantinopolim ^{Jo. Disc. Kr. c. 17. de vit. in S. Greg.} venerat, compulsus est, ut librum beati Job, multis involutum mysteriis, enodaret. Neque ille negare potuit opus, quod sibi amor fraternus multis utile imponebat futurum, sed eundem librum, quo modo juxta literam intelligendus, qualiter ad Christi & Ecclesiae sacramenta referendus; quo sensu, unicuique fidelium sit aptandus, per trifarias intelligendi species miranda ratione perdocuit: in quibus tamen ita de virtutibus vitiisque disseruit, ut non solum videatur eadem verbis exponere, sed formis quodam modo visibilibus, seu palpabilibus demonstrare.

ADONIS VIENNENSIS IN CHRON.

REGORIUS, adhuc Apocrisarius Romanae Ecclesiae in Constantinopoli, libros ^{Chr. atar. 6.} triginta quinque expositionis in Job condidit: atque Eutychium, ejusdem urbis Episcopum, in fide nostrae resurrectionis errasse, Tiberio praesente, ita ut convicit, Imperator librum ipsius Eutychii, quem de resurrectione scripserat, flammis cremari debere deliberaret.

HONORII AUGUSTODUNENSIS.

REGORIUS, Romanae urbis Episcopus, organum sancti Spiritus, incompara- ^{1. m. lib. de} bilis omnibus suis praedecessoribus, multa praesole praecipua, ac praesobryzo auro ^{scrip. Eccl.} pretiosa scripsit. Ad Leandrum Episcopum, librum Job triginta & quinque voluminibus, largo eloquentiae fonte explicavit.

SIGBERTI GEMBLACENSIS.

REGORIUS, natione Romanus, ex Praetore Urbano, Monachus Abbas, septi- ^{L. de scrip. Eccles. c. 46.} mus Romanae Ecclesiae Levita, Apocrisarius Papae Romanae Ecclesiae, multa scripsit. Rogatus à Leandro Hispalensi Episcopo, librum Job exposuit tripliciter, historicè, allegoricè & moraliter, & librum dividens in sex libros, consummavit hoc mirabile opus in triginta quinque libris.

JOANNIS TRITHEMII.

REGORIUS Papa primus, ex Monacho Ordinis sancti Benedicti, patriam Ro- ^{L. de scrip. Eccl.} manam, post Pelagium Pontificem sedit in cathedra Petri annis tredecim, mensibus sex: vir in divinis Scripturis eruditissimus, & in saecularibus literis utique doctissimus, Theologorum princeps, splendor Philosophorum, & Rhetorum lumen; vita & conversatione integer, atque sanctissimus: cui, divinas Scripturas explananti, Spiritus sanctus aliquoties visibili specie apparuit, eique arcana mysteriorum eorundem in visibili magisterio reseravit. Ad Leandrum Hispalensem Episcopum, Moralium in librum Job triginta quinque libros scripsit.

GREGORIUS JOANNI SUBDIACONO RAVENNAE.

ILLUD autem, quod ad me quorundam relatione perlatum est, quia reverendissi- ^{Ex epist. 22. lib. 10. Reg.} mus frater & Coepiscopus meus Marinianus legi commenta beati Job publice ad vigilias faciat, non grate suscepi: quia non est illud opus populare, & rudibus auditoribus impedimentum magis, quam provecum generaret. Sed dic ei, ut commenta Psalmodum legi ad vigilias faciat, quae mentes saecularium ad bonos mores praecipue informant. Neque enim volo, dum in hac carne sum, si qua dixisse me contigit, ea facile hominibus innotesci. Hos tamen libros in expositionem Job mittit in Hispaniam ad Leandrum Episcopum, ut ex epistola sequenti intelligi licet.

GREGORIUS LEANDRO EPISCOPO HISPANIARUM.

QUANTO ardore videre te sitiam, quia valde me diligis in tui tabulis cordis ^{Lib. 4. ep. 46. Reg.} leges. Sed quia longo terrarum spatio distinctum te videre, nequeo, unum, quod

S. Greg. Tom. I.

M

mihī de te dictavit charitas, feci, ut librum regulæ Pastoralis, quem in Episcopatus mei exordio scripsi, & libros, quos in expositionem beati Job jamdudum me fecisse cognovisti, sanctitati vestræ communi filio Probino Presbytero venienti transmittere curavi. Et tuæ quidem charitati in eo opere tertiæ & quartæ partis codices non transmisi, quia eos solum invenio, quos ex eisdem partibus codices jam monasteriis dedi. Hos itaque sanctitas tua studiosè percurrat, & peccata mea studiosius delectat, ne mihī culpæ gravioris sit, quòd quasi scire videor, quod agere prætermitto.

GREGORIUS JOANNI EPISCOPO SYRACUSANO.

Reg. lib. 6.
n. 177. ep. 3.

PRÆTEREA audio, quòd aliqua de his quæ scripsisse me memini, fraternitas vestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat: quod mihī non videtur esse faciendum; quia hoc, quod vos pro charitate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, vanæ gloriæ deputare.

HOS porro Commentarios in Iob quinque & triginta libris distributos, breviter summarumque libris parvulis decem Simo Affligentis Monachus collegit: Odo autem Abbas Cluniacensis uno tantum volumine, eoque exiguo, & Garnerus Canonicus S. Vict. Pat. f. sexdecim libris complexi sunt. Id verò ab illis factum est, ut uberrima S. Gregorii doctrina, brevi comprehensa, facilius mente animoque percepta, tanquam epitome quædam usui esset, non modo ad regulas interpretandi sacram Scripturam, sed ad normam vite recte sancteque instituende.

DE INVENTIONE LIBRORUM MORALIUM SANCTI GREGORII.

Ex præcedentibus edit.

al. Tais

BEATUS GREGORIUS Papa librum B. Iob, petente S. Leandro Hispanensi Episcopo, exposuit, sicut in Prologo Moralium patenter videri potest, & ei expositum tradidit. Illeque expositum eum in Hispaniam ad sedem Hispanensem detulit. Hispanensis autem civitas vulgari nomine Sibia vocatur, & est metropolis Hispania. Decedente ergo B. Leandro, S. Isidorus, germanus eius, doctor præcipuus, loco ejus factus est Archiepiscopus. Post cuius decessum, libri Moralium, quos B. Leander attulerat, ita per negligentiam perditum sunt, ut in tota Hispania non invenirentur. Post aliquot ergo annos Cyndesindus Rex Hispania Concilium triginta Episcoporum in urbe Toletana congregavit: ubi querimonia facta de amissione Moralium, unanimi consilio Episcoporum, præfatus Rex Tagionem Casarugustanum Episcopum Romanum misit cum epistolis ad Papam, pro quaerendis eisdem libris. Erat enim Tagio Episcopus divine Scripture amator ferventissimus. Venit ergo Romam, præfatisque regalibus epistolis & muneribus, cum de die in diem videret petitionem suam à Papa differri, quasi præ multitudine aliorum librorum, illi, quos quærebat, non possent in archivio Sedis Apostolica reperiri, ad ultimum postulavit, ut saltem sibi licentia daretur, una nocte integra in Ecclesia B. Petri vigilandi & orandi. Qua accepta, cum enixius obsecraret Deum, ut jam jamque sui itineris effectus prosperaretur, ecce circa mediam noctem in ipso orationis fervore persistens, vidit totam Ecclesiam immenso lumine repleri. Deinde prospicit magnam reverendorum virorum, niveis vestibus indutorum, multitudinem, januam Ecclesie ingredientem, & decenti ordine binos & binos ad altare S. Petri tendentem. Cumque nimio terrore perterritus, de loco, in quo stabat, se movere non auderet, ecce vidit duos ex eis de cœtu illorum egressos ad se venientes. Ex quibus unus dulciter salutans eum, percontatur quis esset, unde & cur venisset, & cur ea hora ibi vigilaret. Episcopo verò ad singula respondente, totamque itineris sui & orationis causam referente, is, qui advenerat, digitum protendens: In serinio, inquit, illo, quod cernis, continentur libri, quos quæris. Tunc verò Episcopus fiducia assumpta: Obsecro, inquit, mi Domine, ut mihī servo tuo pandere digneris, quenam sit illa quam cerno, tam præclara virorum processio? Protinus ille respondens: Duo, inquit, illi, quos præcedentes, seque invicem manu inserta vides complectentes, beati Apostolica Sedis Pontifices. Et eodem ordine, quo eos in Episcopatu sunt sequuti, etiam nunc eos sequuntur. Et sicut hanc Ecclesiam in vita sua dilexerunt, ita & nunc post obitum diligunt, & frequenter eam invisere veniunt. Tunc Episcopus: Oro, inquit, mi Domine, ut dicas mihī, quisnam tu ipse sis. Ille respondit: Ego sum Gregorius, pro cuius libris tanti itineris laborem sustinisti. Ideoque nunc veni, ut tua satisfacere petitioni. Tunc Episcopus inquit: Obsecro, Domine mi, si hic est, mihī dicas quisnam istorum est beatus Pater Augustinus, cuius libros non minus quàm tuos dilexi. Respondit: B. Augustinum virum excellentissimum, de quo quæris, altior à nobis continet locus. Hæc dixit, statimque cum socio, qui secum venerat, ad cœtum aliorum rediit. Postea vidente Episcopo, omnes simul ad altare B. Petri reverenter submissis capitibus inclinantes, eodem quo venerant ordine, januam Ecclesie repetierunt, & cum lumine, quod prius viderat, recesserunt. Mandè autem factò, præfatus Episcopus Domino Papa cuncta quæ viderat, retulit. Sicque acceptos & descriptos libros Moralium, in Hispaniam reportavit. Hancque visionem eis deinceps prænotari & præscribi iussit.

REVERENDISSIMUS DOMINUS

Dominicus, Episcopus Brixienſis, Summi Pontificis Sixti Vicarius, hanc Praefationem Moralibus beati Gregorii Papa inſeruit.

ANCTUS Job, exemplar patientiæ, librum edidit, in quo Dei providentiam magna ex parte nobis aperit, & quorundam hominum fallas de judiciis Dei opiniones refellit, qui plerumque pœnas, & hujus mundi molestias, atque incommoda, & econtra corporis, & externa bona, in causas referunt eis prorsus incognitas. Cùm autem Propheta dicat: *Judicia Dei abyssus multa; & iterum de eisdem: Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in novissimis eorum.* Scripsit autem metro, cujus mensura in translatione servari non potuit. Multa namque sunt versuum genera, quibus prisca utebantur, nobis incognita; ceu illud Deuteronomii canticum, *Audite celi qua loquar*, metro currit. Et hoc similiter carmen, ab eo loco, *Pereat dies in qua natus sum*, usque ad calcem fere operis hexametrum est. Ex quo liquet non Poëtas modo Gentilium, sed vates quoque nostros numerosis versibus usos, & eorum fuisse inventores. Si quidem Moyses, qui cecinit carmen illud, *Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est*, & quod supra memoratum est, eos omnes præcessit, quos Græci verustissimos putant: Homerum scilicet, & Hesiodum, & ipsum Trojanum bellum, & longè superior fuit Musæo, Orpheo, Mercurio & Apolline, quemadmodum Eusebius Casariensis clarè supputavit. Non magnum autem temporis decursum inter hos duos, scilicet Job & Moysen, autumant, qui rectè conjectari existimantur ab Esau Job descendisse, & ipsummet historiam suam texuisse. Describit etiam hic Propheta resurrectionem futuram omnibus aliis clariùs, dicens: *Scio quòd redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem ego ipse, non alius, visurus sum.* Diabolum etiam super omnes filios superbiæ regem, sub figuris Behemoth & Leviathan, id est, elephantis & piscis magni, sive serpentis marini, imitandis conditionibus, & multa alia, quæ legentibus eruditionem egregiam, & delectationem afferant. Hunc beatus Gregorius declarandum suscepit: commentariaque in eum edidit, ut plurimum juxta sensum tropologicum, in triginta & quinque libros distincta, tanta eloquentia, tanta copia, tanta sententiarum gravitate, ut qui sacris literis delectantur, nihil fere habeant, in quo magis possint, quæ ad mores & beatè vivendum spectant, contemplari: & idcirco Moralia appellata sunt. Eorum si auctorem spectes, non solum magnæ doctrinæ, sed & auctoritatis tibi erunt: quippe qui inter præcipuos enumeratur Ecclesiæ Doctores. Si verò ejusdem auctoris sanctitatem & religionem contemplatus fueris, tunc pietatis speculum, frugalitatis exemplar, pœnitentiæ normam, beatè vivendi regulam, & omnis virtutis ornamenta reperies. Hæc commentaria, quia magni admodum erant voluminis, non facile haberi etiam à cupientibus poterant. Placuit autem

clementissimo Deo his nostris temporibus novam artem docere homines, ut per impressionem characterum facillima esset scriptio librorum: adeo ut à tribus hominibus, solum tres menses laborantibus, per impressionem formata sint horum Moralium trecenta volumina: ad quæ tota eorum vita haud quaquam sufficeret, si digitis, & calamo, aut penna scribenda forent. Hac ipsa arte cum multa opera hominum generi utilia, in primis sacra, dehinc Philosophorum, Poëtarum, Oratorum, Historicorum, Grammaticorum, & Jurisconsultorum formata sint: tum etiam nuper hæc Moralia Gregorii Pontificis Maximi, & sanctissimi, ad quæ habenda, & legenda literarum studiosos, quammaximè possum, exhortor; & si quid in me est auctoritatis, etiam admoneo, ne tanta Dei beneficentia abutantur, tantam sacrarum Scripturarum explanationem parvifaciant, tantam negligant disciplinam, quæ in hoc codice possunt parvo pretio comparari.

M O N I T U M.

HANC Præfationem qua primis Moralium editionibus præfixa fuit, quia multa notabilia continet, hic apponendam censeo.

SANCTI